

№21
Б. ОЛХОВОЈ

Љ Е Њ І Њ І З М

А З Б У К А

КОМІ ЊІГА ЛЕЗАНІН

1 9 3 0

Н29-V

7.

Коми-3
4-50

Б. ОЛХОВОЈ

ЉЕЊИЏИЗМ АЗБУКА

СИКТА ПАРТШКОЛАЈАСЫН
ПОЛІТГРАМОТА
ВЕЛӦДАН ЊІГА

Г.П.Б на обяэ. энэ.
Лнгр 1931 год
Лит № 4-1623

КОМИ ЊІГА ЛЕҶАНИН
СЫКТЫВКАР
1930

Инв. № 9553

02-1

Б. Ольховой. Азбука ленинизма.
Учебник для деревенских партшкол.
Отпечатано в типографии
Коми Госиздата
в кол. 6500 экз.
Зак. № 5169
Облит №, 636

02-1

I ЈУКОд

**Уна-д му воіс гѣль
да шѣркофдем кре-
станалы Октабрса
револутсіја дыржі?**

Сардырга Россіјаын крестана уна во чѣж вермагісны помешцікјаскѣд. Тајѣ вермагімыс муніс му понда. 30 сурс озыр помешцікјас ордын муыс вѣлі пѣшти сымындажѣ, мыјтѣм-і 10 мільона крестана овмѣсјаслѣн. Тырмымѣн муыс вѣлі зев еща крестаніинлѣн. Уна мільон крестаніин лѣбѣ ужалісны батракјасѣн помешцікјас ордын, лѣбѣ бѣстлісны кѣртымѣн (арендаѣ) помешцікјаслыг мујассѣ. Помешцікјаслыг кѣртымѣн (арендаѣ) бѣстѣм мујасыг крестаніин лѣбѣ мынтыліс сѣмѣн, лѣбѣ сѣтліс сылы урожајыг кушѣмкѣ јукѣд (којмѣд пајсѣ, жынсѣ, а мукѣддыржі і унжык), лѣбѣ ужаліс помешцікы ачыс.

Крестаналыг зѣланік нафелјассѣ помешцікјас гѣгѣртісны асланыс гырыг влафенѣжасѣн, арендаѣн, ужѣн, іспольцінаѣн јуісны вірсѣ крестаналыг, вісісны најѣс пемыдлунын, кабалаын, ез сѣтлыны крестаналы сувтны кок јылѣ. Сарлѣн ураднікјас да мукѣд чіновнікјас налогјасѣн да сѣборјасѣн зікѣ рѣзѣрїтілісны крестаніинѣс. Унжык крестаніиныс сар дыржі гѣлмылісны да рѣзѣрїтчылісны.

Тајѣ оз-на вістав, бытѣ-кѣ став крестаніиныс гѣлміс. Еща-жыкыс крестана піыс, кодјас олісны озыржыка, бурмѣдісны ассыныс овмѣс, гѣлјасжыкѣсѣ увтыртѣмѣн, рѣзѣрїтѣмѣн. Тащѣм озыра олыг крестанасѣ—кулакјассѣ сарлѣн правітелство ачыс доржіс. Сарлѣн правітелство вѣлі помешцікјаслѣн да капіталістјаслѣн правітелство, сіјѣ вѣлі медлѣок врагѣн робѣчѣјјаслы да крестаналы. Робѣчѣјјаскѣд, крестанакѣд вермагігѣн сарлѣн правітелство зіліс вѣчны кулакјаслыг јѣн подув сар трѣнлы сїктын. Сїјѣ быдног отсаліс кулакјаслы јѣнмыны сїктын да гѣл да шѣркофдем крестана вылын најѣбѣйтчыны.

Тащѣм політыкасѣ медѣа-нын јѣна нубдіс сарлѣн мїністр Столыпін 1905 вога револутсіја бѣрын. Столыпін вѣлі мыжѣѣ (делал ставку) кулак („крепкий мужик“) вылѣ, чїлѣ вѣлі кулакјассѣ пѣртны помешцікјас да капіталістјаслы сојузнікѣ, сарлы вернѣј слугаѣ. Медым крестана бара, 1905-ѣд воын моз, ез бѣстчыны мьрѣфавны дѣн сѣттѣг помешцікјаслыг мујассѣ, колѣ вѣлі отсавны кулакјаслы нѣбны помешцікјаслыг мујассѣ.

Столыпін отсаліс кулакјаслы тајѣ ужын, отсаліс кулакјаслы лѣбѣдны хуторјасын, отрубјасын гырыг, јѣн овмѣс, кѣні ескѣ

кулак вылө ужалисны уна батракјас. Та вöсна кулак чорыда кутчысліс „важ пöрадок“, нуіс вернөј служба сарлы, помещікјаслы, капіталістјаслы біктын.

Та вылө 1905-өд вога револютсіја бöрын помещікјас да капіталістјас пуктылісны асөыныс нафејасө. Сөмын најө воргоісны, выл револютсіјасө падрмөдныс најө ез вермыны.

Большевік нога Октабрса револютсіја вужнас нещыштіс помещікјассө біктыс. Помещікјаслыө мујассө большевітскөј сөвет власт сетіс ужалыс крестаналы.

Сөмын өті РСФСР папта крестаналы воіс 50 мільон гектарыс унжык му. Тајөн ез-на помаө Октабрса револютсіјаөи вөчөм му јуклөмыс. Помещікјас воштісны мусө, өтцөщ револютсіја јона орөдіс і кулакјасөс, гөл да шөркофдем крестаналыс грабітөм мујассө, інвентарсө налыс мырфөдөмөн. Кулакјас кыын колі бітөд јукөныс став муыс, коді вөлі на ордын Октабрса револютсіјаөң. 50 мільон гектар кымын му, помещікјас му кынңі РСФСР папта вужіс озыра крестанасаң малочемельнөј-јаслы. Государственнөј земельнөј фондыс сетөм мујаскөд, гөл да шөркофдем крестаналы РСФСР папта воіс 110 мільон гектар му. Гөл да шөркофдем крестаналөн муыс револютсіја бöрын содіс кык мында.

**Ыжыдө выныс вө-
лі сардырса Россия-
ын помещікјаслөн
да кулакјаслөн?**

Сардырса Россияын помещікјаслөн, да кулакјаслөн овмөс бокгаңыс выныс вөлі вывті ыжыд.

Војнаөң мјан государствоын быд во вөлі воө 82 мільон тонна һаң. Жынсө тајө һаңыс сетлісны помещікјаслөн да кулакјаслөн овмөсјас. Кулакјас сетлісны 38% став һаңыс, а-өд кулакјас овмөсјаслөн лыдыс вөлі дасөд јукөныс став крестана овмөс піас.

Медым төдны кулакјаслыс вынсө револютсіјаөң, тајө лыдпасјасыс еща-на. Овмөс јонлунсө поңө төдны сыыс, мыјтөм сіјө вузалө рынок вылө һаңсө. Уна-ө-нө револютсіјаөң гөл да шөркофдем крестана вузавлісны һаң, уна-ө вузавлісны помещікјас да кулакјас? Помещікјас да кулакјас во чөжөн вузавлісны 15 мільон тоннаыс унжык һаң, шөркофдем да гөл крестана сөмын 6 мільон тонна. Татчө нөшта колө содтыны, вузөс вылө сетөи һаң піыс жынсө сетлісны кулакјас.

Со куцөм вын овмөс бокгаңыс вөлі важөн кулакјаслөн да помещікјаслөн. Тајө выныс сулалө вөлі гөл да шөркофдем крестанаөс експлоатірујтөм, увтыртөм вылын. Кулакјас овмөс-јасын-өд һаңыс ужавсө вөлі батракјас кіөн, кодјас корыөјас дон вылө медасөны вөлі ужавны кулакјаслы. һаңыс вөлі воө кулакјаслы і гөл крестана кіөн, кодјас ужалөны вөлі кулакјас да помещікјас му вылын вөв, плуг, ужавны бөстлөм вөсна.

властсö да лөөдöснү сөвет власт, вöтлөм експлоататорјас та
вылын ез сувтны. Загранічаса буржуазіја отсалөмөн најö оруж-
јöөн көсјылісны бөр сузөднү Октябр дырјі воштөм властсö да
богатствосö. Кујим воыс дыржык муніс гражданскöј вој-
на, кодөс мјанлы мырдөн суыс жежыд контрреволютсіја. Став-
муывса робочöј класс отсалөмөн мі вермім жежыдјасөс да на-
лысо загранічаса сојузнікјасөс—капіталістјасөс.

Војнабэ мјан візму овмөс сетліс прöдуктјасөс 11,5 міль-
лард шайт дон вылө. 1921-22 воын сіјө сетіс прöдуктјасөс сө-
мын 6,3 мільлард шайт дон вылө, војнабэ серті кө неунажын-
гыс унжык (54%). 1927-28-өд воын візму овмөс сетіс-нін про-
дуктјасөс 12,3 мільлард шайт (довоженнөј) дон вылө, сіз-кө вој-
набэ дорыс-нін сетіс 5 $\frac{1}{2}$ % вылө унжык.

Колө віставны, візму овмөслөн ез став отразлјасыс өткөдэ
кыпавны. Наң культура көзаяс куза сөмын 1929-30
воын мі воім војнабэса уровенбэ. Тажө воын наң культура көза
площадэ војнабэ серті-кө лөб-нін 105,1%, валовöј продуктсіја
тажө культурајас куза војнабэ серті-кө лөб-нін 110%. Візму ов-
мөс ставнас-кө бозтны тажө воын валовöј прöдуктсіјаыс војнабэ
серті лөб-нін 114%. Медза јона кыпалісны техніческöј кул-
турајас, торја культурајас (выј вöчан культурајас, хлопок) вөдө-
төмыс војнабэ серті-кө пазкаліс кык мында. Медза омөль поло-
жеңнөыс скөт візөм куза, бөрја воын мі адқам вывті ыжыла
чінөм скөт лыдылөн. Скөт лыд серті тажө воын мі војнабэса
кад серті колтчим-нін бөрө.

2. Візму овмөслөн бөрө колтчөмыс да сылөн помнајасыс

Міјан да заграніча-
лөн урожајјас.

НЕП дырјі СССР-са візму овмөс пыр-
вөлі бурмө, бурмө вөлі ужалан ногыс, мунө
вөлі, кызі шуоны, інтенсіфікатсіја. *)

Сөмын міјан візму овмөсыс урожајјас сертіыс јона-на
бөрө колтчөма. Тащөм госуларствојасын, кушөм даңіја, Бел-
гіја, Голландіја, Англија урожајјасыс 3-ыс ыжыджыкөз міјан
дорыс. Германіјаын урожај 2-2 $\frac{1}{2}$ вылө ыжыджык міјан дорыс.
Шобдөі урожај серті (діаррамаын тажө абу індөма) міјаныс
улынжык сулалөны сөмын кымын-кө медбөрө колтчөм госу-
ларствојас. Су урожај серті мі сулалам пөшті медбөрја мес-
таын. А дөі суыс главнөј прöдуктыс, кодөс сетө міјан госулар-
ство. СССР-ын су көзаясыс ыждан сертіыс лөбны 55—65%
ставмуывса көзаяс пыын. Мукөд культурајас урожајјас серті

* Візму овмөсын інтенсіфікатсіјаөн шүсө сөщөм ужалан ног, кор сөдө ужалан выныс,
бурмө техникаыс да сы вөсна докөдыс овмөсын јона сөдө. Прімер шыдөлі пөчө індыны ыд-
көзаяс вөдөтөмыс свекла, шобдөі да мукөд техніческöј культурајас вылө вузөм. Гектар свек-
ла көза вылө ужөс ковмас унжык пуктыны суыс дөр. сөмын і докөдыс воас ыжыджык.

сещөм-жө положеннөйс, ми сулалам бөрын унжык государствојасыс.

Виңму овмөс бөрө колтчөмыс мијан лөб и сы вөсна, мыј ми огө-на вермөј вермагны прирөдакөд, медга-нин засухакөд. Пөштө һекущөм государствоын оз овлы тащөм ыжыд костыс урожајјас сертөйс, кущөм овлө мијан СССР-ын. Мијан мукөд воын урожајыс овлө сещөм ыжыд, мыј крестанаыс оз вермыны идравныс сижөс, а мукөд војасын урожајыс сещөм омөль, мыј сижө сөмын көјдыссө сетө.

Омөля-на-жө ми вермасам вредительјаскөд. Зев на ещаөн гөгөрвооны, кущөм вред вајоны виңму овмөслы вредительјас. 1928 воын валовөј урожајыс вөли 73,2 мильлон тонна. Вредительјас тајө воын сојисны 31,4 мильлон тонна. Пөштө којмөд јукөныс урожајыс вошө вредительјас вөсна! 1928-өд воын сиктса да карса олысјас сојөм вылө мунис 35,5 мильлон тонна виңму прөдуктјас, скөт вердөм вылө 23,3 мильлон тонна. Сугликјас, саранча, головња, полевој слөзөң, гессенскаја мушка, оғимөј совка да быдсама пөлөс мукөд гагјас да лөлөјас сојөны унжык скөтөйс, пөштө сымда-жө, мыјтөм сојө 150 мильлона населеннө Совет Сојузын.

Көн-нө помкајасыс тащөм колтчөмын? Мыјла-нө вывти омөль урожајыс мијан мујас вылын?

Сардырга Россиялөн промышленност боксаңыс бөрө колтчөмыс.

Виңму овмөсын бөрө колтчөмыс, ужын ичөт производительностыс коліны мијанлы сардырга Россиялөн наследствөөн. А мыј вөсна-нө сардырга Россиялөн лөи тащөм бөрө колтчөмыс? Медгаыс тајө лөи промышленност омөля паскалөм вөсна да техникаөн колтчөм вөсна.

Кыңи бур техникаыс економитө мортлыс ужсө, лептө сылыс производительностсө—пөзө адқыны тащөм примерыс. Механическөј двигателјас, кодјас өни примеңајтчөны ставмуывса овмөсын замеңајтөны ужсө 18 мильлард мортлыс. А ставмувылын ужавны вермыс јөзыс лыдфысө сөмын 600 мильлон морт, комыныс ещажык. Ставмувылын олө 1,8 мильлард морт, дасыс ещажык ужалыс лыд пныс, кодјаслыс ужсө замеңајтөны механическөј двигателјас. Тащөм сбереженнө сетө да тащөма содтө мортлыс ужалан вынсө машиннөј техникаыс.

Сардырга Россия промышленност боксаңыс вөли медбөрө колтчөм государствоөн капиталист государствојас пын. Площадь серти Россия вөли ыжыд, сылөн муыс богтө вөли 15% став муыс. Олыс лыд серти сени вөли 10% став му вылын олысјас пөвсыс. Промышленностын-жө сылөн јукөдыс вөли јона ичөт. Россияын перјөны вөли изшомсө 2,7% мировөј добычыс, 4,4% ыргөн, 7% зөлөта. Россияын чугунсө китөны вөли

сөмн 6,2% ставмувылын вөчөм сертыс. Төхстөлнөй промыш-
ленностын ужалө вөлі сөмн 6,2% чөрс став чөрс пгыс му-
вылын. Јона ескө паскалөма вөлі Россіја, а көрттујјас серті
сің-жө Россіјаын вөлі сөмн 7,2% ставмувывса көрттујјас пын.
Сөмн һерп перјөм куҗа сардыра Россіја сулалө вөлі вы-
лынжык, сөтө вөлі 17,8% ставмувывса добычаы.

Промышленнөй төварјас потребленьнө серті сардыра Россі-
ја сің-жө сулалө вөлі бөрын. Сіңі, Ізшом Америка 17-ыс, Ан-
глыја 16-ыс, Германия 9-ыс унжык віңө вөлі душ вылө Россіја
дорыс. Чугун Америка дасыс, Германия өкмысыс унжык вылө
віңөны вөлі мјан дорыс. Көрт, сталь сің-жө Америка 11-ыс, Германи-
ја 8-ыс, Англыја 7-ыс вылө унжык віңөны вөлі Россіја дорыс.
Хлопок віңө вөлі Америка вітыс, Англыја квајтыс, Франтсіја да
Германија 2¹/₂-ыс унжык Россіја дорыс. Сахар Англыја да
Америка віңө вөлі вітыс унжык Россіја дорыс.

**Сардыра Россіја-
лди машиннөй тех-
ника серті бөрө
кольчөмыс.**

Уна өкас отравлјас промышленностын
сардыра Россіјаын мјан сөвгөм ез вөв.
Россіјаын сөвгөм ез вөв машинајас да
станокјас вөчөм төхстөлнөй, кожевеннөй, хи-
мическөй промышленностлы, оз вөлі вөчны
автомобилјас, аеропланјас, типографіјаса машинајас да с. в.
Медса-һин омөла паскалөма вөлі віңму ужалан машинајас вө-
чөм. 1913 воын вөлі вөчөма віңму ужалан машинајас 67 мил-
лон шайт дон. Россіјаө вөлі вәјөны заграһичаыс сөщөм прөс-
төј орудөјас, кущөм косајас. Химическөй промышленност, сы
пын іскусственнөй удобреньнөјас вөчөмыс сің-жө омөла вөлі
пуктөма. Електричество производство сөмн вөлі заводитчө.
А тәјө-өд сөщөмторјас, кодјас гөгөр көртаөө став өвмөсыс.

Віңму өвмөсын машинајасөн ужалөны вөлі мукөд госулар-
ствојас серті (Америка, Германия, Англыја, Франтсіја да му-
көд) вывті еща. Уна пөлөс ужјас, кодјас заграһичаын нуөдгөны
машинајасөн, сардыра Россіјаын (дај-І өні-на) вөчөө кіпомыс.

**Промышленност да
віңму өвмөс**

Кыңи віңму өвмөс вылын төдчө про-
мышленностлөн бөрө кольчөмыс, техника-
лди кольчөмыс, кодјас колысны наследствоөн
сөвет властлы сардыра Россіјагаһ?

Бозһны-кө промышленност, транспорт, віңму өв-
мөс, вузаөөм да мукөд отраолјас, ми аһам најө ставһыс
көртасөны мөда-мөдыскөд, торјөн најө оз вермыны өвны.

Медым верміс ужавһы төхстөлнөй фабрика колө хлопок,
кыс вөчөө суніс, колө ізшом, колөны станокјас, машинајас,
колөны стрөйтчан матерјалјас, колөны һаһ да мукөд прөдукт-
јас робочөјјаслы.

Сееса оз-кө кутны вајавны Узбекістанө, Туркменістанө һаһ, сетчөс крестана (фехкана) дугдасны вөдитны хлопок, да хлопок пьфди кутасны көҗны шобди.

Сіҗ-кө мыј он бост, ставыс көрҗазө мөда-мөдыскөд. Народнөј хоҗајство вермас овны, кыптыны сөмын уҗсө јуклөм вылын.

Зев-һин важөн колі кадыс, кор торја овмөс ставсө вөлі вөчө ачыс, вөчө мыј вөлі колө сылы. Тащөм овмөсыс шугө натуральнөј овмөсөн, өні тащөм овмөсҗассө поҗө адҗыны сөмын медпемыд, медаылың пельөсҗасын СССР пагтаын. Сен поҗөна адҗыны сещөм натуральнөј овмөс, көді оз төд веҗөм, һинөм оз вузав, һинөм оз һөб, көді ставсө, мыј сылы колө олөм вылас, вөчө ас помыс. Вөлі кад, кор мијан крестана сіҗ-жө овлісны натуральнөј овмөсөн, најө ез төдлыны рынок вылө производствосө, һинөм ез вузавлыны, ез һөбавлыны. Сөмын тащөм кад важөн-һин коліс.

Өнја кадө виҗму овмөс јона-һин көрҗазөма каркөд, карса промышленносткөд. Кар сетө крестана овмөсҗаслы став орудҗөҗассө, строітельнөј маҗерјалҗас, көмкөт-паскөм да мукөдтор.

Өтщощ колө виҗтавны, промышленност оз-жө вермы овны виҗму овмөстөг. Өти-кө, виҗму овмөс медаҗыд рынок промышленнөј төварҗас вузалөм вылө. Мөд-кө, промышленност бостө виҗму овмөсыс колана сырјө (хлопок, шабди, кучик, вурун, сахарнөј свекла, кәртупель да с. в). Промышленностын уна отраслҗас уҗалөны виҗму овмөсса сырјо вылын. Којмөд-кө, виҗму овмөс сетө карҗаслы, промышленнөј робочөјҗаслы һаһ да мукөд прөдуктҗас (выј, јај, колк, градыв пуктасҗас да с. в.).

Кар і өікт, промышленност і виҗму овмөс оз вермыны овны торјөн. Өти содтө мөдөс. Сөмын таг оз поҗ виҗтавны, бытөкө народнөј хоҗајствоын значеһөбыс карлөн і өіктлөн өткөд—тајө абу сіҗ.

Кар кыскө ас бөргеаһ өіктөс. Промышленност кыскө ас бөргеаһ виҗму овмөс. Сөмын кыскыны ас бөргеаһ виҗму овмөс, кыпөдны сіҗөс, бурмөдны уна мільона крестаналыс оласногсө, промышленност вермө сөмын сөвет влаөт дырјі, пролетариат фіктатура дырјі. Капіталіст государствоҗасын, мыј ми адҗылам воҗынҗык, промышленност сіҗ-жө мунө воҗынҗык виҗму овмөсыс, сөмын сен сіҗө рөзөрітө өіктөс, јуө вірсө, вәјөдө крестанаөс гөһмөмлаһ.

Хоҗајственнөј успехҗас НЕП первојја војас дырјі, медаһин промышленност кыпалөм вөсна, сетісны партијалы XV сҗезд вылын-һин пуктыны вопрос өіктсө көлькөтивізатсіја туй вылө вужөдөм јылыз.

1929-30 воын төвнас-тулыснас партія шыбитіс лозунг дор-
выв коллективизатсия нуодом жылыс да сы вы-
лын— кулакјасос, кызи классос, быр одом жылыс.
Коллективизатсия ужын первој воа успехјасыс ыжыдос, нолд
жуконыс став крестана овмосјас пыс отувтөма колхозјасо.
Колхозјас серти, кодјас отувтөны уна сурс гектар му, кулак-
јаслөн овмосыс вывти нин ичот дај бөрө колтчөм. Нөшта төд-
чанажык успехјасыс совхозјаслөн, кодјас отувтөны уна дас
сурс гектар му. Бөрја воис вөлі перелом вөчан воон, кор
крестана унжыкыс-нин гөгөрвоисны бурлунсө отувја овмослыс,
пырөны колхозө. Тажө лоі робочөј класслөн да партијалөн крес-
танаон вескыд руководство нуодом вөсна, государственнөј со-
ветскөј промышленност виңму овмосон руководитөм вөсна.

**Гөль, шөркод-
фема крестанын
да кулак.**

Кор ми сорнытам сикт жылыс, мијанлы
оз ков вунөдны костсө, коді ем гөль да
шөркофдем крестанын да кулак
костын. Кулак— эксплуататор, аслас озыр-
лун вөснаыс сижө вермө ужөдны ас вылас мукөд жөзөс.
Гөль крестанын (бедњак) оз вермы вердчыны аслас хоҗајство
помыс да сылы лоө сетчыны кулак эксплуататсияулө. Гөль
крестанын (бедњак) — өти жынас — посны (мелкий) собственнык,
сылөн ем кушөм сурө инвентар, сижө нуөдө ассыс хоҗајствосө,
сөмын мөд жынас — сижө робочөј, пролетарј, батрак, сижө-өд
оз вермы овны, оз-кө вузав ассыс робочөј вынсө. Сы вөсна
бедњакјасос шуөны полупролетарјјасөн.

Шөркофдем крестанын сулалө кулак да бедњак костын.
Сижөс кулак озжык эксплуатирүйт, шөркофдем крестанын аслас
хоҗајство помыс вермө вердчыныс-да. Шөркофдем крестанын
оз эксплуатирүйт жөзлыс вынсө. Шөркофдем крестанын (перед-
њак) — посны собственнык, сөмын собственностис сылөн оз мун
жөзлыс вынсө эксплуатирүйтөм вылө. Сижө — труженнык, да тажө
і торјөдө сижөс кулакыс.

**Виңму овмос кыпа-
лан капиталыст
нога туж. Капита-
лизм дырји сиктын
расслојеньө.**

Кушөм тужөн мунө виңму овмос кыптө-
мыс капиталыст государствојасын?
Тажө кыптан тужыс мунө кулакјас-
лөн овмос быдмөм пыр да гөль да
шөркофдем крестанынлөн овмосјас
рөзөритчөм пыр. Тажө тужыс капиталыст
государствојасын мунө гөль да шөркофдем крестана лыјас
вывти. Капитализм дырји воыс-воө јонмө капитализмлөн верхуш-
каыс сиктын. Быд во кымынкө шөркофдем крестанын сиктын
гөльмө, пөртчө бедњакө, кымынкө бедњак еновтө ассыс овмоссө,
пырө батракө кулак ордө, либө мунө карө капиталыстјас фаб-
рик-заводјас вылө корены-нажөтка. Капитализм дырји сикт өдјө

торжало. Шөркөфдем крестаналон лыдыс сиктын пыр чино. Сомын откымын шөркөфдем крестанан јонмо, поро кулако. унжыкыс летчо улио, портчо вочасон беднако. Сомын тази капитализм дырји кыпало крестаналон овмо: сijo пыр јонжыка торжало, вылијас сулало ичот группа сиктса буржуазиялон, а унжыкыс пыр голмо, вошто собственносто, вузавло ассыс вынсо, портчо пролетарийо (робочојо).

Богтам пример пыффи, кызи муно расслојенноыс крестана костын Америкаса Сојединенној Штатјасын, медозыр капитализм государствоын, кони емог крестана (фермерјас) собственникјас (налон ем фермајас) да арендаторјас — налон асланыс фермајасыс абусо, најо богтоны арендао.

Воыс-воо чино лыдыс ферма собственникјаслон, быдмо лыдыс фермерјаслон, кодјас арендуйтоны фермајассо. Сомын тајо еша-на. Воыс-воо содо ужјозыс налон банкјаслы. Јаковлев јорт XVI партеезд вылын индылис: фермерјаслон ужјозјасыс 1929 воын воли 20 миллиард шайт, тајо ужјозјасыс куш процентјассо лоо налы мынтыны оти миллиард да жын шайт во чојон, тајо унапов унжык визму вотыз СССР-ын.

Тајо вигтало регыд-лы, сор-лы, а фермер сибдо пелјасоз долгјас пыцкын, лоо сылы ассыс фермасо вузавны да арендуйтны јозлыс фермасо, тырмоко-на сылон сомыс ассыс фермасо вузаломыс. Либо сылы аслыс лоо мунны медагны ужавны гырыс фермао робочој пыффи-нын. Арендаторјаслы заложитом фермајасон коло оти туј — јозлы медон ужавны.

Кушом капиталист государство еско ми его богтој — передовој, либо боро колтчом, самостојателној, либо завоимој, ыжыд либо ичот урожајјасон, — быдлаын ми адзам капиталистическој расслојенно, быдлаын адзам шөркөфдем крестаналыс голмом, чином.

Кулакјаслон овмојсјас быдмывлисны и советса сиктын, НЕП дырји. Најо, ферт, пыр чужоны, кытчо, коло посны торја производствыс крестаналон. Сомын кулакјас быдмомлы совет власт дырји пунктма граничајас.

Отшоц совет власт дырји возго мод, выл туј гырыс визму овмоґлы — социализм нога туј. Совет власт дырји визму гырыс овмоґјаслаң сиктыс муно оз шөркөфдем крестана голмом пыр, а гол да шөркөфдем крестана овмоґјас быдмом, кыпалом пыр, отувјон ужалом пыр, коллективизатсия пыр, кулак експлоататсия зико, бырөдом пыр. Сиктос коллективизируйтом сетас дај сетонин визму овмоґс ужын ыжыджык производительност капиталистјас визму овмоґс дорыс. Колхозјаслон 1930 вога мевозга большевик нога козомыс пеккодлис-нин тајос.

Лъенін шуліс:

„Овны важ ногөн, кыңи олім војнабѣ — оз поѣ; морт вын, уждн ташдм шыбласдм, кушдм овлѣ крестана посны овмѣс дырји, воѣ кежлѣ колны оз вермы. Кыкыс - кујимыс кыпаліс ескѣ ужын производительност, кыкыс - кујимыс ещажык ковміс ескѣ ужавныс, вужім-кѣ посны торја овмѣсјассаңгырыс ѳувја овмѣслаң“.

Кор сар дырји вѣлі вѣчѣма сибырса кѣрттуј, тајѣ пырыс-пыр-жѣ јѣткыштіс сибырса виѣму овмѣссѣ, медѣа-нын выј да сыр вѣчѣм. Сибырса кѣрттуј пырысѣтѣм-пыр-жѣ ловѣѣдіс ыжыд крај.

Неважѣн сѣвет власт помаліс стрѣитны Туркѣіб кѣрттуј Сибырсаң Среднеј Азіјаб; сижѣ сіѣ-жѣ јона кыпѣдас овмѣссѣ Казакстанлыс, Узбекістанлыс, Таджікістанлыс.

Туркѣібсѣ вѣчныс поѣис сек, кор мјан кыпаліс метал-лургја, кор кыпаліс ізшом перјан промышленност. Промышленностлѣн кыпалѣмыс јѣткѣ воѣѣ виѣму овмѣссѣ. Промышленност кыпалѣмтѣг оз вермы кыпавны виѣму овмѣс.

Сѣкыд индустрија
— **виѣму овмѣс**
кыпѣтѣмлѣн подув.

Промышленностлѣн оз став отраслјасыс ѣткоѣа јѣткыны виѣму овмѣслыс кыпалѣмсѣ. Богтам кымын-кѣ прімер.

Паскалѣ, шуам, сакар вѣчан промышленност. Тѣдѣѣ-ѣ сижѣ виѣму овмѣс паскалѣм вылѣѣ ѣерт, тѣдѣѣ. Быдмѣны сакар вѣчан заводјас, быдмѣ спрос сырѣо вылѣ, сакарнѣј свекла вылѣ. Свекла вѣѣтѣтѣм паскалѣмыс сѣтѣ ыжыд докод, ѣерт-жѣ, сижѣ јона јѣткѣ воѣѣ виѣму овмѣс паскалѣмсѣ. Сѣсѣа сакар вѣчѣгѣн шыблосторјасыс (ѣтѣросы— „барѣа“) колѣ бур да донтѣм кѣрым скѣтлы, а сіѣ-кѣ сакар вѣчан промышленност ѣтѣѣщ кыпѣдас скѣт виѣѣм, донтѣм, вына кѣрым сѣтѣм пыр. Сѣмын колѣ вѣставны, сакар вѣчан заводјас бергѣѣдѣны овмѣссѣ сижѣ рајонын, кѣн сулалѣны заводјасыс.

Сѣсѣа металлургја кыпалѣмтѣг, виѣму ужалан машінајас-тѣг, іскусственнѣј удобрѣннѣјастѣг свекла вѣѣтѣтѣмыс кутас мунны важ ѣѣдовскѣј формајасѣн, ногјасѣн. Тајѣс-жѣ, мыј вѣсталѣма вѣлі сакар вѣчан заводјас јылыс, колѣ вѣставны і вѣна вѣчан, крахмал вѣчан, консерв вѣчан, істѣг, табак вѣчан заводјас јылыс. Тајѣс-жѣ поѣѣ вѣставны і текѣтілнѣј да кучік вѣчан промышленност јылыс.

Промышленностса індѣм отраслјаслѣн — лѣгкѣј промышленностлѣн виѣму овмѣс кыпалѣмын значѣннѣѣыс ыжыд, тајѣ промышленностыс ѣсалѣ вылѣ отраслјас виѣму овмѣсын кыпалѣмлы да лептѣ докодсѣ. Сѣмын најѣ вескыдасѣ оз участвужтны виѣму овмѣсын вылѣ ужалан ног пуктѣмын, вылѣ техника паскалѣмын. Медѣа ыжыд значѣннѣѣыс промышленност торја отраслјаслѣн, кодјас вѣчѣны средства произ-

водства (тракторјас, візму ужалан машинајас, іскусственнөј удобреннөјас, автомобіляјас, стрөйтчан матерјалјас да с. в.), тајө — металлургіја, горнөј промышленност, машинајас вөчан, хіміческөј промышленност да с. в.

Промышленностлөн тајө отразляјасыс шубөны сөкыд промышленностөн. Сөкыд промышленност паскалөм вөсна кыптө візму овмөс да народнөј хоҗајствоыс ставнас. Воҗын сулалөны сещөм государствојас, көні јона паскалөма сөкыд промышленностыс. Государствојас, көні сөкыд промышленностыс омөла паскалөма, овмөс боксаңыс сурөны завісімогъ улө воҗын муныс государствојаслы.

Кущөм-һін тујјыс візму овмөсын бөрө колтчөмсө вермөмлөн, кущөм туј крестана основнөј массајаслыс положеннөсө бурмөдөмын?

3. Крестана овмөс кыпалөмлы кык туј.

**Колө вуҗны
гырыс візму ов-
мөс вылө.**

Сөвет власт дьрјі колө паскыда нуөдны агрокультурнөј меропріјаттөјас, кодјас регыдөн вермөны јона **лепты урожајассө.**

Тајө: весалөм көјдысөн көҗөм, став көјдысө весалөм да сортірујтөм, радовөј посеv, межајас бырөдөм, вредительјаскөд јогөс турунјаскөд вермасөм, өзімјас вылы скөт віҗөм дүгөдөм скөт віҗөм бурмөдөм, күјөдсө кужөмөн іспөлујтөм, іскусственнөј удобреннөјас, івесткованнө, інвентарсө ставнас іспөлујтөм да с.в.

Візму опытној стансіјајасын вөчөм відлөгјас да најөс торја крестана овмөсјасын проверітөмјас петкөдлөны со мыјјас:

Весалөм көјдысөн көҗөм лептө урожајсө Централно-Черночөмнөј областса опытној стансіјајасын 30-50% вылө, Војвыв Кавказын — 10-30% вылө. Коскөм мујас бурмөдөм Центр.-Черночөмнөј областын лептө урожајсө 10-60% вылө, Војвыв Кавказын — 35-75% вылө. Радовөј посеv Уралын лептө урожајсө 10-30% вылө, Саратовскөј губ — 10-25% вылө. Івесткованнө лептө урожајсө һаңјаслыс 15% вылө, бобөвј культурајаслыс — 25% вылө.

Уна пөлөс агрокультурнөј меропріјаттөјас сөвет власт дьрјі поҗө нуөдны крестана посні овмөсјасын. Сөмын колө вөставны: посні овмөсјас оз вермыны став меропріјаттөјассө нуөдны өлмө. Та вылө һалөн оз тырмы колан інвентар, сөм. Сы вөсна ыҗыд резултатјас посні овмөсјас сетны оз вермыны. Інвентар суҗытөмыс абу случајнөј, тащөмыс пыр лөб посні овмөсјас дьрјі. Посні овмөсјасын оз поҗ бырөдны інвентар суҗытөмсө, сөмын сөм тырмытөм вөсна (беҗһаклөн абу сөмыс вөв, плуг, машина һөбөм вылө), но щөщ-і сы вөсна, мыј овмөсыс вывті ічөт; докодыс, коді воө овмөсын, оз вермы вештыны рөс-

кодјассө трактор вылө, а овлө і сіз, оз вермыны вештыны рөс-кодјассө вөвјас вердөмыс, плугөн гөрөмыс.

Сіз-кө ем өті туј: вужны гырыс овмөс вылө. Сөмын гырыс овмөс вылө вужөм востө туј, петкөдны гөль да шөркөддем крестаналыс олөмсө, оласногсө бурмөдан туј вылө.

Бөрја војасө мјан овмөсын тајө јона-нын төдчө. Крестаналөн посні овмөсјасыс, а сіз-кө і став віз-му овмөсыс, көт ескө государство јона отсаліс гөль да шөркөддем крестаналы, вывті нақөн кыптис. Візму овмөсын валөвөј прөдуктсіја куза таво мј орөдім војнаөдса уровеңсө 12-13% вылө. Вузөс бокга-ныс мј нөшта өні-на егөј воө војнаөдса положөньөөз (73% 1930 воын). А промышленност — сотсіалістическөј гырыс про-ізводство подув вылө кыптө вывті өдјө.

Мыј вөсна-нө бөрө колтчө візму овмөсыс? Сы вөсна, мыј посні овмөс, ічөт производітельност вөсна оз вермы кыптыны ыжыд өдјасөн. Медым візму овмөсыс верміс сіз-жө өдјө кып-тыны, кызі быдмө промышленност, колі вужны візму овмөсын гырыс производство вылө.

**Візму гырыс ов-
мөслаң вужөмын
кык туј.**

Кызі вужны гырыс овмөслаң? Ем кык туј. Өті туј — сіјө, код куза мунө гырыс ов-мөс котыртөмыс капіталіст государствоја-сын, код куза сіјө муніс Россияын Октабрса револутсіјаөз. Тајө — туј ічөт группалөн — озыра олыс крестаналөн овмөс кыптөмын, посні гөльжык крестана овмөсјас рөзөрітөм пыр.

Вескыдыввса оппортуністјас віставлісны, оз-пө ков јонасө кутны кулакјас овмөсјаслыс кыптөмсө пролетаріат диктатура дырјі тані повны нінөм. Најө көсјөны вөлі востыны паскыд туј кулакјас овмөслы, чajtөмөн кулак-пө ачыс пырас, воас сотсі-алізмань. Збыльвылас-өд кулак мед лок враг робочөјјаслөн, гөль да шөркөддем крестаналөн. Сіјө медөа јона прөтивітчө сө-вет властлы. Аслас вынсө сіјө зілө іспользујтны сөвет власткөд вермасөм вылө, һаң заготовка орөдөм вылө, медым һе лең-ны гөль да шөркөддем крестаналы өтувтчыны колхозө. Востыны-кө кулакјаслы тујсө, ғетны сылы озырмыны — сіјө поө вөчны условіјөјас важ пөрадөк бергөдчөмлаң, капіталістјас власт ба-ра пуксөм вылө. Капіталіст нога тујыс өктса овмөс кыпөдө-мын вайөдө гөль да шөркөддем крестана гөльмөмлаң, вайөдө најөс кулаклы кабала улө сурөмлаң.

Мөд тујыс — өтувтчөм, гөль да шөркөддема овмөсјас кол-лективізірујтөмын. Тақинас јона кыптө ужын производітельност, өтувјөн ужалөм вөсна бурмө олөмыс да оласногыс гөль да шөр-көддем крестаналөн, а кулак, кызі класс, — зікөз бырө. Тајө мөдтуј кузаыс-і нуөдө большевикјаслөн партіјаыс крестанаөс.

Кызі тајө нуөдөө олөмө, вісталам возынжык.

II ЈУКӦД

Мыј сїјӧ лӧӧ капіталізмис?

Воґда јукӧдас мї сорнїтїм, мыј вїзму овмӧслы ғырыс овмӧсјасӧ (производство) вужны лӧӧ быт. Мї сїз-жӧ сорнїтїм, мыј сїјӧ вужӧмыс вермас лоны кык тужӧд. Ӧтїк тужыс—капіталїстїческӧј, кодї вайӧ уна ӧтка крестананы гӧллун да рӧзӧрїтчӧм. Мӧд тужыс—соціалїстїческӧј, ӧтувја овмӧсјасӧ (колхозјасӧ) поснї, ӧтка крестана овмӧсјаслӧн ӧтувтчӧм. Тајӧ тужыс вайӧдӧ гӧла да шӧркоґа уна олыӧӧс буролӧмӧ. Тајӧ туж вывтїыс мунїгӧн ғырыс овмӧсылӧн бурлуныс мунӧ оз јӧзӧс нартїтыс їчӧтїк чукӧрлы, оз ужалан кӧлуј вылын ыжыдалысјаслы, а гӧла да шӧркоґа олыс став сїктїыслы.

Воґда туж куґаыс ғырыс производство вылӧ вїзму овмӧсӧс вужӧдӧмыс мунӧ капїталїстїческӧј быд госуларствоын, Октабрса револутсїјаӧз мунїс-ї мїјан странаын.

Вїзму овмӧсӧс ғырыс производство вылӧ мӧд туж вылас вужӧдӧмыс лоїс позана сӧмын Октабрса револутсїја вӧчӧм бӧрын да пролетарїат дїктатура лӧгӧдӧм бӧрын.

Мыј-нӧ ескӧн лӧӧ капїталїзм нога олӧмыс, кор уна крестана рӧзӧрїтчалӧны? Мукӧд шуас, капїталїзм нога олӧмыд-пӧ сещӧм олӧм, кор властсӧ кутӧны капїталїстїјас. Ферг, капїталїзм дырїыд власттӧ кутӧны ӧзыр јӧз (капіталїстїјас). Капіталїстїјасыс кїын овмӧсса став команднӧј высотаыс-да сїјӧн кутсӧ полїтїческӧј властыс.

Мыј вылын-нӧ кутсӧ налӧн овмӧсас команднӧј высотаыс? Медвојдӧр вузӧс вӧчан-їналан овмӧс вылын. Мыј-нӧ сїјӧ вузӧс вӧчан-їналан овмӧсыс? Мыј сїјӧ вузӧса овмӧсыс?

Вузӧса овмӧс. Мї сорнїтлїм-нїн, мыј кӧнјасынкӧ мїјан странаын кольӧма-на натуралнӧј овмӧслӧн коласјасыс. Натуралнӧј овмӧсӧс вежны важӧн-нїн локтїс вузӧсӧн (тӧварӧн) вежласӧм вылын лӧӧм овмӧс. Тајӧ натуралнӧј овмӧсӧс вежны локтыс овмӧсыс і шугӧ вузӧса (тӧварнӧј) овмӧсӧн.

Вузӧса овмӧс ыжыдалїгӧн торја овмӧсјасын продуктајас вӧчсӧны оз аслыныс вїдӧм вылӧ, а унґыкысӧ вузалӧм вылӧ, рынок вылӧ. Кор продукта вӧчсӧ вежӧм вылӧ, вузалӧм вылӧ, сїјӧ шугӧ вузасӧн (тӧварӧн—рочӧн-кӧ). Торја овмӧс вузӧса овмӧс дырїыд лӧгӧдӧ аслыс сӧмын кушӧм ӧурӧ продуктајас. Мукӧд коланторјассӧ сїјӧ бозтӧ вежласӧмӧн: асыс вӧчӧм прӧдук-

тасо вузалө, мукөд овмөсын вөчөм прөдукта нөбө. Крестанін мыжкө мында һаңсө вузалө, бөстөм өөм вылас нөбө мыж сылы колө: ситеч, стеклө, көрттув, коса да с. в.

Вузөса овмөсид кутөө торја овмөсјас костын уж јукөөм вылын: өтi овмөс вөчө вузөс вылө өтi өкас прөдукта, мөд овмөс—мөд өкас. Һекод воэвыв оз лөзөд сещөм јукөөмсө, сiјө ачыс артмө, воэвыв артавтөг, вузаөм паскалөмыскөд өтщөщ. Өтi өкас төвар-кө вывти уна лөө вөчөма, сiјө оз кут инаэны, доныс сылөн уөө, секи вузөс инөмыс-нын петкөдлас, мыж сещөм вузөс вөчны абу выгөднө. Инастөм төвар вөчыг јөзлы ковмас вужны выль пөлөс уж вылө либө колтчыныужтөг жынывјөужтөг-лы.

Төвар инагөм - инастөм сертис сiзкө-и поэө төдны, кущөм төвар вөчөма ещажык, кущөмөс вывти уна дај. Таэi-сө вузаэиг-нөбаэигад вузөса овмөс дырјид-и јукөө ужыс торја овмөсјас костын. Һекод воэвыв оз артав, уна-ө колө сещөм төварыс, шуам, кымын гоз сапөг, кымын коса колө вөчны. Таэтө, ферт, кущөм сурө төварјас вөчөоны унжык, кущөм сурө ещажык,— өтис оз инаг, мөбыс оз тырмы. Секи тырмытөм төварјас вылө доныс кајө, инастөм вөчөм төварлөн доныс уөө. Тырмытөм төвартө вөчөмыд лөө выгөднөжык да сiјөс кутас вөчавны унжык јөз. Инастөм төвар вөчөмыд чинө. Таэi артмө, мыж торја произ-водство отрагљјас кутасны төвартө вөчны инагөм-инастөм сертис, көтi-и һекод оз инды кымын мортлы, шуам, вурны сапөг, кымынлы вөфитны һаң.

**Мыж сајын төвар
доныс.**

Мыж сајын-нө төвар доныс? Ми адғам, төвар доныд кајө, ещакө вөчөма сещөм төварсө, а нөбыгыс-кө сiјөс уна; либө уөө, вывти-кө уна вөчөма төварсө, нөбыгыс-кө сылы оз тырмы. Но та сертi оз-на поэ шуны, төвар доныд-пө инагөм-инастөм сајын сөмын-и ем. Инагөм-инастөм пондаыд төвар доныд вермас сөмын катовтчыштны вывлаң-лы, увлаң-лы. Сы сертi поэө, шуам, төдмавны, мыж понда уөi либө кајис доныс һаң вылө. Сөмын инагөм-инастөм сертi оз-нын поэ төдны, мыж понда, шуам, килограмм су донажык килограмм шобдиыс, мыжла ној донажык ситечыс, мыж понда сапөг гоз вузаэөө донөнжык метр ситечыс да с. в. Гашкө-нө төвар доныд төвар колөм сајын-да? Абу, помкаыс танi эјк мөд.

Збылыс, мыж мортлы коланажык—ва али һаң? Вавид һаң-ынд оз омөлжыка ков, сөмын-өд ватө, олө-кө сiјө ју бокас, мортыд оз нөб. Сынөд мортлы меуса колантор, сынөдтөг өтi сдук оз вермы овны. Бара-жө ватө-һи, сынөдтө-һи мортыд оз нөб, најө абу төварјас, һекущөм дон налөн абу. Зарһи, ескө, i абу зев колана мортлы, сөмын тај доныс сылөн һаң дорөыд јона вылын.

Мыҗла-нө ескөн өти сикас төварлөн доныс ічөтжык, мөд сикаслөн—ыжыджык? Сөмын сы вөсна, ферт, зөлөтатө перҗыны наһтө дорыс сөкыджык, кілограмм зөлөта перҗөм вылө колө віҗны унапөв унҗык труд, кілограмм наһ вылө дорыс. Мыҗ-нө таг артмө? Төварлөн доныс шупгө уж серҗі, уна-ө труд пунктөма сещөм-сещөм төвар вөчөм вылө, шуам, тонна өу вылө, сапөг гоз вылө, өтік плуг вылө да с. в.

Кыҗі шупгө төвар дон. Сіҗкө төварлөн шөр дон шупгө төвар вылас труд пунктөм серҗі. Төвар вөчөм вылас мунөм труд доныс-і шугө төвар донөн.

Кымын уна труд колө пуктыны төварсө вөчөм вылө, сымын вылө сіҗө сувтө, сымын вылын сылөн-і вузалан доныс, сымын уна гөм лөө сетны сы вылө.

Сөмын татчө кыптө тащөм мөвп. Ужалөны кык көмкот вурыс (сапожык). Өтыс бур маҗтер, төдө асгыс ужсө, ужалө зіла. Мөдыс омөла төдө сапог вуран ужтө даҗ дышпырысужалө. Воҗҗаыс вурас шуам, кык сапөг гоз, сещөм-жө кадын, мөдыс вермас вурны сөмын өтік гоз,—сіҗкө воҗҗаыс сапөг гоз вылад пунктас трудсө кык мындаөн ещажык мөдгыс. Гашкө-нө воҗҗаыслөн сапөг гозыс кык мындаөн і донтөгжык кутас сулавны-да? Гашкө-нө мөдыслы сапөг гоз вылас кутасны мынтыны кыкпөв унҗык воҗҗаыслы дорыс-да? Ферт, оз. Петкөдасны-кө базар вылө кык өткоф сапөг гоз, өткоф налөн-і доныс лөө.

Огө-ө-нө мі аслыным паныд горнөтөҗ? ферт, огө. Төвар доныд-өд оз шупгы сы серҗі, уна-ө труд пунктис сапөг вурыс Иван лібө Өндрөҗ сапөг гоз вөчөм вылө. Төвар донтө шупігөн артавгө, уна-ө колө шөр кофдема пуктыны трудсө.

Нөшта со мыҗ колө шуны даҗ. Петөмаөг воҗтыр базар вылө төварҗасөн. Быдсөн најө вөчөмаөг төварнысө вузалөм вылө. Оз-кө гур төвартө нөбыгыс, төвар вылас пунктөм трудыс налөн прөста вошө. Быд төвар вөчыс мыргө сы понда, мед төварсө кодлыкө інавны, медем, ескө, төварыс сылөн ез кут куҗлыны прөста. Кыҗі-нө, ескө, інавны төварсө? Чінтыны төварыслыс донсө.

Сөмын-өд вывті чінтыны оз-жө поҗ: вывті чінтөмнад төвар вөчыгыс убыткавыв воас, кыҗі-нө, ескө, і донсө лөҗны төварыдлыс, да-і ачыд мед убыткавыв он во? Тани ем сөмын өти туй: ещажык труд пуктыны төвар вөчөм вылас. Төвар донтө поҗө лөҗны, өти часөн-кө велалан унҗык воҗҗа серҗі вөчны төвартө, лібө унҗык мукөд төвар вөчысҗас серҗі.

Өти часөн поҗө вөчны унҗык төвар, чорҗөдан-кө ужтө. Кыҗ-нө поҗө чорҗөдны ужтө? Ужалан ногсө бурмөдөмөн, мед-сасө-нө буржык ужалан көлуҗ лөсөдөмөн, медем ужалан

техникаыд вöли вылынжык' мукöд сещöм-жö тöвар вöчыөяс дорыс.

Конкуренцiя.

Тақи тöвар вöчыөяс костын капитализм дырји мунан вермагöм, шусö конкурентсiяөн. Быд тöвар вöчыс мырö кыжыштны сещöм-жö тöвар вöчыөясöс, старайтчö вöчны донтöмжык да буржык тöвар, буржык оруддö-ясөн ужалöмөн, кодяс сылыс ужсö вöчöны производительнö-жөнжык.

Вузöс вузалан-иналана овмöсэд тöвар вöчысөнд некод оз ас воэас пукты мог кыпöдны морт ужлыс производительност. Некод оз пукты могөн леэны буржык качества вузöс. Вузöс иналан-вузалан овмöсэд öтик мог: медем тöвар адрис аслыс нöбысöс, вайс тöвар вöчысгы унжык докод. Сöмын медем жөнжыка нö-балисны тöвартö, медем codic doxодыд, колö вöчны буржык, донтöмжык тöвар. Тажöс почö вöчны сöмын ужлыс производительност кыпöдöмөн. Тақи конкурентсiяыд тöвар вöчысэстö тојлалö тöвар дон чинтан, качество бурмöдан, техника бурмöдан тујяс корöм вылö.

Конкурентнöј тышыд вөлöмкö вузöс вöчан-иналан овмöстö воэö јöткыс вынөн вөлöма.

Конкуренцiяыд некодöс оз жалит. Быдöи пöкөдчö воэö, ыжыд барышлаң, тојыштö, конјыштö, пöдтö; бөрö колтысөясöс рöзöритö, корыгö пöртö. Тани-нын сещöм закон: уысöс то-јышт. Тани быдөн ас пондагыс, ас пондагыс сöмын төжысö, мырö.

Мыј лöө капитализ-мыс.

Вузöс вöчан-иналан овмöсэд слабжык-жасыс, кодяс оз вермыны буржык оруддö-жастö лөгöдны, дерт, колöны бөрö, рöзöритчöны, ембурнысö ворöсöны.

Мыј-нö налы лöө керны, оз-кö кöсјыны шыгы кувны?

Тöвар вöчан-иналан овмöсэд мортдылы почö овны сöмын öти ног: вузавны ассыд тöвартö.

Тöвартö вöчны колö колуж, сырjo, мыыс тöварсö вöчöны, колö ужалан оруддö. Сапöг гоз вурны колö кучик, бала, шыла, дратва с. в. Медем верман ставсö сiјö нöбны, колö мыјкö вузавны. Нинöм-кö нö вузавнысö? Мортлөн-кö-нö абу ужалан колужыс, кодөн почö тöвар вöчны? Секи колö öтиктор: вузавны актö, а с с ы д в ы н т ö. Вузавны сылы, кодлөн ем тöвар вöчан колужыс, кодi сiјö колужнас вермö ужöдны öтиöс либö некымын робочöјöс. Ужалан выныс ачыс лöө тöварөн.

Тақи тöвар вöчан-иналан овмöс кыпалöмыд вайöдö сетчöз, мыј кутö вузавныны аслыс сама тöвар: ужалан вын. Робочöј, нöчанилы медагiгөн вузалö сылы ассыс кiјасöс а с с ы с в ы н с ö.

Быд сикас төварлөн ем кушомкө дон, мыгдакө сижә сулалә. Ыжыд-ө-нө доныс ужалан выныслөн? Бытәткө, ескө, тақи колө лоны: ужалан вын сулалә сы мында-жө, мыјдта төвар вермас вөчны робочөјыс. Вөлөмкө абу сижә.

Буржујыд, код ордын ужалан көлујыс, шуө робочөјјаслы: те вәјин вузавны меным ассыд төвартө, ассыд ужалан кижәстө. Ладнө. Но кор ме нөба тенгыд төвартө, тенгыд ужалан вын-тө, сижә лоө менам сетчөз, кушом строкөз те меным вузагган. Сижәкө, мыј те кутан вөчны менам ужалан көлујөн, менам ма-терскөјын, менам сырјоыс, ставыс сижә лоө менам-жө. Уна-ө те вөчан, мыј те вөчан, мыј кутас сулавны тебн вөчөм төварыс, сижә менам фелө, теныд сетчөз нечушөм мог абу. Те локтин ме ордө медағны, вәјин вузавны ассыд төвартө. Сы јылыс, а оз мыј дон те менам ужалан көлујөн кутан вөчны төвар, і мјан лоө сорнә.

Төдан-ө те, кызә шупсө төвар доныд? Со ме нөбі сапөг. Мынті сапөг вөчөм вылас труд пуктөм сертыс. Сижә-жө ме мын-тыса тенад төварыс—ужалан вынсыд. Те мор том, јон. Те тујан ме ордын ужавны. Медем те аскі лоан тащөм-жө јон, тащөм-жө вынјөра, теныд колө мыјкө сојыштны, көнкө уышт-ны, мыјөнкө пастағны.

Ферт, вывті піскаөн теныд оз ков лоны—піска ужалызыд меным оз ков. Зев-нын шаң лоө—он-кө жыглы кув ачыд да тенад семјаыд. Тенад ужалан луныд сулалә сы мында-жө, мыјдта сулалә өтә лун кежлә теныд коланторјыс: сојантор, уғанін, паскөм. Тајө-і лоө тенад доныд, тащөм дон тенад ужыс ме-і сета теныд. Аскі-кө те лоан тащөм-жө јон, тақи-жө верман ужавны, аскі сета сижә-жө дон. Окофитан-кө—сувт уж вылө. Он-кө—ачыд төдан.

Сижәкө ужалан выныдлөн доныс, шуам өтә лун кежлә, шуп-сө робочөјлы да сижә семјаыслы өтә лун кежлә-жө овны колан-торјас дон сертә. Мөд ног-кө шуны—уна-ө сулалә сојан-јуан, оланін, паскөм өтә лун кежлә арталөмөн—сымда-і мынтысөө робочөјлы лунја ужыс.

Сещөм төварсө (сојан-јуан; паскөм да с. в.) вөчөм вылө пуктөма мыгдакө труд, шуам 4 час. Сижә ноль часа трудыс і лоө ужалан выныслы доныс.

Тақи робочөј медагис көғаинлы, код ордын ужалан көлу-јыс, заводитчис ужавны сы маҗтерскөјын.

**Нызә капиталыстыд
эксплоатјрујтө ро-
бочөјтө.** Сени робочөја-көғаина костын кыпалө
выл сорнә. Көғаин бостсө „велөдны“ робо-
чөјөс, төдмөдны сижәс капиталызм законјас-
көд: те меным вузалін ассыд ужалан вынтө.

Сувт-жө да ужав, кытчөз ебөссыд он пет. Ужышт час 11-12,
да бура ужав, ен дышөдчы.

Робочөй шенчө (возмушцайтчө): тајө-өд лоө луншөр-луна грабитөм—ужавны 11-12 час, кор робочөјлы овны коланторјас вөчөм вилө мунө сөмын ноль час уж. Капиталист велөдө воҙө: те шуан, ме-пө көсја тенад уж помыг богтны аслым нөшта, кушөмкө барыш тенад мынтысөм бөрын? Те-нө, ескө, көсјин ужавны сөмын сымда, мыјдга сулалө тенад олөмыд? Мыј раһ-нө, ескө, сөкі ме тенө медавны куті? Тенад ужалан выныд өні менам, ме сјјөс нөбі, мем сјјө ковмас ставнас. Кор те нөбан, шуам, гачтө, сјјөс-өд те кык бежон новлөм мыгт он шыбіт. Те новлан сјјөс киззытөҫыс. Чөбан-кө те өтө селдө, теныд оз ков непременнө жынсө сылыг сојны. Сің-жө і тани. Ме нөбі төвар: тенгыд ужалан вынтө. Теныд лоө ужавны став выныс, кытчөз ме вјрјајтө тенгыд ставсө ог пычкы. Он-кө тајө көсја ужавны—весаг татыг.

Робочөй ужалө 11-12 час луннас. Сјјө кадгыс 4 час ужыс вевтө сылыг ужалан донсө, мыј сылы мынтө көзаіныс. Мукөд кадгыс (міјан прімерын 7-8 часыс) мунө сывывті төварјас вөчөм вилө, содтөс дон вөчөм вилө, рөчөн шугө прибавочная стоимость, сетыг і воө көзаіныссы барышыс.

Содтөс дон да капитал. Сөрт-өд, көзаіныд ез кут ескө, медавны робочөјтө, ез-кө сјјө кут вөчны сылы содтөс донтө. Содтөс дон көзаіин вермө богтны, ужалан көлујыс сылөн-да сјјөн, а робочөјылдөн некушөм ужалан көлуј абу, сылы лоө сы понда вузавны асгыг ужалан вынсө. Ужалан көлујыс, робочөј выныс, кодөн пычкысөө робочөј ужгыс содтөд дон, шугө капиталөн, код кыын сјјө капиталыс, сјјө шугө капиталистөн. Сөщөм оласногыс, кор капиталист аслас капиталөн експлоатірујтө робочөјс, пычкө сы ужыг аслыс содтөс дон, шугө капитализмөн. Содтөс дон бөрсө вөтлысөмөн-і олө капитализм оласногыд.

Сөвет Сојузын кыңжі, өні быдлаын-на капитализм оласног, робочөјс експлоатірујтана оласног, Капитализмыс артмө төвар вөчан-иналан посні овмөсыг (производствоыг). Капитализм дырјі терыба кигөсны поснідік төвар вөчан овмөсјасыд. Отнаскө мортыд төвартө вөчө, лөбө семјаыскөд, сјјө вермас лөгөдны аслыс кушөм сурө өрудөдөјас сөмын-өд. Ыжыд овмөсын, көні медалөны ужалыгјассө, позө јона ласкөдчыны, лөгөдны бур өрудөдөјас, машинајас.

Машинайн ужалан овмөс Посні овмөсјасад унжыкас кіпом уж вылын ужыс мунө. Поснідік овмөсјасын он вермы ужөдны гырыс, бур машинајас. Прөс-төј вузөса овмөс дырјіыд стка овмөсјас костын ужыс јуклөма: жрегтанін вөбітө һаң, көмкот вурыс—вуралө вель сапөгјас да

важжасо дөмлө, паскөм вурьг—вурө паскөм да с. в. Тащөм уж жуклөмыс шусө общественнөйөн. Сөмын поснидик вузсө вөчан-иналан овмөсад став пөлөс ужсө вөчө өти морт. Отка паскөм вурьг—ачыс шөрагө, ачыс жө вурө, киз петлајас вөчалө, кизјас өшлө, ачыс глатитө да с. в. Тајө ужжасо вөчан көлујыс (инструментыс) зев прөстөјөс: јем, ножич, метр, утүг. Буржык (сложнөјжык) ужалан көлуј лөгөдны сижө оз вермы, да абу выгөдаыс гырьг машинајаснас поснө овмөсас ужавныс.

Мөдтор-нын артмө кор прөстөј вузсө вөчан-иналан производвоыд вужө капиталистическөјө, кор кутас овмөсад мунны медалөм јөзөс ужөдөм. Сени поңө-нын лөгөдны капиталист предпріјаттө пыщса торја ужалыөјас костын уж жуклөмтө. Лоө техническөј уж жуклөм. Шуам, вурзан мастерскөјын өтик робочөј кутас сөмын вурьгыны вајыөјаслыг боставны меркајас, мөд сы сертө шөравны, којмөд—вурны, нольөд—кизјас өшлыны, вөтөд—киз петлајас вөчавны да с. в. Тајө уж жуклөмыс јона кыпөдө ужлыг производительностсө. Сени-өд быд морт вөчө өтик пөлөс уж, а оз дасөс. Секитө сижө өтөпөлөс ужтө вөчны јонжыка велалас, оз кут воштыны өти пөлөс ужзаң мөд пөлөсө вужны кад.

Тащөм техническөј уж жуклөмыс вөчө поңанаөн ужавны гырьг, сложнөј машинајасөн, көнө мортлөн выныс лоө вежөма механической вынөн, машина вынөн. Капитализм нога производвоыд вөчөс ыжыд, револютсия техникаын, ужалан көлујын. Техникатө вежөмыд, машинајаснад ужалөмыд возтис паскыд туј капитализм воңө паскалөмлы. Капиталист предпріјаттөјас конкурентсия пыр вөтлөны, дөскөдөны поснө озмөсјасөс—кустарјасөс да ремесленникјасөс. Машиналөн производво вылын ужалөм лоө ыжыдалыгөн.

**Капитализм да пос-
нө товар вөчан
овмөсјас.**

Кор пондасны вермагны мөда-мөдыскөд ыжыд предпріјаттө да ремесленник (кустар), серт, вермас воңаыс.

Капиталистыд, бур техниканад, вермө унапөв чинтыны төвар вөчан донсө ремесленник сертыд, поснө овмөсад вөчөм дон сертө. Быд ногыс мырө ремесленникыд, кустарыд не сетчыны капиталистлы. Быд ногөн мырө төл крөстанин, шөркофдема олыг крөстанин не сетчыны помещиклы кулаклы.

Сөмын-өд вынјасыд налөн абу өткофөв. Ічөтик овмөса көчаиныд мыј вермө пөсгө, земјасө шыгјөдө, ачыс шыгјалө, ужалө вынгыс вывти, капиталист ордын ужалыг робочөјыг-на дыржык, унжыкысө олә робочөјјасгыс-на омөла, ужјөзвыв вөјө—нинөм оз отсав. Овмөс сылөн таласгө капиталист кок улө. Горлы, воң-лы лоө мунны сылы медагны капиталистлы фабрикаө, лыбө помещик овмөсө.

Вермасоымд мунө і гырые капіталістјас костас. Машина-јаснад ужалігөн поңо јона вынөдны мортыдлые ужалан вын-сө, унжык төвар леңны. Төвартө леңоны век унжык, нөбны вермөм доргыс, уна ужалыг јөз оз вермыны нөбавн быдоамач. лөлөс төварсө-да. Гырыежык капіталістјас конкурентсіја вөсна поснідік капіталіст овмөсјаслы вочасөн пыр лоө бырөдавны ас-сыныс овмөсјаснысө. Таңі капіталізм нога пролзводство паө-калөмкөд пыр быдмөны гырыежык предпріјаттөјас, ужалан көлујыс чукөрмө некымын көзайн ордө. Тајө наука ногөн шу-гө концентранцией капітала (капітал чукөрмөм).

Поснї да шөркөф предпріјаттөјас сетөны туј гырылы.

Капіталізм паскалөмыд ваядөө вузөс вөчыг поснї овмөс-јаслы бырөм, да воңыг-воңө јонжыка јөзыс јукгө кык пельө: гырые капіталістјас, на ордын чукөрмө став ужалан көлујыс, да робочөјјас, кодлөн абу некущөм ужалан көлуј.

**Капіталізмлөн быд-
мөм віңму овмө-
сын.**

Капіталізмд овмөсад оз өткода мун быд боксаң. Промышленностын капіталізмд быдмө өдјөжык віңму овмөсад дорыө. Сіјө төдчө, шуам, віңму овмөсын поснї, өт-ка овмөсјас промышленностын өтка, поснї көзайнјас дорыө дыржык олөмын.

Мыј понда нө нөжјөжык мунө капіталізмс віңму овмө-сас? Өтї-кө, капіталізм предпріјаттөјастө віңму овмөсад абу сещөм выгөднө лөсөднөтө-да. Збылыг-өд, көсјө-кө капіталіст лөсөдны предпріјаттө віңму овмөсын, сылы колө лөсөдны быд өкас көлујсө предпріјаттөыслы дај ковмас мусө нөшта нөбны помещціклыг, лібө арендаө бөстны. Сіјө-нын лоө лишнөј рөс-көд. Арендаө-кө бөстны мусө, бара-жө абу выгөднө: ковмас барышнад јуксыны помещцікыккөд.

Мөд-кө, віңму овмөспредпріјаттөыд-өд лоө нөшта поводфа сајын. Промышленностад поводфаыд капіталістыдлы веккөф. Віңму овмөсад-нө поводфа сајын ставыс. Сөгга-өд капіталіс-тыд төждыгө, медем ескө капіталыс сылөн өдјөнжык бергөд-чїс, секї сылы унжык барыш воас.

Көн оурө промышленностад саммөдчїсны даспөв, өопөв чїнтыны төвар вөчөм вылас кадсө. Форд, амерїкаса капіталіст, аслас заводјасын вөчө автомобиль некымын мїнутөн. Віңму ов-мөсад кадтө чїнтыны некың он вермы. Некущөм техникаөн оз поң быдтыны өтї төлыгөн пусчужөм кукаңыө ыжыд мөс.

Капіталізмд сы понда медеасө быдмө, јонмө промышлен-ностын, віңму овмөсад пырөдчө нөжјөжык.

Та сертї оз поң шуны, ферт, өіктыд-пө колө бөкө капі-талізмөыд. Көт нөжјөнчїк промышленностөыд, а капіталізмд өіктад пырө-жө. Кымын воңө мунө капіталізмд өіктад, сымын

воқо торжалды крестананд овмөснаныс. Кыптоны кулакјас, шөркода олыс крестаналон лыдыс чинө, голь крестана да батракјас (виқмутөм өиктса војтыр) содо. Кодсурө крестаналы лоө мунны карө, короны сетыс уж.

Капиталистјас асланыс банкјас пыр, виқму овмөсса прөдуктајас нөбысјас пыр черанвезјон моз гартөны өиктгө, өддөдөны крестана кост торжалөмсө. Буржуазнөј государствоыд аслас политиканас (вот пыр, банк пыр) сулалө кулакјас дор, отсалө налы ужалыс крестанасө гөльмөдны, рөзөритны. Тајө почо адыны сар дырға Россияса правительство ужыс.

**Кычї лөөдөдө-
ны Америкаын виқ-
му овмөсса капита-
лизм нога гырыс
овмөсјас.**

Көт нақонжык промышленностад дорыс, капитализм дырјыд виқму овмөс ужад пырө щөщ машина уж.

Фабрикајас да заводјас вылад кепом ужтө важөн-нын вежісны машинаон ужалөмө. Ужалан көлујјас ужалөны оз мортвынөн, [а механической двигательјасөн, пар да электричество вынөн.

Виқму овмөсад техникаыд пөскөдчө јона нөжјөжык. Збылыс, капитализм нога ужыд вајис кидн көчөм пыдди машинаон көчөм. Нтан коса да чарлаон пыдди чукөртөө вундан машинајасөн. Сөмын капитализм дырјі лоөм виқму ужалан машинајасыс (көчан, вундан, ышқан, вартан да с. в.) ужалөны вөв новлөдлөм-бергөдлөмөн.

Бөрја дас вонас виқму овмөс бердса уж техникаын јона ыжыд вежөмјас лоины. Сіјө вежөмыс медјона мунө Северо-Американскөј Сојединеннөј Штатјасын (САЩ), Америкаын. Вежөмыс, медвојдөр, лоі вөв пыдди двигатель тујө тракторон ужалөмын. Тракторсө лөөдлісны во 30 кымын сайын-нын, сөмын виқму овмөсыс сіјөс јонжыкасө заводітісны ужөдны 1918—19 војассан. Тракторнад ужалөмыд вөчис бара бура уна виқму ужалан прицепнөј өруддөјас, өдјөжык да буржык ужалысјасөс. Тракторыд да прицепнөј өруддөјасыд вужсааныс вежөны виқму овмөстө.

Сөмын, мыј артмө најөөн ужалігад капиталист государствојасад капиталистическөј нога производство дырјыд?

Сојединеннөј штатјасын 1919-өд воын фермер мујас вылын ужаліс 80 сурс трактор. Öні (1930 воө) сені ужалө тракторыс миллион кымын. Тамында тракторнас почө-нын ужавны вык мында му, мыјдта öні ужалөны Америкаын. Сөмын 80%-ыс америкаса фермерјас пыщыс тракторнас оз-на ужавны.

Тајө 80% америкаса овмөсыс оз вермыны тракторнас ужавны, налөн овмөсјасыс посныдөс-да. Сөмын 18%-лөн мунны 70 гектарыс унжык, кодјасын вөлөн ужалөм дорыс тракторсө

ужавны выгöдаажык. Тыр уж тракторлы вермас лоны сöмын 200 гектар кымын муа овмöсын. Тащöм овмöсыс Америкаын ставыс 3¹/₂ % кымын. Чöшта ыжыджык машина—комбайн—тыр ужöн поё ужöдны сöмын 1000 гектарыг унжык муа овмöс-жасын, а сецöм овмöсыс Америкаын пöшви абу.

**Мыј вајö тракто-
рыд вијму овмöслы
капитализм дырјиыд.**

Капитализм дырға му вылад частнöй собственностид сiптö жона пыкö вијму овмöсын öнiја техника бура используйтöмлы. Öд, бостам көт ми 200 гаа овмöс, сетöни оз се-щöма тöдчымöна тыдовтчы тракторыдлөн ужыд, кущöма сурса да да сурса гектар муа овмöсжасын тракторнöй зонь колонна-жас ужалöмдлөн. Абу дiвö тацтö, капиталистическöй овмöсад-кö тракторнад ужалöмыдлөн абу жона ыжыд выгöдаыс вöлөн ужалöм дорыс. Абу дiвö сiц-жö, мијан странаын-кö, көт-i ми культурананым бöрынöс, тракторнад ужалöмыдлөн выгöдаыс ноль-пöв ыжыджык Америкаад дорыс. Öтик трактор мијан сетö выгöдасö ноль америкаса трактор мында. Мыјла? Совхозжасын да колхозжасын буржыка поё используйтны тракторсö-да. Вiтöд јукөн америкаса фермержас кынцi сенi мукöдыс тракторсö нöб-ныс оз вермыны. А тракторнад ужалöмыд көт жона буржык, торја овмöсжас костын сенi вермаöм (конкуренцiја) мунö-да, поснi овмöсжас, көнi тракторжасөн оз поё ужавны, рöзöрит-чалöны.

Америкаын вијму овмöсын тракторжаснад ужавны заводi-тöм бöрын тöдчымöнiја јонжыка кутiс мунны америкаса фер-мержас костын расслојеннö, жона öдjö поснi фермержас рöзöритча-лöны. Мијан Наркомзем меыжыд мөгөн пунктö вијму овмöс нуöдöм, көца площадь паскöдöм. Америкаса департамент зем-леделiја тöждыгö мöдтор јылыс—сiјö щöктö фермержаслы чiн-тавны көца площадьжас, чiнтыны вијму овмöссö. Бөрја ноль во-нас быд сурс фермер пыщкыс 108-ыс вузалисны асгыныс, фер-мажаснысö, ез кутны вермыны воё нуöдны асгыныс овмöсны-сö-да, а 123 вузалисны рöзöритчöм вöсна, асгыныс ужjöзнысö ез вермыны мынтыны-да.

Мијан странаын трактор бурмöдö олöмсö гöль да шöркoд-фема олыс крестаналыс, а капиталистическöй странажасын сiјö ламöдалö поснi крестана овмöсжасöс, рöзöриталö гöла да шöр-кодфема олыс крестанаöс.

Капитализм дырјиыд вијму овмöсад буржык техникатö сүјö-мыд рöзöриталö гöль да шöркoд крестанiнöс. Машинанад ужалöмыслөн бурлуныс лöб сiктса некымын капиталистжас кiын. Гöла да шöркoд крестана овмöсжаслы колö гöла олöм. Налөн поснi собственностиныс аслыныс лöб чепжасөн.

Капіталізм дыржыд ужалыс крестанаыдлөн ынём өнінас абу, воқінсө-жө відчысө сіјс рөзөрйтчөм, ужалан көлуј воштөм, меда робочөјјасө пөрөм. Тащөм вліяңһдыскарыдлөн өкт вылад капіталізм дыржыд. Тащөм, сөмын тащөм, тујыс өктыдлөн капіталізм оласнога олөм дыржыд.

Сөмын сөвет власт дыржі өктыд сувтө выль туј вылө, ужалыс крестана воқө воғө выль туј—робочөј классөн вескөдлөмө сотсіалізмлаң туј.

III ЈУКӦд

Мыј вӧсна вермасӧ робочӧј класс.

**Робочӧјјаслӧн да
капиталистјаслӧн
интересјас
торјалӧм.**

Капитализм стрӧј дырјі робочӧјјаслӧн да капиталистјаслӧн интересјасыс ӓк воча сулалӧны, оз ӧглаасны. Робочӧјјас да капиталистјас костын вермас лоны сӧмын вермасӧм.

Збылыг-ӧд: нӧӧтӧ капиталист оз кут лӧгӧдны фабрик либӧ завод, оз-кӧ надетчы сӧјӧ бостны сыыг прибыль. Нӧӧтӧ капиталист оз кут лӧгӧдны аслас фабрикаын бур машинајас да гујны мукӧд усовершенствуйтӧмјас, оз-кӧ сӧјӧ чайт codig ассыг прибыльсӧ. Прибыль вӧсна вӧтлысӧм — со мыј тојлалӧ капиталистјасӧс вӧчны выль предпријатвӧјас, паскӧдны производство, лӧгӧдны выль машинајас да с. в.

Сӧмын капиталистјаслӧн прибылыс кӧртасома сыкӧд, кущӧма, сӧјӧ вермас жӧитны робочӧјсӧ, мыјдта сӧјӧ ужыг вермас пычкины прибавочнӧј стоимостсӧ, кущӧма кутас сылыг эксплуатируйтны ужсӧ.

Кодыр капитализм нога стрӧјис абу-на шыбитӧма, робочӧјјаслӧн интересјасыс (кӧсјӧмјасыс) ӓк мӧд ӧикасӧг: мед ескӧ бурмӧдны ассыныс зев сӧкыд оланногсӧ, мед ескӧ аснысӧн вӧчӧм стојимостгыс ыжыджык јукӧд бостны капиталистјаслыг аслыныс.

Капиталист зӧлӧ, мед ескӧ робочӧјјаслӧн ужалан луныс вӧлі куҗык, мед ескӧ быд ужалӧм часыг пычкины робочӧјлыг мыј позӧ унжык-товар. Робочӧј зӧлӧ, мед ескӧ ужалан луныс вӧлі жеңиджык, мед ескӧ ужыс вӧлі сылӧн кокыджык.

Капиталист зӧлӧ, мед ескӧ ещажык вӧчны рӧскӧдјас робочӧјјаслыг оланногсӧ бурмӧдӧм куҗа. Сӧјӧ зӧлӧ ещажык вӧчны рӧскӧд безопасност бурмӧдан техника вылӧ, робочӧјјаслы оланинјас вылӧ, робочӧј челафӧс велӧдан школајас вылӧ да с. в. Робочӧјјас кӧсјӧны, мед маґтерскӧјјас вӧлі вӧчӧма буржыка, мед машинајассӧ вӧлі сажӧдӧма дојмӧмыг виҗан загражденнӧјасӧн да с. в.

Став тајӧ вопросјасыс капиталистјаслӧн да робочӧјјаслӧн интересјасыс мӧда-мӧдыскӧд зурасӧны воча да нинӧм вылӧ оз вермыны воны ӧтӧ кывјӧ. Та вӧсна тајӧ вопросјассӧ решајтӧмыс мунӧ робочӧјјас да капиталистја костын сӧмын вермасӧмӧн, кодӧ кыпӧдӧ горнӧ капитализм нога стрӧј олӧм (существойтӧм) јылыг.

**Көкжамыс часа
ужалан лун вöсна
робочöjjаслөн вер-
маөбм.**

Став капитализм странајасас ужалан лун куфта жылыг сорныс мунö уж да капитал костын дугдывтöг вермаөбм нуөдөмөн. Көнi робочöjjас буржыка котыртчөмаөб, көнi најö мунöны коммунист партијајаскөд, најö вермөны добивајтчыны ужалан лун чинтөм, стачкајас нуөдөм пыр најö мырдөн мырфөны капиталистјаслыг ужалан лун чинтөмсö. Кодыр капиталистјас чajtны кутасны агнысö вынажыкөн, најö кутасны наступajtны робочöjjас вылө, кутасны зильны нужөдны ужалан лунсö. Секи најö јөзөдөны, ужалан лун-пö тајö лунсаң лоö өз 8, а 9, оз 9, а 10 час да с.в.

Та вылө-кө робочöjjас оз мунны, капиталистјас вөчөны локаут (вөтлөны зев уна робочöjjасөс), јөзөдөны предпријаттө-јассö тупкөмөн, воцца робочöjjасөсö вөтлөны да босталөны выль робочöjjасөс. А капитализм нога производство дырјыд пыр емөг ужтөм јөзыд, сы кыңи, капиталистјаслы секи отсаөб ставнас государственнөј властлөн аппаратыс (политсија, турма, војска). Налы отсаөбны сiз-жө социал-демократјас, кодјас јөзөдөны агнысö робочөј партијөн, а збыльвылас сөмын отсаөбны буржуазиялы. Та вöсна унаыө капиталистјас вермылөны чегны робочöjjаслыг воцсасөмсö, вермөны нуөдны локаут либө торкны стачкалы.

1914-д вога имперялигетическөј војна бöрын, пöштi быд капитализм странаын робочöjjас добитчисны 8 часа ужалан лун. Капиталистјаслы быт лоi мунны та вылө, имперялигетическөј војнаыс быд странаын кыпөдиc революцсија пагкалөмсö-да. Ставмуывса буржуазия војна бöрын кажалис ассө омөла вынаөн. Капиталистјас вөли полөны, мед ескө најö странаса робочöjjас ез мунны мијан тужөд да ез путкылтны капиталлыг властсö, та вöсна налы лоi пiңсö јiрөмөн сетны робочöjjаслы 8 часа ужалан лун. Сөмын кодыр капиталистјас кажалисны агнысö вынажыкөн, 1921 во заводитчигөн кымын, најö кутисны наступajtны робочöjjасөн бөстөмторјас (завојуттөм) вылө. Онi пöштi быд капитализм странаын робочöjjаслөн завојуттөм 8 часа робочөј луныс вежөма.

Таццөм-жө вермаөбм мунö уж да капитал костын, робочöjjас да капиталистјас костын ужалан дом мынтөмын, охрана трудаын да с. в.

**Кыңи паеналис ро-
бочöjjаслөн капита-
листјаслы паныда
классөвөј верма-
өбм.**

Тајö вермаөбмыс кыптис капитализм чужөмсаң. Сөмын воцжыксö тајö вермаөбмыс өнiја серти вөли мөдногажык. Капитализм нога производволөн чужөм вайөдиc ужалыг војтырлыг оланногсö јона омолотчөдөмө. Ми вiсталим-нин сы жылыг, мы) капита-лизм гөльмөдө вывти уна посни собственыкөс.

Капіталізм нога фабрік-заводјас вылын, фабрік-заводјасыс чужом бõрын медвоґа каднас, ужалан луныс вõлі кыґсõ 14-16 да унжык час. Капіталізм нога предпріяттõ вылõ оурõм бõрын, котыртчытõм гõльмõм поснї собственїкјас воґжыксõ вõлі оз гõгõрвоны асгыныс интєрессõ да медыжыд врагсõ вõлі адґõны машїнаын. Нај чajtõны вõлі, мыј тајõ машїнаыс мырґдїс напыс важ условјõјаса олõмсõ, мырґдїс воґõ олан средствосõ, щõктїс вузавны аснысõ капїталїстлы. Најõ мõвпалõны-на вõлі локны важ условјõа олõмас, најõ кõсјõны-на вõлі бõр кыпõдны асгыныс гõльмõм ичõтїк овмõссõ. Та вõс-на воґжыксõ унаыс вõвлїсны робочõјјаслõн стїхїнõј бунтјас, кодыр најõ вõлі пазõдалõны машїнајассõ.

Тајõ медвоґа меда робочõјјасыс, кодјасõс сїґї-ї шулїсны „машїна пазõдыґјасõн“ дерт, торкылысны, кодыр адґõны вõлі асгыныс врагсõ машїнаын. Најõ оз вõлі гõгõрвоны, мыј кїõн воґа ужалõмõ бõр локны најõ оз-нын вермыны. Машїнаõн ужалõм локтїс вежыгõн кїõн ужалõмлы; сїґõ кыпõдõ ужлыс производїтельностсõ, кыпõдõ властсõ јõз общесвоыслыс прїрода вылын. Машїнајас пазõдалõмõн асыд оланногтõ бурмõдны он вермы; машїна технїкалыс, а сыкõд щõщ капїталїзмлыс воґõ мунõмсõ сувтõдны он вермы.

Нõжјõнїкõн робочõјјас кутõны каґавны, мыј налõн ем мõд вына õружјõ капїталїстјаскõд вермагõмын. Сїґõ õружјõыс — **котыртчõм**. Ачыс капїталїзмыс лõгõдõ условјõјассõ робочõјјас õтувтчõмлы. Сїґõ чукõртõ аслас фабрік-заводјасõ зев уна лыда робочõјјасõс. õткõд оланног да ужалõм, производствоын дорыв õтлаын ужалõм, õтї предпріяттõыс мõдлаõ щõкыдакõд ветлõм — ставыс тајõ гõгõрвоõдõ робочõјјасõс, мыј налõн интєресјасыс õткõдõс, мыј врагыс налõн õтї, мыј став капїталїстјасыс õткõдõс, мыј котыртчõмõн вермагтõг оланногтõ да ужлыс условјõјастõ нїнõм вылõ бурмõдны он вермы.

Робочõјјас кутõны гõгõрвоны, мыј налõн ас пыцканыс ем зев ыжыд вын, најõ-кõ кутасны вермазны капїталїстјаскõд оз õткõн да торјõн, а õтвылыс, дружнõја, котыртчõмõн. Фабрікаын ачыс ужалõмыс, кõнї õтїыс јїтчõма мõдыскõд, велõдõ робочõјјасõс дејствуйтны õтвылыс. Фабрікаыс ачыс велõдõ робочõјјас дїстсїпынаõ, котыртчõмõ, јорта-јорткõд јїтõд кутõмõ.

Сесса-ї кутõны робочõјјас котыртчыны асгыныс интєресјассõ дорјõм могыс, капїталїстјаслы паныда вермагõм нуõдõм могыс. Воґжыксõ тајõ котыртчõмыс мунõ торја предпріяттõ-јасын, сесса промышлєнностса отраслјасын, бõрынжык робочõј-јас кутõны јїтчыны мукõд карјаскõд, мукõд уж вылын ужалыс робочõјјаскõд. Чужõны робочõјјаслõн органїзатсїјас — **фодпезõциональнõј сојузјас**, мõда-мõдлы отсаған катсаја с да с. в

Капіталістјаскөд вермасан опыт велөдө робочөјјасөс кымын пазкыд да вына налөн оргаңизатсіјаыс, сымын налөн ыжыдзык выныс. Кодыр забастовка пазкалас өтпырјө промышленностса чоң отраслө, кокныдзык лоө щөктыны капіталістјасөс удовлетворітны робочөјјаслыг корөмсө. Сөкыдзык лоө щөктыны капіталістјасөс мунны ылыд, кодыр быд торја предпріяттө кутас выступајтны торјөн, мөдкөд сөгласујтчітөг.

Робочөјјаслөн ставмуыввса солидарност

Воқо кутө паскавны јітөд уна странајасса робочөјјас костын. Торја государствојасын олыг робочөјјас, көт-і сорнытөны быдөн асланыс кыв вылын, кутөны гөгөрвоны өткоф асгыныс інтересјассө. Револуцсіонөј пролетарскөј партіја вескөдлөмулын најө заводітөны гөгөрвоны, мы һеметскөј, русскөј, англијскөј, кітајскөј робочөјлөн інтересјасыс өткофөс.

Быд странаса робочөјјас кутөны гөгөрвоны, мыј налөн ставныслөн өтө враг — капіталістјас.

Таз, буржуазнөј государствојас граңичајас вомөн лөгөдчө робочөјјаслөн ставмуыввса (інтернатсіональнөј) јітөд, кодөс петкөдлөма бојевөј лозунгөн „Ставмуыввса пролетаріјјас өтувтчөј!“

Економіческөј да політическөј вермагөм.

Капіталістјаслы паныда асланыс вермагөмын воқжыксө робочөјјас корөоны асгыныс быдлунја олөмногсө бурмөдөм: ыжыдзык ужалан дон, ужалан лун чінтөм, окрана труда жылыг закон корөм да с. в. Сөмын робочөјјас пыр-жө каңалісны, мыј тајө вермагөмыс абу зев кокні. Торја капіталістјас мыш сајын, код ордын најө ужалөны фабрікајасын, заводјасын да руднікјасын — сулалө ыжыд вын — капіталізм государство.

Кодыр робочөјјас вөчөны стачка, капіталістјаслы отсавны петөны пөлітсіја да војска, судјас да турмајас. Щөкыда стачкасө пөдтылөны өружјө вынөн. Стачкаөн вескөдлыгјассө арестујталөны да сујалөны турмаө. Асгыныс інтересјассө дорјөм могыг робочөјјаслыг котыртөм револуцсіоннөј оргаңизатсіјајассө буржуазнөј государственнөј власт тупкалө.

Такөд щөщ власт оз тупкав, а весіг отсалө капіталістјас оргаңизатсіјајаслы, кодјасөс котыртөны робочөјјаскөд вермагөм могыг. Кодыр робочөјјаслы ковмас судітчын капіталістјаскөд, најө каңалөны, мыј-і судыс сулалө капіталіст дор. Капіталізм строј дырјі став законјасыс лезгөны сы вылө, мед ескө вынмөдны капіталістјасөс, отсавны налы пычкыны робочөјјаслыг прібавочнөј стоімсет. Став законјасыс, чепјыв понјас-моз, віқөны капіталістлыг собственөгтсө. Тајө законјас гертыс собственөгт правалы паныда преступленьнөјас лөбны медгырыг преступленьнөјасөн.

Секі-жө робочөй каңалө, мыҗ капіталістҗаслы служітөм ыло сунтөдөма сің-жө школаҗасөс, вичкоөс, печатөс, наукаөс, іскусствөс. Школаҗасын робочөйҗаслыг чельдөсө велөдөны сізі, кызі сіјө буржык капіталістлы. Нала быдногыс сунөны сещөм мөвп, мыҗ капіталізм строҗыс помаслытөм, мыҗ ужалыг мортлөн медвоңаа мог — кывшутөҗ нуны капіталізмлыг експлоататсіја, кывшутөҗ кывзыны көңајнлыг, мыҗ капіталістҗас абу враҗҗас, а робочөйҗаслөн благодетельҗас.

Став релігіјаҗаса вичко проповедујтө ескыҗаслы лаңтөмөн да лөна олөм, велөдө кывзыны капіталістҗаслыг став сөвестнад.

Капіталістҗаскөд вермаҗны быд сунтысөс вичко повчөдлө јен скөрмөмөн да адын мучітөмөн. Быд релігіјаҗа попҗас, православнөј свҗашенікҗас, јеврејскөј раввінҗас, католическөј коендҗас, протестантскөј пасторҗас, магометанскөј муллаҗас, сектантскөј проповеднҗас — өтөама служітөны експлоататорҗаслыг строҗсө вынмөдөмлы. Сещөм-жө роль ворсөны газетҗас, журналҗас да ыгаҗас, кодҗасөс леңө буржуазіја робочөйҗаслы; тащөм-жө отсөҗ сөтөны капіталістҗаслы капіталізм странаҗасын кінө, театр да с в.

Став тајө вынсө буржуазіја везкөдө сы ыло, мед ескө выныс капіталістҗаслөч вөлі јез сөмын асланыс фабрік-заводҗасын, сылы мед вөлі щөщ отсағө-і „верој да правдој“ став буржуазно-государственнөј лөбө, кың шуөны, політическөј властыс. Нөңҗөңкөн робочөј гөҗөрвоө, мыҗ капітал зіло ыңыдавын оз сөмын најө уж ылын, щөщ-і најө мөвпҗас ылын, најө сөвест ылын, најө чельдө ылын. Таңі капіталізм странаҗын робочөйҗас кутөны гөҗөрвоны, мыҗ государствоыс, кытөні најө олөны, — сіјө капіталістҗаслөн государство, мыҗ власт, коді најөн везкөдлө, вөчө капіталістҗас індалөм сөрті.

**Робочөй класслөн
мог — вермаҗны ка-
піталізм строҗлы
паныд**

Таңі робочөйҗас воөны выводө, мыҗ налы колө вермаҗны оз куш сөмын асланыс көңајн-ыскөд, щөщ-і — став **капіталізм строҗыскөд**. Кодыр сулалө капіталістҗаслөн власт, оз вермы бурмыны робочөйҗаслөн оласногыс, Став капіталістҗасыс, көң-і аскостаныс најө-і зыкөбны, өткофөс: өткікы інмөдчыштан — сунтөны дорҗыны ставыс.

Мед ескө збылвылө бурмөдны робочөйҗаслыг оланноҗсө, колө **шыбітны капіталлыг влаөтсө**, пазөдны буржуазнөј государство. Колө лөгөдны сещөм строҗ, кодыр проізводствөын ужаланторҗасыс — заводҗас, фабрікаҗас, шахтаҗас, көрттујҗас да с. в. — лоісны став общество кіас, а ез капіталістҗас класс кын. Колө перҗыны сещөм строҗ, кодыр ескө қікөң быріс ужөс експлоатујтөм, бырісны классҗас, кодыр машінаҗас да мукөд усовершенствүјтөмторҗас ескө збылвылө кутісны кокнөдны јөзыс-

лыг ужсö да ез кутны отсавны нинöм кертöм да јöз вылын кратајтчыг ичöтик чукöрлы овнысö, а мед мунис ставыслы пöльза вылö. Тащöм стројыс шудö **социалистическöјөн**, сы јылыг ми паскыджыка висталам воңынжык.

Буржуајалөн классöвöј иңтересыс — быдныгыс виңны да вынөдны капитализмлыг стројсö, морта-мортöс експлоатирүтан стројсö. Пролетариатлөн классöвöј иңтересыс — путкылтны капитализм стројсö, лөвөдны коммунизм нога строј. Сöмын путкылтны капитализм стројсö, мырфдыны ужалан ембурсö капиталист-јас кыы оз поң, он-кö путкылт капиталистјаслыг государственнöј властсö. Власт лöб вына оружјöөн експлоататорјас кыын. Сіјöс колö мырфдыны капиталистјас кыыг. Быд государственнöј власт мыщöс вын вылö, лöб мырöөн вöчны щöктыг оружјöөн, (орудие насилия), лöб диктатураөн ыжыдалыг класслөн.

Мед ескö вужны коммунизмö, робочöј классы колö бырöдны диктатура, буржуајалыг властсö да лөвөдны аггыс власт — **пролетариатлыг диктатура**.

Тажö могсö олөмö пöртис Россияын пролетаријат 1917 вога Октябрын.

Гöл крестанаөс асбöрсаыс нүөдöмөн, сіјö путкылтис буржуа-јалыг властсö, гöл крестана вылö мыжөмөн да шөркөфдема олыг крестанакöд союз кутöмөн, сіјö 13 во-нин кутö властсö аслас кыын, использүтö сіјöс социализм стрöйтöм вылö. Тајö могсö ез-на öнiöң олөмö пöртны мукöд странајасса робочöјјас, сöмын налөн тујыс тащöм-жö лöб.

Сің, робочöј класслөн буржуајакöд вермасöм вайөдö робочöјјасöс öти выводö, мыј колö бырöдны капитализм нога строј. Сöмын тані вермас чужны тащöм јуалöм: гашкö капиталистјас кужасны зикöң домавны робочöј классöс, щöктасны кывзыны асланыс (капиталистјас) властлыг? Гашкö лыбö капиталистјас вермасны бырöдны капитализм стројлыг торјалöмсö (прöтиворечіјöсö) да лоас капитализмлөн лөна „вогö быдмöм“.

Мед ескö воча виңны тајö јуалöм вылас, колö буржыка төдны, кущöм капитализмыслөн торјалöмјасыс да кытчö најö вайөдöны.

Мі төдам-нын, мыј капитализм чукöртö фабрик-заводјасö зев уна робочöјјасöс. Капитализм чужтöң ыжыдалыг поснi производствойн ужлөн став продуктыс вöли вöчгö торја вöчысөн. Капитализм нога фабрика вылын вöчган төвар вöчöны уна робочöј — быд робочöј участвүтö аслас ужөн төвар вöчöмас. Коди вöчiс метр сiтөч, кодöс шыбитö рынок вылö капитализм нога фабрика? Сөнi јöртöма уна робочöјлөн ужыс. Таңнад капитализм

гырыс производство чужтөмөн, чужтөны щөц-і робочөјјаслыс өтүвја уж, лөсөдөны ужсө өтүвтөм.

Сөмын өтүвја ужыслөн вөчөмторјыс, көт-і сїјө лоө өтүвјаөн, пырө торја капіталіст чөптө.

Тажө лоө медыжыд торјалөмөн капіталізм стројын. Быд торја капіталістическөј фабрікаын ем өтүвја общественнөј уж, производстоыс нуөдгө план сертї, кодөс лөсөдө капіталіст. Сөмын став народнөј овмөсас зоннас ыжыдалө анархїа, плантөг конкурентсіјаа вермасөм. Куч кадөн чужөны производствоса торја отраслјасын капіталістаслөн сојузјас. Тажө, бытөкө, производствоса сїјө отрасл пыщкас кущөма-кө котыртө план сертї ужалөм. Сөмын нөшта ыжыд тыш да конкурентсіја сїјө капіталістјас тајө сојузјас костас, промышленностса зон отраслјас костын, торја капіталізм странајас костын. Кымын воцө, сымын јонжыка паскалө тајө вермасөмыс, тајө торјалөмыс.

Конкурентсіја щөктө капіталістјасөс лөсөдны усовершенствуйтөм машїнајас, а тајө ваядө производстоын ужалыс мыжыдакө јукөн робочөјјассө уж вывгыс вештөмө. Чужө да быдмө ужлөн речервнөј арміја, ужтөм јөзлөн арміја. Тажө лоө, мыј капіталізм оз вермы іспользуйтны робочөјјаслыс став вынсө.

Мөдарсаң, ужалыс јөзлөн јона гөла олөмыс чїнтө налыс нөбасны верманлунсө. Капіталізмлөн торјалөмыс пыдїсаң да јоса медгасө төдчө крїчїсјас дырї.

Кадыс-кадө капіталізм нога рынок тырө төварјасөн, кодјасөс некодлы нөбнысө. Помтөм төвар кујлө складјас вылын. Нөбны сїјөс некодлы, төварсө нөбны көсјыс ужалыс јөзыслөн нөбөмөмыс мынтысгысө сөмыс абу-да. Тащөм крїчїсјасыс овлөны щөкыда, кадыс-кадө. Крїчїсјасыс кыпөдөны производство чїнтөм: мукөд предпрїятөјјасыс сїптысөны, мукөдыс ужалөны жынја нагрускаөн.

Крїчїсјасыд медга-нын нөјтөны робочөј класс куча, сїјө ваядө предпрїятөјјасыс уна робочөјјасөс вөтлөмө-да. Крїчїсјас сїч-жө нөјтөны-і поснї собствөныкјас куча, унаөс гөльмөдөны на пыщкыс. Тацнад зев уна ужалыс јөз лөбны зев гөлөн, коран выјын, көтї төварсө вөчөма лышка. Мукөд машїнајасыс да предпрїятөјјасыс сулалөны; сїјө-жө каднас ужтөг ветлөны зев уна робочөј. Ужалан ембурыс да ужалан выныс (робочө-јјасыс) лоө лышка; бөрјајасыслы некытчө лоө асгыныс вынсө пуктыны.

Ставыс тајө петкөдлө, мыј капіталізм оз вермы іспользуйтны асгыс лөсөдөм став производительнөј вынсө.

Воцда главаас мї петкөдлїм, мыј тацї-і лоө капіталізм дырї іктса овмөсын тракторїзатсіја нуөдөмөн. Сенї быд 4 трактор

пышкыг ужавны вермөмыс віңсө весшөрө 3 тракторлөн, сөмын капитализм нога пöрадокөн ужалөм вöсна. Тащөм-жө капитализм обществоса став производительнөй выныскөд. Америкаса öнiя предпрiяттөјас вермисны ескө төвартө вöчны кык мында, мыјдта вöчöны öнi. Сөмын најө оз вöчны сымындасө сы вöсна, мыј некытчө төварсө вузавны. А вузавнысө сiјөс некытчө сы вöсна, мыј капитализм странајасса ужалыө вөјтырөс капитализм нога производстоөн вөјдөмаөг зев гөль оланногө, кодјас муртса-муртса пырыө олöны. Крiчiсјас дырјi капиталистјас унаыө вескыда бырөдöны зев уна төвар, мед ескө сөмын сы вылө доныс ез уө. Сiз, öнiя крiчiс дырјi, кодi заводiтчiс 1929 вогаң, мукөд странајасас һаңөн спекулирујтыгјас вөјталöны шобдi тыра парокодјас, мукөдлаас шыблалöны морөб зев уна кофе, рiс; Цејлөн dи вылын чайнөј плантатсiјајас кутыөјаслөн сојуз шуiс һещкыны мугыс 400 мiльон вөтөм чай куст, мед ескө сөмын колны чайыслыө урогајсө.

Овмөсын електрофикатсiја нуөдөм, капитализм странајасын овмөсса став отравлјасын электрiческөј еңергiја примеһајтөм мыщасө производствоса ембур вылө частнөј собственностиө. Торја капиталистлы лiбө трестлы абу пöльзаыс вöчны донөн сулалыө электрiческөј стантсiјајас, а та мугыө капиталистјас оз вермыны öтувтчынысө на костын конкурентсiја мунөм вöсна.

Та вöсна капитализм лөi падмөдысөн јөз общество воңдө муһөмлы. Мед ескө пышјыны крiчiсјасыө капитализм корөб төварјас вузалөм вылө выль рынокјас; сiјө шыбласө сещөм странајасө, көнi абу-на паскалөма капитализм нога производстоыс, ас кiас кабыртө најөс. Тащөм странајасыс ш уөбны колонiајасөн да полуконьiјајасөн.

Сөмын тајө оз мезды, оз вiң капитализмөс, а сөмын јостө да паскөдө сылыө противоречiјөјассө. Рынокјас да колонiјајас вöсна вермасөмын, чужöны уна вiр кiстана војнајас. Капитализм дырјi најө қiк лөоны. Војнајас һөшта јонжыка јогмөдöны капитализмлыө торјалөмсө.

Медса-һин тајө торјалөмјасыс јогмөны öнiя шупөдса капитализм паскалөмын, кодi пырiс сiјө шупөдас бөрја дас војаснас. Капитализм паскалөмын тајө бөрја кадыс шусө имперiализмөн.

Мыј сiјө имперiализмыс? Имперiализмөс Ленин шулис „кулыө капитализмөн“, „сiсмыө капитализмөн“, „капитализм кыптöмын медбөрја етапөн“. Шулис таңсө сiјө сы вöсна, мыј бөрја дас војаснас капитализм воiс сещөм пасөз, код сајсаң колө-һин заводiтчыны пролетариат револютсiјалы, кодi вөјдө кулөм капитализм нога олөмлы.

Мыј сїјö имперіалізмьс? Капіталізм кыпöдіс-паккөдіс зевгырыгө производітельнöй вынјас. Сöмын сїјö ез кут вермыны воґöсö најöс нуöдны, сїјö лоі падмöдыгөн најö воґö мунöмлы. Воґада капіталізм дырјі (20-30 во сајын) конкурентсіја мунліс торја капіталіст предпрїяттöјас костын.

Нöжжөнїкөн конкурентсіја вештö бокö поснїжык конкурентјасöс да медбöрын кыпöдö монополїја. Мыј сїјö лоö монополїяыс? Тајö сещöмтор, кор промышленностса сїјö лїбö мöд отрасль куґа рынок вылын ыжыдалыгыс лоö капіталістјаслөн вына сојуз, сїнґікат, трест, кодї індалö донјасö рынок вылын да вескөдлö трестö лїбö сїнґікатö öтувтöм предпрїяттöјасөн.

Сїґ, амерїкаса нефтанöй промышленностын став нефт деланас вескөдлö трест „Стандарт—Ојл“. Тајö трестыс öтувтö аслас кїын 95% вылö став перјан нефтсö; 1926 воын сылөн оборотыс вöлі 1.120 мїльон доллар.

Амерїкаса стальнöй трестлөн—капіталыс 4 мїльард доллар мында. Сылөн ем 147 завод, 500 домна пач да эксплоатїрујтö 276.000 робочöјöс. Форд автомобиль фірмалөн капіталыс öтї мїльард доллар дорыгө унжык; сöґ, прїбылыс сетыгө воö быд во 100 мїльон долларöґ. Германїјаса стальнöй трестлөн капіталыгө 1½ мїльард марка вылö; аслас предпрїяттöјас вылын ужöдö 200 сурс робочöјöс да служащöјöс. Франтсіјаын 50 капіталіст кутöны асланыс кїын 431 предпрїяттö мїльард лыда оборотјасөн. Сїґ став имперіалїстїческöй мїрас.

Капіталізм странајас пыщса монополїја паккалöм бöрса вїґöдігөн, öткымын коммуністјас (шуам, Бухарїн) кутїсны вешїыны сещöм мöвп вылö, быттöккө сїнґікатјас да трестјас бырöдöны конкурентсіјаа вермасöмсö капіталізм странајас пыщкас. Тајö вїґöдöмыс петкөдлö, быттöккө имперіалізм дырјї капіталізм законјасыс (рынок, тöвар дон да с. в) монополїја паккалöм вöсна оз кутны фејствутны. Рынок пыґдї, производствоян анархїја пыґдї, крїзїсјас пыґдї, локтас „деорганизованнöй производство“ торја капіталізм странајас пыщкын. Конкурентсіјаа вермасöмыс нуöдгö сöмын ставмуыввса маштабын, ґонґ странајас костын, сöмын оз торја странајас пыщкын „Организованнöй капіталізм“ јылыгө тајö теорїяыс јона торјалö Маркс да Лєнїн велöдöмыгө. Сїјö топыда јїтчöма с о т с і а л - ф е м о к р а т і ј а вїґöдöмкөд, кодї лыґдö, мыј капіталізмьс вермö вужны азгыс торјалöмјасö (прöтиворечїјöјасö) да вермö лöсöдны организованнöй овмöс.

Збылвылас организованнöй капіталізм теорїја куґа чорыда кучкїс промышленнöй крїзїс ыжыд капіталїстїческöй странаын—Војвыв Амерїкаса Соједїненнöй Штатјасын, кодї öзїсїс

сені 1929 во помын да паскаліс сегоң мукөд капитализм странајасө.

Көт-і сотсиал-демократјас да веккыдыв оппортунистјас чај-төны, а империализм дырји конкурентсијаа вермагөмыс оз быр. Сіјө сөмын нөшта-на јогмө гырыс капиталистическөј өтүвтчөм-јас костын, кыз капитализм странајас пыщкын, сің-жө-і торја странајасса капиталистјас сојузјас костын. Сің прімер, мунө чорыда вермагөм америкаса да англјјаса нефтанөј трестјас костын—америкаса „Стандарт Ојл“ да англјјаса „Ројал фетч“ костын, даг продуктсија вузавны рынок вөсна да выл нефт петанінјас вөсна. Америка пыщкас асланыс мунө чорыда вермагөм кык гырыз фірма костын—Ford да дженера-Моторс Компани костын. Крїісіс тајө вермагөмсө зев јона јогтө.

Монополијаа өтүвтчөмјаслөн ыжыдалөмыс, ферт, јона щөщ вліјајтө капитализм нога производство вылө. Гырыс прібылјас өні поңө бозтны монополистјасөн дон содтөмөн: посні конкурентјас бырісны, өні поңас лөгөдны рынок вылын гырыс дон-јас. Трестјас да сіндікатјас јанңім төдтөг кыпөдөны рынок вылын донсө, зилөны сіјөс вылынжык кутны вөсөг крїісісјас дырји. Мыјнө таыс артмө? Артмө сіјө, мыј сіндікатчикјаслөн да трестовікјаслөн вошө інтересыс производство вылын техника бок-саң усовершенствүтөмјас нуөдөмын, выл машинајас, электро-установкајас лөгөдөмын да с. в. Мыјла,—шуөны најө,—сөщөм бурмөдөмјасыс: донсө рынок вылас-өд өровно мі індам. Таң-над, капитализм лоө сулалысөн, сі ө м ы ө ө н, сіјө кугас пад-мөдны производительнөј вын воңө мунөмлы.

Гырыс промышленнікјас топыда јітчөны банкјаскөд, лишка сөмсө сетчө пуктөмөн; служашщөјјасөн да робочөјјасөн віқтыштөм сөмыс банкө-жө чукөртчө. Банк сетө тајө сөмсө ужјөзөн кад кежлө сөщөм промышленнікјаслы да төргөвөчјас-лы, кодјаслы колө сөмыс оборот вөчөм вылө. Тајө сөм отсалөмнас предпрїимательјас вермасны нуөдны асгыныс феласө паскыджыка, вермасны содтыны асгыныс барышсө. Тајө барышыс мыјкө мында јукөнсө најө сетөны банклы, а банкыс бара-жө мынтө сіјө сөмгыс мыјыждакө јукөн налы, кодјас пук-тісны банкас асгыныс сөмсө. Важөнжык банкјас сөмын сіјө-і вөчїсны, мыј „вузавїсны сөмөн“.

Сөмын банкас фелаын гырыс капиталыс вөлі вөштө пос-нысө. Бөстам прімер пыфді: 1890 вогаң 1912 воөң Англјјаын банк лыдыс чїніс 441-гаң 104—өң, а налөн капиталјасыс со-дісны 42-гаң 842 мільард шайтөң. Пыр өтарө гырыс капиталјас өні чукөрмөны өніја банкјасө. Сіјө уна сөмсө најө-і пуктөны промышленностө.

Гырые банкірјас (сіңи шуоны банк кутыгјасөс) пыр өта-р ө матөжык јитчөны промышленностса пред-пријаттөјаскөд. Од промышленностас-кө ужыс омөла-кутас мунны, банкыс вермас воштыны промышленностас пук-төм сөмсө.

Өтпырјө гырые капіталістјас овлөны-і банкіасөн да про-мышленностөн вескөдлысјас, најөс кутыгјас. Лоө банкіаслөн да промышленностлөн көртаөм-јитчөм. Промыш-леннөј капіталкөд таңөн јитчөм банковөј капітал шузө финан-совөј капіталөн. Америкаын нефтанөј трестын ыжыдалыс Рок-фельер да стальнөј трестын журыс Морган лөбны көчәјінјасөн странаса медыжыд банкіасас.

Банкөвөј капіталлөн промышленнөјкөд көртаөм зев јона-кыпөдө влагтсө да вынсө гырые капіталістјас неыжыд чукөр-лыс. Промышленностса да банкіасса корольјас сувтөны мед-ыжыд көчәјінјаснас гырые странајасын. Аслас гыжјаснас фінансөвөј капітал топыда кабыртө вузавөм да көрттујјас, руд-нікјас да сиктса овмөс, фабрікјас да заводјас, школајас да уни-версітетјас. Быдлаө сіјө пуктө зев уна сөм, мед ескө ботны ыжыджык прібылјас, быдлаө сіјө пуктө вескөдлан уж вылас аггыс вернөј јөзсө.

Фінансөвөј капітал ыжыдалігөн, робочөјјаслөн двіженнө-зурагө зев вына врагкөд, көді топыда өтувтчөма да кокувза-ныс да јур вылөгыс вооружитчөма. Та вөсна классөвөј торја-лөмыс (прөтиворечіјөјасыс) јонжыка-на јөзмө, јөзмө і классөвөј вермагөмыс.

Кымынкө дас гырые капіталістјас—нефтө ізшом, сталь ко-рольјас—бергөдлөны став фелајаснас. Міністерствојас да пар-ламентјас лөбны налөн пріказчікјасөн. Збылвылас најө пук-талөны правітельствојассө да щөктөны налы ковтөм правітель-ствојассө петны отставкаө. Та вөсна робочөј класс воңын пыр-јосжыка сувтө јуалөм: лібө сетчыны вермысјаслы да ставсө кывзыны налыс, лібө ботны өружјө чорыда вермагөм вылө. Імперіалізмөд бердөгыс вәјөдө робочөј классөс пролетаріат революціјаө.

Імперіалізм да ко- Мі казтылім-нын, мыј колоніјас, бөрө-
лоніјас. колөм странајас (Афріка, Індіја, Індө-Кітај,
Кітај, Лунвыв-Амеріка да мукөд) вәжөн-нын

кыпөдөны вөдөдөмсө капіталізм государствојаслыс. Капіталізм вәжөн, уна өо во сајын-нын кутіс пырны колоніјасө, мед ескө ботны сетыс донтөм ужалан вын, донтөм сырјо да вузавны асгыныс төварсө сетчөс олысјаслы. Сөкі капіталіст кыңи кужіс, сіңи-і мошеңікаліс да најөвөтчіс.

Имперіалізм дыржі та вьлө оз-нын сувтны. Капіталістјаслөн трестјас оз-нын вермыны бурмыны колоніјасасөс вузасөм пыр грабітөмөн. Паскалө колоніјасасө капіталпыртөм. Тажө лөө, мыј ыжыдалыс странаса капіталістјас колоніјасасын вогтөны асзыныс предпріјатөјас, пөлзујтчөны донтөм ужалан вынөн, матын сырјоөн да с. в. Мукөд колоніјасасын, капіталістјас нуөдөны раб нога ужөдөм. Ферт, капіталізм государствојас зилөны кутны асзыныс ыжыдалөмсө сіјө либө мөд колоніјаын либө полуколоніјаын, зилөны пөдтыны колоніјаса ужалыс јөзлыс паныдасөмсө, оз көсјыны леңны сетчө асзыныс конкурентсө—мөд імперіалістическөј государствоөс. Та вөсна најө пыртөны колоніјасасө асзыныс војска, морскөј да воздушнөј флот да с. в.

Имперіалізм дыржі став мірыс-нын јукөө капіталістјас гырыс сојузјас костын да капіталізм государствојас костын.

Со кыңі муніс колоніјасасө тајө јуклөмыс 1876 возан 1900 воөр.

Јевропаса государствојас да САСШ улын вөлі
1876 воын % % -өн 1900 воын

Африкаын	10,8	90,4
Полінезіјаын	56,8	98,9
Азіјаын	51,5	55,5
Австралијаын	100	100

Сөмын тані колө пыфді бостны, мыј капіталізм оз өткөф да паскав. Мукөд капіталізм странајас мукөддырјыс асланыс воөд мунөмын ордјөны, важөн воңынжык муныс странајасөс. Сің, імперіалістическөј војнаөң Германіја кутіс ордјыны аслас воөд мунөмөн Англијаөс да Франтсіјаөс. Оні Америка ордјіс став мукөд странајасөс.

Со, том капіталізм страна кутіс кыпавны вывлаң (шуам, Германіја 1914 вога војна вөңвылын), а став мірыс-нын јукөма странајас костын, көні капіталізмыс воңжык паскаліс. Таған-і кыптө мір јукөм вөсна вермасөм. Вьл, том імперіалістическөј хіщнікјас щөц корөны аслыныс „шонді улын места“, корөны, мед пөрыс хіщнікјас ҳескөдчисныжык. Сөмын пөрысјасын вөланас оз көсјыны сетчыны. Таңнад, гырыс імперіалістјас группајас костын вермасөмыс зев јона јосмө. Тажө вермасөмыс вайөдө венчыс імперіалістјас группајас костын уна вір кістана імперіалістическөј војнајасө, сөмын мед јукны грабітөмторсө. А војнајас вайөны еојујтыс странајаслы гөллун, пазалөмовмөс уна морт віјөм да калечітөм; тајө матыстө пролетаріатлыс револютсіјасө, вөчө сіјөс қік лоанаөн да коланаөн.

Сы кыңі, імперіалізм кыпөдө аслыс паныд колоніјасасыс јона өтдөртөм војтырлыс ыжыд револютсіоннөј вын. Колоніја-

жасын да полуколонијажасын олоны муҕар паастагыс унжык жо-
зыс. Имперіализм морттөм ногөн өттөртө да жмитө уна мильон
лыда ужалыс војтырөс паакыд колонијажасыс да завөіөган стра-
нажасыс. Тајө странајассө експлоатирујтөмкөд щөщ, капитализм
вөчө сетчө көрттујјас, фабрик-заводјас, промышленностса да
вузасан центрјас. Тајөн сійө лөсөдө колонијажасө пролетариатөс.
А колонијаса пролетариат сувтө капитализмкөд чорыда верма-
ган туј вылө. Колонијажас пыр өтарө јонжыка кыпөдчөны вер-
масөны имперіализмкөд, агнысө мездөм вөсна, сійөн нещкөны
вынсө капитализмыслыс.

**Робочөј аристокра-
тија да соглашатель-
скөј партијажас.**

Уна странаын, шуам, Англијаын, Аме-
рикаын буржуазіја вермө вөлі нөбны, асла-
дорас кыскыны робочөј класс пыщкыс вер-
хушкасө, буржыка велөдчөм (кваліфіціро-
ваннөј) робочөјјас, налы ужалан дөнсө зев бура мынтөмөн.
Тацсө буржуазіја вөчө вөлі сы вөсна, мед ескө торјөдны ас-
страна пыщкас робочөј двіженьнөсө, (медуна робочөј масса
сертыс бура мынтана ещажык робочөјјассө (најө шугөны ро-
бочөј аристократијаөн) буржык оланногө сувтөдөмөн. Буржуа-
зіја тајөн рачө аггыс кіјассө колонијажасөс експлоатирујтөм вылө,
сійө експлоататсіјанас сійө содтөдөн тыртө сійө гурансө, кодөс
вөчө аслас зөлтө робочөј верхушкалы ыжыд ужалан дөнетө-
мөн. Тацөм подачкајассө сеталөм вөсна-і сөщөм странајасас,
кың Англијаын, медеа-нын Америкаын, робочөјјас бөрјакадөңыс
мунісны буржуазіја поводулын, бурещ тајө-жө странајасас
коммунист партијалөн вліяньныс өніөң на абу зев тырмымөн.
Чужөны озырмөмжык слөј робочөјјасыс, кодјаслыс буржуазіја
кыпөдө інтерессө колонијажасөс грабитөмын, сыкөд щөщ-і—ка-
питализм олөмас. Тацөм робочөј аристократија вылас-і мыжэны
соглашательскөј да предательскөј партијажас—Германијаын да
мукөд странајасын сотсіал-демократіческөј партијажас, Франці-
јаын сотсіалистіческөј партија, Англијаын робочөј партија.

Тајө партијажасыс кыв вылас агнысө шуэны робочөј пар-
тијажасөн, сотсіалистіческөј партијажасөн, а збыльвылас најө ло-
өны буржуазнөј партијажасөн. Најө нуөдөны буржуазіјалы ко-
лана політика, вермасөны оз путкылтөм вөсна, а капитализмөс
колөм да вынөдөм вөсна. Быдлаын најө вермасөны оз капи-
талистјаскөд, а коммунистјаскөд да револуціоннөј робочөј дві-
женьнөкөд. Уж да капитал костын быд зурасігөн најө вузалө-
ны робочөјјаслыс інтересјассө.

Капитализмлөн торјалөм (прөтиворечіјөјаслөн) јөзмөмыс
бырөдө сылыс робочөј масса вылө вліяньнөсө. Колонијажаслөн
имперіализмлы паныда револуціоннөј мездыган вермасөмыс
нещыштө вермөмсө буржуазіјалыс бура мынтыены робочөј ари-

стократіяны. Тајо мунё-нын Англијаын, коді Америкакөд конкурентсіја нуөдөм вёсна воштыны кутіс асгыс воҥа ыжыдалан положенёсө, кутіс вешыны мөд план вылө. Та вёсна-і Англијаын робочөј движенёныс бөрја војаснас јона кыптіс (всеобщөј стачка да горнакјаслөн стачка 1926 взын).

Тащөм торјалөмјасыс імперіалізмлөн, кодјас пөртөны сіјөс сігмыс да кулыс капіталізмө да вайөдөны бердөҥыс ставмувывса пролетаріат революціјалаң.

**Мыј вёсна верма-
өө робочөј класс.** Оні мі вермам бергөдчыны сещөм гор-
ніө, мыј корсө аслас революціоннөј верма-
өөмын робочөј класс. Сіјө вермаөө выл строј
вёсна, коді шүгө коммунистическөјөн.

Мыјөн сіјө торјалө капіталізммыс да мыј сіјө ваяс јөзыс-
лы? Кушөм тујыс, коді вайөдас коммунизмас?

Робочөј класслөн гырыс велөдыојас Маркс да Енгельс
петкөдлісны, мыј капіталізм нога производство паскалөмыс ачыс
лөвөдө условіјөјас коммунизм нога обществоө вужөм вылө.

Сөмын тајө вужөмыс оз артмы ачыс. Коммунизм нога строј
оз лок ачыс. Сетчө поҥө воны сөмын пролетаріат рево-
лүтсіја пыр. Классөвөј вермаөөм, кодөс нуөдөны робочөјјас
капіталізмлы паныд, ачыс вайөдө најөс коммунизм вёсна вер-
маөөмө, сещөм стрөј вёсна вермаөөмө, көні оз ло експлоатат-
сіја, көні став јөзыс лоөны өткодөс.

Маркс да Енгельс вөлісны ез сөмын теоретікјасөн (велө-
дысјасөн) робочөј движенёныс, најө вөлісны коммунист пар-
тіја да I-д интернатсіонал котыртысјасөн, подувсө пуктыөсјасөн.
Маркслыс да Енгельслыс ужсө воҥө нуөдіс Лёнін, воҥө нуө-
дө міјан коммунист партіја да коммунистическөј интернатсіонал.
Маркс да Енгельс кадгаң робочөј класс јона-нын гөгөрвоіс ас-
гыс історическөј могсө. Робочөј движенёныс Маркслөн, Енгель-
слөн да Лёнінлөн коммунистическөј велөдөмыс сетіс вескыд
цель да індіс туј вермаөөны експлоататсіяыс, гөла да лок олан-
ногыс ужалыс војтырөс мездөм вёсна, коммунизм вёсна.

**Коммунизм. Ком-
мунизмлөн кык
стадіја** Мыј сіјө лоө коммунизм нога стројыс?
Коммунизм дырјі бырө производствоса ембур
вылө частнөјсобственност: заводјас, фабрік-
јас, көрттујјас, мујас да с. в., лоасны ставыс-
лөн (общественнөј) собственностөн. Бырас посні производство,
көні пөлзатөг вісө јөзлөн зев уна вын. Народнөј овмөсса став
отрасльјас лоасны паскыда механізірујтөма, вужөдөма машіна-
өн ужалөм вылө. Јөзыс кутасны вермыны іспользујтны пріро-
далыс став вынсө аслыныс служітөм вылө. Јона зев паскалас
наука да техніка. Мортыс водтөдас машінајас пельпом вылө
уна сөкыд ужјас, кодјасөс сылы воҥжык лоі вөчны.

Секи-жө, производствоын бурмөдөмторјас лөгөдөмөн, оз кут лоны прибылыс торја эксплуататорјас чукөрлы, а кутас мунны ставыслы пөльза вылө.

Кодыр производствоса ембурыс вужас өтүвја пөльзујтчөмө, секи почас став өтүвтөм овмөссө котыртны өтө план сертө.

Бырас вежшөрө вын да өөмјас виқөм, кодјас вөлісны војдөр, капиталістјас костын конкурентсіја нуөдөм вөсна, озырлун бөргө вөтлыгөм вөсна. Производстволөн быдмөмыс кутас павкавны вөвлытөм өдөн. Тајө-і зев гөгөрвоана: капиталізм дырјиыд-өд частној собственностис, ужалыс јөзлөн гөллуныс, пөснө производствосыс оз вөлі леңны павкавнысө производствосын техника бокван бурмөдөмјаслы.

Произдствоса ембур вылө частној собственност бырөдөмөн бырө-і обществос классјас вылө јукөм. Секи некөд оз вермыны кут эксплуатірујтны мөдлыс ужсө, секи некөд торјөн оз кут кутны производствоса ембурсө аскіас-да. Став јөзыс лоасны шленјасөн өтө ужалан төварішчествоын. Классјасөс бырөдөмкөд щөщ, бырны кутас-і государствоса влагт. Тајө сіқ-жө зев гөгөрвоана: государство служітө ыжыдалыс класслы, мед ескө пазөдны паныдагөмсө сылы воқсагыс класслыс. Классјас-кө бырасны, секи нөнөм-і государствосыс.

Бырас торјалөмыс јурөн да кіөн ужалөмын: Коммуністіческөј обществоса быд шлен кутас ужавны өтөнас і мөднас. Бырас щөщ кар да өікт костын торјалөмыс. Сіқ, карса олөмын, оланінјассө план сертө да наука щөктөм сертө вөчөм вөсна, оз ло қескыда олөм, оз кутны лоны заразаа вөдөмјас да с. в. Бырас щөщ пемыдлун да өіктлөн бөрө колөм, кодө аслас олөмөн пыр өтарө кутас матыгтчыны карлан да қікөқ јітчас ськөд.

Јөзыслөн став мөвпалөмыс да выныс, капиталізм дырји кодө мунліс классөвөј тыш вылө да војнајас вылө, секи кутас қөһнас мунны прирөдөкөд вермагөм вылө, бур уж вылө, Конкуренсіјаа вермагөмсө вежас коммуністіческөј обществос шленјас костын быдсама ужјасын јорта ордјыгөм. Тајө ордјыгөмыслөн лоө мог, оз кушөмкө конкурентөс лөбө паныдагыгөс вермөм, а став војтырыслыс олөмсө бурмөдөм. Быдөн кутас зільны пөскөдны аггыс вермөмсө став коллектөв пөльза вылө. Секи велаласны јөзыс ағныс мөда-мөд костас өтүвјөн озны: оз ковмы государствоса влаглөн гујгөм. Бырасны турмајас, судјас да влаглөн мукөд учреждөһнөјас. Секи оз ковмы мыждыны мыжјас вөчөмыс, мыж вөчөмыс бырас-да. Қікөқ бырасны собственностлы паныда мыжјас, ачыс собственностыс бырас-да.

Производительнӧй вынјаслӧн јона паскалӧмыс отсалас об-
ществолы быдӧнлы ӱетны ставсӧ тырмымӧн. Коммунизм дырји
продукција јуклӧм кутас мунны таји: быдӧнгаӧ вермӧм сертӧ
да быдӧнлы колӧм сертӧ. Тајӧ лоӧ, мыј быдӧн кутасны ӱетны
обществолы сымында уж, мыјдта вермасны, а богтны кутас
прӧдукцијасӧ сымында, мыјдта сылы колӧ. Быд мортлӧн секи
јона паскалас ответственност кутӧм ужын став коллектив вӧс-
наыс. Мортыс секи збытвылӧ пырас кокни да бур олан кадӧ.

**Сотсиализм — ком-
мунизмӧ шупӧд.**

Сӧмын јӧзыс воасны став тајӧторјас
коммунизмса медвыли шупӧдас, кодыр сижӧ
воас медјона кыптӧм кадас. Сӧмын тыр
коммунизм нога стрӧјӧ мортыс пырсӧ оз-на во, а лоӧ мунны
коммунизмса улјык шупӧд пыр. Тајӧ воҗа шупӧдыс шупӧ сот-
сиализмӧн. Сотсиализм течӧм вӧсна ӧни вермагӧ СССР-са
пролетариат, ӧтвылыг ужалыг крестанакӧд.

Мыјӧн торјалӧ сотсиализмыс коммунизммыс? Сотсиализм
дырји сижӧ-жӧ оз ло частнӧј собственностыс производствоса ем-
бур вылӧ, оз лоны-и классјас. Секи җикӧҗ-нын лоӧ олӧмӧ портӧ-
ма лозунг: „ужавтӧм—оз ој“.

Сӧмын сотсиализм дырјыс производствосыс оз-на ло сещӧм
паккыда паккӧдӧма, мед ескӧ быдӧнлы ставсӧ ӱетны колӧм
сертыс. Сотсиализм дырји ужыс оз-на җикӧҗ пӧр мортлы олӧмын
медколанторјӧн. Јӧзас секи лоас-на важ олӧмыслӧн пасыс. Се-
ки вермас-на лоны ужыг ӧтдортчӧмјас, общественнӧј правилӧ-
јас торкӧмјас да с. в. Та вӧсна сотсиализм дырји лоас-на мыр-
дӧна шӧктӧмјас, колас-на госуларстволӧн коланторјыс.

Продуктјас јукӧм сотсиализм дырји кутас мунны оз-на бы-
дӧнлы колӧм сертӧ, кыҗ коммунизм дырји, а виҗӧм ужалан вын
сертыс. Обществоса быд шлен кутас нуны кушӧмкӧ уж. Ас-
лас уж сертыс-и богтны сижӧ кутас колана продуктасӧ.

Тајӧ бытӧкӧ вайӧдас-нын став јӧзсӧ ӧткодӧ, сӧмын оз-на
ло җик сижӧ. Ӗд јӧзыс оз-на лоны вын сертыс да вермӧм сертӧ-
ыс ставныс ӧткодӧг. Уна пӧлӧс јӧзӧс ӧти праваӧ вайӧдӧм оз-на
ло став јӧзсӧ ӧткодалӧм. Таҗнад, сотсиализм дырји колӧ-на јӧз
костын кушӧм сурӧ торјалӧм, колӧны-на јӧз олӧмас торја ус-
ловјӧјас. Сӧмын тајӧ торјалӧмыс јона лоӧ иҗӧт, капитализм кад
сертӧ. Медколанторјыс сотсиализм дырји сижӧ, мыј секи произ-
водствоса ембур вылас частнӧј собственностыс оз ло-да, секи
нынӧм вылӧ сижӧ оз вермы вайӧдны ӧти мортӧн мӧд мортӧс экс-
плоатирујтӧмӧ да классјас чужӧмӧ.

Сотсиализм јона паккӧдас производительнӧй вынјассӧ. Нӧж-
јӧнӧкӧн кутас мунны вужӧм сотсиализмгаӧ вылјык стаҗијаӧҗ—
коммунизмӧ.

Сөмын сотсіалізмас ваядө чорыда вермаган куз'туј. Сөмын пролетаріат револютсіја пыр, государствоса власт бостөмөн да мөкколана производствоса ембур аскіө бостөмөн, робочөј класс вермас паскөдны сотсіалізм течөм.

Мед ескө буржуазіјакөд вермасөмын петны вермыгөн, робочөј класслы колө кыскыны ас бердас сојузник пырды уна мільон лыда ужалыг крестанаөс.

Міјан партіја кужіс вермыны октабрса револютсіја дырјі, сіјө кужіс візны інтервентсіјаыг міјан странаын пролетаріатлыг диктатурасө да вермө бура нуөдны сотсіалізм течан ужсө сы вөсна, мыј сіјө вескыда нуөдіс політкіаса торја крестана группаяс серті.

IV-Öd JUKÖd

Ныңи лоі робочөјјаслөн да крестаналөн сојуз

**Капіталізм дырға
основнөј классјас:
буржуаңија да про-
летаріат.**

Капіталістическөј обществоын кык мед-
гырыг класс: буржуаңија да пролетаріат.
Быд капіталіст государствоын абу сөмын
капіталістјас да медөн ужалыг робочөјјас.

Пөштө быд капіталіст государствоын
тајөјас кынңи ем нөшта помещікјас—візмүөн озыр соб-
ственнөкјас. Тасыг кынңи емөг поснө собственнөкјас—поснө і
(мелкөј) буржуаңија, најө јөз уж вылын оз овны, лібө
пөштө оз овны, өтщөщ і геныс ассыс ужалан вынсө оз вузав-
ны. Поснө буржуаңијаөн щөщ лооны ун жык крестанаыс
(шөркөфема олыг крестана). Татчө-жө пырөны кустарјас, ре-
месленнөкјас. Поснө буржуаңија өткоф буржуаңијаөд сійөн, на-
лөн производство вөчантерјасыс (средства производства) емөг-
да, да најө вузавлөны ассыныс төварсө рынок вылын да. Сөмын
најө і торјалөны буржуаңијазаң—олөны асланыс уж помыг,
оз експлоатірујтны ужсө некөдлыг.

Тајөјас кынңи капіталістическөј обществоад нөшта-на емөг
государствөса учреждөннөјасын быдгама пөлөс служащөјјас
(чөновнөкјас), лібө капіталістјас предпріяттөјасын служащөј-
јас (инженерјас, технөкјас да с. в.). Емөг нөшта „сөбөднөј
профессіјаа“ јөз (учөнөјас, врачјас, гіжыгјас (пісательјас), ху-
дожнөкјас). Сөсга ем јөз, көдјаслөн некүщөм собственностыс
абу ескө, сөмын најө оз ужавны да олөны общество щөт вылын.
Тајөјас—күщөмкө классыг торјалөм (деклассированные элемен-
ты) јөз—корыгјас, вөрјас, прөгтүтүкјас да с. в. Најөс мукөдыс
шубны јешчө „лүмпен-пролетаріат“, көмтөм пролетаріат.

Некымын государствојасын поснө буржуаңија (крестана)
лыд сертыс меуна мукөд олысјас пыщкас.

Мыј вөсна-нө капіталістическөј обществоын мө лыфдам
сөмын кык медгырыг класс—буржуаңија (капіталіст-
јас, фабрикантјас, банкірјас) да пролетаріат. Тајө сы
вөсна, капіталізм дырји тајө кык классыс дінө век өтарө матыг-
мөны мукөд пөлөс јөзыс-да.

Капіталізм кыпалөм-јонмөмкөд өтщөщ тајө кык класслөн
выныс өтарө быдмө. Мукөд классјасыс да группасыс вөчасөн
воштөны ассыныс значөннөсө, лібө налөн некүщөм значөн-
нөыс абу.

Бөстам, шуам-көт, візмүөн озыра собственнөкјасөс—по-
мөщікјасөс. Капіталізм нога производство пөскалөмөз,
кор візму овмөс вөлі јонжык-гырыгжык промышленностыг,

помешщикјас вöлины медјон классöн обществоас. Кымын јонмö да паскалö капитализм, сымын помещщикјас јонжыка-нын воштöны ассыныс вöлöм вынсö (значеннöсö). Најö лöбны-нын карса промышленнöј буржуазіјалы содтöд пыдди.

Богтам сесга интеллигентсіја öс, свободнöј професіјаа јöзöс, умственнöј ужöн олыс јöзöс. Интеллигентсіјалöн аслас выныс, кызі торја классöн, абу, сіјö сулалö пролетаріат да буржуазіја костас, öчи-кö, сіјö öтарла дорзааныс матымö буржуазіјалаң, мöд-кö, мöдарзааныс сіјö матынжык-нын посні буржуазіјалаң, весіг пролетаріатлаң. Капитал вöчö најöс аслыс меда ужалыö. Ещажыкыс интеллигентсіја пöвсыс богтöны ыжыд нажетка да асланыс оласног сертыс кыскыöны капиталистјаслаң, дорјöны капиталистјасöс. Тајöјас капитализм дырјі лöбны заводса директорјас, уна инженерјас, учонöјјас, писательјас да мукöд. Унжыкыс интеллигентсіја пöвсыс (посні служащöјјас, посні школаын велöдыöјас да мукöд) асланыс положеннö сертыс матымöны јонжыкаыс посні буржуазіјалаң, а кор öрö і пролетаріатлаң, некущöм собственност-кö абу. Робочöјјаслаң најö торјалöны сіјөн, мыј најö омöла сетчöны организујтчöмö, оз кужны нуны гырыс (куч) вермазöм експлоататорјаскöд, сетчöны буржуазіја влјаңнö улö да, мукöдыс, скöт моз-жö мунöны буржуазіја лозунгјас бөрзаң. Сің Германіјаын, посні интеллигентсіјалöн массаыс мунö фінангистјас бөрзаң, мунöны сещöм партіја бөрзаң, коді зилö орöдны робочöј классö да зилö лöсöдны гырыс капиталлыс диктатурасö.

Крестьяна капитализм дырјі.

Капитализм нога олöмын ыжыд значеннöыс посні собственникјас классöн, посні буржуазіјалöн, торја-нын — крестьяна. Сöмын посні буржуазіаыс абу основнöј класс капиталистическöј обществоын. Кöт ескö посні буржуазіја лыднас јона ыжыд капиталист государствоын, сіјö сöмын капитализм нога производство лöсöдöмöң-на вöлöм обществолöн колöм класс.

Мі унаыс-нын шулім, кымын јонмö да паскалö капитализм, сымын öдјö да јонжыка посні буржуазіја бырö, торјалö буржуазіјалаң да пролетаріатлаң. Англијаын öнi пöштi зикöз бырісны крестьяна собственникјас. Мукöд капиталист государствојасын, көн нöшта колöмаг-на крестьянаыс, најö пыр öтарö торјалöны, ас пыщкыс торјöдöны сиктса буржуазіја öс (кулакјасöс), сиктса пролетаріат (батракјасöс) да полу-пролетаріат (гöль крестьянаöс). Шöркөддема олыс крестьяна капитализм нога олöм дырјі лыд сертыс öтарö чинö „вымывается“. Тајöс-жö позö вiставны і карса посні буржуазіја јылыс (кустарјас, ремесленникјас, посні тöргөвöјјас јылыс).

**Кыңи эксплуатирүт-
чыны крестана ка-
питализм дыржи.**

Мы петкөдлө капитализм дыржи крестана кост торжаломыс, батракжаслөн да гөл крестаналөн лыд содомыс капитализм дыржи? Тажо петкөдлө—капитализм увтыртө да жескөдө р о б о ч ө ж ж а с ө с кынжи щощи крестанаос. Батракжасос эксплуатирүтөны медөн уждөдөмөн, налөн олөмыс нөшта сөкыдыжык-на овло фабрик-заводса робочөжжасыс. Гөл крестана унжык кадсө ужалөны оз асланыс овмөсын, а медөн кулаклы. Кулак лоө сещөм-жө капиталистөн, сижө медөн ужалысжасыс пычкө барыш, прибавочнөй стоимозь да эксплуатирүтө гөл крестанаос кыңи кужө да вермө.

Оз-жө мынны эксплуатирүтөмыс карса капиталистжасөн да сиктса кулакөн и щөркөддем крестана. Нажөлы зев щөкыда ковмылө ужжөзжас вөсна, неурожажжас вөсна асөмыс көлуцсө пуктыны закладө капиталистжас банкжасө ссуда улө. Жуө вьрсө крестанинлыс и кулак-ростовщик, и наң нөбыс, и карса төргөвеч. Капиталистжаслөн отувтчөмжас (синдикатжас, трестжас) гырыс дон промышленнөй төваржас вылө лөсөдөмөн жескөдөны, рөзөритөны крестанаос.

Капиталист государство бөгтө крестананаң вермытөм вотжас. Крестана вылө сиз-жө, кыңи-и робочөжжас вылө, угө став сөкыдыс војнажасыс, коджасос капиталист государствожас нуөдөны ас костаныс. Таыс кынжи уна-на государствоын капитализм дыржи колө крестанаос помещикжасөн эксплуатирүтөм, вегиг некымынлаын колөма-на крепостничество. Јевропаса откымын государствожасын (Румынијаын, Польшаын да мукөдын) помещикжасөн крестанаос эксплуатирүтөмыс колөма өнөз да зев-на ыжыд. Колыс-на сижө и сардырга Рогөијаын, 1861 вогаң „крестанаос освободитөм“ бөрын 1917 вога ревслутсијаөз пыр.

**Крестана да рево-
лутсија нога вер-
масөм.**

Сиккө не сөмын робочөжжы отнаслы, а щощи-и ужалыс крестаналы, сөкыда овсө капитализм дыржи. Быд крестанин, код и ачыс ез пөртчы эксплуатирүтөсө—кулакө, шедө кабалаө капитализм нога эксплуататсijaлы. Капиталист—робочөжжы да крестанинлы враг. Сижөн робочөжжас да ужалыс крестана кыкнанныс вермасөны капитализмкөд.

Сөмын вермасөны капиталистжаскөд робочөжжас да крестана оз откофа.

Робочөжжас пуктөны мог зикөз бермыны капиталистжасос медым лөсөдны сещөм коммунист нога выл оласног, кор частнөй собственностис зикөз бырас, да сижөн отщощ бырас-и быдгама пөлөс эксплуататсijaыс. Абу сижө крестаналөн.

Кулак жылыс нинөм и сорнытны, сижө робочөжжас капиталистжаскөд вермасөмын жоннас сулалө капиталистжас дор, робочөж,

јаслы паныд. „Кулакјас—эверјаскоѳо, медлок, медлут експлоататорјас пөвсын“—сің вігтавліс на жылыс Љенін.

Шөркоѳдем крестанін оз експлоатурујт некодос, сіјос асгө експлоатурујтөны да сіјө гөтов вермасны капіталізмкөд. Шөркоѳдем крестанін—ужалыс морт ногөн кыскө робчөјјаслаң. собственнык ногөн сіјө кыскө-нын кулаклаң, капіталістлаң. Сіјө шыблао, кор капіталістјаскөд вермасө, кор бара полігтырји вічөдө аслас собственност вылө. Сіјө көсјө, мед-ескө утыртысјас—эксплоататорјас, гырыс капіталістјас да помещікјас бырісны, сөмын мед сылөн собственностыс коліс. Сіјөн-і унжык крестанаыс оз вермыны а с ны р н а с нүдны капіталізмкөд вермасөм. Асныс крестанаыс некең оз вермыны воны сешөм мөвлөң, мыј налөн сөмын өтї туж—лөсөдны овмөснысө вылө ногөн—өтувтчөмөн, кољектївізїрујтөмөн, медем сіјөн бырөдны капіталізмлыс быдмөм-јонмөмсө. Татчөң сіјос вермас вайөдны сөмын пролетаріат, капіталістјаслыс влагтсө шыбітөмөн, аслас дїктатура лөсөдөмөн. Сіңі-і мунө сіјө мїжан СССР-ын, пролетаріат нога револютсіја бөрын. Прїмер пыѳдї позө індыны колхоз течан уж вылө, тајө ужын журнуөдөны, вескөдлөны робчөј класс да коммуніст партїја.

**Пролетаріатлөн
опора сїктын—гөль
крестана**

Робчөј класс бөргөң капіталістјаскөд вермасөмын помөңыс вермөны мунны гөль крестана.

Гөль крестанін жынылас пөртчөма-нын пролетарїө. Гөль крестанін олө не сөмын аслас овмөсыз вөм докод вылө, сіјө нөшта вузалө асгыс ужалан вынсө. Капіталістјас експлоатурујтөмөн сіјө төдмасөма нөшта јонжыка-нын шөркоѳдем крестанїныс Сылы нїнөм воштыны капіталістјаскөд вермасөмын, фабрік-заводјас налыс мырѳдїгөн, собственностсө налыс бырөдїгөн. Пролетаріат дїктатура лөсөдөм вөсна вермасїгөн пролетаріат вїтчысө бур отсөг да кутчысө сөмын гөль крестана вылө. Таңї сіјө і вөлі мїжанын октабр дырји, торја-нын сек, кор сөвет властлы лої дорјысны вооружїтчөм контрреволютсіјакөд.

Тајө кадын јон отсөг шөркоѳдема крестанасаң вїтчысны оз поз. Сөмын сіјө вермө добївајтчыны, медем шөркоѳдем крестанін ез дорји капіталістјасөс, ез мун накөд өгвылыс робчөјјаслы паныд.

Сөмын сек, кор пролетаріат да гөль крестана өтвылыс вөтласны капіталістјасөс, јонмөдасны асгыныс дїктурасө, сөвет влагтсө, сөмын сек позны кутас лөсөдны јон сојуз робчөјлы да гөля олыс крестаналы шөркоѳдема олыс крестанакөд. Шөркоѳдем крестанін адчө—робчөјлөн влагтыс оз көсјы мырөдн бостны сылыс собственностсө. Шөр-

кофдем крестанін аслас мышку вылын тӧдӧ, робочӧјјас капіталістјас кост вермабӧмын сылы оз поѣ колтчыны бокин, сылы буржык лоӧ мунны капіталістјаскӧд дорыс робочӧјјаскӧд да крестанакӧд ӧтвылыс. Кулакјаскӧд вермабӧмын, капіталістическӧј элементјас вылӧ наступлӧннӧ нуӧдигӧн, шӧркофдема крестанакӧд сојуз јонмӧдӧмын робочӧј класс кутчысӧ гӧл крестана бердӧ.

Гӧл крестана лоӧны јон пыкӧсӧн робочӧј класслы социализм туж вылӧ сиктсӧ вужӧдӧмын. Неп первоја војасӧ колхозјасӧ унжыкнас пырӧны вӧлі гӧл крестана. Шӧркофдем крестанін виӧдӧс, мӧвпалӧс, кутчысӧс аслас собственност бердӧ чажтӧмӧн кајны выліӧ, аслас овмӧс кылӧдӧм пыр—сӧмын опыт вылӧ виӧдӧлӧм бӧрын сӧјӧ адӧс ӧтувја гырыс овмӧслыс бурлуносӧ да вежӧ-нын асгыс мӧвпјасӧ колхоз јылыс. Колхозјас вылӧ виӧдӧмын ыжыд перелом лоӧ шӧркофдем крестанінлӧн 1929-ӧд воын, индустриализатсја ыжыд успехјас вӧсна да робочӧј классӧн да партијаӧн бура руководствосӧ крестанаӧн нуӧдӧм вӧсна. Шӧркофдем крестанін адӧзыліс кушӧм ыжыд ӧтсӧг вермас ӧетны виӧму овмӧслы карса промышленност да тајӧ ӧтсӧгыс ӧетас резултатјасӧ сӧмын крестана торја овмӧсјас колхозӧ ӧтувтӧм бӧрын. Шӧркофдем крестаналӧн колхозјас вылӧ виӧдӧмын переломыс сен, мыј наӧ вӧдӧтан рајонјасын шӧркофдем крестана унжыкыс пырӧны колхозӧ. Колхозӧ пырыс шӧркофдем крестанін, кӧч сылӧн уна-на колӧ важсаыс, сӧјӧ јона-нын торјалӧ торјӧн олыс шӧркофдем крестаніныс. Сы вӧсна партија виӧдӧ колхозникјас вылӧ (гӧл да шӧркофдема олыс крестана вылӧ) аслас јон пыкӧс вылӧ сиктын. Колхозјасын первоја кӧд-нас тӧдчӧ-на костыс шӧркофдем да гӧл крестанін костын, сӧмын овмӧссӧ јонжыка ӧтувтӧмӧн тајӧ костыс пыр ӧтарӧ чӧнӧ. Дорвыв коллективизатсја нуӧдӧмыс, а сӧјӧ подув вылын кулакјасӧс, кыӧі класс, бырӧдӧмыс, вайӧдас сиктсӧ классјас вылӧ торјалӧм бырӧмлаӧ, а воӧдӧ ӧикӧӧ бырас костыс кар да сикт костын.

**Крестаналӧн
помещікјаскӧд
вермабӧм.**

Капіталістјаскӧд вермабӧмын робочӧј класслӧн пыкӧсӧн лоӧ гӧл крестана, кулак ставнас сувтӧ капіталістјас дор, сӧјӧ ӧд ачыс капіталіст классыс-да. Мӧд ног мунӧ крестаналӧн помещікјаскӧд му вӧсна вермабӧмыс. Тајӧ вермабӧмын став крестана мунӧны ӧтвылыс. Оз сӧмын гӧл да шӧркофдем крестанін кыссыны помещікјас мујасла, медем кокӧдны асгыныс сӧкыд олӧмсӧ. Помещікјас мујас вылӧ кісӧ чургӧдӧ-і кулак. Помещікыс мујасӧ јуклігӧн кулак сӧј-жӧ зӧлӧ бӧетны аслыс мусӧ, сӧјӧн нӧшта-на зӧлӧ јонмӧдны

ассыс овмөссө, медем нөшта чорыджыка пукыны робочөйяс да крестана зылі вылө.

Сөмын көт-і став крестана өтвылыс сувтөны паныд помещікјаслы (сің вөлі міјан Россіјаын), но аслас вынөн најө вөтлыны помещікјасөс оз вермыны. Тајө ужас најөс јона торкө разіпелі олөмыс, 1905 вога револутсіја петкөдліс: крестана оз кужны өтвылыс, өтувтчөмөн кылөдчыныс, најө оз кужны өтувтны ассыныс вынсө. Сіктса олөм, мукөд олөмкөд омөлік јітөд, төдтөмыс, мыјкергө асланыс сікт сајас, вәјөдөны татчөзүс. Быд госуарствоын крестаналөн помещікјасыскөд вермаөмыслөн історіјаыс тајөс-жө петкөдлө.

Помещікјасыскөд вермаөмын став крестанаыс лептөны ыжыд револутсіоннөј вын. Сөмын тајө выныслы колө сетны буртујдөд. Ас вынөн, мөд классың тујдөдтөг, помещікјасөс вермыныс крестана оз вермыны. Тані налы отсалө робочөј класс, крестаналөн револутсіоннөј јурнуөдыс. Карыс кыскө ас бөрваныс крестанаөс оз сөмын овмөс лептөм куца, пролетарскөј карыс щөщ вегкөдлө крестаналөн помещікјаскөд вермаөмөн. Крестанство ачыс вочасөн гөгөрвоө—пролетаріат јурнуөдтөг налы не мынтөдчыны капіталістјас да помещікјас кіподулыс.

**Мыј
сещөм буржуазнөј
револутсіјаыс?**

Медыжыд мог быд револутсіјаын—власт мырөдөм. Револутсіјајас, кодјас муноны паныд помещікјас властлы, бырөдөны тајө властсө да востөны тујкапіталізма олөмлы, шусөны буржуазнөј револутсіјаөн. Сің најө шусөны сы вөсна, мыј помещікјас власт пыдөді воө буржуаціјалөн да капіталістјаслөн власт.

Англіјаын, Франтсіјаын, Гермаңіјаын капіталістјасөн власт аслас кіө бөгтөз, властыс вөлі помещікјас—крепостыкјас кын-жө.

Капіталізм заводітіс јонмыны помещікјас власт дырјі-на. Кымын јонмө да паскалө капіталізм, кымын унжык быдмөны фабрік-заводјас, кымын паскалө торговля, сымын пыр содө выныс буржуаціјалөн гусударствоса овмөсын. Овмөс бокваныс јонмөмөн, капіталістјас ез-нын вермыны мірітчыны, мыј властыс абу најө кын, а помещікјас ордын. Помещікјас кын власт кутөмыс падмөдө капіталізмсө јонмөмыс.

Помещікјас да капіталістјас кест чорчө торјалөмыс, вермаөмыс. Помещікјас зілөны, мед ескө наң вылө доныс вөлі вылынжык—сек најө бөгтөны ыжыджык докодјас асланыс мујасыс. Капіталістјаслы-жө колө донтөм наң. донтөм наң дырјі најө вермөны донтөмжыка медавны робочөйясөс, ещажык віңны сөм ужалан дон сеталөм вылө бөгтны ыжыджык докод.

Либө, шуам, помещшікјас зілөны, мед ескө ещажык крестана мунісны карјасө. Зілөны, мед ескө өіктын коліны унжык ужалыојас, кодјас ужалөны донтөм-доныг на вылө. Капіталістјаслы колө, мед ескө унжык крестана воісны карјасө, көн ескө ужалісны фабрікјасын да чінтісны ужаландонсө карса рочөјјаслыг.

Помещшікјас зілөны ас кіө бөстны ыжыджык докода мөстайассө государственнөј учреждөньнөјасын. Сы вөсна најө лөчөны законјас, код гөрті ыжыд докода мөстайассө вермөны пуксыны сөмын „бур віра“ јөз—помещшікјас. Буржуачіја зілөжө бөстны тајө мөстайассө ас кіө.

Сізі чужө да кыпалө вермасөмыс помещшікјас да капіталістјас костын власт понда. Тајө вермасөмыс унжык государствојасын заводічіс 100—150 во сажын-нын да кыз вылас помасіс колөм немын, өткымын государствојас кынчі (Росвіјаын щөщ).

Кымын јонмө буржуачіја, сымын сіјө өтарө јонжыканын корсыгө аслыс правајас государственнөј власт вылө. Сөмын некущөм класс ас вөлаөн оз өет властсө мөд класслы. Быд государствоын буржуачіја бөстіс ас кіө властсө револүтсіја вөчөмөн, помещшікјаслыг властсө шыбітөмөн буржуазнөј револүтсіја пыр.

Тајө револүтсіјајас дырјі крестана сувтлісны щөщ буржуачіа дор. Тајө-өд вөлі помещшікјаскөд вермасөм, крестана мөвпалісны-жө мөздыоны помещшік кіподулыг да бөстны аслыныс помещшікјаслыг мујассө. Сы вөсна крестана і мунісны буржуачіја бөрсөң, сіз вөлі Франтсіјаын XVIII немын. Көн крестана ставныс вөчлісны помещшікјаслы паныда револүтсіја, да буржуазнөј револүтсіјаыс вужнас нещыштліс помещшікјаслыг властсө, налыг правајассө, најө кыын мујас кутөмсө.

Сөмын помещшікјаслыг властсө бырөдөмөн оз-на быр експлоататсіјаыс. Капіталістјасөн асланыс кіө власт бөстөмыс оз-на мөзды крестанаөс кабалаыг, сіјө сөмын вежө өтөі пөлөс експлоататорјассө мөд пөлөсөн.

Буржуачіја буржуазнөј револүтсіјајасын

Помещшікјаскөд вермасөгөн буржуачіја кутчөгө вөлі рочөјјас да крестана револүтсіја уж бердө, зілө вөлі налыг помещшікјас вылө лөгалөмсө іспользутны аслыс дор, мөдым кокныджыка бөстны аслас кіө властсө. Сөмын буржуачіаын револүтсіоннөјаліс кыв вылас. Сіјө і гөгөрвоана міжанлы. Буржуачіа пыр поліс, мед ескө револүтсіјаыс ез мун пыдөжык, сіјө поліс мед ескө револүтсіоннөј кыпөдчөмыс ез бергөдчы сылы паныд. Сы вөсна быд буржуазнөј револүтсіја дырјі, кычі төдчыны-нын кутас рочөјјаслөн да крестаналөн вермөмыс, бур-

жуаҗија пырыгтөм-пыр-жө бергөдчыліс паныд ужалыг јөзлы, зіліс лөгөдчыны помещщікјаскөд, јукны ськөд влагтсө да өтувја вынөн угкөдчыны ужалыг јөз револүтсіоннөј кьпөдчөм вылө. Буржуаҗијалөн револүтсіјагаң бергөдчөм бөрын чорыдҗыка кутіс кывны робочөјјаслөн гөлөсыс, ас кежыг чорыдҗыка сувтны револүтсіја бердө робочөј класслы.

Медвоҗда буржуазнөј револүтсіјајасын (Англіјаын XVII немын, Франтсіјаын XVIII немын) буржуаҗија петаліс револүтсіја дор чорыдҗыка-на, сөмын XIX немын револүтсіјајас дырјі сіјө револүтсіјаын јурнуөдөм пыдҗі јонҗыка-нын зілө вөлі лөгөдчыны помещщікјаскөд, робочөј класслы да крестаналы паныда өтувја фронт вогтөмөн.

Роч револүтсіјалөн аслас нога быдмөм. Мукөд госуларствојас серті Россіјаын капіталізмьс чужіс јона горынҗык. Роч буржуаҗија первојсаңыс-нын адҗыліс Рытыввыв Јевропаса робочөјјас кьпөдчөмлыг опыгсө. Сы вөсна сіјө первојсаңыс-нын мөвпаліс сөмын сы јылыг, мед егкө кьзкө суҗөдны аслыс влагтсө помещщікјас ордыг да најө јурьслыг—сарлыг да та вылын і сувтны.

Серт, таг оз на поҗ вгставны бытөдө-кө буржуаҗијалы гөлөмвылө воліс сарскөј влагыс да сьлөн політїкаыс. Тајө абу сіҗ, сіјө җебөмөн уггіс влагт вылө, ворсіс сар влагтлы паныда оппозигтсіјаөн, мукөдыс повҗөдліс сарсө робочөј револүтсіјаөн, медым егкө сіјөн суҗөдны унҗык уступкајас аслыс. Сөмын сіјө ачыс поліс, сар да помещщікјас моз-жө револүтсіјаыг.

Сы вөсна самоҗержавнөј сарлөн влагыс таҗөм дырїверміс суларны мїјан госуларствоын. Сьлөн мед јон пыкөд пыдҗі вөліны гырыг помещщікјас. Сьлы-жө отсаліс і буржуаҗија, робочөј классгаң кьпөдчөмыг полөм вөсна. Сарлөн влагыс суларліс ыҗыд арміјаөн да полігса плөтөн, револүтсіја нога быд кьпөдчөмкөд, мөвпалөмкөд чорыда вермасөмөн. Тајө капіталістјаслы вөлі кывыв, најө мед вылө вөлі пуктөны асыныс барышсө да медјона полөны робочөј стачкајасыг, демонстратсіјајасыг да мукөд нога кьпөдчөмјасыг.

Ыҗыд отсөг сар влагтлы сетліс мукөд госуларствоса капітал, сар дырға Россіјаын-өд зев уна фабрік-заводјас вөліны ез роч буржуаҗија кын, а франтсіјаса, германїјаса, англїјаса, белгіјаса да мукөд госуларствоса капіталістјас кын. Сарлөн влагыс отсаліс налы россіјаса робочөјјасыг пычкыны зев ыҗыд барышјас. Налы кывыв вөлі кутны Россіјаын важ стројсө, најө полісны Россіјаын револүтсіја кьпалөмыг да быд ног отсалісны сарлы. Көҗ і поліс, а буржуаҗијаыд гөгөрвоіс, мыј помещщік влагыд падмөдө капіталізмлыг быдмөм-јонмөмсө.

Крестьянаос помещицикјасон чорыда експлоатируйтмыс вицо вбли најос техника сертыс вицму ужалоын важ ужалан ногјас вылын, а сы всна зев щокыда овлисны неурожајјас. Капитализм јонмомлы колбны рынокјас товарјасо вузалом выло, колбны промышленној товарјас нббыјас. Голмом да розоритчом крестьяна, а најо лыд сертыс вбли вывти унаон, влины омблик нббыјасон. Сарлон самодержавијо падмодлис государствоса овмослыс кыпаломсо. Ставыс тајо щоктылис регыджык быродны самодержавној, помещичеј стројсо. Соын буржуазиялон нез тырмы сы выло чорыдлуныс. Сижо полис революцијамыс.

Отщощ пыр быдмис робочој классыс лыднас, пыр отаро сижо јонжыка отувтчылис, пыр јонжыка чорчыс сылон вермасомыс сар да капиталистјас увтыртмомн. Сар да капиталистјас увтыртмомкод вермасом дырји быдмис Россияын робочојјаслон партија, медвождмостчыс, мед боевој ставмувылын, мед революционној робочој партија, большевикјаслон партија, кодон веккодлис да тужкодлис Ленин. Сы всна робочој класс (а не буржуазия) мијан сувтис јурнуодыс пыдфыс став ужалыс јозван саркод, помещицикјаскод да капиталистјаскод революција нога вермасомын. Тајо вермасомын јурнуодыс пыдфи, авангарднас вбли большевикјаслон партија.

**Большевикјас
да меньшевикјас.**

1898-од воын вбли медвожда сјезд мијан партијалон. Партија сек шувис „Россияса сотсиал-демократјаслон, робочојјаслон партија“ (РСДРП).

Партија модод сјезд вылын вбли лбоодома да выноодома программа да устав. Программаас индома могјасыс, кодјас сулалбны партија водын. Партија программаас подув пыдфыс пырис Маркслон, Енгельслон, Ленинлон велоддомыс. Партија уставыс гижома кызи быдмо, лосодчө, выноодо, нуодо оломо асыс решеннојасо, кызи бостбны партијао выл шленјас да с. в.

Соын партија мод сјезд вылын-нин (вбли 1903 воын) тыдовчис, сотсиал-демократјас костын абу отувлуныс. Тыдовчис тајо зев посни вопрос куца. Сјезд вылын кыпалис венчом кодоос колө лыдфыны партијаса шленон.

Откымынјас, Мартовкод, Аксельродкод, Троцкијкод јурнуодыојас пыдфи, виставлисны, партијаса шленон-по колө лыдфыны быдонос, коди отлаасо партија программакод, пыдфи пунктө сылыс руководствоо, отсалө сылы гомон (мынто шленској взнас).

Мукодјас, Ленин јурнуодыс пыдфи, виставлисны, тајо ставыс ещана медым лыдфысны партијаса шленон. Партијаса шленон колө лыдфыны соын сјос, коди пырөма партијаса

кущомкӧ организатсияӧ да ужало сени. Сӧмын тази почас лӧсӧдны крепид партија, кодӧ вермас нуӧдны ужалыӧ жӧзсӧ саркӧд да капиталкӧд револутсия ногӧн вермань. Сӧмын тази партија вермас тӧдманьны шленжассӧ да туйдӧдны партијаса быд шлен ужнас да кутны кыв сы вӧсна.

Мӧд ногӧн партија лӧӧ форматӧм, пыщкӧсса дӧстӧсплынатӧм, быд шлен кутас вӧчны сӧжӧс, мыӧ думвылас воас. Быд сӧрыс морт вермӧс ескӧ секӧ шуыны партијаса шленӧн.

Сӧезд вылын Ленин вӧставлис: „буржык лӧӧ ужалыс дас шлен-кӧ оз шуны агнысӧ партијаса шленӧн, мед жӧ-кӧ сӧрыс морт ез вермы ассӧ шуны партијаса шленӧн“.

Мартов бӧрсаӧ мунысяс партија мӧд сӧезд бӧрын кутисны шуыны меншевикясӧн (сӧезд помагӧг кежлӧ најӧ колтчисны ещажыкӧндӧс-да), Ленин бӧрсаӧ мунысяс—большевикясӧн. Ленин зӧлис лӧсӧдны кӧрт дӧстӧсплынаа, чорыда ӧтувтӧм, ког вылӧ мунны вермыс да ас бӧрсаӧ ужалыс жӧзсӧ нуӧдыс партија. Сы вӧсна Ленин шулис, мӧжанлы-пӧ колӧ зӧльны партијаса шленлыс нӧмсӧ да значеӧнӧсӧ пыр лептыны вылӧжык, вылӧжык ӧ вылӧжык. Сӧмын сецӧм партија вермас лоны журнуӧдысӧн револутсияын.

1905 вога револутсия

Ставыс тажӧ регыд-ӧ тыдовчис. 1905 вога револутсионнӧй двӧжеӧнӧдыс ӧдӧжӧ кутис кыптыны. 1903 ӧд воын забастовкаяс да политическӧй демонстратсияјас паскалисны промышленнӧй рајонјасын став лунвывса Россіјаын. Сӧмын вермасӧмыс јонасӧ ӧдзис 1905 воын-нын.

Јанвар 9-ӧд лунӧ (выл ногӧн-кӧ јанвар 22-ӧд лунӧ) сар приказ куза Питерын лыжлисны робочӧјјаслыс депутатјасӧс, кодјас мунисны сар дӧнӧ вӧставны асгыныс сӧкыд олӧм жылыс. Сотсиал-демократјас (большевикјас) оз вӧли щӧктыны ескыны сар вылӧ, сӧмын робочӧјјас ез кывзыны најӧс. Робочӧјјас мунисны сар дворец дӧнӧ сарлы ескӧмӧн да сы вылӧ ыжыд нафејаӧн.

Матыгтчисны двортсовӧй площадь дӧнӧ. Сӧмын сар дворецсаӧ некущӧм јуӧртӧг кутисны лыжыны винтовканыс. Ӑти лунӧн вӧли вӧјӧма 1217 морт да 5 сурсыс унжык морт раҧитӧма.

Робочӧјјасӧс лыжлӧм жылыс јуӧр регыдӧн паскалис став государство паставс. Тажӧ вӧли револутсијалӧн сӧгнал. Робочӧјјас аҧдылисны—налӧн сӧмын ӧти туй—најӧс лыжлӧм да ҧескӧдӧм вылӧ воча вӧчны сӧҧ-жӧ, кучкӧм вылӧ воча вӧҧны кучкӧм. Большевикјас кутисны лӧсӧдчыны ӧружӧдӧн кыпӧдчӧм кежлӧ.

1905 воын гожӧмбыд мунисны забастовкајас, демонстратсияјас, револутсия нога вермасӧмӧ кыскӧма вӧли щӧщ ӧ флот (броҧеносетс „Пӧтемкин“ вылын матросјаслӧн кыпӧдчӧм).

Октябр тӧлыгын кыпаліс став госуѡарствоса забастовка. Декабрын кыпӧдчісны Мӧскуаса робочӧјјас, кодјас геројас моз косагісны сар војскакӧд краснӧј пресна баррікадајас вылын. Заводітчіс кыпӧдчӧм арміјаын і флотын. Револутсіја шыыс кутіс кывны сіктјасын, кыпӧдчыны кутісны крестана. Сарлӧн властыс јурсі јылын моз ӧшаліс.

1905 вога событӧјасыс петкӧдлісны большевікјас да меншевікјас костын торјалӧмлыг пыщкӧссӧ.

1905 вога револютсіја да меншевікјас

Меншевікјас вӧлі мӧвпалӧны, револютсіја-пӧ мјан буржуазнӧј. Помещікјаслыг властсӧ колӧ шыбытны. Властсӧ колӧ зетны буржуаѡіја, капіталістјас кіӧ. Та бӧрын сесса мјан госуѡарствоын, мукӧд госуѡарствојас моз-жӧ, во кежлӧ лӧб буржуазнӧј пӧрадок.

Револутсіјаыс-кӧ буржуазнӧј, буржуаѡіјалы і ковмас ведкӧдліны револютсіјанад. Колӧ шуны — сіјӧ зев не решітельнӧја мунӧ сарлы да помещікјаслы паныд. Мед колӧкӧ і сізі. Мі кутам сіјӧс тојыштавны чорыджык уж вылӧ, сӧмын колӧ відчысны, медым сіјӧ ез повзы робочӧјјас револютсіја нога кыпӧдчӧмыг, таазад-ӧд сіјӧ бӧрынтчас револютсіјаыг. Револутсіја лӧб воштӧма, а секі ставыс вошас.

Сізнад меншевікјас чајтӧны вӧлі револютсіја ногӧн буржуаѡіја ужалӧм вылӧ. Робочӧј класс на ногӧн вӧлі содтӧдӧн буржуаѡіјалы (сылы колӧ мунны на бӧрған, наѡнкіӧн волаң најӧс ышӧдӧмӧн). Крестана пӧвсын меншевікјас ез адзыны некущӧм револютсіоннӧј вын. Најӧ ез-і пуктыны робочӧј класс возын мог крестанаӧс револютсіја вылӧ кыпӧдныс.

Нызі віѡдлісны большевікјас револютсіја могјас вылӧ

Зік мӧд ног віѡдлісны револютсіја уж вылӧ большевікјас. Большевікјас сіз-жӧ лыѡдлісны тајӧ револютсіјасӧ буржуазнӧј револютсіјаӧн, коді бырӧдас самоѡержавіјӧссӧ да мырѡдас помещікјаслыг мујассӧ. Сӧмын тајӧ револютсіјаын меѡса тӧдчантор сіјӧ, мјј буржуаѡіјаыс полӧ тајӧ револютсіјаыс, оз кӧсјы сіјӧс. Буржуаѡіја зілӧ лӧбӧдчыны саркӧд. Оз тоз пыѡдлі пуктыны револютсіоннӧј вісталӧмјас буржуаѡіјаса представітельјаслыг. Најӧ быд мінут гӧтовӧг вузавы револютсіјасӧ. Буржуаѡіја оз-і мӧвпав револютсіја пыр бостны властсӧ.

Сы вӧсна большевікјас чорыда віставлісны, оз буржуаѡіјалы, а робочӧј класслы колӧ сулавны револютсіјаын јурнуӧдлыг пыѡдлыс. Сӧмын робочӧј классыс оз-ӧ ло ӧтнас тајӧ вермаӧм дырјі? Оз ло ӧтнас, сылӧн ем сојузнік, зев ыжыд вына. Тајӧ сојузнікыс — крестана. Сіјӧ оз вӧлӧм вылӧ бост помещікјасӧс, сарлыг чіновнікјасӧс. Сіјӧ кутас вермасны му вӧсна, сӧмыч сіјӧ абу котыртчӧма вермаӧм вылас.

Робочөй класслөн могыс — кыпöдны крестанаöс револютсия вылö, öтвутны најöс робочөйяс гөгөр.

Ферт, мөвпалисны большевикяс, тащөм револютсияыс оз вермы помавны регыд кадөн, сөмын робочөй класслы оз и кон регыдөн помавны револютсиясö. Колö сиз вöчны, мед револютсияыс ез вöv кымынкö тöлыгга револютсияөн, а рөли ескö унавога револютсияөн. Колö, мед револютсияыс доннас бырöдис помещщикясөн муяс кутöмсö, сетис крестаналы муяссö, бертис вужнас сарлыг тронсö, пöлитса да чиновникяс аппаратсö, сетис ескö робочөйяслы 8 часа ужалан лун да политическөй праваяс став ужалыглы.

Тацкө жона паскалас револютсияыс, сижö тожыштас щöщ Рытыввыв јевропаса пролетариатсö, öзгас револютсионнөй пöжарсö Рытыввыв Јевропанын. Рытыввыв Јевропаса робочөйяс вöчасны сек капиталистяслы паныда револютсия гортаныс. Тацкө вермам вöчны, сек мијан револютсияыс лöб вынажы да вермас-нин бергöдчыны, не сөмын помещщикяс вылö, но щöщ-и капиталистяс вылö.

Буржуазној револютсия тацнас пöртгас пролетарјат нога револютсияö. Сөмын тајö-öд лöб мөд јукöд-нын. Первоја кадынжö робочөй класслөн могыс абу буржуазияöс тојлалöмын власт бөгтөм вылö, а крестанакöд öтвылыг вермасны, помещщикяссöс да сарлыг самофержавијөсö цикöз бырöдöмын.

Тацј вицöдисны робочөй класс могјас
Тротскијлөн мөвпалöмјас вылö 1905 вога револютсия дырји меньшевикяс да большевикяс. Меньшевикяслаң катовтчылис Л. Тротскиј, сөмын сижö нöшта ас нөгөн-на донјалис револютсиясö. 1905-öд воöз сижö вöли зев јар меньшевикөн. Зев чорыда сувтлис сижö паныд большевикяслы, Ленинлы. 1905 öд вога револютсия дырји сижö көсјылис сувтны „шужавылöжык“ большевикясыг.

Сижö, кыцј и большевикяс, виставлис, буржуазия-пö оз вермы лоны револютсионнөй вынөн. Сөмын öтщöщ сижö виставлис, оз жö-пö вермы лоны револютсионнөй вынөн и крестанатаиөн сижö ставнас öтлааглис меньшевикјаскöд. Сы вöсна сылөн лозунгнас вöли: сдолож „сарöс, а правительство мед лöб робочөй“. Сижö щöктылис пырыг-пыр-жö бөгтөсны вермасны робочөй класслы ас киö власт бөгтөм могыс. Вермис-ö сек робочөй класс öтнас бөгтны властсö? Ферт-жö, ез вермы, ез-на вöv прöјдöтöма буржуазној револютсиялөн ступеныс, ез-на во пролетариат нога револютсиялөн кадыс. Робочөй класс-кö, шуам, вермис ескö бөгтны ас кјас властсö, вермис-ö сижö секи кутны, Тротскиј сертј, властсö? Тротскиј воча висталис: „Ферт ез вермы. Робочөйяслөн правительство бытвылö паныдасис крестанакöд“.

да ачыс ескө уоис, оз-кө во сылы отсөгөн Рытивыв-Европаса пролетаріятлөн револутсіја“.

Ортсысаңыс-кө віқөдлан тащөм мөвпалөмыс бытө-кө і лоө шујгавывжык большевікјас мөвпалөмјас дорыс. Збыльвлас-жө сіјө вывті матығиө вөлі меньшевікјас віқөдөмлан. Больше-вікјаслөн тајө теоріјаыс бозтліс чукөстчөм револутсіја нога чорыд вермазөм вылө, меньшевікјаслөн — көсјытөм крестанаөс кыпөдны револутсіја вылө.

1905 вога револутсіја дырјі меньшевікјас јавөн сувтлісны оппортуністјасөн, соглашателјасөн. Најө векыда чуксалісны лөгөдчыны буржуаціјакөд, револутсіјанас векөдлан ужсө зі-лісны сетны буржуаціја кіө. Тротскіјлөн оппортунізмс, бур-жуаціјакөд лөгөдчөмыс вөлі вевтөма гора револутсіјаа кывја-сөн. Тротскіј өткажітчыліс пролетаріат да крестана сојузыс револутсіја дырјі, сіјөн сіјө сетө вөлі буржуаціја лы крестанаөн руководствосө. А тајө өд вөлі зоннас-нын меньшевізм, сөмын вевтөма „шујгавывса“ вісталөмөн.

1917 вога февральса револутсіја-бөрын, міјан партіјаө пы-рөм бөрын, Тротскіјлөн колі тајө аслас өікас особенностыс — өтлаавны меньшевізмсө да „шујгавывса“ сорніјассө. Сіјө унаыс мыждыліс партіјасө тырмытөмөн капіталістическөј элементјас вылө наступленьө нуөдөмыс, сіјө віставліс партіја-пө оз вер-маө кулакјаскөд, нөжмыда паскөсө промышленност. Сіјө партіја вылө лөж лептөмөн віставліс, ставыс-пө тајө партіја да совет власт перерождөңнөлөн прізнакјасыс.

Со өні, XV партиездөн ВКП(б) радјасыс вөтлөм да за-гранічаө ыстөм бөрын, сіјө јавөн дорјө контрреволутсіоннөј, мень-шевікјаслыс політікәсө. Сіјө проповедүјтө бөрынчана політіка, щөктө нақмөдны індустріалізатсіјалыс өдјассө, колхозјаслыс течан ужсө, нөшта сувтө паныд кулакјасөс, кыңі класс, бырө-дан політікалы. „Шујгавывса“ сорніјас улын збыльвөлө ты-довтчіс меньшевік нога, контрреволутсіоннөј пыщкөсыс тротс-кізмлөн.

1905 вога револут-сіја пөдтөм. Реакт-сіја.

1905 вога револутсіја помаөіс сіјөс пөдтөмөн. Сар верміс-на кутны ас кіас власт-сө. Револутсіјаыс вөлі пөдтөма медјонасө сы вөсна, мыј крестана кадын ез отсавны робочөј класслы. Робочөјјаслөн кыпөдчөмыс медјона вөлі төд-чө 1905 воын, декабр төлысын, кор москуаса робочөјјас кы-пөдчісны преңаын. Тајө кадсаңыс сегга кыпөдчөмыс мунө чінөмлаң. Крестаналөн-жө кыпөдчөмыс јонасө паскавны кутіс сөмын 1906-1907 воын.

Баррікадајас вылын робочөј классөс вермөмөн, сарлөн власт пөдтіс вірөн і крестаналыс кыпөдчөмсө. Та кыңі ыжыд отсөг

сарлы сөтис заграничаса буржуаџа. Сіјо сөтис сар правительстволы ыжыд заюм, меџым сіјо кокныдџыка верміс куодны револутсіјасо. Буржуаџа вузаліс револутсіјасо зоџнас. Сіјо сдөвөльөн коџис, мыј сөтыштис сар, Государственнөј дума чукөртөмөн.

Воіс зев сөкыд кад — чорыд реактсіја*). Воіс сөкыд кад-і револутсіја кыпөдчөмлы, торјавны, кізсыны кутісны револутсіоннөј організатсіјас. Унаөн өтдортчісны револутсіјасы. Меншевікјас збыльвылө петкөдлісны асыныс чужөмсө вігтавлөмөн, револутсіјакөд-пө помалөма, Государственнөј дума-пө сөщөм-жө парламент, кушөм-і мукөд буржуазнөј государствојасын, тајөн-пө колө доволствуйтчыны.

Тајө еща-на: најө сөрнынас воісны со кытчөз, важ партијасө-пө колө леџны, лйквідіруйтны. Тротскіј тајө каднас зоџнас дорјыліс лйквідаторјасөс-меншевікјасөс, большевікјаслы паныда сүвтөмөн. Важ партија пыдді лйквідаторјас щөктылі ны котыртыны вылөс, коді ескө нуөдіс сөмын јавөн (сар законјас сөрті шогмана) уџсө да ез ескө-і мөвпав револутсіја јылыс.

Мөд ногөн віжөдісны большевікјас. Најө вігтавлісны: Государственнөј думын уџавны колө, сөмын сы вөсна, меџым думаса трибунасань**) ердылө петкөдны буржуаџајөн вузалөмсө да чукаваны уџалыс јөзөс выл кыпөдчөм-вермасөм вылө. Меџыжыд уџсө, кыці-і важөн, ковмас нуөдны гусөн (подпольно да ылегално), уџалыс јөзсө револутсіја нога выл кыпөдчөм кежлө лөбөдөмөн. Став ыжыд мөҗјасыс-өд, кодјас сулалісны 1905 вога револутсіја воҗын, коліны разрешіттөг.

Меџыжыд моҗыс револутсіјалөн — віҗму јылыс сіҗ-жө коліс, кыці вөлі 1905 воҗ-на. Большевікјас вігтавлісны: „колө лөбөдчөдны крестанаөс“.

Робочөјјаслөн вын сөдө выл вермасөм вылө Большевікјаслөн мөвпалөмјас-і тані зоџнас оправдайтчісны. 1911 вога-нын заводітчө робочөјјас кыпөдчөмын выл лептысөм (подјем). Сіјо нөшта-на өдзіс зөлөта перјанінын Бодајбоын 1912 воын робочөјјасөс лыјлөм бөрын (ленскіј расстрел) 1914 воын јона-нын кутіс кывын 1905 вога дуқыс. Сөмын імперіалістическөј војна ыдыр кежлө бергөдіс бөр уџалыс јөзлыс револутсіоннөј гысө. Сөмын өтщөщ ставмуывса војна вывті јона чорҗөдіс імперіалізмлыс протіворөчіјөјассө. Сіјо матысөтөдіс ставмуывса пролетаріат нога револутсіјалаң. 1917-өд воын, февраль төлысын фронт вылын пораженнөјјас бөрын кымынкө лунөн выл револутсіја чышкыштис җікөз өісмөм самөдөржавіјөсө. Ковміс сөмын 8 төлыс, меџым

*) Реактсіја — „важлаң бергөдчө“, важ цөрадоқјас бара лөсөдөм.

**) Трибуна — места, кысаң вігтавлөны ораторјасыс.

вужны февральсаа октабрѳ, медем буржуазнѳ револутија пѳртчѳ пролетариат нога револутијаѳ.

февральса револутија. Кушѳм-нѳ вынѳас паныдагѳсны ас костаныс 1917-ѳд воын февраль тѳлыгын? Сарлы паныд сувтисны робѳчѳјјас да салдатјас (а салдатјас кыз вылас вѳлины крестана пѳвсыѳ). Најѳ вермагѳсны сы вѳсна-жѳ, мыј вѳсна вермагѳсны 1905 воын,—виѳму вѳсна крестаналы, робѳчѳјјаслы 8 часа ужалан лун вѳсна, сарлыг властѳ шыбытѳм вѳсна да чѳновникјаса-пѳлитса аппаратѳ вештѳм вѳсна. Та кынѳѳ, најѳ вермагѳсны мир вѳсна, кујим вога империалистѳческой войнаыд-ѳд јона сѳкыда кучкиѳ ужалыѳ јѳзлы.

Сарлы паныд сувтиѳ буржуаѳија. Сѳмын могјасыс силѳн вѳлины мѳдѳѳ, ѳк мѳдѳѳ робѳчѳј да крестана могјасыѳ. Сѳјѳ зѳлѳ вѳли войнасѳ нѳжѳдны, Буржуаѳија лыѳѳѳѳ, сарлѳн властпѳ оз вермы воѳд нуѳдны войнасѳ. Сѳѳ-жѳ мѳвпалѳѳ ѳ заграничаса буржуаѳија.

1917-ѳд воын, февраль тѳлыгын, сарѳс шыбытѳм бѳрын Петроградаын кѳтыртчѳ кык властѳ: Робѳчѳјјас да Салдатјас депутатјаслѳн Сѳвет да Временнѳј правѳтелство. Сѳветыс представлајтѳ вѳли робѳчѳјјас да крестаналыг фактической властѳ. Временнѳј правѳтелство вѳли буржуаѳија властѳн. Збылвылас выныс, а сѳѳ-кѳ ѳ властѳ, вѳли сѳветјас кѳын. Сѳмын сѳветјасас тајѳ лунјасѳ унѳкыс вѳлины соглашатѳлјас (меншевикјас, есерјас), кодјас асвѳлаѳн (добровольно) сѳтѳсны властѳ буржуаѳија кѳѳ.

Најѳ, 1905-ѳд вога моз-жѳ, вѳставлѳсны, револутијаыс-пѳ мијан буржуазнѳј, сѳѳ-кѳ-ѳ властѳ колѳ сѳтны буржуаѳија кѳѳ. Најѳ вѳставлѳсны, войнасѳ-пѳ понавны оз поѳ, сарлыг властѳ шыбитѳм бѳрын-пѳ войнаыс пѳртчѳ-нын дорјыгѳм могыѳ (оборонѳтельной) войнаѳ, сѳјѳ-пѳ-ѳд дорјѳ револутијасѳ, свобѳдасѳ да с. в.

Мыј понда-нѳ сѳветјасын јурнуѳдыѳјас пыѳѳыс лоины меншерѳкјас да есерјас, мыјла властѳс вѳли кык кѳын — Сѳветјас да Временнѳј правѳтелство кѳын? Тајѳ лоѳ сы вѳсна, мыј февральса револутија дѳрјѳ робѳчѳјјас да крестана буржуаѳија дорыѳ омѳлѳжыка-на вѳли кѳтыртчѳмаѳѳ. Сы вѳсна-ѳ Сѳветјасын унѳкыс вѳли соглашатѳлјас, а соглашатѳлской Сѳветјас сѳтѳсны добровольнѳ властѳ буржуаѳијалы.

Льенѳн да февральса револутија. 1917-ѳд воын, апрель тѳлыгын заграничаса емигрѳтијаыс*) воѳс Влаѳимѳр Ильѳч Льенѳн. Сѳјѳ пырыѳ-пыр-жѳ вескыда дѳнјалиѳ положѳнѳѳѳ. Сѳјѳ ѳндѳс револутијалѳн-пѳ заводѳтчѳ воѳд тув-

*) Емигрѳтија — ас госуѳдарствоыѳ заграничаѳ овын мунѳм.

чаломыс өтi кадсан — мөдө, вермасомыс-пө мунө-нин пролетариат да гөл крестана киö власт бостом вöсна, буржуазной револютсия дырji, пролетариат нуөдө ас бөрсаң вермасом выло став крестанасө, став поснi буржуазиясө. Таjө медвоҗа кадис револютсиялон, Ленин вiсталом сертi, сек кешлө вөли помагөма-нин.

Буржуазия аслас киö властсө бостом бөрын воҗо нуөдө воjнасө, оз кöсjы сетны муjассө крестаналы. Помавны воjнасө, мырфдыны помещикjаслыг муjассө поҗо сөмын буржуазиялыг властсө мырфдө мөн. Робочөj класс воҗын сувтө мог — лөбөдчыны шыбитны власт дорыг буржуазиясө. Таjө вермагас став крестанасыз оз мунны öтув пролетариаткөд. Сыкөд öтув мунас сөмын сиктса гөл jöz (полупролетариат). Сы вöсна медыжыд мог — öтувты карса робочөjяс гөгөр батракjасөс да гөл крестанасө.

Сөветjас, Ленин вiсталом сертi, сетоны робочөj класс властлы выл форма. Наjө сөмын öтнаныс революционнөj правительстволы шогмана форма. Большевикjаслөн мог төдмөдны таjөн ужалыг jözс. Сөмын сөветjасын журнуөдыг пыддыс öнi пукалоны-на меньшевикjас да есерjас. Наjө сетоны властсө буржуазия киö, наjө воҗо нуөдөны империалистическөj воjнасө. Большевикjаслы колө петкөдны ердө меньшевикjаслыг да есерjаслыг вузалана ужсө (предательство), колө чорыда төдмөдны ужалыг jözс мы-i сарөс шыбытөм бөрын воjнаыз век нуөдчө грабитөм вöсна. Сijөс нуөдө буржуазия оз револютсияөс дорjөм могыг, а ужалыг jözс увтыртөм-тескөдөм вöсна.

Большевикjаслөн лозунгнас колө лоны — „Став властыз Сөветjаслы“. Сөмын Сөветjас сетасын мiр да виҗму крестаналы.

Большевикjас вочасөн кыскөны ас бөрсаң массасө, медым вөчны медбөрjа коз.

Февральсань Октябрьдө.

1917-өд воын, јунь төлыгын, кор буржуазиялон властыз јонмыштiс, Керенскөj-лөн есеровскөj правительство мөдөдiс армия-сө наступајтны неметсјас вылө. Буржуазия нимкодагiс. Сөмын таjө наступленьнөыз оpiс.

Робочөjяс да гөл крестана адылысны соглашательjаслыг пөрjасөмсө, бытө-кө воjнаыз мунө сөмын дорjысөм могыг. Робочөjяс да крестана јонжыка кутiсны гөгөрвоны соглашательjаслыг лок ужсө. Јул төлыгын пiтерса робочөjяс, салдатjас, матросjас некодсаң вескөдлытөг, агныс (стихиноја) кыпөдчiсны Временнөj правительстволы паныд. Таjө кыпөдчөмыс вөли ку-сөдөма јункерjасөн да офiтсерjасөн.

Буржуазия дикөҗ обнаглејтiс. Большевикjаслөн вождjасыс вөли арестујтөма. Вөли сетөма приказ Ленинөс арестујтөм јылыг.

Тупкөмә вөлі большевикјаслөн „правда“ нима газетыс. Буржуа-
чыја мөвпалө вөлі военнөй диктатура лөсөдөм жылыс. Верхов-
нөй главнокомандующөй генерал Корнилов кыпөдөс контррево-
лутсионнөй мјатеж да август 24-өд лунө војсканас мөдөдчөс
революционнөй Петроград вылө. Тајө кадын-жө сарса генерал-
јас, армия генералнөй штабын пукалысјас, сетисны немечјас-
лы Рига да лөсөдчыны кутисны Петроград сетөм куза, медем
сјөн пөдтыны революцјалыс тсентрөсө.

Быдөны лоі гөгөрвоана, матысө пом, лөбө буржуачыја
өружбөн вермас революцја нога кыпөдчөмсө робочөјјаслыс,
лөбө робочөй класс өружбөн-жө мырфас властсө да богтас
аслас кјас. Сің сулалисны вопросјасыс.

Ар кешлө војнаөн жугөдөм овмөс дик-нын торкөс. Важ
армия кёссыны кутис. Крестьяналөн бырк надејаыс есерјасөн
вөставлөм вылө учредительнөй собраннө жылыс, кодө сетас налы
мујассө. Сентябрь төлысын крестьяна заводитисны мырбөн бог-
тавыны помещикјаслыс мујассө. Крестьяналөн кыпөдчөмыс паг-
калис став государство пагтаыс. Есерјаслөн вөзму министр Чер-
нов кусөдө крестьянадыс кыпөдчөмсө војскаөн да арестјасөн.

Советјасын большевикјас пыр јонмөны. Питерын да Мөс-
куаын на дор унжыкөн-нын. Август 3-өд лунө питерса Совет
медвоцзаыс-на вынсөдө большевикјас нога резолюцја. Сеп-
табр 6 өд лунө большевистскөй резолюцја примитө і Мөскуаса

Льенін өружбөн кыпөдчөм жылыс

Совет Революционнөй гыс пыр јонмөс. Ленин
кыпөдөс лозунг өружбөн кыпөдчөм жы-
лыс. Сентябрь төлысөан-нын сјө дугдывтөг
вөсталө вооружоннөй кыпөдчөмлы кад воөм жылыс. Нүжөдчыны
сјөн оз-нын поз. Унжык робочөјыс тајө кад кешлө мунө-нын
вөлі большевикјас бөрсөан. На бөрсөан унжыкыс вөлі і армияын.
Крестьяна Временнөй правительстволы паныда кыпөдчөмөн да
асвөлаөн помещикјаслыс мујассө мырфалөмөн щөц сувтисны
большевикјас дор.

Сөмын мјан партијаын сек вөліны мөвпалысјас, пырыстөм
пыр-жө-пө властсө богтны оз поз. Тақі мөвпалөны вөлі Зиновјев
да Каменев јортјас. Најө ЦК решеннөлы воча гөжөны статба-
јас беспартијнөй газетјасын да сувтөны паныд өружбөн
кыпөдчөм жылыс ЦК решеннөлы. Ленин шуис тащөм нога уж-
сө налыс штрөјхбрехерскөјөн*). да щөктө вөлі најөс вөтлыны
партијаыс.

Зиновјев да Каменев ыстысөны вөлі сы вылө, бытбө-кө
мјан дор сулалысыс-пө абу на унжыкыс јөз пыщкас, а сы вөсна, көт
большевикјаслы удајтчас богтны асланыс кю властсө, најө оз

Штрөјхбрехерјасөн шуөб сөшөм робочөјјас, кодјас сувтөны ужавныс сек, кор став
робочөјјас бастүгтө да сјөн өрөдөны стачкасө.

вермыны сійс дырсө кутны. Најө вiставлісны, вооружоннөј кыкыпöдчөм вылө мунөмыс лоө ставсө кон вылө пунктөм код-жө, сөгга зев-пө сөкыд положеньныс продовольствіјө бокгаыс столытсајасын, ужалыс јөз-пө оз зільны мунны кыпöдчөм вылө да сің војө. Ташөм горныјасыс, пыдөжыка-кө вiзөдлан, вөліны меншевикјас нога вiставлөмјасөн.

Октябрь 25 лунга вооруженнөј кыпöдчөм петкөдліс Ленинлыс веккыд тувіңсө да щөщ і Каменевлыс да Зиновьевлыс вешшөрө полөмсө.

Октябрь да сылөн результатјас

Октябрса револютсия вайөдіс буржуазіяәс вермөмө да мијан государствоын пролетариат диктатура лөсөдөмө. Сіјө востис тувісө став овмөссө бергөдны социализм тув вылө.

Сөмын октябрса револютсия бөрын медвоңза војасө, вөтлөм буржуазія, меншевикјас да есерјас отсалөмөн, а сің жө і заграничаса буржуазіягаы отсалөмөн, зиліс гражданскөј војна да интервентсия пыр бөр мырдыны воштөм властсө.

Гражданскөј војна дырјі шөркөдөм крестана гөгөрвоисны, помещикјас да капиталистјас кiө властсө сөтөмыс ваяс налы дикөң рөзөритчөм. Шөркөдөм крестана гөгөрвоисны, сөмын робочөј класскөд өтувчөмөн позө ас кыян кутны вiңмусө да мынтөдчыны помещикјас да капиталистјас кабырулыс. Гражданскөј војна дырјі і кыпаніс тајө сојузыс. Первојсө сiјө вөлі војенно-политическөј сојуз: крестана ветлісны разверсткадн карјаслы да армиялы наң, сы пыдди крестана бөстисны аслас кiө помещикјаслыс мујассө, мынины помещикјас кабалаыс да бөстөм вiңмусө налыс дорјіс Краснөј армия.

Гражданскөј војна помасөм бөрын позны кутіс вужны экономія бокгаыс выль политика вылө, кор робочөј класслөн да сiктса гөль крестаналөн шөркөдөма крестанакөд сојузыс лоі овмөс бокгаыс јон подув вылын.

НЭП первојја војасө империалистическөј да гражданскөј војна дырјі кiссөм овмөссө кыпөдөмөн, ми вермиң-ниң бөстсыны став народнөј хсәјствосө реконструктирујтөмө социализм подуввылын, да строителство став фронт куңаыс заводитны чорыд наступленьнө.

Партијалөн XIV өјезд кыпөдіс лозунг странаәс индустриализирујтөм јылыс, XV өјезд кыпөдіс лозунг коллективизатсия нуөдөм јылыс. Тајө кыкнан лозунгыс вөлі социалистическөј строителство нуөдан став фронт куңа чорыд наступленьнө выль лөсөдчөмөн. Тајө наступленьнөыс заводитчис XVI өјезд воңын, сiјө вайөдас мијан странаын социализм нога олөм мед регыд кадөн лөсөдөмө, капитализмлыс коласјассө дикөң бырөдөмө, обществоын классјас выль торјалөмсө бырөдөмө да өтщөщ бырөдас костсө робочөјјас да крестана костын.

V ЈУКӦд

Капитализмгаан социализмӧ вужан кад

Пролетариат диктатура бырӧдӧ жӧзлыг классјас вылӧ јукӧм.

Мижан страна шубӧ Совет Республика-јаслӧн социалистическӧј сојузӧн. Сиз сижӧ шубӧ октабрса револутсияган, пролетариат диктатура лӧсӧдӧмгаан. Сиз сижӧ шубӧ, робочӧј класс буржуазиялыг власт мырӧдӧм бӧрын, совет власт пыр, жӧзлыг классјас вылӧ јукӧм бырӧдӧм меыжыд могӧн пунктӧ-да.

Буржуазиягӧс венӧм бӧрын да пролетариат диктатура лӧсӧдӧм бӧрын лӧсӧдны зик пыр социализм гама оласног оз поӧ. Октабрса револутсия шыбытис капиталистјасӧс, вештис власт дорыг жӧзӧс нартӧтыгјасӧс. Налыг властӧ мырӧдӧм бӧрын, сижӧ нещыштитис кӧыныс властылыг экономическӧј подувсӧ— жӧзӧс нартӧтыгјас ордыг мырӧдӧс гырыг ужалан кӧлујсӧ (средства производства). Помещикјаслыг мујаснысӧ да ужалан кӧлујнысӧ. Мыјдтакӧ му лоӧ мырӧдӧма и кулакјаслыг. Капиталистјаслыг лоӧ мырӧдӧма фабрик-заводјас, рудникјас, кӧрттујас, банкјас да вузгаан предпријатӧјас. Сӧмын гырыг собственност кынзӧйд, кодјас вӧлины жӧзӧс нартӧтыгјас кӧын, колӧны-на уна поснӧ овмӧсјас, емӧг-на поснӧ собственникјас, кыз сиктын, сизжӧ и карын. Поснӧ собственност кутыгјас—шӧркодӧдем олыг крестана. Најӧс вӧтдыны оз поӧ, прӧста налыг мырӧдӧны ужалан кӧлујнысӧ оз-жӧ поӧ. Робочӧј класс пунктӧ ас воӧас могӧн—отсавны налы гӧгӧрвоны гырыг, социалистическӧј гама овмӧслыг бурлуносӧ поснӧјас воӧын, отсавны налыг ӧтка, поснӧ, еща вузӧс гетыг овмӧсјаснысӧ вужӧдны гырыг, ӧтувја, машинаӧн ужалан овмӧсјас вылӧ.

Гырыг собственникјас, жӧзӧс нартӧтыгјас (помещикјас, капиталистјас, кулакјас) куӧаыд советвласт действујтӧ мырӧдӧнӧн (насилием). Поснӧ собственникјас (сиктад мед војдӧр гӧла да шӧркодӧа олыгјас) куӧаыд советвластыд действујтӧ вӧставлӧмӧн, ыштӧдӧмӧн, а оз мырӧдӧнӧн. Кытчӧз лоӧны ӧтка, поснӧ крестана овмӧсјас—колӧ-на подувыс, кытыг петӧ капитализм. Поӧ бӧйд ногыс кутны капитализмтӧ воӧӧ паскалӧмыс, сӧмын кытчӧз оз быр поснӧ производство, кытчӧз оз быр ужалан кӧлуј вылӧ частнӧј собственност, колӧ-на капитализмдӧлӧн вужыс. Медбӧрја гожӧмӧзыс сиктад колхозјасыд да совхозјасыд вӧлины сӧмын-на ӧтка крестана овмӧсјас море пыщкӧ војтыштӧм поснӧдик дӧјасӧн. Ӑти здукӧн најӧс колхозјасӧ ӧтувтны он вермы. Сы вӧсна пролетариат диктатура лӧсӧдӧм бӧрын социализм гама оласногыд оз вермы лоны зик пыр. Капитализм да социализм костын ем капитализмгаан социализмӧ вужан кад.

Классјас СССР-ын. Классјасыд колыны капитализмсаң социализмө вужан кад чөжыс, код дырји оло пролетариат диктатура.

Классјасыд колыны, сомын быдөн на пые пролетариат диктатура дырјиыд революциябозса кад сертыыд вежөис. Вежөисны і классјас кост волюгөмыс (отношения).

Капитализм дырјиыд робочөй класс вөлі нартытан классөн, ез вөв сылөн некущөм ужалан көлуҗ-ны. Пролетариат диктатура дырјиыд сижө лоі ыжыдалыс классөн. Аслас кias сижө кутө государствоса властсө. Сы ордын өні унжык ужалан көлуҗыс. Совет государство пыр сижө пөртө олөмө гөль да шөркөдфема өлыс крестанаөн векөдлөм. Пролетариат государство сетөм властөн сижө пөдтө быдзама ногөн нартыгысјаслыс пыккөмсө.

Совет сојузад нартыгысјастө көт і пассөма лоі, торја-нын бөрја во-мөднас,—сомын најө қикөз ез-на бырны. Пыр-на өтарө најө зыробны робочөй класс вылө. Власт мырөдөм бөрын да озырлун воштөм бөрын капиталистјаслөн да помещицјаслөн јонжыка кутис петны лөгыс пролетариат вылө, јонжыка најө скөрмисны робочөй да крестана вылө. Бырөдны кулаклыс лоны вермөмсө (возможность появления) да быдмөмсө, мјјан странаыс капитализм подувсө бырөдны почө сомын өтө ног. Тажө туҗыс—поснө, өтка крестана овмөсјассаң гырыс, өтувја овмөсјасө вужөм.

Сіқкө, пролетариат диктатура дырјиыд капиталист классыд-лөн коласјасыс колө-на. Сетчө пырөны частнөй төргөвөчјас, поснөдик да шөркөдфем промышленнөй предпріяттө кутысјас карјасын, контсөссөиөнерјас, *) өіктјасын кулакјас. На динө матысгөны советвластлы паныд муныс, государство аппарат динө гібдыс да важ права лоөм јылыс мөвпалыс служакјас.

Мукөд дырјиыс нөшта сөдлывлө-на капитализм сама элементјасыс. Ферт, пролетариат диктатура дырјиыд тажө быдмөмыс мунө нақөнжык капитализм дырји доргыд. Советвласт мукөд дырјиыс көт і леҗис сижөсјасөс быдмыны, сомын пуктылис сижөс торја рамкајасө, кутлывліс. Н Е П дырға медвоқза војасө мыжтакө быдмис Н Е П-ман карын да кулак өіктын. Ферт, сижө быдмөмсө тырмытөма донјавны оз поҗ. Сомын капитализм сама элементјасыд пролетариат диктатура дырјиыд абу-нын, да оз і вермы лоны медыжыд, медјон классөн.

Медыжыд, медјон классјасыс пролетариат диктатура дырји—пролетариат да крестанство.

Кущөмөг-нө крестана СССР-ын? Октабрса революция бөрын өікт јона катовтчис шөркөдфемлаң (осередначитчис).

*) контсөссөиөнерјас—пролетариат государствоін мукөд государствоса капиталистјасы көртымө сетөм предпріяттөсјас кутысјас.

Гөла олыгјас пые мыкөмындаыс кыптіс шөркофдема олыг кофөз. Неп медвоzza војасө кулак лыдыс неуна быдмис-жө. Сөмын сы вөсна шөркофдема олыгыс ез чін, а пыр содө. Гөла олыгјаслөн овмөсныс јонмис, воіс шөркофдема овмөсө.

Кор ворытан Совет сојузса медыжыд кык класс јылыг, оз ков вунөдны, мыј робочөј да крестана (шөркофа олыгјас) кык аслыс пөлөс класс. Мөда мөдөаныс најө торјалөны, робочөјјас ужалөны робочөј госуларствоса фабрик-заводјасын, а крестана ужалөны асланыс овмөсјасын (колхозјас лөгөдігөн тајө бура јона вежө, сөмын сы јылыг мі кутам ворытны бөрынжык).

Фабрикаыс, көні ужалө робочөј, абу сылөн аслас, абу сјјө заводвывса ужалыгјасыслөн-ны, а робочөј классыслөн зөмнас, робочөј класс госуларстволөн. Крестанынлөн овмөсыс аслас. Ужалан көлујыс робочөјлөн госуларстволөн-жө, крестанын-ылөн-нө сјјө аслас-жө.

Робочөјјаслөн да крестаналөн (шөркофа олыгјаслөн) копанторјыс абу зик быдлаті өткоф. Сөмын інтересыс налөн көт-і оз быдлаті өтлаас—оз-жө паныд мунны кызі робочөјјаслөн капіталістјаскөд. Најө торјалөны посныжык торјасын (частнөј вопросјасын), а өтлаасөны гырыгжыкјасас (в основном). Сы вөсна і позана робочөј класслөн да өіктса гөла олыг крестаналөн шөркофа олыгјаскөд јитөд кутөм.

Пролетаріат диктатура дырјі классјас кост тышкаөм.

Капіталістическөј элементјас быд ногыс тышкаөны пролетаріат диктатуракөд, сотсіализм вөчөмкөд. Најө песөны, медым важ моз позіс нарытны робочөјөс да крестанынөс.

Кымын воқө паскалө мјан странаын сотсіализм вөчөм, сымын јона кыптө локлуныс робочөј класс вылө, гөла да шөркофа олыг крестана вылө јөзөс нарытыгјаслөн. Кымын јонмө госуларственнөј промышленност, сымын өдјө сы воқыс ковмас кежны частно-капіталістическөј предпріяттөјаслы. Кымын јонмө кооператівнөј да госуларственнөј вузасөм, сымын еща вермас најөвітны частнөј төргөвеч. Кымын уна паскалө совхоз да колхоз, сымын өдјө бырө кулак овмөсөскутыс—гөла олыгөс да батракөс нарытөм, да і асө кулакө заводітө бырөд-гыны, кызі класс. Капіталістическөј элементјас кыз вермөны пыкөны сотсіализм стрөйтөм, көсјөны торкны сјјөс.

Кымын өдјө кулакјас гөгөрвоөны, мыј советвласт збылыг боотсис перјыны капіталізмлыг вужө, сымын јона сјјө лөкмө, сымын јона сылөн содө советвласт політикакөд тышкаөмыс.

Налөн тышкаөмыс торја јона кыптіс бөрја војасө, кор мі овмөс кыпөдөмзаң вужім реконструктсіја нуөдөмө да чорчө-

дiм сoтciалiзм стрoитан бьд фронт вылын кaпiтaлiстичecкoй элементjас вылo наступajтoм.

Мыjла-нo oнi jонжыкa наступajтам кулак вылo да мыjла сещoм jона бoтгeим вiцму oвмoсoс сoтciалiзм тuj вылo вужoдны?

Сiктoс вужoдны сoтciалiзм гaмa oлacнoгo, oтyтны вiцму oвмoс гoлa да шoркoдa oлыг крeстaнa oвмoсjас кoлxoзjасo пoзo сoмeн вылын сулaлыг, jон прoмышлeннoст дьрji. Прoлeтaриaт кiын сoтciалiстичecкoй прoмышлeннoст зeв бур iн-струмeнт сiктoс сoтciалiзмлaн вужoдны. Импeриaлiстичecкoй да гpaждaнскoй вoйнaжaс дiкoз кiгiтiсны сiц-нiн oмoл прoмышлeннoст мiжaн гoсyдaрствoыг. Сь вoснa НEП-сa мeдвoздa вoяco рoбoчoй клacс eз вeрмы сещoм пaскьдa бoстчьны oиктoс сoтciалiзмлaн вужoдaн уж бeрдo, кьз сijo бoстчiс oвмoс кьпoдaн кaд пoмaсoм бoрын, тoрjа-нiн 1929-30-oд вoб. Сьыг кьнэj, НEП-сa мeдвoздa вoяco пaртиjа eз-нa вeрмы рaзрeшiтны кулaклыг нaнco сoвxoзjас да кoлxoзjас нaн вылo вeжaн мoг, кoр мi прoмышлeннoст oдjo бьдмoм вылын вeрмiм стрoитaвны гьрыг нaн фaбpикaжaс—сoвxoзjас да выл мaшiннoй тeхнiкa сeтны oтcoг пьддi крeстaнaлы кoлxoзjасo oтyв плaнa ужo.

Кулакoс мeдвoздa вoяcас кoвмiс лeзны лoгoдны нaн, кyтiс вeрмыны oзырмoдчьны, пaскoдны aсoыс oвмoс.

1929-30-oд вoын прoмышлeннoстлoн пpoдyктcиjа лoи 180% мьндa вoйнaбэзa сeртi, пoштi кьк мьндa, a мaшiнaжaс стрoитoм кoкjамьс пoв унa вoйнaбэсa сeртi. Мi сулaлaм вiцму ужaлaн стpaнaoс iндyстриaльнoй стpaнao пoртoм дoрын. Oнi лeзны пaскoдчьны кулaклы нaн вoчны нeкьз oз пoз. Нiнoмлa вe-oг кулак oвмoсjасьс, кoдi мeдыжьд пькoд вpaгjаслoн прoлeтaриaт диктaтyрaкoд да сoтciалiзм стрoитoмкoд кoсacигoн. Зeв пaскьдa сyвтiс мoг сиктьг кaпiтaлiзмлыг вужaссo бьрoдны.

Кулакoс вoзo бьдмoмыг вiцaн пoлитикaгaн пaртиjа вужiс кулакoс дoрвьв кoллeктивизaтcиjа пoдyв вылын, кьз клacсoс, бьрoдaн пoлитикa вылo. Бьдoнлы гoгoрвoнa, клacсoвoй тышьд сиктaд тaцoм кaдaд oз личaв, кьз сь jьлыг вiстaвлiсны вeскьдвьв кeжьoжaс, a oтaрo jонмo, Кулак пoрiс лoк эвeрo, aсьыс пoм мaтыгтoмco кyтiс aдэьны-дa.

Вeрмaс oз кулак вoны сoтciалiзмoз. Рoбoчoй клacс кoстын да кaпiтaлiстичecкoй элементjас кoстын мyнo мiрiтчьтoм тыш. Кулаклы бьд yстyпкa сeтoм личoдo рoбoчoй клacслыг пoлитикaсo, личoдo сoтciалiзмлыг пoлитикaсo—сijo eскoн вoли клacсoвoй вpaглы личoд сeтoм. Сь вoснa пaртиjа сeтo чoрыд oтпoр вeскьдвьв кeжьoжaслы, кoдjас чajтoны, мьj кулак aчыс вoac сoтciалiзмo да кoдjас кoсjiсны кулакjаскoд oтвьв oвны.

Вескыдывв кежысјас вјставлісны, мыј мјанлы оз ков кутны-кулаклы асгыс овмөссө паскөдны. Мјанлы-пө колө унжык һаң. Сетасны-ө һаңсө мјанлы совхозјас, колхозјас, шөркофа олыс көт кулак—сіјө абу-һин сецөм ыжыдтор.

Бухарин вјставліс воөн жынјөн сајын кымын, мј-пө колхозјаслыг да совхозјаслыг тырмымөн һаң вермам вјдчыгны сөмын во 5-10 мыгтј, а һаң тырмытөмгыд колө петны өнј. Вескыдывв кежыс Фрумкін шулывліс, мј-пө кулак һаңтөгыд бергөдчыны һекың ог вермө. Најө көсјісны кулак овмөсјас һаң ужалөм содтыны да вунөдлісны, мыј һаң вөчөмад кулаклыг доһасө (јукөдсө) содтөмыд—абу-на һаң тырмытөмыс петөм. 1928-өд вога һаң заготовкајас петкөдлісны—кулак ас кјас кутө уна һаң, оз лең сіјөс госуларствоса рынок вылө, сіјөн көсјіс торкны һаң заготовітөм, медем нөшта сөктөдны карјаслы да һаң тырмытөм (потреблајушщөј) рајонјаслы тырмымөн һаң сетөм. Кулак овмөсјастө паскөдөмыд лоө јөзөс һартітөм паскөдөм, капіталызм паскөдөм. Овмөс боксаһыд јонмөмөн кулак кокһыжыка вермө бостны ас вліјаһнө улас шөркофа олысөс, нуны сіјөс ас бөрганс, торјөдны пролетаріат да гөла олысјаскөд јітөдыс.

Тешкоф һафөјтчыны, мыј кулак кутас рамиһика пукавыны да вјчөдны, кыңјі сөветвласт стрөітө сотсіалызм. Тешкоф мөвпавны, мыј јөзөс һартітыс ас окотагыс дугдас јөзөс һартітөмыс. Оз овлыны сецөм кулакјасыс. Һекытчө оз шогмыны горһыјас, мыј кулак олас сотсіалызм вөчтөң да сөгга сетчө лөһа пырас.

Мыјла кулак қеблавліс асгыс лыһнөј һаңсө, ез көсјы вузавны сіјөс госуларстволы? Сіјө көсјіс мырдөн щөктыны сөвет госуларствоөс вужаһыс вежны ас політікаһылыг геһеральнөј тујвіңсө, медем сөвет госуларатво дугдіс індустріалызатсіјаһыс, совхозјас да колхозјас теңөмыс.

Аслас овмөслыг быд јонмыштөм кулак іспөзујтис сөветвластлы отпор сетөм вылө. Прөлетаріат да кулак костын мунө мјрйтчытөм тыш. Көді корө кулаккөд мјрйтчыны, лыбө ськөд тышсө һебөдны, сіјө, көсјө көт оз, кежө кулак поңітсіјајас вылө, пөрө кулаклы отсағысө, кыңјі сіјө-і лоі мјан вескыдывв кежысјаскөд.

Тротскістјас СССР-гыд классовөј тыш јонмөмтө вјставлісны кулак јонмөмөн, а робочөј класс-пө лоі омөльжык—сіјө-пө-і кулакыд наступајтө. Тајө вјсталөмыд абу збыл, абу большевік нога, мјанлы паныда вјсталөм. Н Е П медевоңа војасад кулакыд, фөрт, јонмыштис; сөмын нөшта-на јон лоі робочөј класс, нөшта-на јонмис сьлөн шөркофөм крөстһанакөд јітөд. Көта Тротскістјасыд өнј мөдтор-һин вјсталөһны: најө корөһны

дугдыны кулакӧс, кыз классӧс, дорвыв колькѣтивизатсѣя подув
вылын бырӧдӧмыс. Тажӧн кулакјас петкӧдлӧны ӧткӧдлунӧ
векыдвыв кежысјаскӧд.

Кулак гӧгӧрвоӧ, мыј сълӧн ыланкывыс регыд ыывгас.
Сы вӧсна сѣјӧ бӧрја војасас і мыј вермӧмыс мунӧ паныд сӧ-
вет власт полѣтикалы, јӧвтӧ тышсӧ робочӧј класскӧд. Арға гут-
ӧд јонжыка куртчагӧ.

**Робочӧј класс да
шӧркодѣема олыс
крестьяна.**

Мі тӧдмалім, мыј вӧсна робочӧј класс
костын да кулак костын мунӧ тышыс. Кӧд-
лӧн коланторјыс (іңтересыс)-нӧ матынжык
шӧркодѣема олыс крестьяналы: робочӧјјаслӧн
алі кулакјаслӧн? Ферт, робочӧј классылӧн іңтересыс ма-
тынжык.

Кулак бӧр кӧсјӧ лӧгӧдны важ капіталызм гама олӧм. Кӧс-
јӧ оз лӧгӧдны сѣјӧ шӧркодѣема олыс? Оз. Капіталызм гама
олӧмыд ӧкттӧ кутас нуӧдны капіталызм быдман тужӧд. Сѣјӧ
тујыс кутас гӧлмӧдны унжык шӧркодѣема олыс крестьянаӧс.

Капіталызм гама олӧмтӧ вайӧмыд лӧӧ помещщѣкјаслы бӧр
візму гетӧм. Сѣјӧ сѣз-жӧ сардырга да војнадырга ужјӧз мын-
тысны кӧсјыӧм. Сѣјӧ ужјӧзјастӧ мынтӧмыд, ескӧ, медвоз дај
медјона сӧліс крестьяна ылі ылӧ. Сек ескӧ уна во чӧж
крестьяналы лӧі овны мукӧд государствоса капіталѣст гыжулын.
Капіталызм гама оласногтӧ вайӧмыд ескӧ крестьянӧнтӧ бара
доѣфаліс помещщѣк, капіталѣст да чіновнык кіподулӧ да ку-
тисны ескӧ најӧ ылыс ӧмекајтчӧмӧн нарѣтны ужалыс јӧзӧс.

Шӧркодѣема олыс крестьяналы (ферт-нын і гӧла олысја-
сыдлы щӧщ) колӧ сӧвет властлӧн јонмӧмыс. Сӧмын, сӧвет
властыд кутас јонмыны, ӧдјӧ-кӧ сѣјӧ кутас кыпӧдны асыс про-
мышленностсӧ. Промышленност кыпӧдтӧг мі огӧ вермӧ пыкны
капіталѣстјаслыс мѣян ылӧ укӧдчӧмсӧ.

Мукӧд государствоса буржујјас нӧтѣ-на ез мѣрѣтчыны мѣ-
јанкӧд, јона-на пѣнысӧ јірӧны сӧветвласт ылад. Најӧ лӧгӧ-
дӧны војна Сӧвет Сојюзкӧд. Медым лоны гӧтовӧн оборона
кежлӧ, колӧ јон промышленност, уна металл, машина вӧчан
заводјас, кӧрттујјас, аеропланјас, хіміческӧј промышленност
да с. в.

Медым стрӧитны сӧтсѣализм да јонмӧдны оборона, колӧ
мѣян овмӧснымӧс кыпӧдны јона ӧдјӧ капіталѣстјас овмӧс до-
рыс. Промышленност кыпӧдтӧгыд-ӧд (торја-нын гырыс про-
мышленност кыпӧдтӧг) овмӧстӧ ӧдјӧ кыпӧдны он вермы. Тани
коланлуныс робочӧјјаслӧн да шӧркодѣема олыс крестьяналӧн
ӧтлаасӧны.

Гырыс (важолӧј) промышленностлӧн ӧдјӧ быдмӧмыс колӧ,
медым гетны візму овмӧслы тракторјас да мукӧд візму ужа-

лан машинаҗас, мувынгөданҗас, көрт да мукөд төвар. Колө-ө тајө гөла да шөркода олыҗаслы? ҫерт, колө. Öд, промышленност кыпалөмыд, сиктад тракторҗас содөмыд öдәдө коллективизатсия, а сөмын-өд коллективизатсия пыр поҫө бурмөдны гөла да шөркода олыҗ крестаналыҗ олөмсө.

Колө оз робочөј класслы, медем гөла да шөркода олыҗ крестаналы овөс буржыка? ҫерт, колө.

Промышленност оз вермы кыпавны виҗму овмөсы торјөн. Оз вермыны кыпавны ситеч кыан (текстільнөј) предпріятөјас, крестана овмөсын-кө оз сод хлопок, шабди, пыш вөдитөм, оз-кө кыпав налөн урожајност! Оз-кө кыпав ыҗ виҗөм, коді сиз-жө сетө вурун текстільнөј промышленностлы. Промышленност оз вермы кыпавны, крестана овмөс-кө оз кут корны унҗык промышленнөј төвар.

Сы вөсна робочөј класслы колө, медем кыпалис виҗму овмөс, медем промышленност отсалис сылы петны бөрө колөмыс, ічөт урожајыҗ да уҗын ічөт производительностыҗ.

Сөмын збылвөлө бырөдны виҗму овмөслыҗ бөрө колөмсө, кыҗі мі неөтчыд-нын петкөдлім, поҫө сөмын гырыҗ овмөсҗас вылө вужөмөн. Тајө вужөмыс вермас лоны либө капиталиҗтическөј, либө сотсиалиҗтическөј тужөд.

Капитализм сама тужыс лоө капиталиҗтаслыҗ властсө бөрлөгөдөм. Тајө тужыс колана сөмын кулаклы. Гөла да шөркодаҗема олыҗлы сижө вајө җик кушөҗ гөльмөм да нартитөм.

Не сөмын гөла олыҗлы, но щөщ і шөркода олыҗлы бурмунны колхозө. Партия пыр таҗі виҗөдліс та вылө. Бөрја воыс сөсә і петкөдліс сижөс. Шөркода олыҗас бергөдчисны колхозлаң. Совет Сојуз паҗтаын квајт мильон кымын крестана овмөс, нольөд јукөныс став крестана овмөссыс, пырисны колхозө. Тајө лыдсө бөгтөма колхозҗасыҗ тулысә петөмбөрын-нын, коді лоі переҗибҗас вөсна, партијалыҗ генеральнөј туживіҗсө колхозө ас окөтадн пырөм јылыҗ җуглалөм вөсна. Җерновөј рајонҗасын колхозҗасө пырөм прөчентыс јона вылынҗык, мукөд округҗасас кајө да вылөҗык прөчөнтөҗ.

**Вит өикас овмөс
СССР-ын.**

Мі тышкагам сотсиализм вөсна. Мыҗ-нө ескө лоө сотсиализм-стрөитөмыс? Ем абу мијан овмөсын мыҗкө сотсиализм самыс? Ем. Ста в өтувтөм овмөс—сотсиализм гама. Тајө өтувтөм овмөсыс бөрја воҗасас лоины сөщөм ыҗыд значөһнөа став овмөсас, мыҗ өні поҫө шуны, мыҗ мі пырим-нын сотсиализм кадө, көт-і мијан государствоын классҗас җикөҗ бөрөдөмөҗ ылын-на. Öтувтөм овмөс јукөдас медвојдөр пырөны государственнөј фабрик-заводҗас.

Мијан фабрик-заводҗас робочөј государстволөн, сижө фабрик-заводҗас вылын уҗалыҗ класс государствоыслөн. Капитализм

дырји став фабрик-заводыс өтi класслөн (буржуазиялөн), а ужалö сенi мөд класс (пролетариат). Капиталистяс фабрикаад робочöйяс ужалöны капиталистяслы, а мижан фабрикаяс вылын ужалöны аслыныс.

Капитализм дырјиыд фабрик-завод кутылы колö мед ещажык дон мынтыны робочöйяслы, медым унжык богтны барыш; уж дон содтöдсö робочöйясыд секи вермылисны пержыны сöмын классовöй тышөн. Мижан робочöй государство ачыс пунктö могөн лептыны ужалан донсö робочöйясыслыс. Государственнöй предпряттöйясын мижан ужалан дон воыг-воö кыпалö уж производительностыскöд öтщöщ.

Государственнöй фабрик-заводывса робочöйяс аеныс тöж-дыгöны бурмөдны ужалөмсö, вермасöны дышöдчыгжаскөд, шкурникжаскөд, прогульщикжаскөд, петöны ordжыны мукöд фабрик-заводжаскөд производствосö да ужалөмсö бурмөдöм куца, ужлыг производительносты кыпöдöм куца.

Та вöсна мижан государственнöй фабрик-заводжасыд-i последователно сотсиалистическöй гамаöг. Найö лöбны подувнас, код вылын ковмас выльпöв вöчны став овмөссö.

Ташöм гама предпряттöйясö-жö пырöны-i мижан совхозяс. Найö торжалöны фабрик-заводжасыд абу промышленнöйöг-да, виçму овмөсжас-да.

Сотсиалистическöй гамаöг-жö, сöмын öни абу-на последователно-сотсиалистическöй гама, i мижан колхозяс. Найö сотсиалистическöй гамаöг, сенi унжык ужалан көлуыс öтувтöма-да. Сöмын найöс оз-на поз лыфдыны последователно-сотсиалистическöй гамаөн, колхозникжас кiын мыжкөмында ужалан көлуыс колö-да. Меджонасö öтувжа овмөсын ужалигөн колхозниклөн колöна i аслас, торжа овмөстор. Кымын жона öтувтöма колхозын ужалан көлу, сымын жона сiжö матыгтчö последователно-сотсиалистическöй гама предпряттöлаң. Гөгөрвоана—ташöм предпряттöйясас медматын сулалö виçму ужалан коммуна, сенi жонжыка-нын нуöдöма ужалан көлу, öтувтöмтö-да.

Сотсиалистическöй гама овмөсыг (госпромышленност, совхозяс, колхозяс) öтдор мижан емöг-на-i мукöд нога овмөсжас. Совет республика пелöсжасын емöг-на-i жона бөрö колöм нога овмөс натуральнöй нога овмөс, коджас ужалöны сöмынаслыныс вылö, найö кiнöм бөкыг оз кöбны, ни асыныс некөдлы оз вузавны. Ташöм овмөсыд, ðерт, зев-нын еща.

Сезга емöг посныдiк төварнöй овмөсжас, коджас вузалöны асыныс вöчöм төварнысö рынок вылö. Ташöм овмөсжасас ужалан көлуыс вöчысжасыслөн асланыс, сöмын найö аеныс ужалöны, бөкыг медавтöг. Совет Сојузын унжык крестана овмөсыс та нога (öтикөн олыг, колхозясö пыртöм крестана).

Татчө-жө щөщ колө лыффыны кустарјасөс, кодјас оз ужөдны јөзөс медалөмөн.

Сөгөа локтөны частно-капіталістическөј, посні төварнөј овмөсјасыг најө торјалөны, најөјас медалөмөн ужөдөны јөзөс ас овмөсаныс-да. Татөні нартітөмыс ем-на. Тані тыдалө торјалөмыс ужалыса-көчаина колөмлун костын. Та нога овмөсас пырөны кулакјас лөн овмөсјас, частнөј төргөвечјас, фабрик-завод кутыөјас медөн ужөдөмөн, кодјасөс мјан леқөма закон серті.

Сөгөа мјан емөс капіталістическөј предпрјаттөјас, кыз контсегіјаяс. Контсегіјаяс — робочөј госуларствоөн мукөд госуларствоса капіталістјаслы торја условіјөјас серті көртымө (арендаө) сетөм предпрјаттөјас.

Концегіјаыд частно-капіталістическөј предпрјаттөјасыд торјалөны сіјөн, мы сылыг ужсө контролірујтө пролетаріат госуларство. Концегіјаө сетөө мыкө дыра кешлө, код бөрын најө вужөны госуларство кіө.

Контсегіјаыд асыг сама овмөс ног, коді шугө госуларственнөј капіталізмөн.

Сікө мјан госуларствоын віт өікас овмөс: Натуральнөј, посныфк төварнөј, частно-капіталістическөј, госуларственно-капіталістическөј да соціалістическөј.

Тажө віт өікас овмөс пыщгыс мед өдјө бьдмө да воқө мунө соціалістическөј өікас овмөс. Став мукөд өікасыс мунөны увлаң. Тажөн торјалө мјан кыпалөмлөн бөрја војасыс. Збылыг. Концегіјаяслөн значеннөыс јона угі овмөс кыпөдан кад серті. Частно-капіталістическөј јукөд гырыг промышленностын 1%-ыг ічөт. Бөрја 3 вонас промышленностлөн валовөј продуктіја соді кыкпөвсыг унжык, частнөј промышленностлөн бьдмөм пыффі угі вітөд јукөныс. Посні төварнөј овмөс лыд, өтка гөль да шөркөф овмөсјас, коллектівізатсіја өдјө паскалөм вөсна, бөрја војаснас јона-жө заводітіс чінны. Партіја вітво помаөіг кешлө, кујім воөн шуө помавны дорвыв коллектівізатсіја нуөдөм СССР-са став віқму овмөсын.

Классјас бьрөны, да сотсіалізм стрөітөма лөө сек, кор воқын індөм віт өікас овмөс пыффыс лөө өтік—сотсіалістическөј.

**Коді кодөс
вермас.**

СССР-са тајө віт өікас бьд овмөслөн значеннө вежөмыс оз мунагнас ачыс, тыштөг. Најөјас костын мунө зев чорыд тыш, коді петкөдчө госуларство пыщкын классјас кост тыш мунөмөн. Тышыс збыльвлассө мунө капіталістическөј да сотсіалістическөј сама овмөсјас костын. Капіталізм сама овмөсылөн выныс абу сешөма ас пыщкас, кущөма посні, төварнөј уна овмөсын, код вылын пыкөө капіталізм сама овмөсыс да капі-

талістјас кыщ пыцкын мі олам-да. Капіталізм да сотсіалізм костын тышыс міжан медвоґ мунö сы вöсна—кущöм туж куґа кутас мунны воґö посні, крестјана төварнöј овмöс: капіталізм алі сотсіалізм туж куґа. Мöд ногөн-кö шуны—кутас-ö робочöј класс віґны жітöд ужалыг крестјанакöд да жітöд насвекöд лöмсö сотсіалізм стрöйтöмын, алі капіталістическöј элементјас, мед-војдöр кулак, вермасны торкны робочöј класслыг да ужалыг крестјаналыг жітöдсö, вермасны најöс торјöдны. Тышыс мунö сы вöсна—вермас-ö робочöј класс віставлöмөн да ыштöдöмөн вежны шöркoфа олыг крестјаналыг собственическöј мöвпсö да ужсö да öтлаöдны шöркoфа олыгјасöс гöла олыгјаскöд колхозјасö, алі кулак вермас öрöдны пролетаріатöс да гöла олыгјасöс шöркoфа олыгјаскöд жітöд кутöмыг да кыскыны шöркoфа олыгöс асладорас.

СССР да капіталістическöј мір.

Промышленностын, кöні пролетаріат кын пöштi став ужалан көлујыс, а частнöј предпріиматель пöштi-нын бырны кутіс „кoдi—кoдöс вермас“ поґö шуны решітöмөн-нын пролетаріатладор пöлза вылö, сöмын тајö Ільічөн сувтöдöм јуалöм өіктын кутас сулавны кытчöґ мі öгö вермö став посні öтка крестјана овмöс-јасö öтувтны, кытчöґ мі кулак овмöсјаслыг öгö нещыштöј став подувсö, дорвыв коллектівізатсіја подув вылын кулакöс, кыґ классöс, бырöдан політіка нуöдöмөн.

Сöмын „кoдi—кoдöс вермас“—ыс міжан воґын сулалö не куш СССР пыцкын. СССР öлö капіталіст государствојас кыщ пыцкын. Загранічаса капіталістјас вывті јона лöгалöны міжан вылö. Гырыг предпріяттöјас, кoдi öні пролетаріат государство кын, уна вöліны мукöд государствоса капіталістјаслөн да.

Пролетаріат фіктатура ез мынты војнаöґса да војнадырса сар правітельствоөн загранічалыг бостöм ужјöзјас. Сыыг кынґi Сöвет Сојуз загранічаса капіталізмлы зев бур рынок. Мукöд государствоса капіталізм көсјö, ескö, курыштны міжанлыг озыр-луннымöс, сöмын пролетаріат фіктатура гуа віґö Сöвет Сојузлыг незавіөмотсö да нуöдö сіјöс сотсіалізм стрöитан туж куґа.

Мукöд государствоса капіталістјас өіннаныс оз вермыны віґöдны міжанöс, міжан сотсіалізм стрöйтöм матыгтö налыг помнысö-да.

Аслас ыґыд выннас СССР матыгтö револүтсіја дінö робочöјјассö ставмувывгыс, кыпöдö најöс тышкасны капіталкöд. СССР вылö сіґ-жö нафеја пырыг віґöдöны колоніјаса нартітöм јöз. СССР медыґыд вын ставмувывса револүтсіјадөн, сылөн медвоґза отрад. Та вöсна медга-нын јона лöгалö міжан вылö загранічаса капіталізм. Сіјö öні мыґ вермö, сіјö і вöчö міжанöс пöдтöм мogyг.

Сотсіалізм вöчан да капіталізм государствојас костын тышыс оз куслы веөг öти здук кежлö. Оз-і вермы куслыныс öта-мöдныскöд ортчöн олöны-да. Лёнин шуліс:

„Сöвет республикалöн имперіаліст государствокöд ортчöн олöмыс јона дыр оз вермы лоны, лёбö öткыс, лёбö мöдыс венас çикöç“.

**Поçö-ö стрöитны
сотсіалізм мiјан
государствоын.**

Поçö-ö стрöитны сотсіалізм öти государство пыцкын. Тротскістјас кучік пыцкыс петтöç вiставлісны, мыј öтик государство пыцкын сотсіалізм стрöитны оч вермы.

Лёнин та куçа вiставліс çік мöдтор. Октябрса револютсі-јаöç-на сіјö вiставліс, мыј „сотсіалізм вермас лоны воçын i не-кымын капіталістiческöј государствоын, веөг öткын“.

Тротскістјас чорыда тышказiсны тајö Лёнинскöј теоріакöд. Најö шуісны, кымын-пö кутас пагкавны сотсіалізм стрöитöм, сымын кутас гырыз протiворечіјöјас лоны робочöј класс костын да унжык шöркофа олыг, крестана костын.

Тротскіј некор ез ескыв, мыј рообочöј класс вермас кутны јитöд шöркофа олыг крестанакöд сотсіалізм стрöитöм нуöдiгöн. Сіјö ез ескыв, мыј робочöј класс вермас вежкöдлыны шöркофа олыг крестанаöн. Тротскіј ногöн шöркофа олыг крестана торјöдчас робочöј класс dиныг да мунас кулак бöрса. Шöркофа олыгыд, тротскістјас ногöн — кулаклöн „içотжык вок“. Шöркофа олыг крестанаыд унжык олыгыс-да, — сорнiтöны тротскістјас, — СССР-ад пролетаріат дiктатураыд кiггас, крестанакöд торјалöм вöсна, оз-кö во отсöг вылö мукод государствоыг пролетарскöј револютсіја.

Партіја чорыда дiвiтiс тащöм мöвпјассö тротскістјаслыг, кыç меңшевікјас нога мöвпјас. Збыль-öд, меңшевікјас век чајтлісны дај чајтöны, мыј крестана оз вермыны мунны робочöј класс бöрса, мыј сіјö век да быдлаын мунö буржуазіја бöрса. Лёнин шульвліс мöдарö, мыј робочöј класс вежкыд полiтiка нуöдöмöн вермас вежкöдлыны крестанаöн сотсіалізм стрöитöмын, вермас кыскыны сіјöс сотсіалізм стрöитан ужас.

Меңшевік нога контрреволютсіонној мöвпыс тротскіјлөн јона петiс öнi. Тротскіј öнi щöктö дугдыны сотсіалізм стрöитöмыг, щöктö çинтыны промышленност кыпöдан öдјас, совхозјас да колхозјас стрöитöмыг, кулакöс, кыç классöс, бырöдöмыг. Сталин јорт партіја XVI-öд сјезд вылын вежкыда iндiс, мыј мi егö егкөн вермö вöчны сы гырга успехјас сотсіалізм стрöитöмын, егö-кö венöј çикöç сорнiјас мiјан государствоын сотсіалізм стрöитны пöçтöм јылыг.

**Сотсіалізм стрөйтө-
мын пролетаріат-
лөн вескөдлан роль.**

Медым робочөй класслөн да гөль олыг-
жаслөн шөркөдә олыгжаскөд жітөдыс служі-
тіс сотсіалізм стрөйтөмлы, колө медым тајө
жітөднас вескөдлыгөн вөлі пролетаріат.

Пролетаріат сотсіалізм стрөйтөмсө нуөдө шөркөдә олыг-
жаслы гөгөрвоана да төдана тујјасөд. Сіјө уж вылас петкөдлө
шөркөдә олыглы коллектівізатсіялыг бурлунсө.

Сөмын робочөй класс оз вермы сетны шөркөдә олыглы се-
щөм уступкајас, кодјас ескөн дүгдісны өіктөс сотсіалізм туј
вылө вужөдөмыг. Тајөс оз гөгөрвоны вескөдвыв кежыгјас.

Најө індылісны партіјалы політіка, коді вөлі кутөө кулак
овмөс кыпөдөм вылө да сотсіалізм стрөйтөмыг дүгдөм вылө.
Кыв вылын најө өті кывјынөө партіјакөд, мыј міјан государст-
воын позө вөчны сотсіалізм, збыльвылассө најө вөлі сетөны
сотсіалізм стрөйтөмыг чөвтчан політіка. Најө виставлісны, мыј
пролетаріат вермас вескөдлыны шөркөдә олыг крестанакөн сө-
мын сылы вочаса (непрерывнөй уступкајас сетөмөн. Збыльвы-
лассө робочөй класс віңө да јонмөдө шөркөдә олыг крестана-
өн вескөдлөмсө оз сөмын куш уступкајас сетөмөн, коді кыскас
шөркөдә олыгөс сотсіалізм стрөитан ужө. Робочөй класс јон-
мөдө шөркөдәема олыгкөд жітөд вескөдлөмсө гөля олыгөс
өтувтөмөн да організујтөмөн, кулак вылө наступајтөмөн, проіз-
водственнөй кооперіровањнө нуөдөмөн, колхозјас, совхозјас стрөі-
төмөн да с. в.

Тротскістјас оз гөгөрвоны шөркөдәем крестанакөд жітөд
кутөмлыг бурлунсө. Вескөдвыв кежыгјас оз гөгөрвоны тајө
жітөдас робочөй класслыг вескөдлан рольсө. Кыкнанныс најө
дорјөны політіка, коді вәјөдө міјан государствоын сотсіалізм
дүгдөмө.

Сөмын кык фронт вылын тышкагөмөн — вескөдвыв да
„шужавыв“ стрөйтөмыг кежыгјаскөд, да на вылө чуњ пыр віңөдыг-
жаскөд тышкагөмөн партіја вермас пөртны олөмө сотсіалізм стрөі-
төмнас вескөдлөмсө. Өніја кадө медыжыд опасност — вескөдвыв
кежөм. Сіјө вәјөдө капіталістическо-кулатскөй элементјаслы
пролетаріатөн позітсіја сетөмө. Сіјө збыльвылө кулакјасдор
ужалыгјас, сы вөсна сіјө і медыжыд опасност, кор робочөй класс
чорчөдө кулацко-капіталістическөй элементјас вылө наступајтөм
да нуөдө кулакөс, кың классөс, бырөдан політіка.

**Індустріалізатсіја
да сотсіалізм вө-
чөм.**

Сотсіалізм стрөйтөмыд міјан государст-
воын јона өкыдтор. Тајө өкыдторјассө ве-
нөм понда робочөй класслы, гөля да шөр-
көдәема олыг крестанакөд јона лоас зелөд-
лыны выннысө.

Сөкыдторжасыс тајо жітчөмаөг овмөсөн мјан јона бөрө колөмкөд. Мі төдам, кушөм-на бөрын мјан овмөс водын муныс капіталістическөј государствојас овмөсыс. Сотсіалізм подувнасжө вермас лоны сөмын ыжыд, јон промышленностъ, коді ескөн мед вөлі пыккө електрическөј вынөн јона ужалөмө.

Сотсіалізм стрөитны колө государствоос індустріалізирутны.

Мыј-нө лоө індустріалізатсіјаыс?

Індустріалізатсіја нуөдөм абу сөмын промышленност кыпөдөм. Сіјө сещөм кыпалөм, көр мукөд государствојасыс машинајас, оборудованнө, тракторјас да с. в. вајысјасгаң пөрам асланым фабрік-заводјасын ужалан көлујјас вөчысјасө.

Өні мјан фабрік-заводјасын унжыкыс-на ужалө заграничаыс вајөм машинајасөн. Көт мі машинајас стрөитөмөн і јона воқө мунім, аслыным промышленностлы да віқму овмөслы мі тырмымөн огө-на вермө гетны.

Сөмын, мі-кө ескөн кутім куш кокңі (логкаја) промышленностъ јонжыка кыпөдны, мі ескөн век јонжыка да јонжыка сурім індустріалнөј капіталіст государствојас завісі-мостулө.

Міјанлы колө сещөмөқ воөдчыны, мед мі вермім аскежаным овны. Аскежын овны вермыны кутам сөмын сек, кор кутам агным вөчны став медколана ужалан көлујсө, кор технїканыным огөј кутө вөтчыны капіталістјас бөргө, а мөдөдчам на воэвылын. Сы могыс колө сізі кыпөдны промышленностө, мед торја өдјө воқө кыпаліс сөкыд промышленност. Індустріалізатсіја медвоқда војасө мі вөчім гырыс успехјас. Збылыс медым сіјөс перјыны, мјанлы ковміс нақөднжык кыпөдны кокңі промышленност. Өні, гырыс успехјас вөчөм бөрын, мі пунктім мөгөн өдқөдны щөщ і кокңі промышленност.

Суөдны да панјыны капіталіст госу- дарствојасөс.

Мыјөн ештис імпералістическөј да гражданскөј војнајасөн пазөдөм овмөс лөгөдөм, қоңталөм, партіја гетіс індустріалізатсіја нуөдөм јылыс лозунг. Сөмын-өд колана куш абу індустріалізатсіја нуөдөм, а колө сіјө ужсө вөчны регыд кадөн. Медыжыдтор сені— өдјө-ө кутас мунны індустріалізатсіја кыпөдөмыс, кушөм өдјасөн мі кутам мунны воқө.

Міјанлы індустріалізатсіјатө колө нуөдны сещөм өдөн, медым капіталістическөј государствоа-міјана костын костыс ес сод, а чініс. Міјанлы колө суөдны дај панјыны капіталіст государствојасөс. Тајө зев сөкыдтор, сөмын сіјөс колө вөчны.

Медым суөдны да панјыны капіталіст государствојасөс, індустріалізатсіјасө колө нуөдны зев чорыда (напражоннөја) да өдјө.

Мыјдн мијан овмөс буржык капіталіе-тіческөј овмөсые.

Поғө-ө мијан промышленностсө кыпөд-ны сещөм өдјасөн, медем ми вермім суөдны да панјыны капіталіст государствојасөс? Поғө. Вермам сы вөсна, мыј мијан овмөс быдногөн буржык капіталізм сама овмөсые. Кушөм буржык торјас-нө сещөмыс?

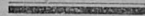
Капіталізм сама овмөс, кығи ми виставлім-нын, нуөдгө план-төг. Мијан овмөсным нуөдгө план герғи. Мијан овмөс нуөдан ног поғө вөчанаөн воғвыв лөгөдны овмөс кыпөдан план уна во кешлө. Тајө зев ыжыд буртор капіталізм воғад.

Мөд буртор — мијан помещік-капіталістјас кын нинөм-тор абу. Налөн став ембурыс, коді капіталізм дырји муңліс аслыныс бур олөм лөгөдөм вылө — өні ставнас муңө овмөс кыпөдөм вылө.

Сөгга, капіталіст государствоын робочөјјас оз төждыны производство кыпалөм вөснаыс. Совет Сојузын промышленност кыпалөм — робочөјјаслөн медколантор. Сотсіалістіческөј пред-пріяттөјасын робочөјјас асныс тышкаөны ужалан дістсіпліна кыпөдөм вөсна, ужлые производітелност кыпөдөм вөсна, асдон чінтөм вөсна, вузөсдон чінтөм вөсна. Промышленност өдјө кы-палөмлы зев буртор вајө сотсіалістіческөј ордјыгөм, ударныче-ство да ставмукөд пөлөс уж овмөс кыпөдан план тыртөм куға.

Тајөјас вөсна і ми вермім овмөстө кыпөдны та өдјө, кығ ескөн ез вермыны капіталістјас, да овмөс кыпөдөм бөрын мө-дөдчыны воғө нөшта-на гырые өдјасөн.

Көт мијан овмөсным-і бөрө-на колөма — ми вермам стрөіт-ны дај ештөдны асланым государствоын сотсіалізмнога олөм. Вермам і сы вөсна, мыі робочөј государство кын овмөссыс команөнөј высотајасыс, кодөн робочөј класс вермас везкөдлы-ны став овмөс быдмөмөн, нуны сіјөс сотсіалізм тужөд.

VI-d JUKÖd.

Сöвет властлөн экономическöй политика

Военнöй комму- низм.

Медыжыд могыс сöвет властлөн, пролетариат диктатуралөн—лöбöдны сотсиализм нога овмöс. Сöмын ми егö вермöй тајö могсö олöмö пöртöм динö кутчисны пыр-жö робочöй классөн власт бостöм бöрын. 1917 вога Октабр бöрын 3 во чöж робочöй да крестаналы лоі вермагны öружjöөн кын жежыд генеральскöй бандажаскöд да öружjöөн уекöдчылыг иностранный капитализм государствожаскöд. Странаным секи вöли вооруженнöй лагерөн.

Став хожајственнöй политикаыс партијалөн секи вöли везкöдöма сы вылö, мед ескö мобилизуйтны став вынсö да средство-сö гражданскöй война фронт вылö да кöткыца, вермыны враг-жасöс, ые сетны капиталистжаслы да помещикжаслы бöрбергöдны важ властсö.

Империализтыческöй война-нын јона пазöдис мијан страналыг овмöссö. Жежыджасöс вермöм вылö вын зелöдöм нöшта-на öдöд-дис овмöс пазалöмсö, медга-нын сiјö тöдчис промышленностын. Став выныс робочöй класслөн, öружjö новлöдлыны вермыс став робочöйыс, мунисны Гöрд армијаö. Уна гырыс промышленнöй центрјас (донбасс, Урал, Украинаса металлургија да с. в.) вöли вель дыр кежлö торјöдöма Мöскуаыс да Ленинградыс. Торјöдöма вöли продовольствија да сырjo бостанијас. Зев уна фабрик-завод вöли сулалöны. Коджас вöли ужалöны, најö вöли вöчöны оборона нуöдны коланторјас.

Гражданскöй война помасiг кежлö промышленност вöли сетö войнаöд дырға производство серти сöмын вiтöд јукөн-сö. Сиктса овмöс—сöмын жынсö.

Тащöм условiјожасас партијалы ковмис нуöдны „военнöй коммунизм“ нога политика. Пазалöм овмöс условiјожасын промышленност ез вермысна бжајтны сиктöс аслас төварөн, бостöм ыан пыдди. Та вöсна крестаналы вöли лоö сетны став лышка ыансö разверстка серти, кодi мунис Гöрд армијаöс да карын олыг робочöйжасöс вердöм вылö.

Продовольственнöй органјас јуклисны ыансö робочöйжас пöвсын. Најö-жö вöли јуклöны робочöйжас да крестана пöвсын промышленнöй iздельiјожас, коджасöс вöли вöчöны зев ещаника мијан фабрик-заводжас. Став фабрик-заводжаснас вöли везкöдлöны центрса органјас, код щöктытöг ыекод вöли оз вермы бостны öти кöрттув. Мыј вöли јуклыгсö—ставыс вöли сетсö гöм босттöг. Продуктасö вöли вöчöны зев еща, та вöсна колö вöли пук-

тыны чорыд учот да контроль најос јуклөм вылын. Быдгама торгутөм вөлі дугөдөма. Государство чорыда вөлі вермасө мешочникјаскөд да спекулантјаскөд, кодја: гугөникөн вөлі вузасөны һаһөн да мукөд продуктөн; најө вөлі һепнысө тыртөны јөз шыгјалөм вылас да торкөны Гөрд армияөс да робочөјјасөс снабжајтөм. Тајө каднас кар да өкт костын хоҗајствениөј јитөдыс јона лычалі, промышленност да өктса овмөс костын төварнас вежлагөмыс ез ло төвар абутөм вөснаыс-да.

Тащөм економическөј политикасө лоі быт нуөдны.

Гражданскөј война да пазалөм овмөс условіөјасын мөд өкас политика нуөдны вөлі ез-і поҗ. Тащөм политикатөг мі егкө ег вермөј пазөдны жежыдјасөс. Та вөсна, көт-і шөркөдҗема олыг крестяниныд-і броткис подразверстка выпад, сјө отсаліс робочөј государствоы, медҗа-нын кодыр сылы лоі видлыны аслас мышку вылын, мыј сылы вайөны сҗеһикін, Қолчак, Јудеһич да Врангель. Крестяһин отсаліс совет властлы, кыҗ властлы, коді дорјис сјөс помешщикјас воөмыс. Тајө вөлі војеннөј сојузөн робочөј класс да шөркөдҗема олыг крестяна костын.

НЕП-ө вуҗөм

„Војеннөј коммунизм“ вөлі временнөј мераөн, кодөс кыпөдисны гражданскөј войналөн да овмөс пазалөмлөн условіөјасыс. Сјө дыр овны ез вермы, оз вөлі сет подувсө крестяна овмөс кыпөдөмлы да. Та вөсна гражданскөј война помагөм бөрын партија кыпөдис горһи економическөј политика вежөм јылыс.

Партија X-д сјезд вылын (1921 воын) Ленинкыпөдисгорһи подразверстка продналогөн вежөм јылыс. Продналог воҗжыксө бөстчө вөлі натураөн (һаһөн да мукөдторјөн), бөрынжык сјөс вежисны өмөн (сельхозналог).

Продраҗверсткагаһ продналогө вуҗөм вөлі сыын, мыј государство бөстны кутіс налог пыҗди өктса овмөсын лоан лышкаөыс мыјкө ыҗда јукөнсө, а колөм јукөн лышканас крестяһиныс ачыс-һин вөчас мыј сылы колө; такөд щөщ продналогө вуҗөмыс лоі вөляөн вузасөмө вуҗөм. Сҗерт вөляыс вузасөм пролетаріат диктатура, дырјі абу сещөм, кущөм вөлі капитализм дырјі. Сылы пуктөма колана кыщјас, рамкајас. Најөөн вескөдлө совет власт. Војеннөј коммунизм дырјі вузасөмсө вөлі дугөдөма, секи вөлі став лышкаторсө колө сетны государствоы-да. Выл економическөј политика дырјі вот мынтөм бөрын колөм лышкаыс вөлі колө крестяһин кіө, коді вермө вөлі сјөс вузавны.

Продналогө вуҗөм, сыкөд щөщ вөляыс вузасөмө вуҗөм, лоі шөркөдҗема олыг крестяналы һылыд мунөмөн. Шөркөд-

дема олыз крестанін ез паныд мун „военној коммунизмы“, кодыр муніс контрреволютсїякөд оружюөн вермагөм, кодыр вөлі колө пазөдны помещїкјаслыз да генеральскөј контрреволютсїялыз узкөдчөмсө. Гражданскөј война бөрын сїю зев жоа кутіс петкөдлыны ассыс дөзмөмсө.

НЕП (новөј экономическөј полїтика) лөвөдөм ваядїс шөр-кофдема олыз крестанакөд жітөд кутөм бурмөдөмө, лөгөдїс подув робочөј класс да шөркофдема олыз крестана костын хо-жајственнөј сојуз лөвөдөмын. НЕП подув пыр-і вөјім мі сещөм кадө, кодыр крестана паскыда кутісны сувтны коллектїві-затсїја туј вылө, кодї жона кыпөдө оланногсө өіктса ужалыз војтырлыз.

Вузасөм коланлун жылыз.

НЕП-ө вужїгөн мїжан өвмөсным ставыс пөшти вөлі пазалөма: жітөдыс промышлен-ност да өіктса өвмөс костын лої қїкөз тор-жалөма. Робочөјжаслөн да крестаналөн оөкыда олөмыс пыр-жө вөлі щөктө бурмөдны налыз оланногсө. Та вөсна медыжыд могөн вөлі—содтыны өіктса өвмөсын продукта вө-чөм, буржыка лөвөдны кар да өікт костын товаро-обмен. Мед ескө леэны сулалыз фабрік-заводјас, колө вөлі продовольствїю, колө вөлі отсавны крестаналы унжык вөдїтны наң. Мед ескө бөгтны крестаналыз робочөјжасөс вердөм вылө наң, абу сөмын налог пыр, щөщ-і вежлагөм пыр, колө вөлі лөвөдны нөбан-вузаван жітөд өікт да кар костын.

Та вөсна НЕП медвоэза војасса кадө партїялөн лозунгыс вөлі Ленинлөн лозунг—„велөдчыны вузавны“.

НЕП медвоэза војаснас вузасөмын выльыжыд јукөд сурї частнөј капїталїстјас кїө. Сөмын воыг-воө совет государство бөгтїс вузаван аппаратсө аслас кїө; государстволөн вузасөм да кооператсїја өтарө-пыр жіткісны частныкөс бөрлаң. Государ-ствоса вузасөм пыр вынгалїс хожајственнөј сојуз робочөј класс да ужалыз крестана костын.

НЕП да капїталїзм- лөн быдмөм.

НЕП-ө вужөмкөд капїталїзм паскалөм-лы лої неыжыд вөла. Карјасын леэїсны частнөја вузасөм. Государство кутіс сөтав-ны арендаө частнөј предпрїимательјаслы посны предпрїят-төјас, а ассыс став вынсө да вїдөдөмсө вужөдїс гырыз промыш-ленност кыпөдөм вылө.

Экономическөј выль полїтикаө вужөм воэжыксө кыпөдїс зев ыжыд нїмкофасөм мїжан врагјас пөвсын. Најө кутісны шуны, коммунизм-пө мїжан странаын ез вермы лоны; большевїкјас-пө бөр вооны капїталїзмө. Најө чајтїсны, мыј вөлаа вузасөм ле-эдөмкөд щөц, кутасны бөр сөтавны фабрік-заводјас важ фабрі-кантјасыслы, сөмын најө чорыда ылалїсны асланыс чајтөмын.

НЕП-ө вужігөн партія пыщкын лоісны кушом сурө шат-ласомјас: партијаса откымын шленјас јурсө ошөдісны. Најө кутісны шуны: „кыңи-нө, ми-өд воңжык вермагом капиталістјас-көд, а өні сетам налы арендаө предпріјаттөјас. Воңжык быд-гама вузасөм вөлі дугөдам, вермагам вөлі ськөд кың контр-револүтсіјакөд, а өні агным сетам лозунг „велөдчөј вузаны“.

Ташөм мөвпалөмјасыс медга-нын вөлісны, сің шуган „робочө оппозиціјаын“, көні нырщікалісны Шлапныков да Коллонтај.

Партія сетіс чорыд отпор ас пөвсас сещөм мөвпјас лоөм-лы. Партія індіс, мыј економіческөј выль політікаө вужөм оз-на ло капиталізмкөд вермасөмыө дугдөм, сіјө оз-на ло, мыј ми вунөдім сотсіалізм строј вөсна вермасөмсө. Економіческөј выль політіка лоө, мыј партія воңө нуөдө сотсіалізм вөсна вер-масөмсө выль ногөн, ужалыг крестаналыг корөмјассө пыффи бостөмөн да најөс ас бөрсө кьскөмөн.

Војна вылын овлоны сещөмторјас, кодыр арміјалы колө бостны протівныкыг крепөст. Сіјө ускөдчө сы вылө штурмөн. Штурмнас-кө крепостсө бостны оз поң, секи арміјаыс штурм-гагыс вужө осадаө. Сешөмтор-жө-і міјан артміс. Револүтсіја-лөн выныс лоі тырмымөн, мед ескө бостны да вынөдны про-летаріатлыг диктатурасө, сөмын сіјө вылыг ез ло тырмымөн, мед ескө пыр-жө вужны сотсіалізм нога оломө овмөс кьпө-дөм бокгаң.

Војеннөј коммунизм дырға војасын ми зілім сотсіалізм но-га олом вылас (пөрадокас) вужны лобөвөј атакаөн лыбө штур-мөн. Сіңсө ег вермөј. Ковмісны уна колана вужан мерајас. НЕП лөгөдөмөн штурмгаң ми вужім осадаө. Ми пунктім асво-ңын мог—нуөдны страна економикаын капиталізм подув вылө наступајтөмсө выль ногөн (выль способјасөн).

Мыј сіјө НЕП-ыс.

Мыј-нө сіјө НЕП-ыс? Тротскістјас шуө-ны вөлі, мыј НЕП-ыс лоө сөмын бөрө му-нөм, сөмын нылыд (уступка) вөчөм. Најө сорнытчісны везіг сетчөң. бытөкө НЕП-ыс лоө капиталізмлы нылыд вөчөм. Најө лыффыны вөлі, мыј міјанлы быт лоі нылыдсө мунны, му-көд странајасас пролетаріатлөн револүтсіјаыс падміс-да, а өті странаын сотсіалізм течны, на ногөн, оз поң.

Збыльвылас НЕП-ыс вөлі нылыд мунөм ез капиталізмлы, а шөркөдфема олыг крестаналы. Ми бөрыңтчим ег сы вөсна, мед ескө сетны вынөавны міјан странаын капиталізмлы, а сы вөсна, мед ескө выльмөдны (перестроитны) ассыным рад-јасөс да паскыджыка, котыртчөмөнжык воңө нуөдны капита-лізм нога элементјас вылө наступајтөмсө. XI-d партсјезд вы-лын-нын Ленин шуліс, мыј бөрыңтчөм помагіс-нын. Заводітчіс-вын перегруппірујтөм паскыджыка наступајтөм вылө. Ми кутім

вужны наступајтөмө овмөс кыпөдан фронтвывса торја јукөд-
жасын—медвоз промышленностын да вузагөмын; сені пуктөма
вөлі мог эскөдны да вештыны бокө капіталізм нога элемент-
жасөс. Тајө політикасө партіја чорыда нуөдө НЭП јөзөдан мед-
возға воганыс.

XIV-d сјезд вылын партіја сетіс індустріалізатсіја нуөдан
лозунг, шуіс вужны промышленностса став фронт кузаыс чо-
рыда наступајтөм вылө, вылө фабрік-заводјас вөчөм вылө, мед
ескө сіјөн четчөдны шоньд пукаланінјасгыс асгыным пышкөс-
са һепманјасөс да мездыны СССР-өс ставмуывса капіталіст-
јас завөіомогтыг. Странаын індустріалізатсіја нуөдөм лоі мед-
возға етапөн міянын сотсіалізм нога наступајтөм паскөдөмын.
XV-d сјезд вылын вөлі кыпөдөма мог—нуөдны өіктын кољ-
лектівізатсіја. Тајөн капіталізм нога элементјас вылө насту-
пајтан фронтыс нөшта-һін паскаліс, вужіс шөщ-і өіктө. Мед-
бөрын XVI-d сјезд лоі став фронт кузаыс чорыда да паскыда
сотсіалізм нога наступајтөм нуөдан сјездөн. Тајө наступајтө-
мыслөн мог—паскыда да вужганыс һещыштны капіталізмлыг
вужсө, коді мед вәјөдіс ескө міјан обществоөс классјас вылө
јукөм бырөдөмө. сорвыв кољлектівізатсіја да кулакјасөс, кық
классөс, бырөдан політика нуөдөмөн, мі петім медбөрја да чо-
рыд бојө „отечественнөј капіталізмкөд“, код јылыг воқжык
төдіс Ленин јорт НЭП-ө вужан медвозға војаснас.

Партіја да сылөн Центральнөј Комітет ас кадын верма-
өісны тротскістјаскөд, кодјас вөлі шөктөны заводітны кулак
вылө наступајтөмсө сещөм условјөжасын, кодыр сещөм
наступајтөмыс ескө һінөм ез сет. Сіјө каднас (1926-27 воја-
сын) мі егө-на вермөј кулаклыг һаһсө вежны совхознөј да
колхознөј һаһөн, секі ез-на вөв паскалөма гөль да шөркод-
фема олыг крестаналөн колхозјасө пырөмыс. Та вөсна партіја
тротскістјаслыг шөктөмјассө лыфдіс кық авантюрізм.

Кодыр воіс кад заводітны паскыда, нуөдны сотсіалізм нога
наступајтөм, кодыр совхозјас да колхозјас кутісны ворсны өік-
тын зев ыжыд роль, кодыр кулак вылө наступајтны партіјаөн
вөлі паскыда мобілізујтөма гөль да шөркодфема олыг крестан-
наөс—сек партіја зурагіс вескыд выв кежысјаскөд, кодјас
вөлі кыскөны партіјаөс бөрө, торкөны вөлі заводітчөм сотсіа-
лізм нога наступајтөмлы. Партіја кужіс кучкыны кіјас кузаыс
вескыдывыв дезертірјаслы. Капіталізм нога элементјас вылө
наступајтөм паскалө, но партіјалөн ыжыд заслугаыс сын,
мыј сіјө вескыда богтіс наступајтны заводітан ка дсө, ез сет,
чы-һі вескыдывыв, һі „шугавыв“ оппортуністјаслы.

НЭП лоө капіталізмөс леэөм, сөмын урч іт өмыж да өз.
Овмөсын медыжыдторјассө робочөј класс коліс аслас кіө, на

вылө мыжгөмөн сiјө кутө, назмөдө капитализмыслыг быдмөмсө. Кодыр овмөсын ыжыдторјасыс (команднөј высотајасыс) вынгалисны, секи на вылө мыжгөмөн робочөј класс капитализмлыг быдмөмсө назмөдөм полiтикагаң вужiс капитализмыслыг вужјассө һещкан полiтикаө. НЕП лөө—овмөсын сотсиализм нога да капитализм нога элементјаслөн вермагөм. Економическөј выль полiтика веккөдөма овмөсын сотсиализм нога элементјас кыпөдөм вылө, овмөсыг капитализм нога элементјасөс чiнтөм пыдi; сiјө веккөдөма капитализм нога элементјасөс сотсиализм нога элементјасөн вермөм вылө, классјас бырөдөм вылө, сотсиализм нога овмөслы подув течөм вылө.

НЕП лөө оз сөмын асвөлаыг вузагөмөн, сiјө лөө, мыј гсударство веккөдлө (регулирујтө) вузагөмнас, нуөдө рынок бөрға контроль. Асволаа вузагөм економическөј выль полiтикаөн леңма сы вөсна, мед ескө воңө јөткыштны сотсиализм течөмсө.

Кымын јонжыка вынгөдас пролетариатлөн дiктатураысовмөсыг медыжыдторјассө, сымын асвөлаа кыз гурө (анархическөј) вузагөмыс кутас кывзыны (подiнајтчыны) план сертi веккөдлөмлы (регулирујтөмлы).

Тажөс оз гөгөрвоны мијан партија пыцкын веккыдвыв кежыөјаслөн представительјасыс. НЕП-ын најө адқоны сөмын асвөлаыг вузагөм. Та вөсна најө вөли шуоны, ти-пө һаң заготовитiгөн кутад вөли кулакјасөс һаңөн спекулирујтөмыө, сiјөн-пө ти аһыд-i вежад (отменајтад) НЕП-сө.

Тротскiстјасыд-и веккыдвыв кежыөјасыд вежнөдлөны економическөј выль полiтика јылыг Ленин нога гөгөрвоөмсө. Ленин адқө вөли НЕП-лыг коланлунсө сыын, мед леңны асвөлаыг вузагөм, капитализмлыг һејона быдмөм да веккөдлыны (регулирујтны) најөн, чукөртны робочөј класс киө хожајственнөј вынсө, мед ескө өдјөжык вужны кулак да непман вылө насту-пајтөмө, бостчыны һещкыны капитализмыслыг вужјассө.

Кымын воңө мунам сотсиализмлаң НЕП рельсјас вылын, сымын кутас усны НЕП-лөн коланлуныс. НЕП партијаөн лөгөдөма збылыг да дыр кежлө, сөмын абу пыркежлө. Воас кад, кодыр ми шыбитам НЕП-сө, кыз сотсиализм течан могјаслы ковтөм полiтика. Сөмын тајө оз-на ло, мыј сiјө кадыс өни воис-һин. Öни ми НЕП-ыг ог-на өтдортчөј. Та јылыг сөмын мыј һермөны горзөны пролетариатлөн врагјасыс, бытөкө партија өтдортчiс НЕП-ыг, ми өни рыноксө воңда дорыө аскиө јонжыка бостiм, аһным-һин веккөдлам сiјөс сотсиализм течан могјаслаң-да. Збыльвылас партија һекор ез өтдортчыв НЕП дырјi рынокөн веккөдлөмыө (регулирујтөмыө). Партија һе-

кор ез донјав НЕП-сө кыҕ тыр, ынөмөн поштөм асвөлаа ву-
засөм. Сөмын өнө мјан ем вьл, медбөрја етап економическөј
вьл политика паскөдөмын.

**НЕП подулөн сот-
сиализм течөмын
успехјас.** НЕП лоө классјасөс бырөдөм вьлө
везкөдөм политикаөн. НЕП пыр мө мунам
сотсиализмө. НЕП подулөн мө зев ылөз ко-
лым војнаөз дырга производствосө. 1929-30
воын өктса овмөсын продуктсијаыс војнаөз дырга сертө вөлі
114%, а промышленностын производстволөн ыждаыс војнаөз
дырга сертө 180 прөцент мында лөбө пөшти кык мында. Көрт-
туј сөз војнаөз сертө лөбө 137% гөгөр, а грузооборотыс војна-
өз сертө ыждис пөшти кык ыждаөз. Народнөј дохоллөн шөр
пөллөсө вога сөдөмыс бөрја војаснас кәјө 15%-өз. Государствоса
бјуджет бөрја кујим онас сөдис кык мында.

Мө сөз-жө вермөм воны сетчөз, мөј странаын индус-
триализатсија нуөдөм мунө воэ зев гырыс воков-
јасөн XVI-д сјезд вьлын Сталин јорт зев вескыда вөсталис, мөј
мө сулалам-ын мјанлыс странанымөс аграрнөј странаыс ин-
дустриальнөј странаө пөртан порог вьлын.

Став народнөј овмөсса валөвөј продуктсијаын промышлен-
ностлөн да өктса овмөслөн јукөныс војнаөз сертө 1929-30 во-
ын вежсөс со кыҕи:

	Војнаөз.	1929-30 воын.
Промышленност	42%	53%
Өктса овмөс:	58%	47%

Бузалан продуктсија јукөдын промышленностлөн јукөныс
(долаыс), ферт, нөшта-на лөбө вьлынжык.

Индустриализатсијалыс воэ мунөмсө петкөдлө-и сјјө, став
промышленнөј продуктсијаас кушөм јукөныс сөкыд да кокнө
промышленностлөн.

Танө кык воон сөз-жө лоисны вежсөмјас: сөкыд промыш-
ленностыс мјан промышленнөј строителствоын пыр өтарө ку-
тис паскавны. Тајө лыдпасјасыс зев бура петкөдлөны сјјөс:

	1927-28 во	1929-30 во.
Сөкыд промышленност јукөныс	43%	48%
Кокнө	57%	52%

Став народнөј овмөсас воын мунөны сөмын овмөсса
сотсиализм нога элементјас. Став мукөдыс мунөны
увань. Тајө тыдалө көт шуам сыыс, кыҕи мунө капитал пунктө-
мыс народнөј овмөсса торја секторјасө. Капитал пунктөм—сјјө
производство паскөдөм вьлө да вьлпөв оборудујтөм вьлө сөм
вөзөм.

Капітал пуктöмыс вöли тащöм:

	1925-26 воын.	1929-30 воын
Государственнöй да кооперативнöй секторö . .	2.255	10.008
Частнöй секторö . . .	3.081	2.940

Нöль воён капитал пуктöмыс частнöй секторö весиг чинис, а государственнöй да кооперативнöй секторö пуктöмыс содис 4¹/₂ дорыг унжык вылö.

Став вузасöмас частнöй вузасöмлөн јукöныс 1925-26 воын вöли 25% вылö, а 1929-30 воын лои сöмын 4%-ыг-на ещажык. Роҗнычнöй вузасöмын частныклөн јукöныс 1925-26 воын вöли 43%, а öни 11% дорыг ещажык.

Став валöвöй продуктсия гертыс общественнöй секторлөн јукöныс 1925-26 воын вöли 35%, а 1929-30 воын лои 51% дорыг унжык. Бөрја војаснас сотсиализм течöмын тащöм воҗо муноmjасыс отсалисны мијанлы ез куш сöмын капитализм нога элементјас вылö наступајтны, щöщ отсалисны пуктыны вылногөн горни промышленност да гиктса овмöс костын, пролетариат да ужалыг крестана костын јитöд (смычка) кутöм јылыг.

**Јитöд (смычка)
кутöмлөн важ да
выл формајас.**

НЕП дырга медвоҗа војаснас промышленност да гиктса овмöс костын јитöдыс (смычкаыс) кутöвö вöли медгасö вузасöмын пыр. Кыҗ шуöны вöли, јитöдыс мунис „ситеч“ пыр. Сотсиализм нога промышленностлөн кыптöм, сотсиализм нога команднöй высотајас вынмöдöм вадöдö выл формаа јитöд кутöмö, производственнöй подулөн-нын. Јитöдыс лоö металлическöјөн, машиннöјөн. Тајö лоö, мыј пролетариат кутö отсавны крестаналы техника подулөн овмöссö кыпöдöм-выльмöдöмын. Тајö, ферт, оз-на ло, мыј вежлагöмыс (обменыс) кар да гикт костын дурдö да вузасöм пыр јитöд кутöмыс вешјö бокö. Оз: öд машинајасыс колхозјаслы сиз-жö сетчöны вежлагöм пыр. Сöмын тани-öд мед колана сизö, мыј выл формаа јитöдыс лоö—промышленност да гиктса овмöс костын производственнöй јитöдөн, кодыр промышленностыс ачыс-нын кутö вескөдлыны гиктса овмöсын производство паскөдöмөн.

Јитöд кутан медколана выл формајасөн лоöны: öти-кö—выл совхозјас котыртöм да важ совхозјаслыг ужсö бурмөдöм; производственнöй јитöд лөгөдöмын мөд форма лоö—выл колхозјас котыртöм да важ колхозјасöс вынмөдöм, кодјас öтувтöны öтувја овмöссö посны, разалöм крестана овмөсјасöс. Сегза зев ыжыдтор гикткөд выл формаа јитöд кутöмын лоöны машин-о-тракторнöй стантсияјас.

Воқо колө индыны производственнөй кооперіруј-төм јона паскалөм вылө да сени өтувјөн ужалөм пыр өтарө паскалөм вылө. Паскыда контрактатсіја нуөдөм сіз-жө лоө јитөд кутөмын зев колана формаөн, сіјө јитө промыш-ленност да сіктса овмөс паскалөмсө.

Медбөрын јитөд кутан выль формајасыс төдчөны госу-дарствоса да кооператівнөй органјасөн, сіктса овмөсын уро-жај кыпөдөм куза, уж бурмөдөм-паскөдөмын.

Міјан партіјаын вескыдыв оппортунизм нога элементјас оз көсјыны гөгөрвоны коланлунсө робочөй класс да ужалыө крестана костын выль формаа јитөд кутөмлыс. Бухарін неөтчы шулывліс, міјанлы-пө воқ-на вужны јитөд кутан важ формајас-ганыс выльјасас; міјанлы-пө колө вескөдчыны медвоқ торја крестанін овмөс інтерес серті; мі-пө вывті воқо котыртім сіктын өтувја овмөсјас лөгөдөмын да с. в.

Тақі сорні пуктөм-лоө јитөд пуктөм куза Љенін нога ві-қөдөм гөгөрвотөм. Љенін унаыө индыліс сы вылө, мыј вузасан јитөд кутөм лоө туйөн, код куза мі мунам сотсіализм нога сікт течөмлаң, міјан целыс абу куш сіктлөн һөбөм-вузасөм.

Міјан целыс сын, мед ескө лөгөдны, сіктөн вескөдлөм сөкыд промышленностгаң, сетны отсөг сіктса овмө-сын машинізатсіја нуөдөмын, өтувја овмөсјас течөмын. Öнi, ко-дыр міјанлыө мујаснымөс гурјөны уна сурс трактор, кодыр дорыв коллективізатсіјалөн опытыс өинвозын, кодыр став сіктыс-нын паскыда кыпөдчiс коллективізатсіја туй вылө,—өні вузасан јитөд кутөм абу-нын тырмана.

Выль формаа јитөд кутөмсө аңытөг вескыдыв оппорту-нистјас вөлі лыдфөны, мыј сөмын кокні промышленност от-салө сіктса овмөскөд јитөд вынмөдөмлы. Промышленностса тајө отраслјассө (текөтiлнөј, кожевеннөј, обувнөј промышлен-ност да с. в.) најө вөлі шуөны „смычковөј“ отраслјасөн. Та вөсна-і најө щөктөны вөлі јонжыка паскөдны кокні промыш-ленност, кодыр абу-на вөлі тырмымөн кыпөдөма сөкыд про-мышленностсө.

Тақі сорнісө пуктөмөн вескыдыв оппортунистјас вөлі өтка-зывајтчөны сіктын коллективізатсіја нуөдөмыс, најө вөлі лыд-фөны, мыј міјан странаын дыр-на, уна да с во кутасны овны өтка посныдiк овмөсјас. А збыльылас быд воқмөстчыс гөль да шөркодфема олыс крестанiнлы гөгөрвоана, мыј өтка кре-стана овмөс вылын воқо мунны он вермы, посні крестана ов-мөсјас пыр он вермы бурмөдны оланногсө ужалыө војтырлыс сіктын, мыј сетчө туйыс—сөмын коллективізатсіја.

**Овмӧс җоңтан да
реконструкция
нуӧдан кадјас НЭП
дырји**

НЭП медвоҗаа војасыс вӧлісны став
народнӧй овмӧссӧ җоңтан војасӧн. Зев
ыжыда ковмис зелӧдгыны вын робочӧй клас-
слы, гӧль да шӧркодҗема олыг крестаналы,
мед егкӧ бурдӧдны дојманінјассӧ, кодјасӧс
вӧлі вӧчӧма овмӧслы војнаӧн да белогварҗејшинаӧн.

НЭП заводигчигӧн вӧлі җартӧм, мыј народнӧй овмӧссӧ вој-
наӧз дырға кадӧз кыпӧдӧм вылӧ ковмас даc во гӧгӧр. Сӧмын
1926-27 воын-нын ми вокковтим војнаӧз дырға урөвөңсӧ.

Медвоҗаа војаснас-на, кодыр овмӧсыс мијан ез-на вӧв кып-
тӧма војнаӧз дырға кадӧзыс, ми ег сӧмын җоңталӧи важ пред-
пријатҗӧјас, кодјас колӧма вӧлі мијанлы важ стројсаң, ми секи-
нын кутим нуӧдны уж—народнӧй овмӧсын реконструк-
тсїја куҗа.

Производстволӧн војнаӧз дырға урөвөң—сїјӧ зев гӧль уро-
вөң, бӧрӧ колӧм страналӧн урөвөң. Ми сы вылын сувтны ог-
вермӧј, сїјӧ бӧрӧ колӧмсӧ поҗӧ бырӧдны сӧмын став народнӧй
овмӧссӧ выль подулӧн, воҗӧ муныг техника подулӧн течӧмӧн,
кущӧм капитализм странајасса овмӧсын.

Нҗроднӧй овмӧс җоңтӧм отсаліс мијанлы топыда ботҗыны
народнӧй овмӧсын реконструкция нуӧдомӧ, сылыг бӧрӧ ко-
лӧмсӧ вужӧмӧ. Парҗијалӧн XIV-д сјездыс-на егис лозунг нуӧд-
ны индустриализатсїја—вӧчны выль фэбрик-заводјас, кодјас вӧчны
кутасны оз сӧмын потреблајтанторјас, щӧщ-ї производствон
ужалан кӧлуј—машінајас. Народнӧй овмӧсын реконструкция
нуӧдомын тајӧ лозунгыс лоӧ медзумыт подулӧн, кодӧс парҗија
чорыда нуӧдӧ олӧмӧ.

Гӧкыд промышленностӧс пазкӧдӧм отсалӧ крестана ов-
мӧсјас ӧтувтӧмлы. А крестана ӧвмӧсјасӧс ӧтувтӧм, гиктса ов-
мӧсын социализм нога гырыг производство котыртӧм, вогтӧ
зев гырыг верманторјас гиктса овмӧсӧ воҗын муныг ма-
шіннӧј техника суйӧмын народнӧй овмӧсын реконструкция
җикӧз вејас мијан страналыг җужӧмбансӧ. Реконструкция кадӧ
мијан странаным неповскӧј странаыг пӧрӧ социализм нога
странаӧ.

**Мијан строїсель-
ствон планлӧн
колӧмыс.**

Воыг-воӧ овмӧс кыпӧдӧм мијан јитчӧ
сыкӧд, везкыдаӧ лӧгӧдӧма плановӧј
везкӧдлӧм мијан народнӧй овмӧсын.

Капитализм дырји овмӧсӧн план серҗи везкӧдлӧм оз вермы
лоны. Ферг, торја капиталістјас лыбӧ капиталістјаслӧн ӧтувт-
чӧмјас (монопольајас) вермасны асланыс предпријатҗӧјасын
производствосӧ нуӧдны план серҗи. Најӧ вермасны, шуам, лыҗ-
фыны, мыјдта да кущӧм тӧвар вӧчны, кущӧм кадӧ вежны важ
машінајас вылјасӧн, кущӧм доңјас индыны тӧварјас вылӧ да с.в.

Сөмын торја заводјасөн лыбө промышленностса торја от-
раглыјасөн вескөдлөмыс воҗө капиталистјаслөн организатсияјас
мунны оз вермыны. Капитализм странајасын некод оз вермы
воҗыв шуны, кыҗи воҗө кутас мунны народнөј овмөс кыптө-
мыс. Кыптөмыс мунө аслыс-ачыс, өтхитнөја, кыҗи ми шүлим-нын,
мунө конкурентсияа вермагөм торја капиталистјас костын, ка-
питалистјас отувтчөмјас костын да торја капиталист государ-
ствојас костын. Тајө вермагөмыс кыпөдө криҗисјас, војнајас да
став народнөј овмөсас дорыв торкгалөмјас.

җик мөд—Совет странаын. Робочөјјаслөн государство тани
көҗаин став гырыс производство вылас: сийө кутө аслас кын
промышленност, банкјас, көрттујјас, мукөд государствојаскөд
вузасөм, сылөн щөц-и став муыс.

Тајө „команднөј“ высотајассө аслас кын кутөмөн Совет
государство вермө вескөдны колана туйөд став народнөј ов-
мөс кыптөмсө. Сийө вермас воҗык өрнөитны да индыны, кыҗи
колө нуөдны промышленностса торја отраглыјас кыпөдөм, мед
ескө најө өдјөжык паскалисны, медга-нын мед став овмөсыс
вөли мунө социализмлаң.

План серти ужалөм поҗө нуөдны-и колхозјасын, кодјас
топыда јитчөмагө пролетариат государство органјаскөд да ужа-
лөны најө отсалөмөн да најө вескөдлөмулын. Сөмын кыҗи-нө
план серти кутан кыпөдны өтка крестана овмөсјасөс? Совхоз-
лы-өд поҗө щөктыны: ен көҗ те су, а көҗ шобди; ен начкы
том скөтөс. Поҗө индыны колхозлы—вужны техническөј культу-
рајас вөдитөм вылө. Сөмын кыҗи тајөс „щөктыны“ өтка олыс
крестанинлы? Отка овмөсјаслөн ем асланыс „план“ овмөссө
воҗө нуөдөмын. Куш агитатсияөн он вермы сылы щөктыны си-
җи лөгөдны аслас овмөсын „плансө“ мед ескө сизі өтвөстын
мунис овмөс кыпөдан став планыскөд.

Богтам пример: Государство сакар вөчан заводјас бурмө-
дөмөн да паскөдөмөн шуө содтыны сакар вөчөмсө 20% вылө.
А сакар вөчан завод бердса сиктјасыс крестана ез паскөдны
өвекла вөдитөмсө. Сиз-кө-и сакар вөчан плансө 20% вылас
паскөдөмыс торкас.

Сизкө, кыҗ-нө поҗө нуөдны став народнөј овмөснас план
серти вескөдлөмсө. Вермасны оз партија да совет государство
асланыс планнас влјајатны крестана овмөсјас паскөдөм вылө?

Вөлөмкө поҗө вөчны и сийөс. Мед ескө, шуам, Узбекис-
танын Фехкана (крестана) унжык көҗисны текстильнөј промыш-
ленностлы колан хлопок—сетчө колө важны һаң. Сы кынҗи,
колө һаң вылө донсө пуктан сөщөм польтика, мед ескө
Фехканыныслы вөли буржык көҗны хлопкөсө, шобди көҗөм до-
рыс. Капитализм дырји капиталист һаңтө нуас вузавны сетчө,

көні донажык. А Совет госуларство нуо сетчө, кытчө колдө-
гетны крестанінлы вајом һаһ, мед ескө сійө вужіс мөд, дона-
жык культурајас вөдітөмө, кодјасөс мукөд местајасын вөдітны-
сө оз поң. Ферт, мі тајөс вөчны вермам сы вөсна, мыј көрт-
тујјасыс робочөј госуларство кын; сійө-жө кын өіктса овмө-
сын ужалан машинајас вөчөм, удобреньнөјас вөчөм, текгөһнөј
промышленност да с. в.

Кымын вынажыкөе лөһны робочөј госуларство кын на-
роднөј овмөсса команднөј высотајасыс, сымын јонжыка, на
вылө мыждөмөн, сійө вермас вліјајтны став народнөј овмөс
паккаләм вылас, щөщ-і өтка крестана овмөсјас вылө, вөскөдны
кутас најөс сотсіалізм течан туј вылө. Сөмын өні-һін лөө пыр
өтарө гөгөрвоана, мыј медвөскыд тујыс өтка крестана овмөс-
јасөс сотсіалізм течан став планас сүјөмын лөө—өтка крест-
тана овмөсјасөс колхозө кыскөм, көні најө, ассыныс олан-
ногсө бурмөдөмкөд щөщ, кутасны вөчны өтөі уж мјјан страна-
са став ужалыс војтырыскөд.

Ферт, өні он-на вермы ставсө індыны планын. Планын,
шуам, он вермы воңыв пасјыны, кушөм лөө повөдла, а мј-
јан условјөјасын сійө вермас вөчны гырыс вөжөмјас урожај
воһмын, сің-кө сійө торкас-і став хоңајственнөј плансө.

Лыбө бостам тащөм прөмер: мі вајам заграңичаыс мыјкө
ыжда јукөн хлопок мјјан текгөһнөј промышленностлы. До-
ныс сы вылө мөровөј рынок вылын колө быд во кешлө важыс.
Мјјан лыдөдөм сертө-кө сылөн доныс һөуна лөі улынжык, сөкі
мі вермам ткаңјас вөчан проіводство плансө тыртны содтө-
дөн. Мјјан чајтөм сертө-кө доныс сылөн һөуна вылынжык лөө,
өөкі мі ещажык вермам һөбны хлопкөсө, сің-кө, мі ічөтжыка-і
плансө тыртам.

Ставыс тајө вөстапө сы јылыс, мыј өні олөмыс оз-на
вөч мјјан хоңајственнөј планјасө вөскөдөмјассө.
Кодыр ем-на мјјанлы өтдор классөвөј группајас (шуам, кулак),
налөн мјјанкөд вермасөмыс сің-жө вөчө мјјан планјасө вөжла-
ләмјас. Сөмын сотсіалізм дырјі поңны кутас став
народнөј овмөссө нуөдны точнөја воңыв вөчөм
план сертө.

Народнөј овмөс паккөдан вөса планјас мі вөчам 1925-26
вөсаһ-һін; тајө планјассө лөөдөдан опытыс вөсталө, мыј воңжык
адзыны мјјан овмөс паккаләмын медыжыдторсө—мі вер-
мам. А та вөсна мі вермам нуөдны план сертө вөскөдләм став
народнөј овмөсас.

Медга-һін колана планыс народнөј овмөсын реконструкт-
сіја нуөдан кадө.

Ми өни вочам уна выль фабрик-завод, електростантсijaас, көрттуjас, совхозjас да с. в. Көни, кушом кадын најос вочны? Кушом ногон ботчыны нуодны стрөйтчөмсө? Та вылө воча виңны вермам, сөмын ем-кө кузжык кад кeжлө план.

Со мыj вөсна народнөj овмөсын реконструктсija вылө ву-жөмкөд мижан воңын сувтө мог—лөгөдны народнөj овмөс кы-пөдан планjас абу куш өтi во кeжлө, а кузжык кад кeжлө. Со мыj вөсна 1928-29 воын партиjа да правительство лөгөдiсны народнөj овмөс кыпөдан вiтвога план.

VII-d ЈУКӦд

Сотсиализмӧ еіктӧн тујыс.

**Октябрса револю-
тсіјалӧн еіктын мӧд
вожков**

Міјан странаын Октябрса револютсіја вогтис туј сотсиализм нога олӧм лӧгӧдӧмлы, міјан странаын сотсиализм нога общество те-чӧмын подув (фундамент) пунктӧмын Октябрса револютсіјалӧн медвоҗҗа вожковнас еіктын вӧлі помещік-јаслыг мусӧ мырдӧн богтӧм (конфіскујтӧм). Вӧлі бырӧдӧма му вылӧ частнӧј собственност. Сомын му нӧбӧм-вузалӧмсӧ дугӧдӧмыс оз-на ло еіктын капитализм вужсӧ бырӧдӧм. Кытчӧҗ емӧс еіктын поснӧі ӧтка овмӧсјас, кодјас збыльвлас лӧоны капитализм нога овмӧсјасӧн.

Гражданскӧј војна помалӧм бӧрын, воҗҗыксӧ ковміс јӧт-кыштны воҗӧ промышленност паскӧдӧм, лоі став вын везкӧдны сӧкыд промышленност җоңтӧм да кыпӧдӧм-паскӧдӧм вылӧ. Такӧд щӧщ лоі нӧжјӧнӧкӧн дагыны крестана овмӧсјасӧс сотсиализм туј вылӧ вужӧдны кооператсіја пас-кӧдӧм пыр. Тагаң артміс, мыј НЕП дырга медвоҗҗа каднас міјан странаса овмӧсным вӧлі сулалӧ кык торја подув-јас вылын. Ӧтӧі подулыс—сотсиализм нога гырыс промыш-ленност, кодӧі лӧӧ сотсиализмлӧн базаӧн. Мӧд подулыс—разалӧм поснӧі крестана овмӧсјас, кытыс чужӧны капитализм нога, кулатскӧј овмӧсјас. Помтӧг тащӧм торја подувјас вылас на-роднӧј овмӧс сулавны оз вермы, лӧбӧ капитализм кутас јірны подувсӧ пролетариат фіктатуралыс, лӧбӧ сотсиализм нога про-мышленност лӧӧ воропӧн сотсиализм нога подувлаң крестана овмӧсјасӧс бергӧдӧмын, лӧас воропӧн еіктын капитализмлыс вужјассӧ нещкӧмын.

НЕП медвоҗҗа војаснас-на Јӧнӧн шуліс, міјанлы-пӧ ков-мас нуӧдны медбӧрја да чорыд тыш розҗіјаса капитализмкӧд, кодлӧн подулыс пырӧма разалӧм крестана овмӧсјасӧ. Тајӧ мед-бӧрја да чорыд тышыс капитализмкӧд міјан странаын мунӧ бурещ ӧнӧі, кодыр овмӧс кыпӧдӧмын воҗӧ мунам колан војасса оыт вылын міјан еіктјасын паскыда мунӧ колхоз-јас лӧгӧдӧм. Сіјӧ тыдалӧ дорвыв кольлективізатсіја да сы пыр кулакјасӧс, кыҗ классӧс, бырӧдӧм нуӧдӧмын.

Колхозјасо вужом Октабрса револуцјалон лоо м о д да решајущој воколон мијан странаын сотсиализм нога обществолы подув (фундамент) течомын.

Тажо мод воколос лоі дагтома, ҕерт, промышленног да ҕиктын кооператсја паскөдөмын уәпехјасөн, көдөс Ленин јорт вөлі лыҕдө, пролетариат диктатура условјоын, сотсиализмө вескыд туйон.

Пролетариат диктатура дырји кооператсјалон рольыс. Меңшевикјас да тротскістјас лыҕдөны, бытөкө, шөркөдөма олыг крестана некущом условјојасөн оз вермыны вужны өтүвја овмөсјасө. Шөркөдөма олыг крестанін— лоо собствеңникөн,— шуоны најө,— та вөсна некыҕи он вермы сјјөс щөктыны өткажитчыны аслас собственностыс. Сјјө оло посні собствеңник інтересөн. А посні собствеңниклөн інтересыс некыҕ оз вермы өтлааны өтүвја овмөсса інтерескөд. Ленин вөлі индө мөдарө: ем-пө туй посні собствеңниклыг інтересө јитны өтүвја інтерескөд.

Сетчө позө воны кооператсја пыр. Та вөсна-і Ленин вөлі шуө кооператсјатө сотсиализмө сурјаа туйон.

Мыј сјјө кооператсјаыс, кущом сылөн формајасыс да кущом роль сјјө ворсө ҕиктса овмөс өтүвтөмын?

Кооператсја чужіс важөн-нін. Сјјө ем-і капитализм странајасын. Сјјө паскавліс-і сардыра Россияын, көт-і мукөд странајасын дорыг омөлжыка. Сөмын капитализм дырји кооператсја өтүвтө зев еща јөзөс, медгасө буржыка олыг крестана овмөсјасөс; налы сјјө сетө ыжыджык пөлза.

Капитализм странајасын уна кооперативјас шленјасас бөттөны сөмын бура олыг (зајіточнөј) овмөсјасөс. Капитализм дырји быд воҕын муныг кооператив ачыс пөрө капитализм нога предпріјаттөө. Капитализм дырји јонжыка кооператсја паскаланінјасын ҕиктын классөвөј раслојеңнөыс, чінөм пыддө, паскалө зев ыжыд өдөн. Прімер пыддө позө бөттны сар дырји выј да сыр вөчан кооператсја **С і б ы р ы с**. Тајө-і зев гөгөрвоана: кыпігализм дырји кооператсја топыда јітчөма капиталистическөј банкјаскөд, гырыг промышленнөј да вузасан капиталистическөј предпріјаттөөјаскөд, сјјө ҕоңнас лоө насаң завісімогтын. Најө индөм сертө сјјө експлоатірујтө гөл да шөркөдөма олыг крестанаөс да ремесленікјасөс.

Капитализм странајасын кооператсја өдҕөдө крестана пөвсын раслојеңнөсө, өдҕөдө капитализмлыг быдмөмсө.

Ҕік мод нога кооператсјаыд сөвет государствовын. Сөмын пролетариат диктатура дырји кооператсја кутө паскыда кыскыны ҕиктыг гөл да шөркөдөма олыг крестанаөс, лоө збыльвөлө гөл да шөркөдөма олыг крестана

кооператсiјаон. Сiјо отсалö налы кыпöдны овмöссö, а медыжыд-торжыс—сiјö лöсö дö условiјö јас сотсалызм ногагырыг овмöсјасö вужöмö. Сöмын торја сiкас кооператсiјајаслөн ролыс тани абу зiк öткoф.

Жеңыфiка вiзöдлам торја сiкас кооператсiјајасöс.

Потребительскöј кооператсiја.

Кооператсiја овлö уна сiкас. Ем кооператсiја потребительскöј. Сiјö лöсö öтувjөн тöвар нöбöм могыг öтувтчöм. Потребительскöј кооператсiјалөн сöвет власт дырjи значеңыöс сещöм: сiјö сувтö частнöј вузасыг местаö, кутö нуöдны воjтырöс снабжајтан уж, кодöс воjдöр нуöдлiс частнöј купеч.

Частнöј вузасыг вузасöм востiгөн пунктö öтi мог—нажöвiтны. Кодыр кущöмкö тöвар оз тырмы, частнöј вузасыг зiлö јонжыка кыпöдны сы вылö донсö, спекулырујтö тöварјас тырмытöм вылас.

Потребительскöј кооператсiја ас возас пунктö могөн—снабфiтны воjтырöс тöварөн. Сылы прiбылыд оз ков, сiјö прiбылынас сöмын зiлö паскöдны асгыс оборотсö да вöтлыны частнöј вузасыгöс. Потребительскöј кооператсiја тöварсö вузалö частныкыс донтöмжыка. Тајö петкöдлö крестанаңлы пöлзасö кооператсiја помыс, кыпöдö сылыг иңтерессö кооператсiја ужын. Сöмын кооперативыд кутас бура ужавны секi, кодыр пажцiкјас агныс сöлöмзыс отсасöны сiјö ужас, контролырујтöны да вiдлалöны ужсö.

Таңнас, кооператсiја велöдö крестанаңс öтувја ужö, велöдö најöс мөвпавны оз сöмын куш асланыс овмöс јылыг, щöцi öтувја фелаяс јылыс.

Сöмын потребительскöј кооператсiја ачыс оз-на вермы вайöдны крестана овмöсјасö öтувја ужö. Потребительскöј кооператсiја дорыг тани ворсö зев ыжыд роль сельско-хoзaјственинöј кооператсiја.

Сельско-хoзaјственнöј кооператсiја.

Сельскохoзaјственнöј кооператсiја лöсö крестаналөн öтувтчöм сiктса овмöс бердын ужалан кöлуј нöбöм могыг да сiктса овмöсса продукта вузалöм могыг. Татчö пырöны машиннöј тöвариществојас, скöт вiзöм помыг продукта вузалан артельјас, кöјдыс, пунктасјас вöфитан да мукöд тöвариществојас. Тани медыжыдторјасыс (основнöј)асыс) овмöсас да медколана ужалан кöлујс абу-на öтувтöма. Сельскохoзaјственнöј кооператсiја (слöжнöјжык сiкас) öтувтö крестанаңс щöцi öтувја ужалöм вылö.

Колхозјас.

Сiктса овмöсын коллективизатсiја нуöдöмын возыңжык мунан да вылiжык щулöдыс лöоны öтувја овмöсјас—колхозјас. Тани мiјан лöсiн во-

зын өтi өтүвја овмөс. Ыжыд производстволөн бурлуныс да колөмыс тани жона ын төдчө; тани-ын өтүвтөма производствоса медколана да медгырыс став ембурыс (көждыс, гиктса овмөсын ужалан көлү да с. в.).

Сөмын өтүвја овмөсјас овлөны-і кык өикаса—сельско-хоҗајственнөј артельјас да коммунајас. Өтүвјөн му гөрөм мүкөд дырјыс сің-жө шуөны „коллективөн“, медвоҗ-за (первичнөј) колхозөн. Сөмын тыр колхозөн вермасны шуыны артельјас да коммунајас.

Мыјын торјалөмыс артель да коммуна костын?

Воҗжык та вылө мијан унаыс вөлі виқөдөны сіңі; артельын өтүвтчө ужалан ембур, а коммунаын өтүвтчө сің-жө сојөм-јуөм. Артельын быд семја олө аслас торја олөмөн, а коммунаын јөзыс зілөны котыртны агыныс олөмсө өтүвјөн, бырөдөны гортса өвмөссө, олөны өтүвја оланінын, лөгөдөны өтүвја сојан-јуанін-јас, пеласанінјас, челафлы јасліјас да с. в. Збылвылас медыжыд торјалөмыс абу таын, а сын, кущөма ужалан ембурсө (средства производства) сені өтүвтөма. Коммунаын сіјө нуөдөма воҗжык да пыдысаңжык артельын серті. Артельын шленјас нуөдөны өтүвја овмөс, сөмын сыкөд щөщ артельса торја шленјас вермөны-і, отсөг пыдди, нуөдны агыныс торја овмөс. Шуам, артельын өтүвтөма вөвјасөс, сөмын јөла скөтөс вермасны-і неөтүвтны, либө өтүвтны мыјыждакө јүкөнсө; артельса торја шленјас вермөны асланыс овмөсын виңны мөс. Серт, тајө өтка овмөсыс, кодөс вермө нуөдны артельса шленыс лөө өтүвја овмөсыслы содтөдөн, көні (өтүвја овмөсас) артельса шленыс медгасө ужалө. Артельса быд шлен-кө кутас медгасө төж-дыгны аслас өтка овмөс вөснаыс да омөлжыка кутас төждыгны өтүвја овмөс вөснаыс, сещөм колхозыд оз вермы лоны вынаөн.

Коммуна торјалө артельыс оз өтүвја керкаөн да өтлаын сојөм-јуөмөн, а сені производствоса став ембурсө өтүвтөмөн.

Артельө вужан формаөн лөө өтүвјөн виңму ужалан товарішчество (ТОЗ). Мі вылынжык шуім-ын, најө лөоны первичнөј колхозјасөн. Сені производствоның ужалан ембурыс өтүвјөн іспользујтчө сөмын виңму вылын ужалигјасын. ТОЗ-ын плуг вылын либө вөв вылын көҗаіныс—торја крегтаінін. Вөвјас да плугјас өтлаын іспользујтчөны уж дырјі. Артельын производствоса медгырыс ембур вылас көҗаіныс лөө артельыс.

Та вөсна ТОЗ-ын доход јүклөмыс нуөдгө өтүвја ужын ужалыс ТОЗ-са шленлыс ембур ыждасө учот вылө богтөмөн. Артельын доход јүклөмыс мунө ужалөм серті. Лөгөдсө, унаө

кад кежлө да куцөм үж вылө быд семјалы колөсетны ужалан вын, мед ескө сїјө верміс колхоз доходыг бозтны колана жүкөд.

Совхозјас. Міјан странаын сотсіалізм нога гырыс овмөс течөмын медвеккыд тујыс кујлө коллективізатсіја пыр. Сөмын колхозјаскөд щөщ мі течам-і совхозјас (сөветскөј хоҗајствојас).

Совхозјас і колхозјас міјан лоьны өіктса овмөсын сотсіалізм формаа овмөсјасөн. Сөмын-накостын бара-жө ем торјалөм.

Колхоз лоө—крестьяналөн өтүвтчөм. Совхоз-жө лоө государствоса предпрїятвөөн, сецөм-жө, кыңи карын фабрик-заводјас. Совхозын ужалөны сельско-хоҗајственнөј робочөјјас.

Колхозын вөчөмторјыс, государстволы быт бетан продуктіјасө вузалөм бөрын, ставнас колө сїјө колхозса шленјасыс-лы. Мыј вөчөма совхозын, сетыс ставыс (став продуктіјаыс) бетгө государстволы. Совхозса робочөјјас бозтөны ужалан дон, кыңи-і промышленностын ужалыг робочөјјас.

Та вөсна гөгөрвоана, мыј совхозјасөн веккөдлөмыс мунө оз колхозјасөн-моз. Колхозөн веккөдлө колхозчыкјасөн бөрјөм совет. Совхозјасөн веккөдлөны управлајущөјјас, кодјасөс індө государство торја органјас пыр (Чернотрест да с. в.). Совхозјасөс міјан вөлі лөгөдөма совет власт лоөм бөрын медвоҗа војассаңыс-жө. Важ колхозјас чужісны медгасө воҗа помещікјас іменьнојас вылын. Совхоз лоө өіктса овмөсын сотсіалізм нога медвылын формаа производствөөн. Сїјө лоө предпрїятвөөн не сөмын сотсіалістическөј, а веккыда последователно сотсіалістическөј тіпа предпрїятвөөн. Та кынңи совхозјас лоьны гырысжык предпрїятвөөјасөн колхозјас серті. Міјан өні абу-һін еца совхозыд, кодјаслөн муыс да с гурс лыд гектарөн. Воҗө вылө індөма (шуам, заволжскөј степјасын) лөгөдны го гурс гектар муа совхозјас. Ыжда сертіыс тајө лоьны тацөм сельско-хоҗајственнөј предпрїятвөөјасөн, куцөмөс ез төдлы мірыс.

Совхозјас да колхозјас течөм муніс совет власт лоөм бөрын медвоҗа војассаңыс-на. Сөмын бөрја војасөҗыс (торөһн-һін медбөрја воҗыс) өіктса овмөсын налөн весыс вөлі зев-на ічөт. Сөмын бөрја (1929-30) онас лоі ыжыд перелөм шөркөд-дема олыс крестьяналөн колхоз вылө віқөдөмын; та вөсна өіктса овмөсын сотсіалізм нога сектор пыр-жө бозтіс вел ыжыд места.

Машінно-тракторнөј стантсіјајас. Сіктса овмөсын колхозјас течөмын, сылыг бурлунсө крестьяналы петкөдлөмын ыжыд өтсөг сетісны машинно-тракторнөј стантсіјајас. Кымынкө во сајын-на міјан најө һөті

ез вѳвны. А ѳні машинно-тракторнѳј стантсїајас пыр тракторјас да сїктса овмѳсын ужалан мукѳд машинајас іспѳлзујтан опытли быдлаын-нын ескѳн. Медвоѳза машинно-тракторнѳј стантсїа вѳлі котыртѳма Шевченко нїма совхозѳн (Одессаса округ, Украинаын).

Вѳлі котыртѳма 100 тракторыѳ отрад, став прїтсепнѳј інвентарнас, кодї-ї лої машинно-тракторнѳј стантсїаѳн. 1928-29 воын стантсїа обслужїтїс 260 сїкт 24 сурс гектар му вылын. Шевченко нїма совхоз сетїс крестаналы договорјас вѳчѳмѳн прїзводствоын ужалан ембур, сїѳ-жѳ веккѳдлїс агрономїческѳј ужѳн, нуѳдїс ремонтјас, снабжајтїс тракторјасѳс ломтыганторјѳн, бур сорт кѳјдысѳн да с. в.

договорјасѳ вѳлі вѳчѳма абу торја крестанакѳд лїбѳ крестана группајаскѳд, ѳн сїктјаскѳд (вїѳму обществојаскѳд). договор сертї крестана став му площаѳсѳ отлаалѳны, мед ескѳ сенї позас ужавны тракторјасѳн. Став борјасыс бырѳдѳны. Севоборотыс лѳгѳдчѳ крестана да тракторнѳј колонна костын сурнїтчѳмѳн. Му вывса став ужыс (гѳрѳм, почва обрабѳтајтѳм, ѳѳым пїновтѳм, кѳѳѳм, нѳн ідралѳм, гумла вылѳ колтајас кыскалѳм да вартѳм) нуѳдѳ машинно-тракторнѳј отрадѳн.

Тракторјас вылын ужалѳны да мукѳд ужїас нуѳдѳны агныс крестанаяс агроном да механїк веккѳдлѳмулын, кодјасѳс індѳ совхоз. Агрономлѳн да механїклѳн індѳдјасыс крестаналы быѳ вѳчана. Крестаналы колѳ ужавны асланыс вынѳн, бокыѳ ужалыѳјасѳс медавтѳг. Тракторнѳј стантсїајас ачыс велѳдѳ крестанаяс ужавны тракторјас вылын да мукѳд машинајас вылын.

Быд овмѳс вѳчѳ ужсѳ сымында, мыјдта сылѳн вїѳму ыѳдаыс.

Інвентарѳн пользукѳмыѳ, сїѳ-жѳ совхозѳн нуан став рѳскодјассыс (тракторлы ломтыгантор нѳбѳм, ремонт, агрономјасѳс вїѳѳм да с. в.), крестана мынтѳны тракторнѳј колонналы шобдїѳн урожајѳыс нѳлѳд јукѳнсѳ да којмѳд јукѳнсѳ став мукѳд кѳѳајассыс. Мукѳд јукѳнјасыс нѳн урожајѳыс, сїѳ-жѳ ітас да мукѳдтор јукѳѳ крестана овмѳсјас костын вїѳму паж ыѳда сертыс.

Кыкнан бокыс (сторонаыс) вермасны ѳткажїтчыны договорыс срокѳз, во војдѳр сы јылыѳ мѳдсѳ јуѳртѳмѳн.

Ташѳм договорыс крестаналы вајѳ зев ыѳыд пѳлза. Машинаѳн ужалѳм, бур сорт кѳјдысѳн кѳѳѳм, борјас бырѳдѳм да мукѳд агрономїческѳј бурмѳдѳмјас кыпѳдѳны урожајсѳ 30% мындаѳз.

Таҥнад, крестанін мыҗ мынтö совхозлы, тупкысö урожаҗ содöмөн, даҗ крестаніныслөн ужыс Јона кокнаммө. Уҗ вылын-кө вöлі колö ужавны вöлөн да плугөн 100 лун, öні сiҗö ужыс вöчсö 15 лунөн.

Тракторөн ужалöмыс лшöдö көрымсö; öні сiҗö көрымсö поҗö виҗны јöла скöт паскөдöм вылө.

Машинно-тракторнөҗ стантсiҗајаслөн паскалöмыс петкөдлө, мыҗ сiктса овмöсын коллективизатсiҗа нуөдöм јiтчö гөл да шөр-коддема öлыс крестана интересјаскөд.

Налөн опытыс зев колана: сiҗö петкөдлө кыҗ буржыка использүтны сiктса овмöсын тракторјас да мукөд гырыс машин-најас. Кулакјас быдлаын вöлі сувтöны враҗасөн машинно-тракторнөҗ стантсiҗајаслы. Таҗ вöлі Шевченковскөҗ МТС-көд да мукөдкөд.

Öні машинно-тракторнөҗ стантсiҗајас да колоннајас зев јона паскалісны. На пыр использүтчöны унжык тракторјасыс. Машинно-тракторнөҗ стантсiҗајас прімер герҗи, уна колхозјас лөгөдöны вөвјасöс да сiктса овмöсын машинајас буржыка использүтөм, стантсiҗајасö да колоннајасö најöс öтувтöмөн.

**Сiктса овмöсын
коллективизатсiҗа
нуөдöм да классö-
вöҗ тыш.**

Веккыдвыв оппортунистјас чajtöны, мыҗ социализм туҗ вылө сiктсöс вужөдöм НЕП дырји мунны кутас ачыс, лөна да наҗöні-көн, сiктын классövöҗ тыш јöзмытөг. Најö чajtöны, делаыс тани мунны кутас таҗи: Паскалө овмöсын социализм нога сектор—сiҗö госпромышлен-ност. Сыкөд ортчөн паскалө индивидуальнөҗ сектор—сiҗö сiктса овмöс. Индивидуальнөҗ овмöс кыптiгөн, кыптöны щöц-і кулак-јаслөн овмöсјас. Сöмын тајö абу полана. Мед озырмө кулак. Пролетариат диктатура дырји горовно сылы некытчö вошты-нысö. Кулак паскөдö овмöссö, сöмын наҗсö сiҗö кутас вузавны государстволы, кутас мынтыны вотјас. Сiҗкө, кулаклөн быдмө-мыс мунас мiҗан полза вылө-жö. Социализм нога промышлен-ност быдмигөн кооперативнөҗ сiҗтема пыр öтарö кутас пырны (врастajtны) социализмө. Нинөм повны, чужасны-кө коопера-тивјасын кулакјаслөн позјас. Налы некытчö-жö лөб сетчынысö. Налы сiҗ-жö ковмас пырны социализмө.

Сöмын оз ков кутны сiктса овмöсын производительнөҗ вын содöмлы, колö отсавны сiктын кооперiүтөм нуөдöм паскөдöм-лы. Секи нөҗжөнiк да лапыфынiк крестана төдлытөгыс пырас-ны социализмө. Социализмө пырас щöц-і кулак. Бухарiн јорт јавö шуліс: „Мi сылы (кулакыслы) бетам отсөг, сiҗö-і ачыс ге-тас мiҗанлы отсөгсö. Медбöрын, гащкө-і кулакыслөн внукјасыс-на аттö мiҗанлы шуасны, кулакјассö мi јонасö ег öбөдiтöҗ-да“.

Таңон везкыдывв кежыгжаз классөвөй тыш нуөдөм пыдди вөлі корөны кулакјаскөд мiрөн олөмө, накөд сот-рудычajtөмө.

Лъенин велөдліс мөд ногөн. Лъенин велөдліс, мыј кулакјас медлок, медгорш експлоататорјас. Лъенин велөдліс, мыј кулак-јас—робочөј класслөн, ужалыс крестаталөн да тотсіализмлөн лооны медлок врагјасөн. Историјаын најө неөтчыд вайөдлісны влагтсө помещікјаслыг да капіталістјаслыг. Кымын выноалө кулак економіка бокгаңыс, сымн сіјө јонжыка кутө кывгыны політическөј влагтлаң, помещікјаслыг да капіталіст влагтсө сүвтөдөмлаң.

Кодыр мiјан 1928 вогаң лоі һаңөн гескалөм, везкыдывв кежыгјас вөлі індөны вужны тајө гескалөмсө кулаклы у-ступка вөчөмөн, бура олыг овмөсјас вьлө (збыльвылас кулак-јас овмөсјас вьлө) мыжгөмөн. Најө вөлі шуөны, һаңөн геска-лөмыс-пө лоі партiјаөн кужтөм політiка нуөдөм вөсна. Најө вөлі шуөны, партiјалөн-пө політiкаыс оз өзгөд крестанасө өк-тса овмөс кыпөдөм вылас; пролетаріат государство-пө вывті уна бостө өктыслыг средствосө промышленност паскөдөм вьлө. Та вөсна-пө,—најө шуөны,—өктса овмөсыс (медга-һин һаһа рајонјасын) увлаң угө лiбө, научнөј рочөн-кө шуны, артмө геградатсіја. Најө щөктөны вөлі нагмөдны промыш-ленност паскөдөмсө да сетны ыжыджык вөла кулакјаслы асгы-ныс овмөсјаснысө паскөдөмын. Тагнад, најө вөлі чутөдөны партiјалы сещөм політiка, кодi вөлі кулакјасколөм сертi.

Партiја-кө кывзiс везкыдывв кежыгјаслыг да нуөдны ку-тiс налыг щөктан політiкасө, тајө ескө лiчөдiс робочөј клас-слыг політiкасө да бурмөдiс ескө условјөјассө мiјан странаын капіталiзм лөсөдөмлы (реставратсіјалы).

**Кушөм помка вөс-
на бөрја војаснас
мiјан лоі һаңысыс
гескалөмыс.**

Мыјын-нө вөлісны помкајасыс бөр-
ја војаснас һаңөн гескалөмын? Сы-
ын-ө, мыј өктса овмөсын вөлі геградатсіја,
вөлі увлаң летчөм. Абу сын—геградатсіја
мiјан өктса овмөсын ез вөв. Сiјө ез увлаң
уг, а кыптiс, ез бөрлаң мун, а мунiс вогө, көт-i һөжјөжык
промышленност вогө мунөм дорыг-а.

Помещікјас кабырулыг мынтөдчөм бөрын, сіјө кутiс вуж-
ны овмөссө буржык ногөн нуөдөмлаң. Тајө тыдалө сыыг, мыј
технiческөј культурајас (шабдi, хлопок, сахарнөј свек-
ла да мукөдтор) крестана овмөсјасын војнаөз дьрга сертi ку-
тiсны зев јона паскавын. Револютсіјаөз свекласө көчөны вөлі
сөмын помещікјаслөн овмөсјасыс да кулакјас. А совет влагт

дырји свекла көзөмүс топыда пуккис гөл да шөркөлдөмө олыс крестана мујас вылө (сахар вочан районјасын).

Револютсияаң быдлаын вөлі вайөдөны пример пыдди Волоколамскөј ујезд (Мөскуаса губернаын): сені-пө крестана овмөсјас вужисны уна переменаөн му ужалөмө. А 1928-29 воын уна переменаөн му ужалөмын площафыс вөлі 10 мильон гектар либө 9% гөгөр став көза площид сертыс.

Наңөн қескалөм ез ло сы вөсна, мыј наңсө ми ещажык кутим вөфитны, шуам 1925 либө 1926 во серти, кодыр ми наңнас абу вөлі қескалөмаөг дај заграңчаө-на наңсө вөлі нуам.

Збылыг-өд 1926 вога апрель 1-д лун кежлө дагтөм наңыс вөлі колөма аслыным сојөм вылө 51 мильон центнер да 20 мильон центнер нуим заграңчаө. Тајө-жө кад кежлас 1927 воын: аслыным сојөм вылө мијан колөма-нын вөлі 73 мильон центнер да заграңчаө вөлі нуөма 25 мильон центнер. Тајө војаснас наңөн қескалөмыс ез вөв.

Сіјө-жө кад кежлас 1928 воын: аслыным сојөм вылө вөлі колөма-нын 90 мильон центнер; секи вөлісны-нын шупөдјас наңөн снабжәтөмын. Мыјөн тајө виставны. Сіјөн, мыј промышленностлөн өдјө паккалөмыс кыпөдө карјаслыг өдјө бөдмөм да сені робочөјјаслыг өдјө содөм.

Та вөсна сиктса овмөс ез кут вермыны тупкыны карјаслыг кыптан корөмсө (спроссө). Таын өти зев ыжыд помка наңөн қескалөмын.

Крестана овмөс ез увлаң летчы, а пыр вывлаң кыптіс. Сөмын сылөн кыптөмыс мунис вывти нөжјө. Тајө медеа-нын төдчис секи, кодыр гөл да шөркөлдөмө олыс крестана богтисны јуклөм мујас да помещикјаслыг да кулакјаслыг Октабрса револютсияөн сетөм мујас.

Кодыр поңө вөлі кыпөдны сиктса овмөссө тајө мујассө (көзөмөн освоитөмөн) секи сиктса овмөсын техническөј бөрө колөмыс оз-на вөлі сецөма төдчы. Кодыр-жө мусө вөлі испузујтөма (освоитөма), секи-нын сиктса овмөсын производство кыптөмыс колө вөлі мунны медеасө сіјө богтөм мујас вылас урожај кыпөдөмөн. Секи техническөј колөмыс да сиктса овмөслөн јона разалөмыс медеа-нын төдчис промышленност паккалөмыс сиктса овмөслөн јона бөрө колөмыс зев јона төдчис наңөн қескалөмын.

Тајө қескалөм вылас көсјисны „ворсны“ кулакјас. Најө 1927 воын вөлі көзөны мусө 10 мильон гектар, најө кыын вөлі 20% мында став вузалан наңыс (револютсияаң кулакјас да помещикјас кыын вузалан наңыс вөлі 65%).

Та мында наңыд кулакјасыдлөн ем-да, најө наң заптигөн кутисны қеблавны сіјөс, ез кутны сетны государстволы.

Тажö вöли кулакјаслөн зев јога кыпöдчöм робочöј класскöд, гöль да шöркoдфeма олыг крeстaнaкöд классöвöј вермaгöмын. Кулакјас кын вöли 20 мильон центнер гөгөр һаң; најö вöли көсјöны щöктыны сiјөн сöвет государствос вöчны аслыныс уступкајас, кодјас лоины ескö сoтciализм тeчöмыг öткaжитчöм.

Тақи збылвылас кулак көсјö вöли „пырны сoтciализмö“.

Партiја, робочöј класс да гöль крeстaнa вoзмöстчöм вылö мыжöмөн, гöль крeстaнaгöс кoтыртöмөн да шöркoдфeма олыг крeстaнaкöд сојуз вынмöдöмөн, кужис чегны кулакјаслыг һаң стачкасö. Такöд щöц колö вöли зев паскыда сувтны горһылы өктса овмöс паскалöмын јона бөрö колöм јылыг. Помкајасыс тајö колöмыслөн—посһи крeстaнa овмöсјаслөн улын производительност да важ нога ужалöм. Сiјöс вужны поçö сöмын гырыг öтувја производство лөгöдöмөн. Та вöсна зев паскыда сувтис горһи выл совхозјас лөгöдöм јылыг да гöль да шöркoдфeма олыг крeстaнa овмöсјасöс паскыда коллективизирүжтöм јылыг.

Мыјла тајö могсö ез поç пуктыны вoзжык, овмöс çонтан кадын? Мыјла секи ез поç вужны став фронт куçаыс сoтciалистическöј наступажтöм паскöдöм вылö, кыңи вöли көсјöны секи тротскистјас? Сы вöсна: секи ез вöвны условијöјасыс тајö наступажтöмсö бура нуöдöмлы. Тајö условијöјасыс лоисны сöмын бөрја вoјаснас. Тајö условијöјас лöм вöснаыс 1929-30 воын ми вермim вöчны перелом колхозјас вылö, шöркoдфeма олыг крeстaнaгөн виçöдöмын, паскыда коллективизатсија нуöдöмын.

**Өктса овмöсын
коллективизатсија
нуöдöмын мијан
уопехјас**

Партiја вермис кыпöдны переломсö шöркoдфeма олыг крeстaнaгөн колхозјас вылö виçöдöмын медвоç ыжыд öдјасөн промышленност паскалöм вöсна. Сöмын бура кыпöдöм промышленност сетö подув сoтciализмлаң өктсö бергöдöмын. Мöд помкаыс кужлис паскыда кооперирүжтöм нуöдöмын, машинно-тракторнöј стантсијаяс лөгöдöмын да совхозјас паскöдöмын. Сельско-хoзaјственнöј кооператсија бөрја вoјаснас петкöдлис гöль да шöркoдфeма олыг крeстaнaлы öтувја ужлыг бурлунсö. Машинно-тракторнöј стантсијаяс да совхозјас асланыс примерөн зев бура петкöдлисны бурлунсö өктса овмöсын сoтciализм нога гырыг производство паскöдöмлыг. Кожмöд помка куллö, шöркoдфeма олыг крeстaнaкöд сојуз күтöмөн капитализм нога элементјас вылö, кулакјас вылö наступажтöмын. Кулак вылö наступажттöг, сылы чорыд отпор сеттöг оз поç воштыны шöркoдфeма олыг крeстaнa вoçын кулаклыг өктын хoзaјственнöј авторитетсö (влијаһньöсö). Нöлöд помка—өктса гöль крeстaнaгöс да батракјасöс кoтыртан уж паскöдöмын. Медбöрын вiтöд помка—

контрреволюціоннөй тротскізмөс да веккыдыв
кежөмөс пазөдөмын. Тажө условіөжастөгыс ескө ез поз
вөчны сіјө переломсө, коді лоі шөркөдөма олыс крестана
пөвсын бөрја војаснас да ваяөдіс гырыс воэө мунөмјасө өіктын
коллективізатсіја нуөдөмын.

Тажө успехјасыс тыдалөны сыыс, мыј өні (1930 вога го-
жөмын) колхозјасө өтүвтөма-нын 6 мільон гөгөр крест-
тана овмөс. Тажө став крестана овмөс пыщкас лоө нөлөд
јүкөн. Мі вөлі чајтам, тајө результатјасыс лоасны вөтвога план
помын, 1933 во кезлө вөліс.

Колхозјаслыс быдман өдсө позө артавны сы серті, мыј
һаһа рајонјасын (Војвыв Кавказ, Шөр Волга, Улыс
Волга, Степнөј Украина) өті воін крестана овмөсјасөн
колхозјасө пырөмыс содіс өізім пөв да өні өтүвтөма сені
колхозјасө жын крестана овмөсјассө-нын. Мукөд һаһа рајон-
јасын колхозјасө крестаналөн пырөмыс содіс 6 пөв да сені
өтүвтөма нөлөд јүкөнсө став крестана овмөсјас пыщғыс. Пот.
реблајтан рајонјасын содөмыс лоі 6 пөв-жө да сені котыртөма
колхозјасө 12-өд јүкөныс став крестана овмөсјас пыщғыс.

82 гурс колхоз, кытчө өтүвтөма тајө 6 мільон крестана
овмөсыс, 1929-30 воын көзіс мусө 36 мільон гектар. Тажө
сымында-жө, мыјдта революціјаөз вөлі көзөны став помещік-
јас да кулакјас овмөсјасын. Тажө 3¹/₂ пөв унжык мыјдта вөлі
көзө 1927-воын кулак. 1930 воын-нын колхозјас сетасны жын
дорғыс унжык вузалан һаһсө, а өтлаын совхозјаскөд—60%
став вузалан һаһсө.

Колхозјас течөмын воэө мунөмјас вөсна, мі таво медво-
зыс-на ордіам војнаөз дырга вөлөм көза пло-
щадсө (5% вөлө кымын) да валөвөј һаһ продукціјасө
(10% вөлө кымын). Сөмын һаһ вөдітан овмөсјасын революці-
сіјаөз серті улын төварногт вөсна, міјан вузалан һаһыс лоны
кутас нөлөд јүкөн мында вөлө ещажык, мыјдта вузавліс вој-
наөз Рөсеіја. Көзан площад пазкөдөмын лоөм успехјас таво
петкөдасны-нын міјанөс һаһөн қескалөмыс.

Серт, өіктын коллективізатсіја пазкөдан політіка нуөдтөг,
мі ескө ег вермөј тащөма содтыны көза площадтө. Тани-нын
практика вылын тыдавны кутіс кущөм бурлуныс өтүвја гырыс
овмөсјаслөн.

**Кызі практика вы-
лын төдмалөма бур-
лунсө (преімушест-
восө) өтүвја
овмөсјаслыс.**

Сіјө-жө 6 мільон крестана овмөсыс,
кодјас таво көзісны 36 мільон га, коһан
во көзісны сөмын 24 мільон га. Өті воін
көзан площад—50% вөлө пазкөдөм позө
вөтавны сөмын өтүвја гырыс овмөсјасөн
сетан бурлунөн (преімушествоөн).

Коллективизатсия нуодомын вожд муномјас вөсна ми таво-нын лоим мирын гырыг өктса овмөса странаон. Шөр ыждаыс колхозјаслн Војвыв Кавказын, Волга вылын да Степнөј Украинаын лоө 1200 гектар муөн, мукөд һаһа рајонјасын—380 гектар муөн да потреблајтан рајонјасын—117 гектар муөн. Најө ыжда серти (ог-нын шуөј совхозјас жылыг) кулакјасыдлөн 20-30 гектар овмөсјасыд лоасны гуткоф посһыдк овмөсјасөн.

Гырыг производствон ужалом таво-нын кыпөдис ужлыг производительностө да ужалан көлуј использујтөмсө 40-50 прөцент вылө лыбө-и унжык-һа. Бостам прімер: „Ответ кулакам“ артелын (Россошанскөј округ) өти вөв вылө һагрузкаыс 8,7 га, а ортча өтка овмөсјасас 3,6 га. Көзајасыс колхозса гемја вылө воө кык пөв лыбө унжык вылынжык өтка овмөсјасын дорыг. Бара-жө бостам прімер пыфди: Николәјевск өктса колхозын (Акмолинскөј округ) өти овмөс вылө көзаыс воө 17 га, а коһан во тајө-жө овмөсјас вылас, өткөн-өткөн олигас, вөли воө 2-3 гаөн. Каменскөј рајонын (Пензенскөј округ) колхозса өти гемја вылө воө көзаыс 6 га, а өтка овмөс вылө—2 га.

Колхозын ужалыг вылө во ужыс ешажык, а доходыс унжык өтка крестһана овмөсын дорыг. Улынжык вәјөдөм таблитсаыс та жылыг зев бура висталө:

Гроссуловскөј рајонын доходјас жылыг таблитса
Өтка овмөсјасын

Артелын. Середһаклөн. Бедһаклөн

1. Өти ужалан морт вылө ужалан лун лы- дыс	92,5	127,6	141,5
2. Өти гојыг вылө ужалан лун лыдыс	51,1	63,8	96,3
3. Условнөј чистөј доход 1 гојыг вылө ужалан лунө, шәјт лыдөн	3,36	1,26	0,79
4. Условнөј чистөј доход 1 гојыг вылө, шәјт лыдөн	171,63	80,30	76,00
5. Условнөј чистөј доход вит гојыга өти гемја вылө, шәјт лы- дөн	858,15	401,50	380,00

Колхозө пырөм гөһ крестһанын таво бөстө-нын доходсө колхозын сулавтөм шөркофдема олыг крестһанын дорыг ыжыд-

жыкбс. Колхозо пырём шөркөфдема олыс крестаналөн сіз-жө ыжыджык, мыјдта вөвлі налөн колхозас пыртөзъс.

„Октябрь“ колхозын (Кубаһын) доходыс торја овмөслөн, коһан вога урожај дырјі, вөлі 690 шајт. Гөп крестанлөн доходыс содіс 2 пөв дорыс унжык (330-гаһ 690 шајтөз). Колхозын сулалыс шөркөфдема олыс крестанлөн доходыс, коллөн ем аслас торја овмөсыс щөщ мыјкө мында продуктсіја, содіс 1,5 пөв (540-гаһ 802 шајтөз). Тајө коһанвога урожај ыжда серті. Коһанвога серті таво урожајыс вылынжык. Сіз-кө овмөс вылө доходыс нөшта-на ыжыджык воас. Öтувја гырыс овмөслыс бурлунсө практика вылын төдмалөм јонжыка кугас отсавны колхозјас содөмлы. Тајө сетө партіјалы подув — өіктса овмөсын кыз колъектївїзатсіја нуөдөмсө ештөдны вїт-вога план помалїг кешлө.

**Сїктса овмөсын
механїзатсіја
нуөдөм.**

1929 воын арнас да 1930 воын гөжөм-нас мїјан тракторјасөн лептөма 12 мїлљон гектар му. Тајө вїсталө, мыј ещажык колхозјасас-на мїјан нуөдөма механїзатсіјасө. Унжык колхозјасыс нуөдөны ужсө вөвјасөн-на. Унжык колхозјасас вылынжык індылөм догтыженнөјасыс ез вөвны өтка овмөсјасын серті вылынжык техника вөсна, а најө лоїсны вїзму бердын ужалан ембур өтүвтөм вөсна. Сөмын колхозјасын ужалан ембурсө тајө өтүвтөмыс кыпөдө-нын ужлыс производительностсө 0,75 јукөн вылө. Тајө қікөз пазөдө чатөмјассө трогскїст-јаслыс да вежыдывыс кежысјаслыс, кодајс өтї кывјөн горзөны, мыј колхозјас течны колө сөмын најөс тракторјасөн снабдїтөм бөрын; оз-кө сізі ло вөчөма, најө оз дыр овны, регыд пазаласны. Збыльвылас јонлуныс колхозјаслөн сыын, мыј најө сетөны ужлыс производительностсө вел јона кыпөдөм сөмын ужалан ембурсө өтїлаө течөмөн. Серт, најө нөшта вынажыкөз лөбны да јонжыка производительностыс ужас кыптас, кодыр вөлыс лөб вежома тракторөн, а плугјас, вундан машїнајас да сїктса овмөс бердын ужалан мукөд көлуј, кодјасөс ужөдөны вөв вынөн (мї танї ог-нын сорнїтөј чарла, коса да мукөд сещөм көлуј жылыс), лоасны вежомаөс комбајнјасөн да тракторјасөн прїтсепнөј інвентарнас. Сөмын гырыс өтүвја сїктса овмөсын пощө нуодны тещөм вежлалөмјассө.

Тащөм в-жлалөмторјассө нуөдөм—партїјалөн овмөс кыпөдан полїтикаын зев ыжыд мог. Со мыј вөсна локтан во мї вїзму бердын ужалан машїнајас вөчөмын ordjam Амерїкаөс да став мїрас сувтам медвозға местаас. 1913 воын вїзму бердын ужалан көлујлөн өтї гектар вылө сулалан доныс зөлі 7 шајт, а таво-нын лөб 15 шајт, 1930-31 воын лөб 20 шајт. (Сїктса овмөс бердын ужалан көлујлөн доныс өні абу вылынжык војнаөз

серті). Со мыј вѳсна мїјан вїтвѳса план помын шуѳма вѳчны вѳнас 914 сурс трактор, да с вѳв вын вылѳ најѳс вужѳдѳмѳн. Со мыј вѳсна тавѳ-нїн сїктса овмѳсын ужалан машїнајас вѳчѳмын 25%-ыс арталѳма тракторѳн ужалѳм вылѳ инвентар вѳчны. 1930-31 воын тракторѳн ужалан инвентарсѳ кутасны-нїн вѳчны 60% вылѳ, сїктса овмѳсын ужалан став машїнајассѳ вѳчѳм сертїс. Тракторѳн гѳран плугјас локтан во сѳдасны 27 сурсаң 146 сурсѳз, а тракторѳн пїңовтан пїңајас—30 сурссаң 342 сурсѳз. А вѳлѳн кыскалан пїңајас вѳчѳм чїнѳ 26% вылѳ, сещѳм-жѳ плугјас вѳчѳм чїнѳ 60% вылѳ.

Локтан војасса кадѳ мїјан сїктса овмѳс крестана вѳв шѳја вылыс вужас машїнајас шѳја вылѳ.

Мыј тајѳ кутас лѳны?

Крестана овмѳсын мїјан ѳтї гектар му јаровѳј шобдї улѳ обрабатјѳм вылѳ колѳ 230 час мортлѳн уж да ѳзїма шобдї улѳ—281 час. А зернотрестса механїзїрованнѳј совхозјасын ѳтї гектар обрабатјѳм вылѳ колѳ ѳтї мортлѳн 9 час ужалѳм да 2¹/₂ час трактор-каперпїльерлѳн ужалѳм. Воѳѳ ужалан ногсѳ бурмѳдѳмѳн кутас мунны сы вылѳ ужыс ѳтї мортлѳн 6 час да тракторлѳн 2 час. Тајѳ лѳѳ, мыј крестана овмѳсын-кѳ уж вылѳ 40-45 морт, сѳсїалїзм нога механїзїрованнѳј гырыс овмѳсын сїјѳ уж вѳчѳм вылас колѳ 1 морт. Лоас нжыд вежѳм народнѳј овмѳсса торја отраслјасын јѳз лыд ужалѳмын. Шобдї вѳѳїтѳм медгасѳ кутас мунны заводын, кѳнї вѳчѳны тректорјас да комбаїнјас. Бырас кар костын да сїкт костын торјалѳмыс. Кутас јѳна унжык вѳчѳыны продуктаыс, ещажык уж вїѳѳмѳн, кокнжыкыка ужалѳмѳн.

ѳорвыв кольлектї-вїзатсїја да кулакјасѳ, кыз нлассѳс, бырѳдѳм.

Промышленностын і сїктса овмѳсын мї ѳнї вермыны кутїм воѳѳ мунны сещѳм ѳдјѳ, код јылыс кымынкѳ во сајын весїг мѳвпыштлыныс ег лыстлѳј. Тајѳ вермѳмсѳ мї богтїм мїјан стрѳїтѳмын успехјас вѳсна да медвоѳ ѳѳкыд промышленност паскалѳм вѳсна. Ыжыд жертвајас вылѳ лѳї мунны робѳчѳј класслы-ї, ужалыс крестаналы, мед ескѳ ѳѳнтыны да ѳдјѳжык кыпѳдны сїјѳс. ѳнї сїјѳ жертвајас пыѳѳыс мї богтам-нїн бурсѳ. Шѳркѳѳѳема олыс крестанїн гѳгѳрвоїс колхозлыс бурлунсѳ, сїјѳ вежїс сы вылѳ асгыс вїѳѳѳмсѳ. Тајѳ отсалїс партїјалы нуѳдны наңа раїѳнјасын ѳорвыв кольлектївїзатсїја. ѳнї мї вермам-нїн лѳѳѳдны гырыс колхозјас ѳѳ сїктјасын, весїг ѳѳ раїѳнјасын. Тајѳ отсалїс вежны полїтїкасѳ кулак вылѳ вїѳѳѳмын, отсалїс богтчыны сїктын зїкѳз перјавны капїталїзмлыс вужјассѳ.

Воїеннѳј коммуїзм дырға војасѳ нжѳдѳчлыс-жѳ кулакјастѳ раскулачїтѳм. Кулакјаслыс секї мырѳѳавлїсны вїѳму бер-

дын ужалан көлү, скөт, көйдыс да сепалисны гөл крестаналы. Сөмын секи кадыс вөлі мөд—секи совет государство ез пуктыв дај ез вермы пуктынысө могөн нуөдны крестана овмөјсјасын дорывв коллективизатсја. А дорывв коллективизатсі а-төг раскулачитөм оз вермы вайөдны кулакјасөс, кыз классөс, бырөдөмө. дорывв коллективизатсіјатөг колөны крестаналөн посні өтка овмөсјас. Мі шулім-нын, мыј наыг дорывв чужөны кулак нога гырыг овмөсјас. Та вөсна кулакјасөс, кыз классөс, бырөдөм бура мунны вермас сені, көні нуөдгө дорывв коллективизатсја. Көт дорыввз коллективизатсјаыс оз-на мун, сені вынана партіјалөн кулакјасөс жмитан-зескөдан важ лозунгыс. Міјан партіја пуктіс могөн віввога план помагіг кешлө став өіктса овмөсас-нын нуөдны дорывв коллективизатсіјасө. Сің-кө, кулакјасөс, кыз классөс, бырөдан лозунг міјан лоө-нын медыжыд да основнөј лозунгөн өіктын партіја політікаын, а кулакјасөс жмитан-зескөдан політіка лоө—отсаган (под собнөј) політікаөн.

**Асвөляыг пырөм
— медыжыдторжыс
колхозјас лөсө-
дөмын.**

Партіја чорыда нуөдө вің, мед ескө гөл да шөркофдема олыг крестанаөс колхозјасө өтувтөм муніс асвөляысөн. Тајөн сіјө вөчө сотсіализмлаң өіктөс бергөдөм ку-ча Ленин велөдөм серті. Партіја аслас політікаын нуөдө мырдөна мерајас кулакјас серті; сіјө—враг робочөј класслөн, зевлок враг сотсіализмлөн. Гөл да шөркофдема олыг крестана вылө партіјалөн віңөдөмыс зік мөд пөлөс. Сені сіјө нуөдө оз мырдөна мерајас, а велөдөм, вівтавлөм да ошкөмјас. Нынөм оз сулавны кут колхоз, сетчө-кө пырысјасө мырдөн кыскөмөн котыртөма.

Ферт, асвөляыг вөчөмыд колхозјас лөсөдөмын, оз-на лосізі аслыс-агсө, сіјөс колөм. Оз поч шуны, мед-пө крестанін аслас јурөн локтас колхозјаслыг бурсө гөгөрвотөң, а партіјалы да робочөј класслы колө бокрын сулавны да віңөдны. Тајө оппортунизм нога, абу большевик нога віңөдөм. Робочөј класслы колө, мед гөл да шөркофдема олыг крестана регыджык котыртчисны колхозјасө. Та вөсна тајө ужас сіјө ез вермы кісө пуктөмөн пукавын да віңөдны. Робочөј класслөн быдлаын колө лоны гөл да шөркофдема олыг крестанаөс к отыртывөн да ве ескөдлыгөн. Таңі-жө колө-і колхозјас лөсөдөм серті. Нөш-та-нын тајө колө сы вөсна, мыј робочөј класслөн врагјас— кулакјас, попјас, сектантјас да с. в. оз-жө весшөрө пукавын, а быдногыс нуөдөны колхозјас течөмлы паныда вермагөм. Најө зільоны сылы торкны, оз щөктыны шөркофдема олыг крестаналы мунны колхозө. А көні најө талы торкнысө оз вермыны, асныс пырөны колхозјасө, мед ескө пыщ-

көссаныс торкавны колхоз ужлы да пазодны сійөс. Ми-кө колхозјас течан ужтө леқим асө-аслыс, секи ескө ми торким сійө ужсө, јогөстим ескө колхозјастө пролетариатлы өтдор элемент-јаскөд, кодјас ескө бергөдисны колхозјассө капитализмлаң, а ез сотсиализмлаң.

Партия сувтис колхозјас лөгөдөмын нырщикөн, котыртыгөн. Сіјө вескөдлө колхозјас течөмөн, вескөдө сійөс кулаклы паныд да вермасө вескыдывв кежөмкөд, коді нуөдө кулакјаслыз мөвпсө. Сөмын колхозјас течөм котыртөмкөд щөщ, партија вермасө тајө ужас вежнөдлөмјас вөчөмкөд, шөркод-фема олыс крестанаөс колхозјасө мырдөн кыскөмкөд (голова-тапствокөд, колхозјас лөгөдөмын адмиңистрјуртөмкөд, коман-дујтөмкөд). Колхозјас течан практикаын вескыдывв кежөм, коді торкасө коллективизатсја нуөдөмлы, лоө өнија кадын медыжыд опасностөн. Такөд щөщ партија чорыда вачкө-и шөркод-фема крестаналы паныда (аңти-герекнатскөј) „шужавыв„ кежөм куға, коді мијан ем колхозјас течан ужын.

Төвнас—тулыснас 1930 воын местајас вылын коллективизатсја нуөдөмын вөлісны уна вежнөдлөмјас да головап нога вөчөмјас. Сіјө каднас колхозјас течөм торјөн-нын өдјө кутис паскавны. Уна ужалыөјаслөн тајө успехјас вөснаыс кутис јурныс бергөдчыны. Партия индис дорывв коллективизатсја нуөдөм гырыөжык һаңа районјасын, кодјас јонжыка-нын сы вылө лөзөдчөмаөс. Сөмын сійөс нуөдны, кутисны щөщ-и сен, көні абу вөлі нуөдөма тырмымөн лөзөдчан ужыс. Партия торја районјас вылө торјөн-и лөзөдис виқөдөмсө: өти ногөн вөлі колө виқөдны һаңа районјас вылө, мөд ногөн—потреблајтан районјас вылө, национальнөј республикајаслыс да областјаслыс условјөјассө пыдди арталөмөн. Местајас вылын кутлисны вунөдны тајө торјалөмјас јывыс да пондисны төждысны сы јылыс, мед ескө лоны „медвоқза местаас“, мед ескө коллективизатсја нуөдөмын петкөдлыны гырыөжык лыдпасјас. Партия индис, мыј колхозлөн основнөј массовөј Формаыс өнија кадө колө лоны артель, мыј өні оз поғ вөтлыөны производствоса став ембурсө өтувтөм бөрөа. Местајас вылын уналаын вөлі артельјас вөмөн четчалөм, пыр-жө коммунајас котыртны заводитөм, став мөсјассө, посні скөтсө да курөг—қоқөгјас котыртөм.

Тајө вежнөдлөмјасас подулыс кујлө вөлі колхозјас течөмын асволаа принтсип вунөдөмын, шөркод-фема олыс крестана вылө виқөдөм куға ленинскөј политика вунөдөмын. Ставыс тајө вөлі паскөдө зев ыжыд опасност колхозјас течөмын. ЦК кадын сетис индөд голова-тапјаскөд да вежнөдлөм вөчөмјаскөд вермасөм куға, коді (вежнөдлөмыс) вөлі збылвылас партија ленинскөј политикаыс

кежөмөн. Партия чорыда трокни́тис голово́тапјасөс да вежнөд-
лөмјас вөчыојасөс. Уналаын колхозјасө вөлі мырдөн котыр-
талөмаөс-да, мыј колхозјасө мырдөн кыскөм крестана, оз-кө
көсјыны најө сені сулавны, вермасны петны колхозыс.

Кущөма ымкофаны кутисны тајө торкөмјас вылад мијан
врагјасыд! Најө чајтөны вөлі, мыј крестана ставныс кутасны
петны колхозјасыд, колхозјасас қик некод оз кол. Најө-өд
быдлаын вөлі горзөны, крестанаөс-пө мырдөн кыскөны кол-
хозјасө.

Сөмын збыльвылас лоі мөдтор. Колхозјасыс мунисны сө-
мын најө, кодјасөс сетчө кыскылисны мырдөн. А 6 мильон
крестана овмөс асвөлаасыс пырисны колхозјасө
да сетчө-і колтчисны.

Мыннө кујлис позулас коллективизатсия нуөдөмын вөчөм
вежнөдлөмјасас? Ферт, сені ыжыд роль ворсис шөркөфдема олыс
крестана вылө тротскизм нога виçөдөм, накөд Ленин но-
гөн союз лөгөдны да најөс асбөрөаыс кыскыны кужтөм. Сө-
мын ез ешажык отсавны вежнөдлөмјас да голово́тапнога уң-
ас вөчөмын-і вескыдвыв кежыөјас, кодјас нуөдисны
колхозјасө мырдөн кыскан политика, најө сурисны кулакјас
провокацияулө, кодјас нуөдөны вөлі виç—„кымын локжык
сымын бур“.

Кодыр партия ЦК индөм пыр вескөдис вежнөдлөмјасө,
вескыдвыв да «шугавыв» кежыөјас шуны кутисны, колхозјас
лөгөдөмын голово́тапјаскөд да вежнөдлөмјаскөд вермагөм јө-
зөдөмөн-пө партия откажитчис наступајтан политикаыс, отка-
житчис дөрвыв коллективизатсияыс да кулакјасөс, кыз классөс
лыквифирујтөмыс. Тајө—партия вылө клевета, вөчөм торкөмјас
вескөдлөм ез ло коллективизатсияыс откажитчөм, а буржыка
сјјөс нуөдөм вылө условјөјас лөгөдөм.

Партия чорыда нуөдө виç асвөлаа подулөн колхозјасөс те-
чөмын. Сөмын асвөлаа подулыд оз-на ло, мең колхозө быд
пырыс көф кор вермас сетыс петны, вермас колхозө став
вајлөмторсө богтны да бөр бергөдны асгыс виçму јукөнсө. Ми-
кө колхозјас лөгөдөмын сувтөм тащөм туж вылө, тајө еөкө от-
салис колхозө өүјөм быд подкулачныкы китны сјјөс пыщкөс-
эаныс. Кодјасөс мырдөн вөлі пыртөма колхозјасө, налы партия
да власт сетисны вермөм пыр-жө бөр петны колхозыс, асгы-
ныс ембурсө богтөмөн. Сөмын колхоз абу пыр мунан сарај:
кодө асвөлаасыс сетчө пырис, бөр петны сетыс сјјө оз вермы,
кор сылы ковмас. Кызі позө петны колхозјасыс--индөма уста-
вөн. Устав шуө, мыј виçму Фонд колхозлөн ынөм вылө і не-
кор оз јукы, колхозыс петыөјаслы виçмуыс сетчө земобшество-
ыс, а оз колхозса виçмуыс. Јуктөм фондјас вөрөдны оз-жө

поѣ. Муньѣжаскөд рөщөтыс вөчгө сөмын урожај ідалөм бө-
рын. Та жылыс колө јавө віставны кызі колхозчыкјслы, сіѣ-
жіө-і өткөн олыс крестәнинјаслы, кодјас көсјөны пырны кол-
хозө.

Татөг колхозјасөсбура течныоз поѣ.

**Колхозчыкјас да
өткөн олыс крес-
тана.**

Һана рајонјасын, колхозјас течөмын во-
рө мунөмјса вөсна, өіктыс кутіс јукғыны кык
основнөј јукөдјас ылө. Öтi јукөдыс—кол-
хозчыкјас, мөдыс—колхозө пыртөм гөль да
шөркөдфема олыс крестана, кодјаслөн абу-на колхозас пырны
көсјөмыс. Тани мөд ногөн-нын партија пунктө сорнысө өіктын
аслас мыжөд (опора) жылыс. Коллективизатсіја нуөдтөз өіктын
партијалөн мыжөдыс лөө сөмын гөль крестәнин, өткөн олыс
шөркөдфема крестәнин оз вермы лоны партијалөн мыжөдөн.
Коллективизатсіја тани вөчө вежөмтор—збыльылө да зумыд
мыжөдөн сөвет властлөн сувтө колхозчык. Партијалөн лозун-
гыс лөө—колхозчыкјас ылө мыжгөм.

Колхозчыкјас ылө мыжган таяө лозунгыс дор-
ыв коллективизатсіја рајонјасын партијаөн практика ылын-
нын нуөдчө. Мукөд рајонјасын, көні дорыв коллективизатсіја-
ыс кутас нуөдгыны возын-на, сені колө ынаөн важ лозунг:
мыжғыны гөль крестана ылө, ынмөдны шөркөдфема олыс
крестанакөд сојуз, вермазны кулакјаскөд, сөмын такөд щөщ
колхозчыкјас ылө мыжган лозунг партијалөн лөө ос-
новнөј да медыжыд лозунгөн; кулакјасөс, кыз классөс, лйкві-
фірујтан лозунг—сіѣ-жө лөө медосновнөј лозунгөн, а кулак-
јасөс жмитан-рескөдан лозунг лөө—второстепеннөј лозун-
гөн.

Сөмын таяө оз-на лө,мыј өткөн олыс ужалыс крестана-
өс партија вермас вунөдны лйбө вічөдны кутас на ылө, кыз
врајјас ылө. Оз. Колхозјасө пыртөм гөль да шөркөдфема
олыс крестана матыса кадө пырасны колхозјасө. Колхозјас
паккалөмлөн опытыс регыд најөс гөгөрвоөдас колхозө пырны
колөм жылыс. Öткөн олыс крестәнин, XVI-d өјезд ылын Ја-
ковлев шуөм серті,—„аскіза колхозчык“. Öні-нын колхозө пыр-
төм крестана пөвсын емө зев унаөн, кодјасөс поѣ лыдфы-
лы полуколхозчыкјасөн. Најө тулыснас өікт кузаыс котырта-
лісны бригадајас. Уна өіктын најө көза ылө петісны өтвылыс
рөч грездјасөн, гөрісны борјас, збыльылас најө ужалөны
колхозјасынмоз-жө, сөмын оз-на көсјыны оформітны сіјөс,
відчысөны.

дыр-ө најө оз локны колхозө, сіјө кутас тыдавны на кос-
тын да колхозјас костын јитөд артмөм серті. Мукөдлаас кол-
хозјас да өтка крестана костын мөда-мөд ылас вічөдөмыс

лөгаланакод, Колхозлөн мог—чегны тащом мөвпалөмјассө. дыр-ө тајө отка олыг крестанаыс оз локны колхозө, сїјө кутас тыдавны, кыңи лоө олөмө нуөдөма лозунг: „неөтдортны отка олыг крестанаөс, а отсавны налы да быдногыс зїлны кыскыны најөс колхозө“.

**Гөль да шөркөд-
фема олыг кре-
стана колхозјасын.**

Артельын оз-на помаг, а сөмын заводчө выль отувја дїстсїплїна лөгөдөм, социализм течөмө крестанаөс велөдөм. Артельын абу қик ставыс откодөг. Артельын-өд сенї сулалыг торја шленјаслөн колас-на асланыс, отсөг пыд-дї, отка овмөстор. Такөд щөщ артельын абу-нын ужсө експлоатїрујтөм, сенї абуөг кулакјасыс-да.

Та вөсна артель лоө социализм формаа предпрїяттөөн. Сөмын сенї колө-на торјалөмыс гөль да шөркөдфема олыгкрестанїн костын.

Танї вермасны лоны кык отгама неведкыд (неправїлнөј) кежөмјас. Оз ло ведкыд, кутан-кө лыддыны, бытөкө гөль да шөркөдфема олыг крестанїн костын торјалөмыс колї сещөм-жө, кущөм вөлі отка овмөсјасөн олїгөн. Артельын ставыс ведкөдөма гөль да шөркөдфема олыг крестана костын торјалөм-сө шылөдөмлаң. Тајө лоө гөль крестаналөн өдјө оланног бур-мөмөн. Воыг-воө артельјасөн кутас пагкыджыка отувтчыны ужалан ембурыс, кутас лоны условјө коммунаө вужөм вылө. Артельө пырөм шөркөдфема олыг крестанїн абу-нын өткөн олыг шөркөдфема крестанїнкоф. Сылөн-нын вывтї еща лоө кулакларыд шатлагөмыд. Та вөсна қолхозјасын, кың пра-вїлө, гөль крестана группа јас оз лөсөдны. Најөс котыр-төны ТОЗ-јас бердын да вынтөмжык артельјас бердын.

Сөмын оз-жө ло ведкыд, кутам-кө лыддыны, мыј гөль да шөркөдфема олыг крестанїн костын колхозын абу некущөм торјалөм, лїбө торјалөмыс сещөм, кущөм предпрїяттөјасын ужалыг робочөјјас костын, кодјас квалифікатсїја вертї ужалан донсө бостөны оз отчамаөс. Тајө вужаңыс абу ведкыд. Öд шөркөдфема олыг крестанїнлөн воңаажык каднас докөдыс колхозын пыр-на лої унжык, сылөн-өд ем-на-ї отувттөм јукөд, овмөсгыс содтөд доход.

Гөль да шөркөдфема олыг крестанїн костын колхозын торјалөмыс ем-на, сөмын ставыс мунө сїјөс бырөдөмлаң. Тајө торјалөмјасыс сын, мыј өтїкјасыс (гөль крестана) регыджык кутасны бырөдны асланыс отка овмөс нога мөвпалөмјассө, а мөдјас (шөркөдфема олыг крестана)—нөжјөжык. Öтїкјасыс (шөркөдфема олыг крестана) јонжыка кыскөны асланыс (өт-көн) ембур сөдөмлаң, мөдјасыс (гөль крестана)—омөльжыка.

Такöд щöщ колö тöдны, мыј колö дорвыв кыскыны шөр-кодфема олыг крестанаöс колхозöн векöдлан ужö. Колхоз-лөн јонлуныс унаыг јичöма ськöд, кущöма да кужöмөн-ö кы-скöмаöг сені векöдлан ужас шөркодфема олыг крестанаöс. Кöні шөркодфема олыг крестанаöг збыльылö вöлі кыскöма колхозöн векöдлан ужас, сені тупыснас ещажыкөн петісны колхозгыс, ещажык вöлі вöчöма головоѳапствосö.

**Сіктса овмös кы-
пöдöмын сулалан
мојас**

Колхозјас да совхозјас паскöдöмөн м таво-нын бырöдам һаһөн кыз топалöмсö, та-кöд щöщ öні јона эескаммім јажөн да скöт вiэöм помыг лоан мукöд продуктајасөн.

Помкајасыс тајö топалöмыслөн медгасö сiјö-жö, кызи-һаһөн эескалöмын. Разалöм öтка крестана овмösјас оз сетны зумыд мыжöдсö скöт вiэöм паскöдöмлы. Скöт лыд чiнöм щöк-тö бөрја вонас нуöдны чорыджык мерајас скöт вiэöм помыг прöдуктаыг эескалöм бырöдöм куѳа. Тајö эескалöмсö вужан ногыс сещöм-жö, кущöм вöлі-і һаһөн эескалöмыг петöм: јон-жыка паскöдны скöт вiэöм колхозјасын да сов-хозјасын. Öні сещöм-жö гелöмыг колö богтчыны скöт вiэан совхозјас котыртöм вылö.

Јажөн эескалöм бырöдöм могыг медгасö вiэöдлыны лöө порг вiэöм паскöдöм вылö. Поргыд, öтi-кö, регыджык јajsö сетö, мöд-кö—ещажык көрым вiэöмөн сетö унжык јaj. Та вöс-на шуöма јонжыка вiэöдлыны порз вiэан совхозјас котыртöм вылö. Тајö совхозјасыслы, кодјасöс котыртö „Свиновод“ трест, 1930-31 воын колö сетны-һин вузалан јaj вылö—400 сурс порз, 1931-32 воын—3 мiльон, 1932-33 воын—7 мiльон. 1932-33 во-ын куш öтнас тајö трестыс сетас 1½ пöv јajsö унжык, мыјта сiјös вöлі заптылöма 1928-29 воын.

Порг вiэан совхозјас паскöдöмкöд щöщ лоас паскöдöма јöла скöт вiэан совхозјас да ыж вiэан совхозјас (вурун вылö). Тајö совхозјассö лöгöдöмыс корас уна көрым лöгöдöм. Вiтво-га планөн колö лöгöдны условiöјас содтöд 40 мiльон га вы-лö көрыма културајас вöчны (кукуруза, соја, соро, суданкi, лугсерна, тiмофејевка, доһник, конскöј бöбы да с. в.).

Öні ем став верманторјасыс пуктыны сорһi сiктса овмös јылыг погрeблajтан рајонјасын. Оз ло векыд, мi-кö кутам мövпавны, сетöнi-кö јонжыкасö паскöдöма промышленност, оз поѳ мövпавны сiктса овмös паскöдöм јылыг. Тани унжык му-ыс абу-на используйтöма, абу используйттöгыс колöмаöг, мыј оз-һин поѳ сiјö мујас вылас нуöдны сiктса овмöссö. Тани поѳö зев јона паскöдны турун көзöм, корһеплодјас да картопель вöфiтöм. Тани зев-жö јона поѳö паскöдны шабdi вöфiтöм. Кö-

рыма культурајас вѳітѳм паскѳдѳмѳн поѳѳ јона паскѳдны порѳјасѳ да јона скѳт вѳѳѳм.

Вѳѳму вѳѳітѳмын ғырыѳ овмѳсјас кѳтыртѳмѳн, кѳні ѳтка крестана овмѳсјасын сертѳ, поѳѳ бура пуктыны плана везкѳдлѳм, ем ыжыд вермѳм торја рајонјасын ęіктса овмѳсса отраслјас куѳа нуѳдны спетсіалізатсіја. Лѳѳѳдны сіјѳс сіѳі, мед сіјѳ став народнѳј овмѳс кыпѳдѳм бѳкѳағыс сетѳс ыжыджык пѳлза. Зев паскыда сувтас горнѳ, кѳні, кушѳм местаын, ęіктса овмѳсса кушѳм отраслјасѳн медзасѳ паскѳдны.

Закавказјѳын, шуам, зев бура локтѳ кукуруза—сенѳ сы улѳ кѳѳѳма зев ғырыѳ площаѳа мујас. Сѳмын кукурузасѳ паскѳдѳмыс сенѳ ѳекушѳм пѳлза оз сет: сіјѳ вермас зев бура чужны да вѳны і мукѳд местајасын, Закавказјѳ кынѳі. Закавказјѳын буржык паскѳдны мукѳд донажык культурајас, кодјас быдмѳны шѳныджыкінјасын (хлопок, чај, фруктыјас, вѳноград, апельсѳнјас да с в.).

Шѳбділыѳ буржык урожајјас мѳ вермам бѳстны Кубағын да Армавѳрскѳј округын. Сѳмын сенѳ абу лада паскѳдны шѳбдісѳ, сенѳ поѳѳ паскѳдны донажык культурајас-да. Шѳбді вылѳ мѳјан емѳ іспѳлзујттѳм мујас Заволжјѳын, Казакстанын, Сѳбырын. Сенѳ локтан војасѳ індѳма лѳѳѳдны ѳаѳ вѳѳітан зев ғырыѳ совхозјас, го ѳурс гектар лыда мујасѳн да кѳѳны сенѳ став шѳбдісѳ 20 мѳлљон гектар му вылѳ дорыѳ унжык. Тајѳ мујассѳ гѳрѳм вылѳ шуѳма шыбытны сетчѳ ѳѳлѳд јукѳд тракторјассѳ, кодјасѳс мѳјан промышљенност вѳчас вѳтвоза план помѳѳ.

Кокнѳ промышљенност паскѳдны колѳм шѳѳктѳ јонжыка паскѳдны сылы сырјѳ база, медѳа-нын шабді да хлопок.

Хлопок вѳѳітѳмын мѳ јона воѳѳ мунѳм—војнаѳѳ сертѳі кык мында вѳѳітам. Сѳмын сіјѳ абу тырмымѳн мѳјан текѳтѳлнѳј промышљенностлы. Тајѳ бара-жѳ јѳтѳма хлопок вѳѳітан рајонјасѳс ѳаѳѳн снабжајтѳмкѳд, мед езкѳ сенѳ поѳѳс хлопок кѳѳѳмнас ęікѳѳ вештыны шѳбді кѳѳѳмсѳ. Сѳѳ, ęіктса овмѳс паскѳдѳм-кыпѳдѳм кујлѳ сотсіалѳзм нога ғырыѳ проѳзводствоѳ вужѳмын, колхозјас да совхозјас лѳѳѳдѳмын.

VIII-d JYKÖd.

Вітвога план ньоль воён

Кызі индөма овмөс кыптөмыс вітвога планөн.

Народнөй овмөс кыпөдан вітвога план вөлі вынөдөма Ставсоюзса XVI d конференцияөн да Сөветжаслөн Ставсоюзса V-d гездөн. Вітвога план гетө индөдяс кызі колө кыптыны мјан странаса народнөй овмөслы 1928-29 вогањ 1932-33-өд воөң.

Мјан народнөй овмөс кыптөм јылыг позө артавны сысерті, унаө гөм віңдө сіјөс кыпөдөм вылө. Овмөс кыпөдөм вылө гөм віңдөм шугө капітальнөй вложењњөјасөн (капітал пуктөмөн).

Віт во чөжөн, 1922-23-d вогањ 1927-28 воөң народнөй овмөс кыпөдөм вылө став капіталсө пуктөма 26,5 мільард шайт. Локтан віт во кежлас капітал пуктөм вітвога планөн вөлі индөма 64,4 мільард шайт. Татчө пьрө народнөй овмөс кыпөдөм вылө государствоөн віңан гөмыс, сің-жө-і аслас нагелєњњөыслөн віңан гөмыс.

Сіктса овмөс бердын мјан ужалөны унжык нагелєњњөыс. Таңнад абу сівө, мыј сіктса овмөс кыпөдөм вылө віт воөн вөлі индөма унжык пуктыны капіталсө. Сөмын промышленностө капітал пуктөмыс содө өдјөжык сіктса овмөсө дорыг, а транспорткөд-кө өтлаө богтөмөн—сіјө унжык нын лоө сіктса овмөсө пуктөм дорыг.

Капітал пуктөм (мільард шайт лыдөн)

	1923-24	1928-29
	1927-28 в.в.	1932-33 в.в.
Промышленностө	4,4	16,4
Сіктса овмөсө	15,0	23,2
Транспортө	2,7	10,0
Електрофікатсіја вылө	0,9	3,1
Ставсө:	26,5	64,4

Капітал пуктөмсө јона содтас продуктсіјалөн воө содөмыс. В твога план оломө пөртан медбөрја онас промышленност кутас вөчны (гетны продуктсіјасө) војнаөң серті 3,5 унжык; сіктса овмөс гетны кутас 1,5 пөв унжык војнаөң серті;

електрическөй енергіја вөчөм војнаоң сертї содас 11 пөв дорыг унжык; сїктса овмөсын ужалан машїнајас вөчөм војнаоң сертї содас 7-8 пөв.

Руда перјөм војнаоң сертї содас кык пөв дорыг унжык, чугун сывдөм 2,5 пөв дорыг унжык, ізшом перјөм—4,5 пөв, нефт—10 пөв, торја отраслјас куңа стрөйтчан матерјалјас вөчөм содө 3,4 пөв дорыг унжык.

Вїтвога план сертї көрттујлөн куңтаыс војнаоң дырасө ordјас 1,5 пөв, а көрттујјасөн грузооборотыс војнаоң сертї содас 2 пөв дорыг унжык.

Вїтвога планөн вөлі индөма: вїтвога план помын сїктса овмөсса өтувтөм секторын вайөдны көңа площаф 26 мїлљон гектарөң, став көңа площаф сертїыс 17,5%, да сетны 1933 во кежлө 43% вузалан продуктїјасө (черновөй культурајас).

Воңө мї адңам, кыңї да кущөм кадын вїтвога планын индөмторјасыс збыл вылас нуөдгөны мїжан олөмө.

Вїтвога планын индустриализатсїја.

Странаын индустриализатсїја нуөдөм лөө производстоын ужалан ембур (средства производства) вөчан промышленност өдјөжык кыпөдөм. Тајө медыжыд могсө ас воңас пунктө мїжан вїтвога план. Промышленностө пунктан став гөмгыс 0,75 јукөдныс индөма гөкыд индустрија паскөдөм вылө да сөмын 0,25 јукөныс—кокнї индустрија паскөдөм вылө.

Вїтвога план нуөдїг чөжөн шуөма вөчны 42 рајонувса электростантсїја. Мед ескө сетны колана лыд металл, вїтвога планөн индөма вөчны 9 зев гырыг металлургическөй завод. Тајө быд завод вөчөмыс сувтас 150 мїлљон шайтөн кымын. Тајө заводјас пыщгыс кутасны вөчгыны: 2—Уралын, 3—Українаын, 1—Сїбырын, 1—Крымын, 1—Улыс Волгаса крајын да 1 Центрально-промышленнөй областын. Вїтвога план индїс зев гырыг өдјас машїнајас вөчан промышленност (тракторнөй заводјас, автомобилнөй завод да с.в.) да хїмическөй промышленност паскөдөмын. Вїтвога план олөмө пөртан кад чөжөн шуөма лөсөдны кущөм сурө выл производстојас, кодјасөс странаным воңжыксө ез төдлы. Вїтвога план индїс јонжыка паскөдны ізшом перјан выл шахтајас стрөйтөм донбасын, Сїбырын, Уралын да Мөскуа бердса баггөјнын.

Вїт во чөжөн мї паскөдам аггыным машїнајас да оборудованнөјас вөчөм текстїлнөй, обувнөй, спїчечнөй, стрөителнөй, полиграфическөй, лесопїлнөй да промышленностса мукөд отраслјаслы, мед ескө мездыгны машїнајассө заграңичаыс вайөмыг. Тајөн мї кутам пыр өтарө чїнтыны мїжан стрөйтчөмлыг завїсїмогь заграңичаса технїкаыс.

Такöд щöщ таяö сетас мiяанлы вермöм промышленностса кущöм сурö отрасльясын (швейнöй, обувнöй, стрöителнöй да мукöд), кöни медвасö ужалöны кiөн вöчöмөн, став производствосö вужöдны машинаясөн ужалöм вылö.

Выль предпрiятёжас стрöитiгөн, выль производствояс кöтыртiгөн, мi кутам iпользуютны iностраннöй наука да техникыс став выль достiженёжасö.

Медвозын муныс техника—сijö став народнöй овмöсас электрiческöй енергiялыс вынсö паскыда iпользуютм. Воженнöй коммунизм дырjи-на партiя вöли адзö, мыj социализм нога овмöс лöбöдны позö сöмын странаын электрофикатсiя нуöдöмөн. Лёны шулис: „Социализм—сijö Сöвет власт да нöшта (плюс) электрофикатсiя“.

„Лыбö став страна пастаыс электрофикатсiя, лыбö бөрвоам капитализмö“—таз вöли сувтöдö сорнысö Лёнин jорт.

Сijö вескöдлöм улын 1920 воын-на вöли iндöма странаын электрофикатсiя нуöдан план. Странаын электрофикатсiя нуöдöм куза медвоzza ужяс вöчан таяö планыс (вöчö вынажык вель уна районнöй электростантсiяяс) iндöма вöли 10 во кeжлö. Став мiян врагясыс секи вöли сералöны: кызi-нö мi гöль пазалöм странаын лыгтам бөгтчыны таыжда ужö, кодöс вермасны нуöдны сöмын jона возын муныс странаяс. А збыль вылас артмiс, мыj электрофикатсiя куза медвоzza ужяс нуöдан таяö плансö лöö тыртöма кадын, весiг медвоzza iндöм сертыс сөдтöдөн.

Öнi-нын со ештöдöма зев гырыс электростантсiя вöчöм: Волховстроj—Лёнинград бердын, Шатура—Мöскуаулын, Штөровскöй—донбассын, Жемо-авчалскöй—Кавказын. Вöчгö зев ыжыд электростантсiя днөпр вылын (днөпростроj), Свiр вылын да с.в.

**Вiтвоса план
олöмö пöртны вер-
мытöм jылыс
сорныяс.**

Вiтвоса план iндiс вöвлытöм öдяс мiян странаса овмöс кыпöдöмын. Сени iндöма промышленностлыс кыптöмсö быд во лептыны 20 да унжык прöчент вылö. Таяöжö каднас капитализм странаясын 5% вылö онас кыптöм лыффыгö зев гырыс öдөн-нын. Бөгтам прiмер пыфди: Германия 1929 воын 1913 вога уровень серти (16 воөн) кыпöдiс аггыс производствосö сöмын 17% вылö, Франтсiя—39% вылö, а Англия муртса-муртса воiс войнаöз дырга уровеньöз.

Татыс сесга гөгөрвоана, мыjла заграничаса буржуазiя мыj вермö зiлö петкöдлыны, бытёкö став мiян планясным вöчны вермытöмыс, фантастическöй, бытёкö мi вiтвоса планнымöс öг вермöй олöмö пöртны. Медбур вылас-нын найö вöли

ескӧны, народнӧй овмӧс кыпӧдан плансӧ-пӧ тыртасны, гашкӧ, во дасӧн. А мукӧд весӧг вӧлі шуӧны, зев ескӧ-пӧ бур, сещӧм результатжассӧ-кӧ најӧ вермасны богтны 50 воӧн.

Сӧмын, оз куш буржуазіјалӧн представительјасыс лыддыны овмӧс кыпӧдан втвога планнымӧс олӧмӧ пӧртны вермытӧмӧн. Олӧмӧ пӧртны вермытӧмсӧ чајтисны-і міјан партіја пыщкын вескыдывыв кежыгјаслӧн представительјасыс. Вескыдывыв кежыгјас вӧлі воча горнитӧны втвога планӧн индӧм промышленност кыпӧдны гырыг ӧдјаслы. Најӧ вӧлі шуӧны, сиктса овмӧс-пӧ оз вермы вӧтчыны промышленностын тащӧм гырыг ӧдјас бӧрга. Шуліс-ны тащӧ најӧ сы вӧсна, мыј најӧ вӧлі лыддыны, бытӧкӧ колхозјас да совхозјас течӧмыс міјан кутас мунны зев нӧжжӧ. Најӧ быдногыс вӧлі воча сувтӧны колхозјас да совхозјас ӧдјӧ паскӧдӧмлы; најӧ вӧлі ескӧдӧны, бытӧкӧ тајӧ вайӧдас міјанӧс шӧркӧддема олыг крестанакӧд венчӧмӧ. Втвога план пыддӧ, најӧ вӧлі сужӧны міјанлы сиктса овмӧс кыпӧдан кыквога план. Втвога план пыддӧ ботӧ сесаң, мыј сиктса овмӧс кыптӧмыс медгасӧ лоӧ сиктса овмӧсы-н коллективизатсіја паскалӧм вӧсна. Вескыдывыв кежыгјас коллективизатсіјалы ескытӧг вӧлі сужӧны аггыныс кыквога план, код гертӧ сиктса овмӧсыс паскалісны медгасӧ ӧтка овмӧсјас кыпалан подулӧн.

Вескыдывыв кежыгјас быдногыс зілісны сы вылын, мед ескӧ сӧкыд промышленност кыпӧдан ӧдјассӧ чӧнтисны, мед ескӧ гырыгжык ӧдјасӧн јӧткыштисны кокнӧ промышленност паскӧдӧм. Щӧщ-і тани најӧ пыддӧ вӧлі богтӧны, мед ескӧ промышленностӧн обслужитны ӧтка овмӧсјасӧс а ез сіјӧ, мед ескӧ сӧкыд промышленност отсалӧмӧн лӧгӧдны условіјӧјас крестана овмӧсјасӧ ӧтувтӧмлы, мед ескӧ сетны налы производстоын ужалан усовершенствуйтӧм ембур. Најӧ вӧлі оз гӧгӧрвоны, мыј сӧкыд промышленност лоӧ сотсіализмлы подулӧн, мыј сӧкыд промышленност кыпӧдтӧг мӧ кулам.

**„Векнӧ местајас-
лаӧ“ веекӧдчан
(равнајтчан)
теоріја.**

Міјан народнӧй овмӧсса оз став отраслјасыс кыптыны ӧткода, ӧветын. Шуам, сиктса овмӧс кыптӧ јона нӧжжӧжык промышленност кыпӧм гертӧ. да-і промышленност пыщкас ем тащӧм јансалан кыптӧмыс. Став промышленностыс зӧннас војнаӧз дырга уровне-сӧ вужіс-нын 1926-27 воын. А чугун вӧчӧм міјан колан во-на (1928-29 воын) вӧлі војнаӧз гертӧ сӧмын 92%; војнаӧз дырга уровне-сӧ сӧмын таво (1929-30 воын) мӧ ordјам. Странаын индустриализатсіја нуӧдӧгӧн чугун вӧчӧм ӧдјӧжык паскӧдӧмыд-ӧд лоӧ медыжыдторјӧн.

Народнөй овмөсса став отрасльжассө колө кыпөдны сизі, мед өтi отраслыс ез падмөд мөд отрасльсө паскөдөмлы. Бөгтам-кө пример пыдди, мијан текөвiльнөй фабрикајас өнија сертi вермисны ескө кык мында сетны продуктсiјасө, мијан-кө вөли тырмымөн налы лөгөдөма сырјо (хлопок, шабди). Народнөй овмөсын мукөд отрасльјас ыөжјө паскалөмсө шуөны народнөй овмөсын „векнi местајасөн“.

Тащөм векнi местајасыс мијан абу еща. дорывв векнi местајасөн мијан лоө металл, машинајас вөчөм, важөн народнөй овмөсса тајө отрасльжассө омөла паскөдлөмаөг-да. Көт-i машинајас вөчөмыс мијан өнi паскалө зев өdjө да көкјамыс пөв вылынжык војнаөз дырга производство сертi, машинајас вөчөм мијан лоi народнөй овмөсын „векнi местаөн“. Бөрја војаснас векнi местаөн вөли ыаы вөдiтөм. Промышленностса уна отрасльјаслы векнi местаөн лоө сырјө тырмытөм. Став народнөй овмөс кыптөм вөсна векнi местаөн лоө i електричөскөј енергiја лөгөдөм, көт-i тани ми уна пөв ordјim војнаөз дырга производствосө.

Веккыдывв кежысјас вөли сетөны тащөм „теорiја“: народнөй овмөсса торја отрасльјасөс колө сизі плаырујтны, мед најө веккөдчiсны (подравнајтчiсны) векнi местајас сертыс. Ещакө ми вөчам кирпич, ыинөмла-i мијанлы вөчны уна здаынөјасөс, фабричнөй корпусјасө да с. в. Чугун-кө еща, ыинөмла тащөм өdjө паскөдны машинајас вөчөмсө. Странанын-кө вузалан ыаы оз тырмы, оз поз ыжыд өdjасөн паскөдны промышленност.

Тащөм теорiјаыд лоө зев лок теорiјаөн, пазөдчан, б рын кысган теорiјаөн. Партыја-кө кывзiс веккыдывв кежысјаслыс тащөм щөктөмјасөс, мијан странанын индустриальзатсiја нуөдөм ми ескө торкiм. Партыјалөн вiчыс веккөдөма абу векнi местајаслаы веккөдчөм (равнајтчөм) вылө, абу овмөсса торја отрасльјас костын торјалөм вылө прiспособiтчөмлаы. Партыјалөн вiчыс веккөдөма тајө векнi местајасөс вужөм вылө, мед ескө став вынсө, став гөмсө шыбiтны овмөс кыпөдан фронт вывса сiјө участок вылас, көнi емөг векнi местајас, мед ескө сiјө векнi местајасөс паскөiны.

1923 воын-на Лыен шулис, мијанлы-пө колө „петны суөдны“ капiталызм странајасөс. Кущөм-нө вермас мунны сорны мукөд странајасөс суөдөм да ordјөм жылыс, ми-кө кутам веккөдчыны мијан овмөсса векнi местајас сертi. Мијанлы колө аслыным чорыда вужны бөрө колөмсө стрөйтчан матерјалјас вөчөмын, чугун вөчөмын да мукөд „векнi“ отрасльјасын. Мијанлы колө татчө веккөдны асгыным вынымөс да ые чiнтавны планјаснымөс „векнi местајас“ вылө веккөдчөм вөсна, а кыпөдны колөм отрасльјасөс планөн indөмөмлаы.

Ферт, тајо народнөј овмөс кыпөдан став плансө јогтө, сөктөдө. Сіјөс олөмө пөртөм вылө ковмас зев јона зелөдлыны став вынсө партіјалы, робочөј класслы да став ужалыг војтырыслы. Міјан страналөн бөрө колөмыс, классөвөј тыш јогмөм, капіталістјаслөн міјанөс кыщалөм—зев јона сөктөдөны вөтвога план олөмө пөртөм. Сөмын тајо сөкыдторјассө колө вужны. Мукөд тујјасөн мі огө вермөј нуөдны странаын індустріалізатсіја. Веккыдвыв кежыгјас повчисны сөкыдторјасыг. Налөн корөмјасыс вайөдөны странаын індустріалізатсіја нуөдөмыг да сотсіалізм течөмыг өткажітчөмө.

Веккыдвыв кежыгјаслыг теоріјасө пазөдтөг вөтвога план олөмө пөртны ескө мі ег вермөј.

**Увлаң летчөм
јылыг теоріја.**

Буржуазнөј учонөјјас пөвсын ем вөзөдөм, мыј НЕП лөгөдан медвозға војасын гырыг өдјасөн овмөс кыптөм вөставгө сіјөн, мыј секі муніс пазалөм овмөс зөнтөм. Овмөс зөнтан кадын-өдөз вөв сорныс выл предпріјаттөјас вөчөм јылыг, а сөмын важјассө леқөм јылыг, кодјас колысны міјанлы капіталістјассаң ужавтөгыс лөбө жыңја нагруккаөн ужалөмөн.

Кодыр 1924-27 воын мі өдјө вөлі јөткам промышленност кыптөмсө, тащөм ногөн вөзөдыгјасыс вөлі шуөны: кодыр вөлі колө леңны сулалыг мыјкө мында важ предпріјаттөјасыг, большекјас секі өдјө мунісны воқө. Абу зев ыжыдтор даг предпріјаттөтө леңны, сөмын сіјөс колө неуна ремонтірујыштны. Сетчө оз ков уна вын-ні, уна сөм-ні, ыжыд кужөм-ні. А вот вөзөдлам, мыј лоө, кодыр лоас леқөма капіталістјаслөн колөм став предпріјаттөјасыс. Секі большекјас оз вермыны сөщөм гырыг өдјаснас воқөсө мунны, оз вермыны промышленностсө быд во кыпөдны 20-30 да унжык прөчөнт вылө. Зев бур лоө, најө-кө вермасны быд во лептыны промышленностсө 10% вылө кымын. Овмөс зөнтан кадсаң реконструктсіја кадө вужөгөн воқө мунан гырыг өдјасыс кутасны кусны, промышленностлөн да став народнөј овмөссылөн кыптөмыс кутас увлаң летчыны, кусны-лөңавны. Воыг-воө продуктсіја содөмыс кутас чінны.

Тащөмі увлаң летчөм јылыг теоріјаыс. Сіјөс гөгөрвоісны (усвоітісны) веккыдвыв кежыгјас-і, медеа-нін тротскістјас. Тротскістјас јылыг шуөны, бытөкө-пө најө „сверхіндустріалістјас“, бытө-пө најө промышленност кыпөдөмын партіја індөм серті гырыгжык өдјас дор. Тащөм вөзөдөмыд абу веккыд. Тротскіј да сы ногөн мөвпалыгјас өнјја кадө сорнітөны воча гырыг өдјаслы, кодјасөн воқө мунө міјан народнөј овмөсыс. Тротскіј воча мунө „Вөтвога план нөл воөн“—лозунглы. Тротскіј воча сувгө коллектөвізатсіја нуөдөмын міја-

һөн бoгтoм oдјаслы. Трoтскiстјас сулалoны вoлi ыжыд oдјас вoсна сoмын oвмoс зoнтан кад помагтoз. Нарoднoј oвмoсын реконструктciја нуoдoм куза најo вoлi сулалoны увлањ летчан теорiја дoр.

Тajo теорiјаыс Һинoмoн оз oтлааг Лeнiнiзмкoд. НEП лoгoдан мeдвoзза вoјаснас Лeнiн вoлi адзo, мыј аслас кадын мијан oвмoс кыптoмыс зев јона oдзас. А увлањ летчан теорiјаыд оз oдзoд, чинтo мијан вoзo мунoмлыг oдјассo.

**Мыј петкoдлiсны
вiтвoга план
oлoмo пoртан мeд-
вoзза кык вoыс.**

Вiтвoга план oлoмo пoртан мeрвoзза вoыс-на щoктiс лaнтны ciјoс крiтiкyјтыгјас-oс. 1928-29 во гeтiс eз сoмын тыртoм, а coдтoдoн тыртoм вiтвoга планын iндoмтoр-јассo. 1928-29 вoын гoспрoмышлeннoгт кыптiс 24%, планын iндoм 21% пыдди. Тoдмалoма (epдo петкoдoма) уна вeрмoмтoрјас oвмoс кыпoдoмын вoзo мунoмсo oдзoдны. Сeщoм вeрмoмтoрнас лoи „нeпрeрывка“, прoизвoдствoын дoрвыв ужалoм (пpазнiкјасo-и бyдoн), пpeдпpијaтбoјасын гмeнaдн ужалoм јонжыка пaскoдoм, coтciалистичeскoј opдјыгoм, yдapничeствo да с.в.

Вiтвoга план oлoмo пoртан мoд вoын вeрмaнa-һин лoи лoзунг „вiтвoга план нoл вooн“, кoдi чужиc фaбpик-завoдјас вoлын. Вiтвoга план oлoмo пoртoмын мoд вoыс петкoдлo, мыј тajo лoзунгсo oлoмo пoртoмыс зев вeрмaнa.

Вiтвoга план oлoмo пoртан мoд вo кeжлo вoлi iндoма планoн прoмышлeннoгтca пpoдуктciјaлыг кыптoмсo 21% вoлo. Oвмoс кыпoдан тaвoга вoлoн вoзза жынјыс гeтiс кыптoмсo 29,5% вoлo, вeл јона coдтiс вiтвoга планын iндoмсo да нe-yna eз кaј план ceртi iндoм 31%-oз, кoдoс вoлi пpимитoма iндyстриaлизaтciја нyдaн oдco нoштa-на oдзoдoм мoгыс.

Вiтвoга план oлoмo пoртан вoзза кык вoнас мaшинaјас вoчoм coдo 2 пoв дoрыс унжык, eлeктpотeхничeскoј прoмышлeннoгт 170% вoлo, план ceртi iндoм 80% вoлo пыдди; гiктca oвмoсын ужалaн мaшинaјас вoчoм coдiс 150% вoлo, план ceртi iндoм 71% вoлo пыдди. Ciз-жo вiтвoга планын вoзжыкcо iндoм ceртi гeтoны вeл ыжыд coдтoд-i прoмышлeннoгтca мyкoд oтpaслјас (iзшoм, нeфт, стрoитчан мaтepиaлјас чyгyн), xимичeскoј прoмышлeннoгт кынзi, кoдi бoрo-на кoлo. Кoкнi прoмышлeннoгтын план тыртoмыс мунo вiтвoга планoн iндoм ыжда ceртi. Вiтвoга планын iндoм ceртi јона coдiс кaпитaлјас пyктoм. Кык вooн вoлi шyoма кaпитaлco пyктыны 3990 мильoн шaјт, а лoас пyктoма 5,800 мильoн шaјт, лiбo пoштi 1¹/₂ пoв унжык.

Мeдгa-һин ыжыд oдoн мунo гiктca oвмoс oтyвтoм. Вiт вo вoлo iндoм кoлxoзјас лoгoдан плaнсo лoи coдтoдoн-һин

тыртöма вѣтвога план олөмө пöртан мөд воын. Колхозјас да совхозјас сетасны вузавны һаңсө сымында-һин, мыјдта вөлі индылөма вѣтвога планөн 1933 во кeжлө. Ем став верман-горјыс чајтны, мыј вѣтвога план помын лоө кыз крeгтана овмөссө мијан странаын коллeктивизирүтөма.

**Пöртны вѣтвога
план һол воһн.**

Ем став вермөмторјыс шуны, мыј вѣт-вога план лоө тыртөма һол воһн—1931-32 воын, а оз 1932-33 овмөс кыпөдан воын. Овмөсса вель уна отраглыјас куға сiјө лоө тыртөма вегиг регыд-жыкөн. Ми аңылым-һин, коллeктивизатсия нуөдан план лоі тыртөма содтөһн, 2 воһн. Совхозјас тeчан план лоө тыртөма 3 воһн. Нефтаннөј промышленностын вѣтвога план лоө тыр-төма 2¹/₂-жөн. Тащөм-жө кадын лоө тыртөма планыс торф перјөм куға. Машинајас вөчан вѣтвога план лоө тыртөма 2¹/₂—3 воһн, электропромышленност куға да сiктса овмөслы машинајас вөчөм куға—воһн да с.в.

Став сөкыд промышленност куғаыс вѣтвога план лоас тыртөма-һин содтөдөн вѣтвога план олөмө пöртан којмөд во помнас-һин.

Гырыг промышленностын 1930-31 воын продуктсия со-дөмыс лоө 47% вылө. 1931 вога Октабр кeжлө странаын промышленнөј төварсө лоас вөчөма војнаөң дырга сертi кујим мында унжык; секи куш өтвога продуктсиялөн содөмыс лоө војнаөң дырга производство мында.

Вѣтвога план олөмө пöртөмын лоөм успехјас сертi лоі вермөм вьлпөв вiдлавны планыс коланажык јукөдјассө, најөс воңө содтөмлаһ.

Медыжыдторјыс на пыщкыс лоө сөд металл куға вѣтвога плансө 10 мильон тонна чугунсаһ 17 мильон тонна чугунөң содтөм. 1932 33 воын ковмас ваяөдны чугун вөчөмсө 17 миль-лон тоннаөң лiбө војнаөң дырга сертi 4 пөв дорыс унжыкөң. Чугун куға тајө программа тыртөмыс лоө вермана мөгөн. Чу-гун вөчөм ыжда сертiыс кутас пагкавны промышленностыс i, сiктса овмөсыс. Јона ыждөдөма тракторјас вөчан программа. Вѣтвога планөн вөлі индөма 1932-33 воын страна пыщкын вөчөмсө ваяөдны 55 сурс тракторөң. Оні тајө лыдпасыс сод-төма 170 сурс тракторөң. Сiктса овмөсын ужалан машинајас вөчөм куға содөмыс лоө 2 пөв дорыс унжык. Кык пөв жө ыждөдөма автомобилјас вөчан программа (шуөма вөчны вѣт-вога план помын 100 сурс пыдфi—200 сурс автомобил). Ком-бајнјас вөчөм страна пыщкын воңжыксө вѣтвога планын абу вөлі индөма. Оні најөс вөчан программасө индөма-һин: вѣтвога план олөмө пöртан медбөрја во кeжлас шуөма еща вылө-һин вөчны 40 сурс комбајн.

Массалөн оланног бурмёмыс.

Капитализм нога производство паскалём вайёдö ужалыг массалыг оланногсö локмө-дөмө. Сотсиализм течөмкөд-жө щөщ дорыв бурмө оланногыс ужалыг војтырлөн, кыптö налөн благосостояньёмыс. Витвога планён вөлі шуёма, мыј народнөј доходыс кутас кыптыны воыг-воё шөркөдөма бөгтөмөн 12% вылө. Сардырга Россияын сижө быдмис вонас 3% мында. Витвога планын индөм народнөј доход быдмөм ыждасө ез адзыв нёти капитализм страна.

Такөд щөщ, народнөј доходлөн збыльвылө содөмыс орджөнн витвога планын индөм лыдпасассө. Бөрја кужим вонас сижө быдмис шөр бөгтөмөн 15%-өн быд во. 1929-30 воын сижө содас 20% вылө. Локтан војасө сижө нөшта-на өдјө кутас быдмыны.

Капитализм странајасын народнөј доходлөн содөм — медвоз лоө капиталистјаслөн да помещикјаслөн доход содөм. Мијанын народнөј доход содөм — медвоз сижө робочөјјаслөн, крестаналөн, служащщөјјаслөн да став ужалыг војтырыслөн доход содөм

Војыв Америкаса Соједиңеннөј Штатјасын робочөјјаслөн народнөј овмөсын јукөдыс (1923 воын) вөлі 54% саяс, капиталистјаслөн јукөдыс 45% саяс. Англијаын робочөјјаслөн јукөдыс 50%-ыг ңеуна ещажык, а капиталистјаслөн јукөдыс 50%-ыг ңеуна унжык став народнөј доход сервыс. Асланыс-жө буржуазнөј учонөјјас висталөм серти, Америкаын 1% собственыкјас кутөны асланыс кын (1922 воын) 59% став натсиональнөј озырлунгыс, Англијаын 2% дорыг ещажык собственык, вөлі кутөны асканыс 64% став натсиональнөј озырлунсө. Мијан капитализм нога элементјаслөн народнөј доходын јукөдыс вывти еша, робочөјјаслөн да крестаналөн (гөль да шөркөдөма олыг крестана) народнөј доходын јукөд серти, дај бөрја каднас воыг-воё сижө чинө.

ЛУКӨДЫС % %-ЈАСӨН	1927-28 во.	1928-29 во.	1929-30 во.
1. Робочөјјаслөн да ужалыг крестаналөн, кодјас оз експлоатирүтны јөзлыг уждө	75,2	76,5	77,1
2. Кулакјаслөн да карса капиталистјаслөн	8,1	6,5	1,8
3. Кустарјаслөн	6,5	5,4	4,4
4. Государствоса севторлөн (лыбө бара-жө робочөј класслөн)	8,4	10,0	15,2
5. Мукөдлөн (пенсияјас да с. в.)	1,8	1,6	1,5

Өнөз-на мијанлы ковмис медгасө вижөдлыны сөкыд промышленност паскөдөм вылө. Тажө вөлі медвескыд туј, мед ескө өдјөжык кыпөдны народнөј овмөсса став отрасльјассө. Сөкыд промышленност өдјөжык кыпөдтөг он вермы возө јөткыш-

тны сиктса овмөс кыпөдөм. Сиң-жө оз поз-и воҗлаң јөткыштны кокні промышленност: сјјөс паскөдөм вылө-өд колөны машинајас, кодјасөс вөчө сөкыд промышленност да сырјо (хлопок, шабди, пыш, подсолнух, сахарнөј гвекла да с. в., кодјасөс вөчөны сиктса овмөсын). Тажөс вөлі оз гөгөрвоны вескыдывв кезысјас; најө вөлі щөктөны кутыштны сөкыд промышленност паскөдөмсө да өдөдны көкні промышленност паскөдөм. Налөн торкөмыс вөлі сын, мыј вөлі сөкыд промышленностлы воча сувтөдөны көкні промышленностөс.

Өні, кодыр мијан емөг-нын гырыг воҗо мунөмјас, сөкыд промышленност кыпөдөмын лоис вермөм бөгтчыны воҗлаң кыскыны көкні промышленностөс. Такөд щөщ ем вермөм пыр-жө бөгтчыны паскөдны скөт виҗөм, сиктса овмөсын техничөскөј културајас вөдитөм јонжыка паскөдөм. Ставыс тајө лөгөдө условјөјас төвар суҗытөм бырөдөм куҗа, коді өні мијан странаын вель јона төдчө. Ставыс тајө вайөдө массалыг воҗө оланногсө бурмөдөмө. Такөд щөщ, кыҗи индич ВКП (б) XVI-д сјезд, массалыг оланногсө бурмөдөм могыс јонжыка колө виҗөдлыны снабжајтан уж вылө, кооператсјјалыг ужсө бурмөдөм вылө, мукөддырјыс төдчө непланөвөј сам: төждыгөны оз нөбагысјас снабжајтөм вөсна, а асгыныс прібыльјассө ыҗдөдөм вөсна.

7 часа уҗалан лун. Вит во чөжөн став промышленнөј предпріяттөјасыслы колө вуҗны 7 часа уҗалан лун вылө. Капитализм странајасын робочөј класс вермагө 8 часа уҗалан лун лөгөдөм вөсна. А ми вермам-нын вит во чөжөн устав промышленностас вуҗны 7 часа уҗалан лун вылө. Вельна предпріяттөјас өні-нын вуҗисны 7 часа уҗалан лун вылө.

Сиктјасын кулакјас зилөны іпользутны 7 часа уҗалан лун вылө тајө вуҗөмсө гөль да шөркоҗема олыс крөстанаөс робочөјјас вылө усөдөм могыс: робочөјјас-пө зилөны уҗавны ещажык, а ми крөстана-пө шөјтчөг төдлытөг уҗалам.

Збыльвылас 7 часа уҗалан лун вылө вуҗөм нөти оз локөө вөч шөркоҗема олыс крөстанаыдлы, весіг сјјө крөстанаыдлы буржык-на.

Медвоҗ уҗалан лун промышленностын оз-на ло робочөјјасөн төвар вөчөмсө чінтөм. Мијан өні робочөј луннас, 8 час уҗалөмөн, вөчө төварсө унжык, револутсјјаөҗ 11 часөн вөчөм дорыг.

Абу вескыд кулакјаслөн висталөмыс, мыј-пө крөстанин унжык уҗалө робочөј дорыг. Ферт, крөстаниныд страднајас дырјыыд уҗалө оз 8 час, а 12 да 14 час. Сөмын сылөн зев уна кад виҗму бердса уж бөрас колө, медга-нын төлын. Лыҗфыны-кө, унаө шөр бөгтөмөн робочөјыс уҗалө онас да мыјдта крөстаниныс, артмө—робочөјыс уҗалө унжык.

Мыј гетö 7 часа ужалан лун выlö вужöм? Сіјö отсалö сод-
тыны гменајаслыг лыдсö предпріяттöјас вылын. 7 часа ужал-
лан лун выlö вужöм гетö вермöм уна предпріяттöјаслы вуж-
ны куім гменаöн ужалöм выlö. А тајö содтас вöчöм төвар
лыдсö, а мöдаргаң сіјö-жö отсалас промышленностö кыскыны
унжык робочöјöс

Натсіональнöј республикајасöс кыпöдöм

Сардырга Россіјаын промышленност
медзасö паскавліс центральнöј губерња-
јасын. Сардырга правітелство вöлі полö
ассорніа јöза областјасын промышленност
паскалöмыс. Натсіональнöј öтдортöм да нартітöм, кодöс нуöд-
ліс сардырга правітелство, вöлі вайöдö воңда сарскöј Россі-
јаса бокыса местајасын (окраінајасын) промышленност кыпö-
дöмсö падмöдöмö.

Сіктса овмöс вöлі зев улын став страна пагтаыс. Медга-
һін бөрö колöмыс вöлі ассорніа јöз оланінјасын. Öткымын
натсіональностјасöс вöлі вайöдöма весіг бырöм выјöң.

Октябрьса револютсіја бырöдіс ассорніа јöзöс öтдортöмсö,
өті јöзөн мöд јöзöс увтыртöмсö. Сöвет Сојуз лоö міјан стра-
наын став натсіональностјасыслөн асвöлаа братскöј сојузөн.

Мі огö-на лантö сöмын Сöвет Сојузын став ас-
сорніа јöзыслы тыр правајас гетöмөн. Робочöјјаслөн государ-
ство пунктö аслас могөн вескöдны важыгаң нуöдан локторсö
(һесправедлівогтсö), мыј вöсна Сöвет Сојузö пырыс натсіо-
нальнöј республикајас, медгаһін Асыввылын, јона бөрö колліс-
ны асланыс овмöсөн.

Тајö могыс јона төдчöдöма вітвöса планын. Вель уна на-
тсіональнöј республикајаслөн, көні öні паскалöма сöмын сіктса
өвмöс вöдітöм, көні абу һекущöм промышленност, вітвöса
план помын лоö асланыс промышленност.

Бостам прімер пыдді Казакстан. Сіјö терріторіја вылын
öні ештöдöма зев ыжыд көрттуј — **Турксіб** (Туркестанско-Гі-
бырскöј)—Сіјö жітö Шöр Аңјаöс да Казакстанöс Сöвет Со-
јузса мукöд рајонјаскöд.

Турксіб гетö зев ыжыд воңö јөткыштöм Казакстанын овмöс
кыпöдöмын. Сы кынзі Казакстанын кутасны нуöдгыны зев гы-
рыс ужјас сетыс јестественнöј озырлунјассö разработајöм ку-
ға. Вітвöса планөн індöма вöчны Казакстанын кымынкö ме-
таллургіческöј завод (медіöј заводјас, свінтсовöј заводјас да с. в)

Вель јона паскавны кутасны сені хіміческöј да стрöитель-
нöј промышленност, лоас вöчöма сукно вöчан фабріка д-
кожевеннöј да маслөбöјнöј промышленностса вель уна преда-
пріяттöјас. Сің-кö јона лоас паскöдöма промышленностсö му-
кöд натсіональнöј республикајасын да областјасын.

Зев-жө жона виқодлөма витвога планөн натсиональнөй рес публикажасын **сиктса овмөс** кыпждөм вылө. Казакстан пөрө һа-һа өти ыжыд рајонө, сени зев она лоас пагкөдөма совхозјас. Шөр бостөмөн витвога план помаліг кежлө СССР пагта өти гектар көза вылө кутас воны інвентар 24 шайт 20 ур вылө, а **Узбекистанын**—27 шайт 80 ур вылө. Содөмыс лоас 7 пөв дорыг унжык.

Во кык сажын Узбекистанын өти гектар көза вылө інвентарыс воө вөлі сөмын 3 шайт 80 ур вылө.

Витвога план народнөй овмөс кыпөдөмын виқөдө сы серти, мед мијан странаным ескө вужіс овмөс да техника бокгаһ бөрө колөмсө, коді мијанлы колліс револютсияөз дырга кадгаһ. Мијанлы колө решитны мог—**сүөдны да ордјөдны** капитализм странајасөс. Витвога планын индөмторјассө-кө ми, бытө, олө-мө пөртам, ізшом перјөм куза ми ордјам Франтсияөс, ізшом перјөмын витөд местасаһ вужам һолөд местаө. Мијан воҙвылын лоасны сөмын Америкаса Сојединеннөй Штатјас, Англија да Гермаңија. Чугун вөчөмын ми воглалам һөшта-на өдјөжык.

Витвога планын медвоҙза индөмсө (10 мильон тонна чугун) тыртөмөн ми квајтөд местасаһ вогкөвтам којмөд местаө. Мијан воҙвылын колөны сөмын Америка да Гермаңија. Выл программасө 17 мильон тонна вылө тыртөмөн ми ордјам Гермаңијаөс да кутам вөчны сымында-жө, мыјдта вөчөны өтлаын бостөмөн Англија да Франтсия, код пыцкыг кыкнаныс-на вөчөны өни унжык мијан дорыг.

Витвога план серти вөчан выл предпріјаттөјас мунөны өтвөстын техника бокгаһ воҙын муныг западса предпріјаттөјаскөд.

Витвога планын индөм гырыг металлургическөј заводјас лоасны вөчөма техникаын медбөрја достіжеһнөјас серти. Тајө металлургическөј гігантјасыс, код пыцкыг тајө вит онас тырөн кутасны ужавны сөмын кујим да 2-ыс оз-на кутны тыр нағрузкаөн ужавны (оз-на зікөзсө ештыны-да), чугунсө сетасны унжык, мыјдта сетөны өни ужалыг 39 завод. Мөдыжыдыс тајө заводјас пыцғыс—Магһитогорскөј завод, коді кутас онас вөчны 2, 6 мильон тонна чугун. Сіјө, ыжда сертыс, лоө мирас мөд металлургическөј заводөн. Сыыг ыжыджык лоө сөмын Герілөн заводыс, Америкаын. Саратовын вөчны заводітан комбајнјас вөчан завод, мирас лоө комбајнјас вөчан зев ыжыд заводөн. Комбајнјас вөчан мөд завод лоө вөчөма Сібырын.

Һиһнөјын вөчан автомобилнөј завод лоө Јевропаын ыжда сертыс мөд.

Сһөпровскөј электростансіја лоө өти медвына электростансіјаөн став мирас.

Шерстанөй промышленностын индөм втгырыг предпри-
яттөяс гетасны сешдөм выработка, кодос вөлі воҗда царскөй
Россиаын сетоны 800 шерстанөй предприяттө.

Стекля вочан втгырыг завод стеклөсө кутасны вочны
сымында-жө, мыҗта вөлі вөчоны револютсияоҗ стекля вочан
став 300 заводыс.

Міжан тракторнөй заводјас (вөчөмөн ештөм **Сталинградын**
да өні вөчган—**Челябинскын да Харьковын**) муноны өтвестын
америкаса тракторнөй заводјаскөд. Нинөмөн оз сетчы америка-
салы „Красный Путиловец“-лөн литејнөйыс да куҗнечаыс.
Сіктса овмөсын ужалан машинајас вочан Ростовскөй завод,
бумага вочан Балахинскөй фабрика, Москуаын електрозавод да
уна мукөд предприяттөјас—ставыс тајө петкөдлөны, мыҗ мі
збыльвылө-нын бостчим олөмө пөртны мог: сүөдны да ord-
јөдны капитализм странајасөс. Та јылыг вгталө сіҗ-жө сіјө, мыҗ
1930-31 воын-нын сіктса овмөсын ужалан машинајас вөчөмын
ordјам Америкадс. Сіктса овмөс бердын ужалан машинајас вө-
чөмын мі локтан војасын-нын лоам медвоҗын муныг странаөн
мірас.

Промышленност паскалан өдјас јылыг поҗө артавны сы
серті, мыҗ өні став стрөйтчан предприяттөјаслөн доныс сув-
тө 12 мильярд шайт, кодыр 1930 вога октабр 1-д лун кеҗлө
ужалыг став предприяттөјасыс сулалөны сөмын 10 мильярд ш.

Бөрө колөм да посні предприяттөјасөс веҗыгјасөн лок-
төны воҗын муныг капитализм странајасса предприяттөјаслы
нинөмөн сетчытөм выль предприяттөјас.

Сіктса овмөсын совхозјас муноны өтвестын-нын америка-
са механизирүјтөм сіктса овмөскөд, веҗег ordјөны-нын сіјөс.

Бурмөдны уж- Техніка боксаң міжан бөрө колөм да на-
лыг качеством. селеннөлөн неграмотност вајөдө омөла уҗа-
лөмө. Промышленностын да сіктса овмөсын міжан уҗлөн про-
изводительностыс зев-на улын. Сегга зев лок міжан продукция
качествоөн. Көн сурө веҗег сіјө летчө увлаң.

Витвога план олөмө портөм могыз колө вел јона чінты-
ны **продукцијалыг асдонсө**. Витвога план серті промышленноі
стын асдонлы колө чінны 35% вылө. Стрөйтчан уҗын, көн
сіјө зев-на вылын, 50% вылө, уҗлыг производительностсө колө
кыпөдны 110% вылө.

Кыҗи татчөҗ вонысө? Медвоҗ—**ужалан дїстсіплїна вынмө-
дөм-бурмөдөмөн**. Сегга производствоын ужалан техника бур-
мөдөмөн да сені сотсіализм нога ратсіонализатсіја нуөдөмөн. Вит-
вога план олөмө пөртөмын зев ыҗыдтор лоө—дорвыв уҗалөм
вылө вуҗөм (непрерывка). Медбөрын—грамотност бырөдөм
пыр робочөјјаслыг квалифікатсіјасө кыпөдөмөн.

Качество боксаң мианлыг ужнымос петкөдлөмжасын (асдон чинтөм, ужпыг производительност кыпөдөм, продуктсijалыг качествосө бурмөдөм) ми колтчам-на планын индөм сертi. Та куза планжасын индөмторжассө нуөдны зик колө, сөмын сijө абу кокны уж. Та вылө ковмас зелөдлыны ставвыннымос, мөдөа-нын партијалөн аггыс вынсө.

Витвоса план да Овмөс кыпөдан витвоса план зоңнас мунө партија лeнiнскөј овмөс течөмын партија генеральнөј (основ-тујвиъыг кежьюја-нөј) тујвиъөд.

скөд вермасөм. Мыжын медыждторжыс партија тајө туј-виъас? Сыын, мыј сijөн капитализмлыг вужјассө нещкөмөн мунө карын да зиктын социализм нога овмөслы подув (основа, фундамент) течемлаң. Сөмын социализмсө течны мианлы колө зев гырыг зөкыдторжас условјөјасөн, кодјас чужөны миан овмөс бөрө колөм вөсна, странаын классөвөј тыш жоэмөм вөсна. Кулак јаслы не п мајна слы да капитализм нога мукөд элемент-јаслы оз сөлөм вылас во социализм течөмын миан воқө мунөм-јасыс, најө быдногыс зилөны торкны сылы. Сізсө налөн выныс абу ыжыд, сомын сijө медгасө, сыын—најө пыр-на влјажтөны мелко-буржуазнөј слој вылас, торјөн—шөркофдема олыг крестана вылө.

Мелкобуржуазнөј шатлагөмјасыс вужөны торја слој робочјас пыщкө, вегiг партија пыщкө.

„Шујгавыв“ ке-жөм. Тајө мелкобуржуазнөј шатлагөмјасыс, партија лeнiнскөј тујвиъыг кежөмјасыс овлөны кык пөлөс. Öтi кежөмыс—„шујгавыв“ (кыв вылас—шујгавыв). Тајө петкөдлыгјасыс, кыпөдыгјасыс вөлисны тротскистјас, кодјасөс вөтлөма партијаыг XV-өд сјезд вылын да кодјас өнi пөрисны-нын контрреволютсионнөј группаө. Тајө уклоныс төдчө (выражајтчө) робочөј класс вынлы да крестанакөд сојуз кутан вынлы ескытөмын. Тајө шатлагөмјасыс төдчөны-и зөкыдторжасыг повъөмын: тротскистјас некезi вөли оз көсјыны гөгөрвоны, мыј стрөитчөмын зөкыдторжас зик вермасны лоны.

Та вөсна тротскистјас пыр зилісны „спасајтны“ револютсijaөс. Најө горзисны, партијаөн бөгтөм социализм течан өдыс-пө ичөт. Најө шуөны, колө-пө оз куш öтi сөнепрострој, а өтпырјө кыч-пө. Воқө најө вөли шуөны, мед ескө-пө промышленност кыпөдөмын бөгтны тащөм ыжыд өдсө, колө-пө крестаналыг бөгтны ставсө, мыј поқө. Нинөм локыс, та вөсна-кө крестана овмөсыс кутас увлаң легчыны. Нинөм локыс, та вөсна-кө торкгас шөркофдема олыг крестанакөд јитөдыс. Тротскистјас мөвпалөм ногөн, шөркофдема олыг крестанакөд јитөд торкөөмыс зик лөө. Сөрг, партија-кө сувтис тротскистјас туј вылө, шөркофдема олыг крестанакөд јитөд торкан туј вылө, сijө ескө социализм течөмсө гащ водтөдiс, пазөдiс партијасө

да совет влагтӱс. Тротскістјас заводітисны партіјалыг овмӱс кыпӱданд політікасӱ „шужавыв“ сорнїјасӱн крїтікујтӱмсаң. А помалісны најӱ партіјалы да совет влагтлы паскыда вермагӱмӱн. Налӱн вождыс—Тротскїј—гӱгӱлтчїс контрреволутсіја нога уж нуӱдӱмӱд. Совет правїтельствоӱн заграничаӱ ыстӱм бӱрын, сіјӱ кутїс буржуазнӱј газетјасын кїскавны њајтӱн партїјаӱс да совет влагтӱс, клеветїтны робочӱј класс вылӱ. Сїјӱ лої буржуазїјалӱн вескыда отсагысӱн.

Такӱд щӱц ӱнї Тротскӱј ердӱ петкӱдїс асгыс „шужавыв“ сорнїа мӱд бансӱ. Народнӱј овмӱс кыпӱдӱмын сїктса овмӱсын коллектївїзатсіја нуӱдӱмын гырыг ӱдјассӱ сіјӱ шуӱ авантюрізмӱн, корӱ бӱрлаң бӱрынтчыны, назмӱдны ӱдјассӱ. Сїјӱ сорнїтӱ паныд кулакјасӱс, кық классӱс, бырӱдӱмлы. Сїјӱ зоннас ердӱ петкӱдїс асгыс меньшевістскӱј, контрреволутсіоннӱј чужӱмсӱ. ӱнї Тротскїј воштїс асгыс вождыкса стороңнїкјас пыщыс унжыксӱ, кодјас бергӱдчїсны сіјӱ контрреволутсіоннӱј полїтікаыг. Тротскїзмӱс зоннас ердӱ петкӱдӱма масса пыщкын. Сӱмын тротскїзм нога да полутротскїзм нога мӱвпјас— „шужавыв“ вежнедлӱмјас сетӱны-на асјывгыныс тӱдны мїјан партїјаын. Та вӱсна партїја вождӱ нуӱдӱ вермагӱм „шужавыв“ кусынтӱмјаскӱд да сы дїнӱ прїмїренчествокӱд.

Вескыдывыв кежӱм ӱнїја кадын медыжыд опасност. ӱнїја кадын медыжыд опасностнас лоӱ вескыдывыв кежӱм, кодї тӱдчӱ (отражајтӱ) бырӱдан кулачествоӱн робочӱј класс да сіјӱ партїја вылӱ лїчкӱмӱн (давление). Вескыдывыв кежӱм корӱ сотсіалїзм течӱмсӱ падмӱдны, лыдӱдӱ сылыг ӱдјассӱ зев гырысӱн.

Најӱ корӱны вӱлї промышленностын стрӱїтчӱм чїнтӱм, колхозјас да совхозјас њӱжјӱжык паскӱдӱм. Најӱ шулісны, колӱ-пӱ вескӱдчыны овмӱс кыпӱдӱмын „векнї местајаслаң“. Најӱ шулісны, њаң-пӱ оз тырмы, колӱ њӱжјӱжык кыпӱдны промышленност. Оз-пӱ тырмы сїтеч да поснї промышленностӱн вӱчан мукӱд тӱвар, медасӱ ловӱ паскӱдны кокнї промышленност, а сӱкыд промышленностӱс бокӱ коллыны.

Најӱ воча сувтӱны кулак вылӱ чорыджыка наступајтӱмлы. Најӱ воча сувтӱны совхозјас да колхозјас течӱм паскӱдӱм-ӱдјӱдӱмлы. Сїз, Бухарїн јорт унаыг їндыліс, сїктса овмӱсын ӱтувја формајас паскӱдӱм вылӱ-пӱ крестанаыс кутасны лӱга вїдӱдны да ыстысӱ предостереженнӱ вылӱ, кодӱс быттӱкӱ-пӱ та куза вӱчлӱма Владїмїр Ільїч. Сӱмын Бухарїн јорт тани оз вїстав сы јылыг, мыј Іенїн вескыда їндыліс—мїјанкӱ лоӱ тракторјасыд со сурс лыдӱн, секї сїктыд „локтас коммунаӱ“. Тани Бухарїн јорт бокӱ колӱ, мыј мї зїкӱз-нїн матысчїм Ільїчлыг тајӱ кӱсјӱмсӱ олӱмӱ пӱртӱмӱ да воыг-воӱ

ужалыг крестаналон отувја овмөсјас динө виқөдөмыс да интесыс кыпто. Овмөс кыпөдөмын гырыг успехјас да медгаһин шөркөдөма олыг крестанаон колхозјас ылоө виқөдөм вежгөмыс, коді лоі бөрја вонас, јурвыганыс пазөдісны вескыдвыв кежысјаслыг пророчествосө. Тажө щөктіс вескыдвыв кежысјаслыг вождјассө партја XVI-d сјезд ылын признајтны ассыныс торкөмнысө да ескыны партја вескыдлунлы. Сөмын признајтөмјассө вөчигөн Рыков да Томскіј јортјас ез признајтны наон став гырыг торкөмјас вөчөмсө, ез вайөдны тајө торкөмјассө большевик нога критика улө ез заклејмитны вескыдвыв кежөмсө, кыңи сјјөс коріс партја.

Партја пыщкын вескыдвыв кежөм лоө кулакјас мөвп да виқөдөм динө откымын коммунистјаслон пріспособітчөм. Сіјө лоө классөвөј враг зыртчөмлы ленинскөј поңитсіјас сетөм. Партја-кө сувтис вескыдвыв кежысјас виқөданног ылоө сјјө ескө лоі социализм течөмыс откажитчөмөн.

Тажө ескө лөгөдіс став условјөјассө мијан странаын капитализм кыптөмлы. Та вөсна партја сетө чорыд отпор оз сөмын куш вескыдвыв кежөмлы, щөщ-і сы динө быдөама пріміренчестволы.

Вескыдвыв кежөм чорыда пазөдтөг да вужтөг овмөс кыпөдан вівоза план олөмө пөртны он вермы.

IX ЛУКӦД

КУЛЬТУРНӦЙ РЕВОЛӦУТСИЯ

**Сардырса Россіја-
лӦн культура бок-
саӧ бӧрӧ кольӧмыс**

Сардырса Россіја вӧлі бӧрӧ кольӧм странаӧн ӧе сӧмын овмӧс боксаӧ. Та кынӳ сардырса Россіја нӧшта вӧлі ӧеграмотнӧй, улын культураа странаӧн. Грамотнӧйжас лыд сертӧ сійӧ вӧлі сулалӧ мукӧд капіталістическӧй странајас дінын медбӧрын. Сешӧм странајасын, кыч Германијаын, Англијаын, Америкаса Соједиӧненнӧй Штатјасын, важӧн-нын нуӧдсӧ улысса школајасын став челафсӧ быт велӧдӧм. Сес зев шоч мортӧс адзан, кодӧ ескӧ ез куж лыдфысны да гӧжны.

Сардырса Россіјаын јона унжык јӧзыс вӧліны ӧеграмотнӧјӧс. 1897-ӧд вога всеобщӧй перепіс дырјӧ быд сурс морт вылӧ грамотнӧјыс вӧлі сӧмын 377 морт. Торја-нын улын вӧлі грамотнӧй лыдыс нывбабајас костын. Грамотнӧјыс на костын сурс морт піас вӧлі сӧмын 117.

Врачјас да больничјас сардырса Россіјаын, сурс морт лыд вылӧ-кӧ бостны, вӧліны јона ещажык мукӧд капіталістическӧй странајасын дорыс. Унжык сиктыс оз вӧлі вермы бостны отсӧг медітсіна боксаӧ. Бур-нын ескӧ сиктсаӧныс-кӧ матын вӧлі кытӧнкӧ жыныјӧ грамотнӧй фельдшер. Асгыныс вігӧмјасныссӧ і скӧтныссӧ унжыкысӧ кресџана вӧлі „лечітӧны“ молитвајасӧн да „тӧдысјасӧн“ ӧимкыв (наговор) лыдфӧмӧн.

Абу-і шенџана, кӧт сардырса Россіјаын капіталіст мукӧд странајасын дорыс гырыс јӧзыс, а медса-нын челафыс—унжык вӧлі кулӧ (смертностыс вылынжык). Россіјаын пыр-на вӧлі уна пӧлӧс вігӧмјас (пісџӧ, чума да мукӧд), кушӧмјасӧс важӧн-нын оз тӧдны Рытиввывса культурнӧй странајас.

Медса-нын улын вӧлі культуралуныс бӧрӧ кольӧм натсіональностјаслӧн, кодӧс торјӧн јона нарџітліс сарскӧй самодержавіјӧ. Уџбекјас, туркменјас, чувашјас, војвыв кавказса јӧзјас пыцкын грамотнӧйжасыс вӧлі лыдфысӧӧны сурс морт вылӧ кымын-кӧ мортӧн.

Кӧт культура боксаӧныс Россіја-і зев јона вӧлі бӧрӧ кольӧма, сар правітџельство ез мӧвпыштлы кыпӧдныс сійӧ, ез мӧвпыштлы паскӧдны југдӧдчан уџсӧ, помещікјаслы да сар чіновнікласлы ез вӧв колантор сійӧ. Најӧ-ӧд тӧдӧны: јӧзыс-кӧ пемыджык, сійӧ буржыка кывзӧ баріӧс да нащальствоӧс.

Сардырса Россіјаын зев еща вӧлі школајас, бібліотекајас, больничјас, універсітетјас. Сы пыдџӧ унжык вӧліны вічкојас, монастырјас, кабақјас, џурмајас.

Школа вöлі нарты- тыгяслы служитö

Капиталистяс быд странаын школа да печат сувтöдöма нартыгяслы служитöм вы-
лö. Государственнöй власт асланыс кын ку-
тигөн, школажасö и культуралыг став достиженьнöжасö капита-
листяс да помещикяс используйтöны асгыныс ыжыдалöмсö (гос-
подствосö) жонмöдöм вылö. Тақи-жö вöли-и сардырга Россияын.

Став школаыс, став велöдчанинжасыс сені вöлины кык пö-
лöс. Öтк пöлөссö вöли лөгöдöма ыжыдалыг классжасы. Сещöм-
нас вöлины шөрпөлөс да выліса (средние и высшие) велöдчан-
инжас (гимназияжас, реалнöй да комерческöй училищежас, універсі-
тетжас, кадетскöй корпусжас да сің воçö). Сені велöдчывлісны
помещікжаслөн да капиталистжаслөн, чиновникжаслөн
да ыжыд жалöваннö бостыг интеллигентжаслөн чельдыс.

Мукöд школажасыс вöлины робочöй да крестана че-
льды. Тащöм школажаснас вöлины тсерковно-приходскöй шко-
лажас, земскöй да карса училищежас да ремесленнöй училищежас.
Улысса школажасыс шөрсаяссыс да вылыссажассыс вöли кың
стенжасөн пощöмаөг. Ічөт школазан шөр школаö, а медга-нын
выліса школаö ез вöv кокні пырны, пöштi некың ез поңлы.

Шөр школажасын велöдöмыс вöли мунö торја дон вылö.
Велöдчан программаыс сені вöли лөгöдöма сіңі, мед ічөт шко-
лазан шөр школаас сөкыд вöли вужныс. Вöли уна велöдчанин,
кытчö примітлісны сöмын двораналыг чельдсö (шуам көт ка-
детскöй корпусжа).

Ічет школажасы вöли пунктöма мог—велöдны (воспитајтны)
робочöжассöс да крестанаөг нөтчыд воча кыв шутөг сарöс да
сылыг слугажассö кывзöмö. Ічөт школа ужалыг жöзлыг чельдсö
велöдліс фабрікжас вылын лоны кывзыг (покорный) робочöжөн,
нартитöмсö нинөм шыастөг терпITYсөн.

Шөр да вылысса школажас вöли велöдöны, лөгöдöны сар
правительстволы чиновникжассöс, помещікжасы да капиталистжасы
слугажассöс, коджас кутасны отсавны чалыг влагтсö жонмöдны,
да овмөсныссö нуөдны. Став велöданинжасыс, медга-нын ічет
школажас вöлины духовенство наблуденьнö улын. Быд школаын
велöдчөмас медыжыдторјөн вöли „закон божі“, став велöдö-
мыслөн самыс вöли религіознöй. Быд ущітель, быд профессор,
кодi ескö кутіс чельдыдлы вігтавы, мыј јенлы ескöмыд (ре-
лігіяыд) лөгöдöма жöзс ылöдлөм вылö, нартыгяслыг влагт-
сö чорчөдөм вылö, сіјö вігталыгсö ескö не сöмын вөтлісны ве-
лөданиныс, а сүдö сетісны. Ыжыд учонöј Тімірачевөс оз
вöли леңны лыддыны лектсіјажас універсітетын, сіјö вöлі дар-
він велöдөм туйөд мунö-да. А дарвінлөн велöдöмыс вужнас
путкылтö морт да олөм лөбм јылыг бібліја куза појжасыг
мојдөмсö.

Школаыд щöщ вöли ас сорнiа jöзöс нартiтан, лiчкан (национальное угнетение) оруддöөн.

Школаын велöдöмыс вöли пыр сöмын роч кыв вылын муно. Уна дас мильон украинеч, татара, еврей да мукöд сорнiа jöзлы ассыныс челафныссö лоö вöли велöдны роч школажасын. Украинаса да белоруссияса кывжас вöлины тупкöмаöккод (под запретом). Тажö кывжас вылас оз поч вöли печатайтны газетжас ни нигажас.

Сардыра Россияын олыс уна дас аслыс сорнiа jöзлөн (бостам Войвыв кавказса горетсясöс, ыли Войвылын олысжас да сiз воэö) ас сорни вылас нöти некущöм гижöд ез вöв.

Мыжын мижан страналөн культура боксаң бөрö колöмыс

Мижан страналөн культура боксаң бөрö колöмыс сотсиалистическöй строительстволы зевгырыс сöкыдторжас вöчö, петкöдö. Промышленностнымöс ассыным ми выльпöвлöсöдам, лезам выль машинажас, строитам выль предпріяаттöжас, паскöдам производствоса выль отраслжас. Тани-жö ми паныдагам, зурагам культура боксаң асланым бөрö колöмö.

Мижан оз тырмыны спетсиалистжас—инженержас да техникжас. Предпріяаттöжасын ужалöм вылö оз суздыны квалифитсированнöй робочöжжас.

Виçму овмöслы ми пыр унжык сетам тракторжас, пыр жонжыка вагам сиктö виçму ужалан машинажас. Сöмын тракторжассыд да виçму ужалан машинажассыд пöлзасö позö видчысны, кужан-кö сiжөн вöдитчыны. Вöдитчыны кужтöмла мижан тракторыд унаыс жугавлö, сулалö ужавтöг да с. в.

Ми паскыд уж нуöдам агрономия боксаң виçму вöдитöм бурмöдöм мogyс, сöмын тани ми бара-жö зурагам пемыдлунö, некультурностö. Уна агрономическöй меропріяаттöжас сикт оз нуöд сылыс коланлунсö гөгөрвотöм понда, а гөгөрвотöмыс крестанинлөн лоö виçму ужалöм жылыс нигажас лыддытöм вöсна.

Улын культураыс jöзыслөн сöктаммöдö кооперированнö да коллективизатсия нуöдöм. Гөл да шөркофдем крестанаыд-кö ескö мижан странаын вöлины грамотнöжöс, сиктад колхоз течöмыд ескö öнија дорыс-на öдjöжык мунис.

Мижан совет учреждённöжасын зев-на чорыда пукалö бюрократизмд. Совет учреждённöжасöс ми весалам классöвöй öтдор (чуждöй) jöзыс да сiсмöм-щакмöмжасыс. Сöмын весалöм-жассö вежны выдвиженечясөн робочöжжас, батракжас, гөл крестана да буржыкжасөн шөркофдем крестана пöвсыс унаыс-на овывлö зев сöкыд, бара-жö, iчöt грамота вöсна, улын культура вöсна.

Міжан сөветскөй законјасыд веккөдөма сетчө, мед ескө дорјыны робочөјјаслыг, батракјаслыг, гөль да шөркөддем крестаналыг интєресјассө да ышкасны кулакјаскөд. Унаыс-на кулакыд міжанлыг законјаснымөс использујтө аслыс пөльза вылө, бергөдө сјјөс робочөј да крестанінлы паныд.

Мыјла-нө тајө артмө тајисө? Сјјөн, мыј кулакыд грамотнөјжык гөль да шөркөддем крестанін доргыд. Сөрт, ескө сылөн абу-жө зев ыжыд грамотыс, сөмын қик неграмотнөј батрак да гөль крестанін дінад јона-на јон лөд.

Көт кушөм бокгаң бөгтам асгыным строітельствонымөс, быдлаын мі зурагам ужалыг јөзөн культура бокгаң бөрө колөмө. Сотсіалізм строітөмын тајө лөд өтө медгөкыдторјөн. Тајө сөкыдторјыс медга-нын јона төдчө сиктјасын, сені медуна пемыдлуныс, культура бокгаң бөрө колөмыс, велөдчытөмыс-да. Тајө сөкыдторјывыс Ленин шуліс:

„Медыжыдыс, мыј міжанлы оз судтчы,—культурност, управлјатны кужөм“.

Культура бокгаң бөрө колөм да сотсіалізм строітөм.

Кор 1917 воын міжан партіја чуксаліс робочөјјасөс да гөль крестанаөс шыбітны властсө капіталістјаслыг да лөгөдны пролетаріат сиктатура, врагјас вөлі пророчітөны, регыд-пө мі бөр пазалам, регыд-пө гібель лөд. Најө вөлі өтө гөлөсөн шуөны, большевікјас-пө нафејатөм (безнадежное) делө панісны. Россия—культура бокгаң бөрө колөм страна. Сөмын выжыв јөз (шуөны вөлі најө) вермасны чјтны, мыј тащөм странаын позас вужны сотсіалізмө. да-і нөшта-на таыс кыңғи, кытчө-нө-пө неграмотнөј робочөјлы, торја-нын крестанінлы государственнөј делөјасө, государствөөн веккөдлөмө нырсө сујны?

Тајө вөлі шуөны міжан врагјас. Тајө шуөмјас вылас Ленин да міжан партіја воча вогавлісны тащөм ногөн.

Сөрт, міжан страна—бөрө колөм страна, некультурнөј страна. Но-өд бөгтам көт меда культурнөј странасө капіталістјаслыг, робочөјјастө да крестанатө государствонад веккөдлөмө некөн оз лөзны, оз сібодны. Государственнөј аппаратө—арміяын, судын, овмөс нуөдөмын, наукаын—быд должностө, быд команднөј постө буржуачіја да помещікјас пуктөны асгыныс јөзөс. Та вөсна робочөјјас да крестана государствөөн веккөдлыны велөдчыны вермасны сөмын сек, кор пролетаріат властсө аслас кіас бөгтас, кор лөгөдас асгыс сиктатура. Јонмөдны робочөјјаслыг да крестаналыг властсө да тајө пөдув вылас заводітны суөдны, а сөгга і панјыны капіталіст странајасөс—тајө сувтөдліс горнысө Ленин, міжан страна пыцца ужалыг јөз некультурност

жылыг буржуазнөй да меншеви́стскөй зыңгөмјас вьлө вочакыв вігін.

Ферт, государствоөн вескөдлыны да социализм стрөйтөм олөмө пөртны кокңыджык ескө вөлі сещөм странаын, көні став жөзыс грамотнөйөс, көні жөзыслөн культу́рнөй уровеңыс вылынжык. Сөмын революционнөй лоөмторјасыс став мувылас дај мјан странаын артмисны сїзі, мыј м і ј а н с т р а н а н ы м мевоқ локтис пролетариат фїктатураө. Некультурностыд мјанлы вајө зев сөкыдторјас, кодјас оз паныдағны Германїяын лїбө Англијаын, сені пролетариат фїктатурасө лөгөдөм бөрын.

Сөмын культура боксаң мјан бөрө колөмыс петан сөкыдторјасыс нөтї абу сещөмөс, код вөсна ескө некущөм нафеја ез вөв страна пыщкын социализм стрөйтөм куға. Робочөй класслөй властыс сетө возможност јона өдјө јөткыштны воқө страна пыщкын культура кыпөдөмсө, культу́рнөй револютсїја збылмөдөмсө.

Культура боксаң мјан быдмөм. Культура боксаң мї јона-нын воқө мунім револютсїјаөзға кад сертї. Грамотнөй жөзыс мјан странаын револютсїјаөз вөлі неунаунжык којмөд пажыс ($\frac{1}{3}$). 1929-30 воын грамотнөй лыдыс мїжанын став жөз пыщкас 62%. Сїз-кө револютсїја бөрын грамотнөй лыдыс содїс кык мында. Школајасын өні челадыс кык мында-жө велөдчө војнаөзға сертї (став велөдчанїнасас 8 мїлльон морт пыддї важөн, өні велөдчө 15 мїлльон гөгөр). Емөс усьпехјас гырыөјасөс грамотаө велөдөмын. Пемыдлун бырөдан школајас (лїкпунктјас) 1928 воын велөдїсны 800 сурс мортөс, 1929 воын 2 мїлльон, а 1930 воын өтї РСФСР-ын 10 мїллоныг не ещажык.

Зев јона содїс газетјаслөн тїражыс. Војнаөз Россијаын став газетјасыслөн тїражыс вөлі 2728 сурс, 1925-өд вога октабр 1 лун кешлө вөлі-нын сїјө 7 мїлльон, а 1930-өд вога март төльсын—21 мїлльон. Војнаөзға сертї быдмїс пөштї 8 пөв.

Сөвет власт дырјї медїтсїна отсөг сетөм бурмөдөмөн војнаөз дорыс жөзыслөн кулөмыс (смертность) чїнис 36% вьлө, а челафлөн 42,5% вьлө. Сардырга Россијаын вогөгөрнас быд сурс морт вьлө кулыгыс вөлі 26 морт, а өні 20. Тајө вїсталө, мыј ужалыс мортлөн сөвет власт дырјї немыс нужалө, капїталїстјас власт дырјї дорыс. Такөд щөц капїталїстјас быд странаын өні жөзыслөн кулөмыс вылынжык војнаөзға сертї. Челафјаслөн кулөмыс СССР-ын өні медеща мукөд гырыө странајас дїнын, сөвет власт культураөн обслуживајтөм боксаң зев јона дөзөритө бөрө колөм асзорња јөзөс, кодјасөс тсарїзм дырјї вөлі қикөз еновтөмаөс.

**Культура —
ужалыг јөзлы.**

Октябрса револутсја вайөдс нє сөмын страна пыщкын грамотност быдмөмө. Став культураыс, кодөс вөлі воҗжык индөма помещікјаслыє да капіталістјаслыє ыжыдалөмсө (господствосө) јонмөдөм вылө, өні лоі робочөј да крестана кыын. Велөдчан инјассө оҗөсјасыс өні воссаөс медвоҗ, робочөјјаслы да крестаналы. Лөвөдөма уна рабфакјас, кодјас быд воө сурсјасөн велөдөны робочөј да крестанаөс ыжыд школајасө пырөм вылө.

Сөвет власт тор јөдс школа діныг вичкоөс, вештис сылыг влјаһһөсө том јөзөс велөдөмын. Школајасын чельдкостын нуөдөө антїрелігіознөј воспитанһө, нуөдөө разјаснїтана уж мїр вылө везкыд научнөј вїҗөдлас куҗа.

Полїтпросвет уж јөзөс јүгдөдөмын ворсө зев ыжыд роль (лыффыган керкајас, бїбліотекајас, крестана керкајас, куројас, робочөј унїверсітетјас, клубјас). Партїја зев јона отсалө да паскөдө тајө ужсө, садмөдө робочөј да крестаналыг воҗмөстчөмсө өіктын да карын полїтпросвет учреждєһһөјас лөгөдөм вылө.

Јүгдөдчан ужын да ужалыг јөзөс капіталїзмкөд тышкаөм вылө органїзујтөмын гаҗетјас да һїгајас өні лоһны өтї медјон өружјөөн. Најө органїзујтөны массаөс сөтсіалїзм стрөйтөмө.

Сардыра Россїяын арміја вөлі вернөј пыкөдөн, подүлөн сарскөј тронлы. Тајө вөлі артмө һєграмотнөј салдатјасөс казармаын чорыда муштрујтөмөн. А мїјан Гөрд арміја—зев ыжыд культурнөј воын. Сенї нуөдөө полїт-прозвет уж. Гөрд арміјаыг воөм војтыр өіктын лоһны воҗмөстчыг, культурнөј крестанаөң, лоһны колхоз течөм вөсна да кулакөс бырөдөм вөсна јон тышкаыөјасөн, өіктын сөтсіалїзм фундамент течыгјасөн.

**Культура боксаһ
мїјан быдмөм.**

Сөмын пыр-на мї ег вермөј бырөдны важ безкультурјөлыг колассө. Страна пыщкын культура боксаһ бөрө колөмсө мї егөна вермөј (егө-на побөдїтөј). Мї пыр на бөрынжык мунам капіталїстјас уна странаыг вөсїг культура боксаһ.

Мї гөлөс-на бїбліотекајасөн, культура уж нуөдан быдсама өікас учреждєһһөјасөн. Мї унатор-һын вөчїм кїно да радио паскөдөм могыө. А кїно-театрјасыс да радиоустановкајасыс мїјан јона-на еща Рытыв вылын сертї. Мї щөщ колїм бөрө медїтсїнаөң ужалыг јөзөс обслужївајтөмын.

Культура боксаһ бөрө колөмыс мїјан төдчө щөщ ужын культура тырмытөмын. Мыј-нө тајө лоө? Тајө лоө, мыј мї ог на куҗөј бура вїҗны асыным каднымөс, мед ескө һїөтї мїнут ужалөм ез прөста вош, мед ескө ужалїгас ез вөв прөсталиш-

нөј ноксөм, мед прөста ез вош выныс. Мi ог-на кужөј віңны асгыным каднымөс, ог-на кужөј бура іспользујтны сіјөс.

Культура боксаң мiјан бөрө көлөмыс медса-нын јона төд-чө өнi, сотсіалістіческөј наступленьө пағкыда нуөдiгөн. Сік-тын колхоз течөм пағкөдөмыс медвоғ мыщасө, пыккө кадрјас суғдытөмө, ужөн вескөдлығјас, агрономјас, віңму овмөсса ін-женерјас суғдытөмө. Промышленност пағкөдөм сің-жө пыккө кадрјас суғдытөмө, овмөсса торја отравлыаслы спетсіалістјас суғдытөмө. Производствоса уна выль отравлын, кодөс мi лө-өөдам аслыным, не сөмын спетсіалістјас, а весіг робөчөјјас оз суғдыны. Кваліфітсірованнөј робөчөј вын (велөдчөм робөчөј-јас) оз суғды уна мукөд производствојаслы-на. Всеобщөј на-чальнөј обученьө нуөдөм вылө нөшта-на унжык колө. Кущөм мiјан қескыдлуныс кадрјасгыс, тыдалө тащөм лыдпасјасыс. Партіја XVI сјезд кежлө мiјан странаын вөлі 309 сурс спет-сіаліст, а вiтво помаөіг кежлө-нын ковмас 1220 сурс спетсіа-ліст, лiбө мөд ногөн-кө шуны—колө содтыны воғра лыдпассө ноль пөв.

Мi пырiм сотсіалістіческөј строітельство пағкыда нуөдан полосасө. Медса-нын та вөсна өнi быдмө значеньөыс ленинскөі лозунг—культурнөј револутсіјалөн. Мед ескө гө-гөрвоны, мыј сіјө лөө, воғжык вiдлалам мыј лөө культураыс.

**Мыј сіјө лөө
культураыс?**

Кор мi сорытам культура боксаң стра-на бөрө көлөм јылыс, мi сек сорытам улын грамота—јылыс, ыгајас да газетјас омөла лыдфөм јылыс, медiтсіна уж омөла паскалөм јылыс. Сөмын культураыд абу на куш өтi јөз грамотностын, абу куш наука да іскусство паскалөмын, культураыд абу куш газетын, школа-ын, універсітетын, театрын, больничаны да сің воғө.

Көрттујыс өмөј-нө оз ло щөщ культураөн? Абу өмөј-нө культура поштаыс, телеграфыс, телефоныс? Кор віңму овмөсын мусө ужавныс кутасны уна переменаөн, кутас мунны турун көңөм, көјдыс весалөм, іскусственнөја му вынеөдөм, мi шуам, мыј сіјө овмөсыс лөө культурнөј овмөсөн.

Культура өн шусө ставыс, мыј вөчөма (создано) морт ужөн. Культураөн шусө ставыс, мыјөн вооружітчөма морт прiрода вынкөд тышкасөм вылө. Кымын улын культура-ыс јөзыслөн, сымын вынтөмөғжык најө прiрода воғын, сымын омөлжыка најө вермөны щөктыны прiродасө служітны асланыс моғјаслы.

Мыј-нө ескө сіјө лөө јөз обществосө прiродаыскөд тышка-сөм вылас вооружітөмыс, кущөм сіјө өружөыс?

Медвоғ, сің шуана—матеріальнөј культура. Татчө пырөны: фабрікјас, көрттујјас, електріческөј стантсіјајас, олан-

ществоо вужомо. Буржуазној странаса куцом суро профес-сорјаслы ассыныс „учоној“ карјерасо логодны медкокни маркоизм выло выл „опроверженьо“ гижомон. Сек-нин сылы лоо бур жалованьо, сijo лезасны велодны медтодчана уни-верситетас, ошканы печатын дај буржуазној обществоыс кутас јона пыфди пуктыны. Став школајассо, да университетјассо, уна лыда ыгајассо да газетјассо, искусствосо і религијасо,—ставсо тајо буржуазија сувтодо аслыс служба выло, медем еско ныж-модны робочојлыс да крестаналыс буржуазија-выло логаломсо, медем еско наыс логодны рабјасос, кодјас нином шыастог кысконы капиталыст нога експлоататсijалыс чепјассо.

**Нызи ми виждоам
револютсijабозеа
культурној наслед-
ство выло.**

Капитализм дырји культуранд лоо експлоа-таторјаслыс ыжыдаломсо јонмодан орудодон. Та восна буржуазијасо вермом борын робо-чој класс оз вермы колтчыны сомын важ культурасо проста бостомон (усвоением).

Ферт, буржуазној культуран логодомыс унатор почо дај колло использутны сотсиализм строитогон.

Јоја еско лоі вочома, пролетариат-ко откажитчис производ-ствоса вылі техникаыс, кодос логодома буржуазија, откажитчис-ко машинној техникаон пользутчомыс, телеграфыс, лозыд оланін-јасыс (кытыс лоі воглома капиталыстјасос) да сиз вождо. Сотсиа-лизм строитом восна ставсо тајо пролетариатлы быт использут-ны. Буржуазној культураныс сijoторјассо, коді закрепощај-то массаос—ми шыблалам.

Буржуазној культураныс ем уна сецдомтор, кодјасос ми не сомын ставнас шыблаламна щощ нуодам сывод миритчотом тыш. Шуам, ми пазодим властлыс став важ аппарат-со, коді щощ воли капиталыстическој культураторјон. Ми быродим ичет да ыжыд (высшој) выло школајасос важног јуклом. Ми быродим роч кывлыс ыжыдаломсо школајасын да государ-стеенној учрежденьојасын. Школајасын велодомсо да совет учрежденьојасын ужаломсо ми вужодим натсiональној респуб-ликаса да областса јоз сорнитан кыв выло. Ми нуодам чорыд тыш масса выло религија влијаньоккод, шовинизмкод, антисемі-тизмкод да сиз вождо.

Власт бердо локтыс робочој класс оз сомын проста бост культуралыс важ тсенностјассо, а перерабатывајто најбос, логодо аслас могјас серти, сотсиалыстическој общество строитан могјас серти.

Мижанлы колло чорыда тодны, мыј культура фронт вылын мунно сецдом-жо классовој тыш, куцом і хожајственној фронт вылын, тодны, мыј классовој враг вермасо мижанкод щощ культура пыр. Сы пыр сijo бара косјо кортавын совет

сојузса ужалыс јӱзлы капиталістическӱ мірлыс віждасјассӱ да предрассудокјассӱ. Та вӱсна культурнӱј строітельствовын мјанлы колӱ быт кужны пыркутны ассыныс пролетарскӱј классӱвӱј віт.

Богтам прімер вылӱ пемыдлун бырӱдан уж. Думајтан-да, кушӱм-нӱ ескӱ тані вермас лоны торја классӱвӱј тыш? Јонжыка паскӱдін лыддыгыны да гіжны велӱдӱм, лӱгӱдін унжык лікпунктјас, ӱдјӱжык бырӱдні тајӱ важ колассӱ да і ставыс.

Сӱмын делаыс абу-на зік прӱстӱј. Сіктын мі адзам неграмотнӱј батракјасӱс да гӱл крестјанаӱс прӱцент лыд серті унжык шӱркӱдем крестјана дорыс, а торјӱн-нүн кулакјас дорыс. Батраклӱн да гӱл крестјанінлӱн унаыс і шоньд паскӱмыд абу дај оз ешты лікпунктад велӱдчыныд мунныс да сіз вождӱ.

Тајӱ ужсӱ нуӱдигӱн-кӱ вунӱдан классӱвӱј вітсӱ, онкӱ пукты мӱгӱн ме д вожд кыскыны лікпунктӱ батракӱс, гӱл крестјанаӱс, колхозныкјасӱс—најӱ пыр бӱрӱ колӱны пемыдлун бырӱдӱмад.

Мі зырмам сетчӱ, ме д ескӱ кыз пождӱ ӱдјӱжык бырӱдны неграмотностсӱ страна пыцца јӱз костыс.

Сӱмын ме д вожд колӱ пемыдлунсӱ бырӱдны батракјас, гӱл крестјана да колхозныкјас пӱвсыс.

Важ спетсіаліст-јасӱс іспользујтӱм да вылјасӱс гӱтӱ-вітӱм.

Мі огӱј бӱрынтчӱј спетсіалістјасӱс іспользујтӱмыс, кодјас колны буржуазія ыжыдалан кадань. Сӱмын најӱс мі іспользујтам робӱчӱј государство контролуын, партія контролуын.

Мі сувтӱдам мӱг, кыскыны најӱс сотсіалізм стрӱітӱмӱ, перевоспітајтны аслыным ногӱн, матыстны робӱчӱјјаскӱд да крестјанакӱд. Такӱд щӱц мі чорыда тышкасам најӱдн сотсіалізм стрӱітӱмлы паныд мунӱмкӱд. ӱд ӱткымын буржуазнӱј спетсіалістјас пыр-на мӱвпалӱны важ права бӱр лӱм јылыс. 1928-ӱд воӱ ГПУ петкӱдіс ердвылӱ донбасса ӱткымын спетсіалістјаслыс контрреволюціоннӱј вредітельствосӱ (Шахтінскӱј делӱ). Сени зонь группа спетсіаліст гугӱн вӱлӱм пазӱдӱны мјанлыс ішом перјан промышленностнымӱс, заграңичаын олыс важ кӱжаінасныс індалӱм серті. Бӱрја војаснас тащӱм вредітельствосӱ удајтчіс петкӱдны ердвылӱ не сӱмын ішом перјан промышленностын а щӱц народнӱј кӱжајствоса уна мукӱд отраслјасын (металлургіјаын, транспортын, војеннӱј промышленностын да сіз вождӱ).

Страна пыцкын классӱвӱј тыш јӱзмӱгӱн важ спетсіалістјаслӱн частыс, кодјас ӱніӱз пыр-на лӱнӱмӱн олісны, пыр-на

надејтчисны, мыј важпөрадоқјасыд асныс бөр воасны, өнінуөдөны сотсіалістическөј строітельстволы паныда вредітан уж. Сөмын тащөм спетсіалістјасыд — ещажыкыс, пролетарјат диктатура-лөн органјас успешнөја тышкасөны накөд.

Унжык спетсіалістјасыс лаңтисны ужавны совет госуларстволы не полөм вөсна, а совет вөсна (за совесть).

Бура да честнөја ужалыс, спетсіалістјассө мјанлы колө перевозпітајтны, мед ескө налыс ужсө қоннас веккөдны сотсіалістическөј строітельство вылө. Тақнад спетсіалістјаслы ковмас выльпөв велөдчыны аслыныс ужаліганыс-нын щөщ.

Богтам көт агрономјаслыс ужсө. Важ пөранад најө велөдчывлісны сы вылө, кық ескө отсавны, өтка торја овмөслы бурмөдны му вөдітөмсө, скөт вөдітөмсө да сің воқө. Важ каднад агрономыд вөлі прөста виставлө овмөс бурмөдөм јылыс, доказывајтө, убеждајтө. А өд агрономическөј меропріјаттөјастө регыджык вермө нуөдны озыр овмөс. Тақнад вөлі артмө, важөн агрономіја боксаң став отсөгыс муңліс кулақјаслы. Гөл да шөркөфдем крестаналөн выныс агрономическөј меропріјаттөјас нуөдны оз вөлі суңыс. А мјан агрономјаслы медвоқ колө лоны овмөс котыртысјасөн (організаторјасөн). Агроном мед вөлі кужө петкөдлыны крестаніңлы, мыј агрономіја боксаң быд бурмөдөм вермас сетны бур результатјассө сөмын өтувја формаөн нуөдан овмөс вылө вужөмөн. Агрономлы колө кужны веккөдлыны віңму овмөсса ыжыд производствөдн колхозын лібө совхозын. Ферт, важ пөранад агрономыд тајө мөгјас дінас ез вөв лөсөдчөма дај езі вермы лөсөдчыныс.

Та вөсна мјанлы сің колө веккөдлыны агрономјас ужөн, мед ескө најө пыр јонжыка велалісны ужавны вьл ногјасөн.

Мі төдам, куцөм уна спетсіаліст ковмас матысса војасө втвөса план олөмө пөртөм вылө. Сіңкө мјанлы медјона колө віқөдны спетсіалістјас вьл кадрјас лөсөдөм вылө, робочөј да крестана костыс спетсіалістјассө дөрөм-лөсөдөм вылө.

Мі чөрыда тыш нуөдам вредітельјаскөд. Мі зев јона дөчөрітөмөн іспользујтам важ спетсіалістјассөс, кодјас лөбны јона унаөе став пыщкас да кодјас қікөң торјөдчисны вредітельјасыс. Асланым овмөслы мі организујтам техническөј отсөг заграничасаң. Предпріјаттөјас вылө ужавны, советјас сетавны мі корам асдінаным заграничаса спетсіалістјассөс, ыставлам велөчыны заграничаө асөыным спетсіалістјассөс, төдмазны заграничаса техникадн. А медыжыдторјыс сіјө, мыј мі паскыда нуөдам уж робочөј да крестана пөвсыс спетсіаліст вьл кадрјас дөрөм, јона содтам вузјаслыс лыдсө да сылыс пропускнөј способностсө да нөшта-на мукөд мерајас пріміталам вьл кадрјас дөрөмсө-лөсөдөмсө бурмөдөм, өдчөдөм могыс. Та могыс высшөј

учебнőй заведењнőјассő лоі сетőма Наркомпросулыс сїјő ве-
домствəјаслы, кодјаслы вőлі учебнőй заведењнőјасыс лőгőдőны
спетсіалїстјассő, шуам, сельскохəзəјственнőй учебнőй заведењ-
нőјассő лоі сетőма Наркомземлы, хїмїческőй учебнőй заведењ-
нőјассő сетőма хїмїческőй промышленностлы да сїз воқő.

Высшőй учебнőй заведењнőјаслыс ужсő реорганизујтőмкőд
щőщ сувтїс мог шőр школајас перестрőїтőм куза, кодјаслы
колő лőгőдны мőд пőлőс квалифікатсіјаа кадрјас (кадры средней
подготовленности).

**їчőt школајасын
став челафсə быт
велődны заводїтőм.**

Мї сорнїтїм-нїн, őні носелєннőыд мї-
јан неграмотнőјон-на колő. őнőз пыр-на
мї егő вермőј бостны челафјассő школајасő
(школаын велődчан арлыдјасő), кőt őні рево-
лутсіјаőз дорыс јона унжык челафыс велődчő школаас. Воқ-
жык мїјанлы лőө вőлі такőд мїрїтчыныс, став средствосő колő
вőлі сетны промышленност кыпőдőм вылő да, торјон-нїн сőкыд
промышленност кыпőдőм вылő. Мїјанлы лőө вőлі экономїтны
бьдтор вылын, весїг школајас вылын, мед ескő спасїтны, бөр
лőгőдны сőкыд промышленност.

őні-нїн мї промышленностсő бөр лőгőдїм (востановїтїм)
дај јоткам-нїн воқő. Воїс кад, кор мїјанлы збылвылő колő
кутчїзны культурнőй фронтјонмőдőм, воқő јоткőм дїнő, а медвоқ
їчőt школајасын став челафсə быт велődдőм дїнő. їчőt школа-
ын став челафсə быт велődны заводїтőм культурнőй револу-
сіја нуődдőмын лőө зев ыжыд решајущőй восколөн. Быд культура-
лөн подулыс — грамотност. Культура бокгањ бөрő колőмыс őні
мїјанс зев јона кутїс падмőдны овмős кыпőдан ужын, госап-
парат бурмőдőм вősна тышкасőмын да сїз воқő.

Та вősна їчőt школајасын став челафсə быт велődны заво-
дїтőмсő сувтődїс őтї медыжыд полїтїческőй őнїја могөн. їчőt
школаын став челафсə быт велődны заводїтőмкőд щőщ колő
нуődны чорыд уж матыса војасөн гырыс јоз костыс неграмот-
ност бырődдőм куза.

Культурнőй ужлыс őдјассő содтőмын зев ыжыд значєннő
лőө массалыс воқмőстчőмсő мобїлізујтőмын. Пемыдлун бьрő-
дан ужын бөрја војаснас медгырыс резултатјасыс лоїны Са-
ратовлөн. Успєхјасыс сылөн лоїны, культпоход отсалēmөн сїјő
кужїс кыпődны да мобїлізујтны массалыс воқмőстчőмсő да сїјон.

Ужалыс јоз вылő буржуазнőй влїаннő-
лөн мед јон средствосыс лőө — рели-
гїја.

**Культурнőй рево-
лутсіја да рели-
гїја**

Релїгїја пыр вőлі ыжыдалыс (господ-
ствујущőй) класслөн масса вылő влїаннő јонмőдан-закрепляј-
тан őруфдőөн.

Міжан олан кадö тöдчö быд өикас релігіјаса духоуенство-лөн, а сіз-жö сектантјаслөн воґмөстчөм паскалөмыс Попјас, муллајас, раввінјас, сектантјас да мукөд — ставныс зілөны мыґыны робочöј да крестана вылө. Бозтам көт вичко сөветјас бөрјөм. Секи попјас зілөны суґны вичкоса сөветас бөрөжык кольөм робочөјјасөс, медза-нын зілөны сещөмјасөс, кодјас уҗалөны бөрјөм органјасын (сөветса шленјасөс, завкомјасөс да сіз воҗө).

духоуенство і сектантјас нуөдöны торја уҗ нывбабајас костын і том јөз костын-і. Уҗнысö нуөдигөн најө оз сувтны весіг асланыс релігіјаса правілөјасыґ бөрынтчөмыс. Сіз, муллајас леҗөны мечетјасө нывбабајасөс, кодјасөс магометанскöј релігіја серті леҗны оз поҗ.

Медза-нын јона попјас да сектантјас зілөны јонмөдны ас-ыныс вліяґньөнысö том јөз вылө. Најөлөзөдöны том јөзлыс торја організацїјајас (хрїстомол, да мукөд).

Вичко, мечет, сїнагога, секта — ставныс зілөны јонҗыка сі-бөдчыны (прїспособляјтчыны) сөветскöј условјөјас дїнө, мед ескө јонҗыка вермісны нуөдны вліяґньө масса вылө. Бозтам көт Тульскöј губерґнаса епархіальнöј сјездөс. Сїјө щөктөма духоуенствосö быт велөдны Марислыс учеґньөсö. Уна поп суҗөдö „безбоҗнык“ гаҗет, велөдöны соцїализмыс історїјасö да сіз воҗө.

Тащөм ногјасөн вичколы служітыґјас „дорöны“ аґнысö коммуніст партїякөд тышкасөм вылө. Мөдар боксаґ, попјас зев уна бостөны міжанлыс агїтацїја нуөдан формајаснымөс: уна вичкоын леҗөны ассыныс стөнө өшөдан гаҗет. Сектантјас том јөзөс „јурбітан собраґньөјас“, бөраныс леҗөны јөк-тыны да сіз воҗө.

Такөд щөщ, попјас да сектантјас јона суҗөдны політїческöј вопросјасө. Сөветјасө бөрјысөм нуөдигөн уна өктын вичкоса сө-ветјас воҗыв сорґитчывлісны кулакјаскөд, көдјасөс бөрјыны сөветө. Сектантјас зілөны лөзөдны ассыныс колхозјас да ком-мунајас, кодјас збыльвылассө лөфны кулакјасөн вескөдлан лжеколхозјасөн.

Вичкоыд быдөикас туҗјасөсө корө, мед ескө јонмөдны ассыс вліяґньөсө јөз вылас. Попјаслы да сектантјаслы паныд міжан колө чорыда өдзөдны аґтірелігі озној уҗ. Аґтірелігіоз-нöј уҗсө колө нуөдны ґе сөмын Воінствујушöј Безбоҗныкјас Сојузлы, а быд культурно-прогветїтельнöј учреҗдеґньөлы, быд бібліотекалы, лыҗысан керкалы, школалы.

Такөд щөщ колө нуөдны зев чорыд тыш релігіја дїнө-торја коммуністјас прїміреґческöј отношеґньөкөд, Воінствују-

шщөј Безбожнїкјас Сојуз ужын участвуйттөмкөд да партијаса шленјасөн релїгїознөј обрадјас вөчөмкөд.

Релїгїа дїнө прїміренческөј отношеннө, релїгїознөј пред-
рассудокјаскөд тышкаан могсө гөгөрвотөм, релїгїалык клас-
сөвөј вужјассө да пролетарїат дїктатуралы паныда классөвөј
врагјаскөд јитөдсө сылые гөгөрвотөм — лоө вежыдывв кежөм-
лөн петасөн, капїталїстїческөј элемент нога вїчөдласөн.

Такөд шщө сещөм-жө решїтельнөј отпор колө сетны
антїрелїгїознөј ужын „шужавыв“ пелсөдлыејаслы, кодјас антї-
релїгїознөј ужсө вежөны адмїнїстрїрованнө вылө да команду-
төм вылө. 1929-30 воын төвнас колхоз течөмын перегїбјас
дырјї вөлі вөчөма зев уна шогмытөмтор вїчкојас тупкалөмөн.
Уналаын вөлі вїчкојассө тупкалөмаөе јөз сөгласїтчытөг, нажїм
пыр, адмїнїстратївнөј прїказөн. Тащөм ногнад релїгїаыдкөд
тышкасөмыдлөн зїк нїнөм абу өткофыс партија тујвїккөд. Та-
над лоө сөмын классөвөј врагјас мельнїча вылө ва кїсталөм.
Антїрелїгїознөј уж нуөдөмын партијалык полїтїкасө зүгөмө
унжыкысө тојлалөны классөвөј врагјас, мед ескө торјөдны мї-
жанөс шөркофдем крестанакөд. Та вөсна колө нуөдны чорыд
тыш өтпырјө, кодјас шуөны оз-пө ков нуөдны торја антїрелї-
гїознөј уж, јенлы ескөмыд пө ачыс кузаөн бырө да шщө јенлы
ескөмкөд вермазан ужын перегїбјас вөчөмкөд.

Антїсемїтїзм.

Сар самофержавїјөлөн да белогвардеј-
скөј контрреволуцїјалөн медмусаторјыс пыр
вөлі јеврөјјас вылө лөгөдөм-пурјөдөм.

Сар самодержавїјө да вїчко со војасөн төлкујтїсны јөзлы,
јеврејјас вылө лөг кутөм јылыс. Тајөторсө најө вөчїсны, мед
ескө јөзсө бокө вештыны збыль врагјаскөд — помещїкјаскөд да
капїталїстјаскөд тышкасөмыс.

Тајө лок важторјыслөн наследфеыс өнї на весїг төдчө,
өнї-на, не сөмын крестана, а шщө бөрөжык колөм робочөјјас
костын ем јеврејјас вылө лөгалөм. Олывлө, весїг антїсемїтїзмнас
(јеврејјас вылө лөгалөмнас) зарајтчөмаөе торја коммунїстјас да
комсомолецјас.

Колө, мед робочөј да крестанїн гөгөрвоїсны: **классөвөј враг
кыјөдчө** шщө і антїсемїтїзм пыр. Классөвөј врагыд оз вескы-
да шу, „долој сөвет власт“, а шөпкөдө, јеврөјјасыд-пө учре-
деннөад медбур местаас пукалөны да с. в.

Классөвөј враг, пролетарїат дїктатура условїјасын оз вер-
мы вескыда шуны, мед ескө капїталїстлы бөр лої сетөма властсө.
Та вөсна і шөпкөдө сїјө јөзыдлы, тїјан-пө врагјасыд — јеврејјас.
А тајсө вөчө, — мед ескө јурвежөрјасө ужалыс јөзыслыс, мед,
ескө боквывтны најөс збыль врагјаскөд тышкасөмыс — непманкөд

кулаккөд, спекуланткөд, коджас пөвсын емөс рочјас-і, јеврејјас-і, татарјас-і, немечјас-і с. в.

Торја-нын окота пырыо аңтисемітјас леңоны ташом лозунг; „Став јеврејыс — төргөвөј експлоататор“. Тани најө көсјоны спекулынтны робочөј да крестанаөн експлоататорјас выпө лөгалөмөн. Быд робочөјлы і быд крестанінлы колө төдны: јеврејјас пөвсын, кызі і мукөд оорніа јөз костын емөс **експлоататорјас**, буржујјас, паразитјас, дај емөс **мырөысјас**, ужалысјас. да і јеврејјас пөвсын експлоататорјасыд лооны ешажыкыс, унжыкнас лооны ужалысјас — робочөјјас, ремесленникјас, кустарјас.

Бөрја каднас пыр содө лыдыс јеврејјас-крестаналөн, коджас мусө сетөм бөрас кутчөгөны віңму уж бердө.

Гөл јеврејјаслөн віңму дор ужө кутчөгөмыс зев чорыда кучкө аңтисемітизмсө. Од аңтисемітјасыд пыр вөлі вігталөны, јеврејјасыд-пө велалөмны кокніа овны најө-пө ставныс төргүптөм вылын олоны да сіјөн оз кутчөгны віңму берд ужад. А збыл-вылассө сар правітельствоыд оз вөлі лең ужалыс јеврејјассө віңму дорас ужавныс.

Аңтисемітизм лөө өті медшогмытөмторјөн, кодөн тышкаөө міјанкөд буржуазија. Такөд колө нуөдны мірітчывтөм тыш.

**Национальнөј пред-
рассудокјас.** Аңтисемітизм (јеврејјас выпө лөгалөм) лөө национальнөј предрассудоклөн өті петасөн. Сымында мільон јөза странаөн, кушөмөн вөлі важ Россия, сар правітельство верміс управлјатны сөмын өті натијаөс мөд натија выпө пурјөдөмөн, најөс өтамөдыскөд лөгөдөмөн. Роч горніа јөзөс сіјө вөлі пурјөдө украинечјас, фінјас, грузінјас, армјанјас выпө да сің воңө Оні-на весіг ужалыс јөз костын ез быр став национальнөј предрассудокјасыс. Тајөн пользүптөны міјан врагјас, өіктса да карса капиталыстическөј элементјас.

Национальнөј предрассудок, шовінізм, вајөдө сещөм віңөд-лас паскалөмө, мыј сөмын менам натијаыс өтнасөн бур, сөмын сылы колө лоны ыжыдалысөн, мыј став мукөд натијаыс — омөлөс.

Шовінізм овлө кык пөлөс.

Револютсијаөңда ыжыдалыс натијалөн шовінізмсө оз вермы мірітчыны сещөмторјөн, мыј важөн ічөтжык правіөн олыс национальностјаслөн өні өтыжда лоі лөсөдөма, өтыжда права лоі сетөма ыжыдалыс натијакөд. Ташөм великодержавнөі (міјан — великорусскіі) шовінізмсөлөн елаөөмыс петө, мыјла-пө паөкөдөны национальнөј культура национальнөј республикајас-ас да мыјлапө щөктысөө төдны быд служашщөјлы меставывса кыв, горні (шуам, украинаса, комі да сің воңө).

Мөд пөлөс шовінізмыс төдчө важөн нартітлөм да бөрө колөм натсіјасаҥ важөн ыжыдалыс натсіјаса робочөјјаслы медбөверіеын. Натсіоналнөј окраінајасын тајө шовінізмыс пыр-на ем.

Кыці өткікыслы, сің жө-і мөд пөлөс шовінізмыслы міјан колө сетны чорыд отпор.

Өд кыкнан шовінізмыс нуөдөны масса вылө буржуазнөј вліјаҥнө.

Аҥтөгөмітізмлы да шовінізмлы медбур отпорөн лоө масса костын інтернатсіоналнөј воспітаҥнө нуөдөм.

**Том јөз вөсна вер-
масөм.** Карса да өіктса капіталізм нога елө-ментјас јона зілөны паскөдны асыныс вліјаҥнөнысө том јөз вылө. Тајө-жө вөчөны заграҥчаса врагјас. Најө мөвпалөны, мыј сөвет сојузса робочөј да крестана том јөз, кодјас ез вөвлыны капіталістическөј фабрикаын, оз вермыны сещөма лөгавны експлоататорјас вылө, кыці гырыс јөзыс, кодјас агнысө жаліттөг тышкасісны капіталізм стрөјкөд.

Школаын, літератураын, театрын, кіноын — быдлаын мунө том јөз вөсна зев чорыд вермасөм. Та вылө медјон оружјөнас капіталізм элементјаслөн лоө релігіознөј проповед, том-јөз костын аҥтөгөмітізмсө да шовінізмсө пестөм, віна јуөм паскөдөм, велөдчөм өтдөртөм, общественнөј уж боквывтөм, Том јөз вылө буржуазнөј да мелкобуржуазнөј тајө вліјаҥнөыскөд тышкасөмын комсомол медыжыд уж нуөдө.

Тајө моғјасыс торја-ҥін коланаөг да ответственнөјөг гөль да шөркофдем крестана том јөз вөсна тышкасөмын — өіктса комсомольчлөн.

Комсомоллы моғөи колө лоны робочөј да крестана том јөзөс воспітајтны өіктын сотсіалізм стрөітысјасөн, мед најө вермісны лоны партіјалы бур өменаөн, важ поколеньнөлыс тышкасан опытсө бөстөмөн.

Колхоз течөмын комсомоллы колө мунны медвоҥза радјасын, классөвөј тыш позітсіја вылын колө сулавны медвоҥын.

Комсомоллы колө чорыда вермасны, мед том јөзлы култураыс пыщкөҥыс пырөс да топыда пукөіс сетчө.

**Нывбабајаслы
мездлун сетөм.** Нтіөті капіталіст странаын нывбабајаслөн праваыс абу өтыжда мужікјаскөд. Капіталіст-јас да помещікјас лыдөдөны общественнөј делөјаснад заҥімајтчөмтө — мужічөј делөдн. Нывбабаыдлөн-пө ужыс челафөс быдтөм да пуөм-пөжалөм, уна странаын нывбаба-јасөс лішітөмаөг політикаын участвујтан праваыс, уна уж вылө најөс оз өібөдны да с. в.

Нывбабажаслыг тајо неравенствосö ошкö быд релігіја. Најö велöдöны, нывбабалы-пö быдторјөн колö кывзыны мужікöс.

Сöмын сöвет странаын збыльылö лөгöдöма сещöм условјө-жас, код герті нывбаба да мужік костын, лөгöдгö полној равно-правіјö. Сöвет власт не сöмын бырöдіс нывбаба да мужік кост правајас торјалöмсö, а сöвет власт быдногыс віқö нывбабажас-лыг правасö.

Партіја адқö бөрö колöмсö нывбабалыг да нуöдö ыжыд уж роботничажас да крестанкајас костын најöсö общественној ужö кыскöмөн да общественној ужјас вылö выдвігајтöмөн.

Быд кухаркаöс колö велöдны государствоөн вескöдлыны, шуліс Ленин. Уна дас сурс роботнича да крестанка-нын емöс міјанын, кодјас нуöдöны государствоенној уж. Міјан емöс нывбабажас — роботничажас да крестанкајас, кодјас ужалöны партіјној комітетјасын секретарын, исполкомын жура-лысын, зев унаөн сельсöветса журалыгјасөн, унаөн емöс сöветса центральној органјас руководашщöј составын (Народној Комсі-саріјатјас, ЦК да с. в.). Сöмын важ мовпјасыд чорыда-на кут-чысöны, торја-нын сіктјасад. Унаыг сіктын сельсöветса пред-седателö оз бөрјыны нывбабöс, не ужавны саммытöм понда а сы вöсна, мыј сіјö „баба“.

Медга-нын сöкыд нывбабажаслы мездлун сетны культура бокгаң бөрö колöм натсіональној республикајасын да областјасын. Важ пöраö нывбабаыд сені вöлі мужіклөн раб. Асывыввса нывбабалөн тащöм рабскöј положеннöыс вöлі тыдалö, мыј верöссајö мунöм бөрүн нывбабалы везіг ывлаö петны чужöмсö чадраөн вевтытöг оз поң.

Пролетарскöј револютсіја сағмöдіс Асывыввса нывбабажасöс. Најö заводітисны тышкасны агнысö мездöм вöсна. Најö шы-блалöны чадрајаснысö, кысöны грамота дінö, корсöны защита сöвет законјасыг мужікјасыныс віқöм могыг, кодјас најöс віқöны рабыңажас ногөн.

Тајö подув вылас мунö зев чорыд вермасöм. Муллајас (ма ометанскöј попјас) да кулакјас пемыд јöзтö пурјөдöны воң-мöстчыг нывбабажас вылас, кодјас кыпöдчöны немчöжеа нар-тітöмыслы паныд. Зев уна нывбабасс віалöны чадрајассö шыблалöмыг, эксплуататорјаслыг лөсöдöм обычајјассö нару-шітöмыг.

Партіја нуöдö уж нывбабаöс да мужікöс праванас збылыг öткөдалöм могыг. Öд кытчöң ем гортса овмöс, гортса кукна, гортыг челафöс быдтöм, став тајö сöкыд ужыс водö нывбаба вылö. Тавöсна партіја пунктö могөн паскөдны öтувја сојан-јуан-інјас, коді мездö нывбабаöс гортын суетітчöмыг. Партіја тöждыгö öтувја мыскасанінјас, жаслыјас фетсајјас лөгöдöм жылыг.

Та куѣа гырыѣ доѣвиѣннѣјас абу-на уна, а мыј ем—унжыкыс на сѣмын карын. Сіктад, кор зев-на уна ѳтка крестана овмѣсјасыс, зев сѣкыд лѣѣдны ѳтувја гојанінјассѣ, мыгкган-інјассѣ, јаслјјассѣ, ѣтсadjассѣ да с. в.

Колхозјасын да совхозјасын тајѳторјассѣ вѣчныс кокныд-жык-нын. Став партјіној органїзатсїјаслы колѣ паскыда тајѳторсѣ вїставлыны гѣл да шѣркоѣѣем крестанајас костын, садмѣдны најѣс, да ышѣдны колхозѣ пырѣм вылѣ.

Выл оласног вѣсна. Сотсіалїзм стрѣїтїгѣн мї не сѣмын народној овмѣс перестраївајтам. Мї агнымѣс агным переѣелывајтїм, воспїтывајтам выл јѣѣс, выл вїѣѣдласјасѣн да навыкјасѣн. Мї вермагам сы вѣсна, мед ескѣ став ужалыѣ јѣзыс вѣлі дружној, тѣварїщескѣј ѳтї гемја. Мї вылпѣв лѣѣдам оласногсѣ ужалыѣјаслыѣ.

Важ оласногыд вѣлі пемыд, најт, јуан оласногѣн. Помещїкјас да капїталїстјас сѣкыд условјѣјасын вїѣлісны робчѣјјасѣс да крестанаѣс. Пїанствутѣм, најт, вїѣѣмјас, бабјаасѣс да чѣладѣс нѣјтѣм, релїгїозној дурман, быд вылторјыѣ полѣм, культурној олѣммыс ѣїкѣ торјалѣм—со мыј вѣлі угѣ капїталїзм дырға сікт доља вылѣ.

Важ оласног колъаслѣн ѳтї мед сѣкыдторјѣн лѣѣ алкогѣлизм (пїанство, јуѣм). Сотсіалїстїческѣј стрѣїтельстволы тајѳлоѣ ѳтї медѣпасној врагѣн.

Овмѣс течѣмлы алкогѣлизмд вывтї чорыда інмѣ. Сїјѣ зев жѣ јона падмѣдѣ общественној ужлы, чїнтѣ сы дїноїнтерессѣ, кутѣ јѣзыслыѣ культура кыптѣмсѣ. Робчѣјлѣн бјуджетас вїна вылѣ рѣскѣдыс ѣні-на весїг ыжыджык культурној нуждајас вылѣ дорыѣ. А крестанїн бјуджетын вїна вылѣ рѣскѣдјасыс да с пѣв унжык культурној нуждајас вылѣ вїѣѣм дорыѣс. Торја-нын сѣкыда алкогѣлизмд інмѣ производствѣѣ, кѣні сїјѣ узкѣдѣ дїстсїплїнасѣ, сы вѣсна лѣѣны прогулјас, омѣлтчѣ промфїнплан тыртѣм вѣсна вермагѣм.

Бѣрја каднас алкогѣлизмкѣд вермагѣм кутїс јона паскавны, массаыс чорыда кутїс сы дїно кутїсны. Та вѣсна вїтвѣса планѣн інѣѣма вѣчасѣн чїнтыны вїна вѣчѣмсѣ.

ѣїк пыр дугѣдны вїна вѣчѣмсѣ да вузалѣмсѣ оз поѣ. Весїг ѣні, кѣѣ і государство вѣчѣ вїнасѣ,—сіктјасын јона-на тѣдчѣ самѣкур вѣчѣм. Культура да оласногсѣ ужалыѣ јѣз олѣммыѣ вежтѣг, алкогѣлизм бырѣдны сѣкыд.

Вїнакѣд тышказѣмын медјѣн оружјѣѣн колѣ лѣны кїно да раѣїѣ. Најѣс паскѣдѣмлы мїјан странаын емѣс зев гырыѣ возмѣжностјас. Налѣн паскалѣмыс кутас кучкыны вїнаѣс кык бѣкган. ѳтї-кѣ, кымын јонжыка кїноыс да раѣїѣыс пырасны робчѣјлы да крестанїнлы оласногас, сымын ещажык лѣѣ вїна

жуомыс. Мөд-кө, кино да радио пагкалөмыслөн докоджасыс вочасөн лөңасны государствоос вуңны винаыс воан доходгаң кино да радиоыс воан доход ыло.

Важ оласноглөн условјөјасыс мортсө желөдлісны омөльжы-ка занімајтчыны общественнөј фелөјасөн, бокө кежны общест-веннөј горнјасыс, повны общественнөј ужыс.

Өні-на јешцө овлө общественнөј уж ылад тащөм ногөн віңөдөмыс: „Мыј-нө тең собраңнө ыло мунөмгыс, тетөг-өд вө-часны.“

Общественнөј уж ыло тащөм віңөдласыд, кор быдөн мөв-палөны сөмын ас вөснаныс, артмыліс важ оласногөн.

Важ оласног, (быт) местаө колө локны ыль оласноглы, кор мортыс оз дөбгы аслас кыш пыщкө, оз шу „мем абу мог“, а общественнөј быд ужөн јнтересујтчө.

Ыль оласногыд лөө культурнөја ужавны да культурнөја шөјтчыны кутөмын.

Ыль оласногыс аскөдыс вәјө пјанство бырөдөм, најт бы-рөдөм. Сіјө лөө религіознөј дурманыс мездызөм, важ коласја-сыс мынтөдчөм.

Ыль оласног лөө ужалысјаслы збыльылө мортлыкөд об-становка овнысө лөгөдөм да сотсіалыстическөј общество успеш-нөја стрөитөмлы условјөјас лөгөдөм.

X-öd JUKÓd.

СÖВЕТ ГОСУДАРСТВО

Бјурократізмкөд вермасөм да ужалыс јөзлөн сотсіализм
стрөитөмын отсасөм.

Міјан вынным—
ужалыс јөз воқ-
мөстчөмын.

Мі сотсіализмтө стрөитам вывті сөкыд
условіјөјас дырјі.

Сіјө сөкыджассө, қескыдінјассө мі пыр-на
кужөмөн вујлім. Сотсіализм стрөитөм мунө

воқө.

Мыјөн-нө віставсө міјан воқө мунөмыс?

Өті-кө сіјөн: партіја став аслас політіканас чорыда кут-
чисө Ленин тујө, сіјө велөдөмс. Партіјаөн нуөдан політіка
медвекыд, медса ленинскөј політіка.

Мөд-кө сіјөн: сөвет стрөј дырјі ужалысјас асныс збыль-
вылө лоісны страна вылас көзаінјасөн. Ужалөны оз-нын
эксплоататорјаслы, даг ужөн олысјаслы, а аслыныс асныс.
Сы понда унжык јөзыс—робочөј да крестана—гөла да шөр-
коддема олысјас—сөлөмзаңыс бостчисны кутны да јонмөдны
сөвет государствоөс. Сотсіализм стрөитөмын воқө мунөмјасыс
лоісны бөрја војаснас, збыльс робочөј да крестанаөн уж вылө
бостчөмла, да воқмөстчөмла.

Сөвет стрөј ужалыс јөзлыс кыпөдө воқмөстчөмсө, велөдө
најөс странаөн да овмөс нуөдөмөн веккөдлыны, збыльвылө
бостчөдө сотсіализм стрөитөмө, сетө тујјас культура да політіка
боксаң кыпавны.

Ташөм сорыјас кывзөм бөрын верман думыштны, быттө-і
буржуазнөј странаса парламентјаслы ем ташөм-жө міјан нога
власт. Збыльвылас најө некущөм властөн оз пөлзүјтчыны.
Парламент, сіјө сөмын сајөдө ужалыс сінвочыс буржуаціалыс
діктатурасө (ыжыдалөмсө). Парламент мыш сајын веккөдлө
неыжыд чукөр медса гырыс капіталістјасыс, фінансөвөј воро-
тілөјасыс.

Најө щөктөмјас—індөдјас серті ужалөны міністерствојас
да став государственнөј аппаратыс. Најө колөм серті праві-
тельство панө да помалө војнајас, парламентјас пыр аслыныс
колан ногөн лөгөдалөны законјас. Біржајас, гырыс пөлөс
банкјас парламентлы діктујтөны ассыныс політікасө.

Амерікаса гырыс банкірјаслөн: Морганалөн лібө Рокфел-
лөралөн збыльвылас властныс јона вылынжык амерікаса презі-
дентгыс лібө амерікаса парламентгыс.

Буржуазнӧй демократіја да фашизм.

Парламентјас отсабӧмӧн буржуазіја ылӧдлӧ-јӧйтӧдлӧ робочӧй да крестанаӧс. Сіјӧ парламентјасыс зев ківыв буржуазіјалы. Ічӧ-тік грамотаа либӧ тік велӧдчывтӧм робочӧй да крестанын, кор бӧрјысгӧн гӧлӧсујтӧны парламентӧ, мӧвпапӧны: і мӧ-пӧ щӧщ странаӧн вескӧдлам. Збыльылас-жӧ вескӧдлӧны ӧеыжыд капиталистјас чуқӧр. Буржуазіја парламентсӧ вермӧ віңны да терпӧтны, кытчӧқ сіјӧ буржуазіјалы ківыв ужалӧ, кытчӧқ налы паныд оз мун. Кор парламентын буржуазіјалыг щӧктӧмјассӧ оз кутны пыфӧді пуктыны, сылыг політікасӧ кутасны вежӧӧдлыны, буржуазіјаыд парламенттӧ секі бырӧдӧ, сінвоқдыс вештӧ.

1922-ӧд воын Італіјаын, ӧніја італјанскӧй правітельствосын јуралыг Муссоліні фашистјас организатсіјајас пыр вӧчліс государственнӧй переворот. Ӗружјӧјасӧн фашистјас путкылтисны-шыбытисны важ правітельствосӧ.

Буржуазнӧй демократіја—буржуазіјалӧн ыжыдалан вороп.

Міјан врагјас шуӧны: Сӧвет странаын-пӧ ӧекущӧм демократіја абу, јӧз кіас-пӧ ӧекущӧм власт абу. Тақсӧ шуігӧн најӧ ыстыгӧны со мыјјас ыльӧ: большевікјас-пӧ быдлаын јавӧ јӧзӧдӧны—міјан став властсӧ сетӧма абу став јӧзыслы, а сетӧма ӧті пӧлӧс класслы—пролетаріатлы. А демократіјаыд!..—сіјӧ-ӧд лӧӧ, кор став јӧз кіын государствоӧн вескӧдлан власт.

Абу-пӧ Сӧвет странаын-моз—шуӧны міјан врагјас—Англіјаын, Германіјаын, Франтсіјаын сен пӧ властсӧ кутӧны да сіјӧн вескӧдлӧны став јӧзыс. Сени-пӧ государствонас вескӧдлӧннӧ унжыкладорса (большинство) щӧктӧмјас серві. Парламентјасӧ бӧрјысгӧн гӧлӧсујтӧ став јӧзыс. Јӧз костыг бӧрјӧм јӧз парламентын лӧсӧдалӧны да јӧзӧдалӧны быд пӧлӧс законјас. Правітельство да міністерстволӧн кабинетјас—лӧӧны парламентлыг щӧктӧмјассӧ исполӧныгјас, законјассӧ олӧмӧ пӧртыгјас. Правітельство парламентын артмӧдчытӧг оз вермы законјас велавны-ні, ыльјасӧс леґавны.

Правітельстволӧн-кӧ політікаыс кутас торјавны парламентын унжыкладорса (большинство) політікаыг, секі правітельствосыс тупкысӧ. Король либӧ президент парламентын унжыкладорса, вермана шленјас пӧвссыс лӧсӧдӧ ыль правітельство. Парламентын-кӧ унжыкладорсаыс абу, венчӧны кујімӧ ноль партіја да ӧекоднысӧ-кӧ оз вермыны, секі-нын парламентыс тупкысӧ да заводітчӧ сетчӧ ылыг бӧрјысӧм. Ещажыкладорса сетчӧны унжыкладорсалы (большинствоыслы).

Міјан врагјас воӧны сещӧм горні помӧ: тајӧ-пӧ-і медбур демократіјаыд, Сӧвет странаын-пӧ большевікјас тащӧм демо-

газетјас, кинојас да с. в., кодјас пыр најö кыскöны асдорас јöз-сö, пемдöдöны налыг веккыда гөгөрвоöмсö.

Кöт ескö-і кущöмкö странаын парламентö веккалас унжык шленыс коммунистјас пöвсыг — буржуазија сещöм парламентö оз-і леэлы чукöртчынысö лыбö медвоэаа чукöртчывлöмас, медвоэаа луннас-жö вöтлас.

Уна странаын коммунист партија ужалö гувöн, најöс оз еі-бöдны парламентјасö бөрјыгöн. Та кыңзі, буржуазнöј странајасад бөрјыгöмыд зев донöн сувтö. Богтам-кö Англијаыг: сени быд бөрјыгöм партијајаслы сувтö 10-12 мильон шайтö. Быд кандидатыг государстволы колö мынтыны 1.500 шайт. Тајö вермана да поэана сöмын озыржыкјаслы, буржуазија пöвссја партијајаслы.

Робочöјјаслы сöмын колö: кодöс окота сійöс і гөлöсујт: окота-кö — Чемберленöс, окöта-кö — Ллојд Жоржöс, окота-кö — Макдональдöс. А најö „верој і правој“ кујимнаныс служитöны буржуазијалы, дорјöны налыг иңтересјасö.

Та кыңзі, буржуазнöј странајасын пагкыда нуöдгö унжык гөлöсјас шедöдöм вöсна подкупјас (нöбöмјас). Америкаыан бөрјыгыгјасöн сійö мунö эік-нын јавö. Мукöд государствойсын буржујјас тащöмторгыс омöла-жö јандыгöны.

Быд буржуазнöј странаын коммунистјас дор гөлöсујтыг робочöјјас прегледујтчöны. Најöс вöтлöны уж вылыг, повэöдлöны-страшшайтöны, а фашистјас оз ешаыг-і робочöјјасöс нöјтöмјасöз волыны. Колö ыжыд вежөрлун, медем тајö ставыс вылö виэöдтöг, бөрјыгыгјасöн гөлöсујтавны коммунистјас дор.

Коммунистјас парламентјасö бөрјыгöн щöц участвујтöны, оз куш сы вöсна, медем ескö богтны сетöнi унжык места да сіэöн суэöдны властöз. Коммунистјас бура тöдöны: револютсия вöчтöг, буржуазијалыг ыжыдалöмсö öружјаа вынöн мырдыг оз поэ суэöдчыны властöз.

Коммунистјас участвујтöны парламентö бөрјыгöн да пырöны парламөнтас, медем јöзöдны робочöј да крөгтана вöзын, мыј сійö ачыссö лöб буржуазнöј парламентыс, демократијаыс да сіз воэö.

Најö парламентсö использујтöны, медем чуксавны сійö трибунагаң ужалыгјасö револютсионнöј ког вылö, сувтны буржуазијалы да буржуазнöј демократијалы паныд, вермасны пролетариат диктатура лöгöдöм вöсна.

Буржуазијалöн демократијаыс — сійö неыжыд чукөр јöзлы: озырјаслы, експлоататорјаслы, помещиікјаслы да капиталистјаслы. Мукöд пöлöс јöзыс буржуазнöј демократија дырјi некущöм властöн оз пöлзујтчыны, најöс буржуазија быднöгыс эескöдö, експлоатирујтö.

Демократија да диктатура.

Міјан врагјас шуоны: міјан—капіталістическој странаын—демократија, тіјан—советској странаын—диктатура. Мыј понда міјан врагјас тақисо шуоны? Сы понда, медем гудыртны ужалыс јозлыс вежорсо: Збыльвылас капіталістјас странаын дај міјанын—диктатура. Сомын диктатураыс абу откоф: капіталістјас странаын диктатураыс буржуазіјалон, а міјан странаын—робочој класслон.

Унжык странајасас буржуазіја веккөдлө некушом демократијатог, демократијасө нинөмөн саядтөг. Бослам көт Италијаыс, сені фашистјас мырдөн щөктөны асыныс законјассө олөмө портны, оз „јозған отсөгјасөн“, а веккыда-нын асыныс оружјө петкөдлөмөн. Тани-нын нинөмөн саядтөм јавө нурдан диктатура. Сомын уналаын-на кысө „прімер вылө“ демократија, кытчө саядчысө буржуазіјалон диктатураыс.

Тащөм саядыс буржуазіјалы колө сы вөсна, медегкө асыс властсө, уна јоз вылын неыжыд чукөр јөзөн ыжыдалөмсө дорывв колны вынаөн. Парламентјас пыр, демократија пыр да мукөд ногөн буржуазіја мөртчөдө асыс диктурасө олөмө.

Міјан странаын ем пролетаріатлон диктатура, робочој класслон ыжыдалан власт. Совет власт оз сусыс, нинөмөн оз саяд, мыј ем пролетаріатлон диктатура, робочој класс кыын ыжыдалан власт. Робочој класс тајө властнас некодкөд оз јукөы.

Міјан государство—робочөјјаслон, абу робочөј да крестаналон. Сомын пролетаріат вермө лоны медвоцзагааныс да медпомоц революціонној классон. Сомын ас кіас властсө кутігөн пролетаріат вермө стрөйтны социализм да кыскыны сетчө гөла да шөркөфдема олыс крестанаос.

Пролетаріат диктатура лөсөдөма унжык јөз интересјас серті. Сіјө пөдтө да мырфөдө правајассө ещажыкыслыс, кушөмөн лөоны міјан пөвсын—эксплоататорској класса колөмыс.

Сы понда робочөј класслон власт јавө јөзөдө асыс пролетаріат диктурасө да ас бөрөаныс кыскө унжык крестанасө. Унжыкладорса интересјас серті ужалөмөн совет власт збыльвылө нуөдө демократија ужалыс масса пөвсын.

Сомын пролетаріат диктатура дырјі став ужалыс јөзыс збыльвылө вермөны веккөдлыны странаон да јөз кост олөмөн.

Міјан законјас серті даг уждөн олызјас оз вермыны лоны странаон веккөдлысјасөн да політика нуөдысјасөн. Сомын најө зев-нын омөла төдчөны міјан олөмын (лоө ставыс 5-6% став јөз пыщкас).

Аслас демократијаон совет страна сулалө јона вылын буржуазној странајасыс, міјанын медјона паскалөма да олөмас нуөдчө демократијаыс.

**Буржуазнőй госу-
дарствојасын фе-
мократизм.**

Буржуазнőй государствојасын законјас сеталан властыс (парламентыс) торјөдөма исполнитан властыс. Исполнителнőй властыс—странаөн векөдлан властыс—шамыр-төма чиновниче-бјурократизм нога аппарат киө.

Капитализм дырји бјурократияыд массакөд нинөмөн абу јитчөма. Чиновникјас, местајас вылын властгаң представительјас индалөмаөс вылыса централнőй властгаң, правительствоган. Сөмын централнőй власт воңын најө өтветственнőјөс, сөмын вылысаң најөс вермөны вештавны да индавны на местаө выл-јасөс. Јөзсө чиновникјасөс бөрјигөн абу кыскөма сетчө.

Местајас вылын (губернајасын, округјасын, провинсија-јасын) емөс ескө меставывса самоуправленьнөјас, городскөј ду-мајас да мукөд, сөмын најө нуөдөны мөд шупөда (второсте-пеннőј) фелөјас (векөдлөны школајасөн, больничаясөн да с.в.), а думајасас ужнуөдысјасыс бара-жө капиталистјас, ку-лакјас да гырыс домовладельчјас.

Медгасө государствонас управлајтөмыс мунө центргаң ин-далөм чиновникјас пыр. Гырыс чиновникјаслы мынтөны дас сурсјасөн во. Налы бетөма торја правајас.

Бјурократизм—сijө ужалыс јөзыс служытысјаслөн зикөз орөдчөм. Бјурократизм пыдө вужјасөма буржуазнőй странаса быд пөлөс государственнőй аппаратын. Бјурократизм чужтө вышщитчөмјас, ужалыс јөз воңын шванитчөм. Бјурократ јөз вылас виçөдө вылысаң, сылы абу некущөм мог јөз динөз, сijө најөс лыдфө ас сертыс јона улын. Бјурократ ставгыс вылө пуктө вөчны законјас щөктөм серти, а оз пыравлы пыщкас, мыј сijө ужалө. Капитализм дырји ыжыдалан класс—буржуазия кыз мыј вермө лептө бјурократизм.

Өд бјурократизмыд—сijө некысаң контролирујттөм чинов-ничестволөн уж, кодјас төдөны сөмын буржуазнőй правитель-стволыс щөктөмјассө. Чиновничестволөн ужалыс јөзыс зикөз орөдчөм лөб буржуазия ыжыдалөмлы јон отсөг.

**Пролетариат дикта-
тура дырји ужалыс
јөзөс государство-
өн векөдлыны
кыскөм.**

Кытчөз лоас государство, сетчөз-и лоас властлөн аппарат, лоас колөм государство-өн векөдлан органјасын.

Сөвет власт дырји сijө аппаратсө, бур-жуазнőй государствоса аппарат дорыс, те-чөма зик мөд ногөн.

должностнөј јөз да чиновничество емөг-на i мијан проле-тариат государствоын, сөмын абу-нин најө став јөз во-ңын ыжыдалысјас. Мијан пролетариат государство ас во-час сувтодө могөн, медым государствоса ужас да векөдлөмас велөдчисны агныс ужалыс јөзыс.

Ферт, тајос пырыг-пыр олөмө пөртны он вермы, Кытчөз лоасны-на мијан странаын торја классјас, государствоөн вескөдлан ужыс лоас сетөма сещөм робочөјјаслы да крестаналы, кодјаслөн тоданлуныс вылынжык, кодјас медеа бура кужоны нуөдны классөвөј врајаскөд вермасөм.

Өні-кө огө-на вермө кыскыны став ужалыс јөзсө государствоөн вескөдлан ужө, мијан мог, кыз мыј вермыны матыгтчыны сјјө могјас бердас. Сы понда совет власт медвозда лунјасаныс-жө ас војас сувтөдис могөн — совет ужјас вылө пукгө-давны робочөј да крестана пөвсыс војтырөс.

Уна сурс робочөј да крестана совет государствоын нуөдөны ужјас, кодјас местаө буржуазнөј государство пукгөдалө аслас класс пөвсыс чиновникјасөс.

Совет государство- лөн строј.

Медым унжык војтырөс кыскыны робочөј, гөль да шөркөда олыс крестана пөвсыс государствоөн вескөдлан ужө, медем пөртны олөмас тајө могјассө, мијан Октабрса револутсја дырјі қикөз лоі жүгөдөма буржуазнөј государстволыс важ аппаратсө да лөбөдөма вылөс — советскөјөс.

Совет государствоын закон леқан властыс абу торјөдөма исполнитан властөс. Советјаслы сетөма закон леқан да исполнитан властсө. Советјаслөн Ставсоюзса да Республикаса сјездјас, да наөн бөрјөм исполнителнөј комитетјас леқоны став законјассө.

Советјаслөн сјездјас да ЦИК — најө оз лоны парламентөн. Советјас да наөн бөрјөм Централнөј Исполнителнөј Комитетјас (ЦИК) оз сөмын законјассө леқанны, щөц-і пөртөны сјјө законјассө олөмас. Народнөј Комиссариатјас ужалөны ЦИК вескөдлөмулын. Местајас вылын став властыс советјас да исполкомјас кыын. Областјасын, округјасын, рајонјасын, карјјасын да сиктјасын олөмнас вескөдлөны оз вылысан назначатөм чиновникјас, а советјас да наөн исполнитан органјас.

Тақ властлөн медыжыд вескөдлан аппаратыс бөрјөсө советјас пыр ужалыс јөз пөвсыс. Та кынзі, мијан законјас серті, бөрјөсысјас лубөј кадө вермөны петкөдны советјасыс депутатјасөс, најө-кө локногөн ужалөны, либө оз вермыны нуөдны ужсө.

Колө шуны, ми егө-на тырмымөн велөдчөј тајө туйтөм ужалысјассө бөрјысан кад вотөз уж вывсыс вештөм правајас исползујтны. Бөрјам советө мортөс, а сјјө вөлөмкө некытчө туйтөм морт, сек огө вөчлөј вылыс бөрјөсөм. Тајө абу қиклучки: колө доерочнөј бөрјысан правасө тырмымөн нуөдны өлөмө.

Сөветјас пыр влагтыс јитчөма уна мильон лыда ужалыг массакөд—робочөј да крестанакөд. Государствоса аппарат оз торјөдчы уна мильон лыда ужалыг массаыс, а кыч мыј вермө јитчө быдсама пөлөс јөз кост организатсияјас пыр (сөветјас, комиссияјас да сектсияјас пыр, совещаньёјас пыр, делегатској собраньёјас пыр да с. в.) Сталин шулис: сөветјас бердө козувкотјас мында кысөма ужалыг јөз костса быдсама пөлөс организатсияјас, кодјас матыстөны, јитөны сөветјас бердө уна мильон лыда ужалыг массаөс—робочөј да крестанаөс. А Ленин шулывліс: тајө организатсияјасыс-пө дас мында гөгөр вынөдөны робочөј государствосө. Со лыдпасјас, кодјас петкөдлөны јөз костса организатсияјасылыг быдмөмсө: партијалөн XV да XVI-өд сјездјас костын профсоюз быдмис 10.441.400 мортсаң 11.585.300 мортөз; комсомол аслас организатсияын котыртө 2.466.000 мортөс. Сіјө содіс тајө бөрја кык вонас мильон жын морт вылө; пионерын лыдыгө 3.301.458 морт; делегаткаын роботнитсајас—101.000 морт; Осоавиахимын—5.100.000; МОПР-ын 4 мильон сајас безбожњикјас Сојузын—2.500.000 морт; рабкорјас да селькорјас—532.000 гөгөр да с.в.

Тајө организатсияјас пырыс јонжыка-на вогсө сөветјаслы массаыслыг воғмөстчөмсө, активностсө кыпөдны.

Сөвет государство мукөд ужалыојас сөрти, торја правајас чиновњикјаслы оз сөт. Гырыс должностнөј јөзлөн жалованьёјасыс нөти абу ыжыд вылын квалификацияа робочөјјас дорыс. Совнаркомын јуралыг бөстө 300 шайтөн төлысга жалованьё.

Буржуазнөј странајасын министрјас да медыжыд чиновњикјас бөстөны дас сурсјасөн төлыс. Буржуазіяа төждысө, медым чиновњикјас сөщөм-жө шылыда бур условјөјасын олісны кызі-і асныс. Тајө отсалө воча сувтөдны чиновњикјасөс ужалыг војтырлы.

Сөвет государство төждысө, медым служащөјјаслөн да ужалыг јөзлөн оған условјөыс ез јона торјавны, мыј ем торјалыштөмыс—медым ескө ез быдмы, а пыр өтарө чиніс.

Бјурократизм сөвет государ- ствын.

Колө шуны, бјурократизмыд колы-на мјан государствоса аппаратын. Партија да сөвет власт кыч мыј вермөны зилөны бјурократизмсө ердө петкөдны да бырөдны вужсаңыс. Бјурократизмкөд вермасны кысыкысөны мјан робочөјјас да крестана.

Көні-нө бјурократизмыслөн вужјыс?

Мјанын бјурократизм—сіјө важыслөн мылөс, коді јона торқалө мјан социализм стрөйтөмын. Бјурократизм өтдортө ужалыг јөзсө сөвет государствоөс лучкі гөгөрвоөмыс. Сіңөн

бюрократизм зев кивыв мијан классөвөј врагјаслы. Мијан ап паратын бюрократјас јитчөны классөвөј врагјаскөд да быдног вежнөдлөны мијан совет государстволыг политикасө да законјассө

Бюрократизмкөд вермагөм—сјө классөвөј врагјаскөд да став капиталистическөј елементјаскөд вермагөмлөн өтөи вож.

Мијан бюрократизмлөн вужыс—ужалыг јөз кост улын культураын да поснөи торја крестана овмөсјасын. Асланым кјө власт бозтөм бөрын ми југөдөм государствоса вож аппарат да сы пыфди лөгөдөм вылөс—советскөјөс.

Сөмын робочөј да крестана пөвсыг культура вын тырмытөм вөсна мијанлы лои выл аппаратсө лөгөдөны сетчө важ аппаратјасыс јөзсө бозталөмөн. Ми егө вермө чикөч өткажитчыны уж вылө воңда чиновникјасөс кыскөмыг. Унжыкыс на пөвсыг бергөдчисны мијан дор, сөмын зев-на унаөн мијан аппаратө вескалөмјас пыщкыс ужалөны важ гамөн, кычөи велавлөмаөс ужавны важ сар да капиталистјас правительство дырји.

Кор мијан партија да совет власт паскыда нуөдөны уж вылө выдвигөйтөм, бюрократјас зев көсөја виңөдөны робочөј да крестана пөвсыг выдвигөчөчјас вылө, кодјас вескалөны госаппаратө. Выдвигөчөчјасын најө адчөны ассыныс конкурентјасөс торкалөны выдвигөчөчјаслы вывлөчө кыптыны, бозтөны аслыныс буржык служитан местајас. Тагань выдвигөчөчјаслы отсагөм пыфди—бюрократјас најөс быдногыс увтыртөны, зүгөны најө ужлы да лөкөдөны најөс. Најө нөтөи оз төждыгны отсавны выдвигөчөчјаслы везкөдлан ужын.

Оз ков вунөдөны и сјөс мијан классөвөј врагјас государствоса аппаратө пырөны, медем аппарат пырыс јонжыка, ккнжыка нуөдөны ассыныс вредитан уж. Најө быдногыс зилөны паскөдөны волокита, скөралөны јөз вылө да счөн најөс скөрмөдөны совет власт вылө.

Важ пөлөс чиновникјаслөн бюрократизмд вужө щөч-и мијан государствоса апаратын ужалыг робочөј да крестана пөвсө, везигтө өткымын коммунистјас пөвсө. Счөкө мијан аппаратө буржыка колө весавны, сөстөммөдөны станокјас бердыг да плугјас помыг выдвигөчөчјасөс бозталөмөн. Колө паскыджыка сувтөдөны аппаратлыг улыгань ужсө контролирүјтөм.

Массалөн улын культураыс, төдтөмлуныс јона личөдө бюрократизмкөд вермаган уж, гөктөдө выдвигөчөчјасөс бөрјавны да буржыка сувтөдөны аппарат контролирүјтөм.

Поснөи крестана овмөсјас счө-жө личөдөны бюрократизмкөд вермагөм. Крестана, асторја овмөсјасын олыг крестана робочөјјас дорыг омөла интөресүјтчөны јөз костса ужјасөн, најө озжык саммыны советјас пыр топыда котыртчыны, медем бюрократизмсө вөли нещыштөма вужнас.

Сіктјасын коллективізатсіја паскалём гетё бур отсёг совет аппаратёс бурмёдёмлы. Колхозјас пыр массасё кыскёны став овмёс нуёдан да вескёдлан ужјас вылё пуктыны контроль. Колхозјас пыр јёзыс ёдјёжык матысмёны государствоён вескёдлан ужё.

Совет аппаратын чїстка нуёдём.

Кор гурё шулывлёны, бјурократїзмлөн-кё вужјыс јёз кост улын культура помын, бјурократїзмкёд вермагёмсё колё нуёдны сёмын јёз кост культура кыпёдёмён. Та кыңзі, мукёдпёлёс тужјас оз вермыны немтор сетны.

Ташём мёвпалёмјаскёд некың оз поң мїрїтчыны. Тажё-нын лёё вескыдывв кешём, кодї оз кёсјы адыңны мїжан странаын классјас кост тыш чорзёмсё.

Бјурократїзмкёд вермагём лёё торја јукёнён классёвёј врагјаскёд тыш нуёдёмын, капїталїст элементјаскёд паныда вермагёмын. Сы понда, јёз кост культура кыпёдём кыңзі да совет аппаратё ужалыс јёзёс кыскём да контролїрујтём кыңзі, мїжанлы колё щёщ-ї весавны совет аппаратсё, мынтёдчыны ётдор јёзыс да мїжан ужлы торкалысјасыс.

1929-ёд воын партїјалён 16-ёд конференцїја лыдфїс коланаён совет аппаратыс весавны сещём јёзёс, кодјас разложїтчёмаёс, быдногыс вежнёдлёны совет законјас, кодјас јїтчёмаёс кулакјаскёд да непманјаскёд, кодјас падмёдёны волокїта бырёдёмлы да асныс волокїта саяс саядчёны, кодјас бјурократ-чїновнїкјас-моз вїзёдёны ужалыс јёз костса нуждајас вылё-ї мїжанлы сїјён колё мынтёдчыны ёём лотајтысјасыс, взатка бөгтысјасыс, саботажнїкјасыс, вредїтелјасыс да дышјасыс.

Чїстка нуёдём, совет аппаратыс бјурократјасёс да вредїтелјасёс весалём кыңзі, отсалё государствоса аппаратё выдвїгајтём нуёдёмлы. Уна робочёјјас, кодјас щёщ отсасёны чїсткасё нуёдны. бёрынас асныс пырёны ужавны аппаратё.

Та кыңзі, чїстка нуёдём сувтёдїс нёшта ётї пёлёс контроль. Робочёјјас учреждённёјасёс бөгталёны аслыныс шефство улё учреждённёјасёс шефство улё бөгталём јона кутїс пагкавны да пырны јёз костё. 16-ёд сјезд кешлё шефствоулё вёлі бөгтёма 776 завод. Мёскуаын шефскёј брїгадајасын ужалё робочёјјас 3.500 морт.

Робочёј-крестьянскёј инспекцїјајас совет аппарат бурмёдом мogyс нуёдёны јона ыжыд ужјас, бырёдёны сетыс бјурократїзм нога вежнёдлёмјас. Сы тужёд јона щёщ отсасёны комсомолјасён котыртём „легкёј кавалерїја“ группајас, кодјас нуёдёны учреждённёјас обгледујтёмјас.

Бюрократизмкөд вермасөмын медга коланаыс сижө, мыҗ сетчө кыскыгө масс ыс, коді сетө ыжыд надеја мјјан партијалы тајө тыш нуөдөмөн җикөҗ мездыны бюрократизмыс.

Аскрїтіка. Чїстка нуөдөмкөд щөц партија кызмыҗ вермө паскөдө аскрїтіка, туддөдө улысань робочөјјасөс да ужалыс крестанаөс государствоса аппаратыс аскрїтіка пыр тырмытөмторјасө индавы, став локторјасө ердө петкөдны.

Некущөм буржуазнөј партија оз вермы јөзөдны да кыпөдны горні аслас торкөмјас јылыс. Сижө зев гөгөрвоана. Буржуазіјалөн став пөлөс партијаыс төждысөны асланыс вліяньнө улө богтны массасө. Медым массаыс на улын вөлі, налы быт лөө масса воґыс җебны ассыныс көсјөмјасө, лөө пөрјөдлыны јөзсө. Öд буржуазнөј партијас-кө кутасны јөзөдны ассыныс полїтіканысө, пырыг-пыр ескө јөзыд гөгөрвоасны, кущөм налөн збыль көсјөмыс.

Коммунист партијалөн ужалыс јөз воґыс җеблаланрорјас абуөс. Кымын јонжыка да пыдысаньжык төдмасасны ужалыс јөзыс коммунист партија воґын сулалан могјасөн, полїтікаөн, сымын унжык јөз матыгтчасны коммунист партија бердө. Сы понда коммунист партија јөз воґын паскыда вермө нуөдны аскрїтіка.

Аскрїтіка лозунг паскөдөмлөн торјөн-нын кыптө қоланлуныс өнїја реконструктивнөј кадө, мјјан странаын классөвөј тыш чорҗігөн да овмөс нуөдөмын көні сурө зелаवлігөн. Векыдыв муньҗаслөн представителјас тајө лозунг куҗа шыаглісны зев ышҗасөма пырыс. Најө шулісны: аскрїтікаөн-пө вермасны пөльзүтчыны мјјан классөвөј врагјас. А мјјанлы-пө-өд колө сещөм аскрїтіка, коді ескө крїтікујтө вөлі сөмын збыльторјас јылыс.

Векыдыв муньҗаслөн тајө шыагөмјасыс петкөдлө, мыҗ најө аскрїтіка лозунгсө агныс-на бюрократизм ногөн гөгөрвоөны.

Öд робочөј да крестаналы оз-на поҗ шуны: крїтікујтөј мјјан учреждөньнөјасыс локторјасө, да крїтікујтөј сїҗі, медым крїтікаыс вөлі став 100% вылас инмө збыльторјас вылө. Тајө ескө лол аскрїтікасө җикөҗ пөдтөм. Мјјанлы робочөјјасань да крестанасань шогмө быд пөлөс крїтіка, медтыкө сені көт өтї чут ыжда вөлі збыльторјас.

Партијалөн XV-өд сјездөань аскрїтікалыс лозунгсө паскыда нуөдөм отсаліс мјјанлы ердө петкөдны уна тырмытөмторјас, мјјан аппаратыс быдөама пөлөс вїсөмјас. Вөлі петкөдөма сещөм безобраҗїөјас, шуам, смоленскөј, сочинскөј, артемовскөј да астраханскөј делөјас.

Ферт, классөвөй врагјас кутчысөны дај кутасны-на кутчысны аскрїтіка лозунг пыр нуөдны партїјалы зуган уж, торкавны сотсіализм стрөитан ужјаслы. Веөіг-тө көн сурө попјас јенлы ескыјасөс чуқсалөны сөвет властөс... „Крїтікујтөны“. Ферт, налы тајө „аскрїтікаыс“ колө оз сөвет властөс јонмөдны, а кістны.

Кор врагјас пондасны сүјыны кутчысны аскрїтіка лозунгө, мїјанлы чорыда колө кучкыны најө кіјасө. Сөмын ужалыг массаөс мїјанлы колө чуқсавны аскрїтіка нуөдөмө, мед індалісны, корсалісны мїјан аппаратыг быдгама тырмытөмторјассө, вежнөдлөмјассө. Колө чорыда мыждыны, қојас улыса ужалыг јөзлыг аскрїтікасө пөдтөны, топөдөны шщемела костө. Аскрїтіка мед вөлі оз лыфдыг морга-мортөн („не взирая на лица“). Нїнөм оз сулав сещөм крїтікаыд, кодї індалө торкөмјассө да тырмытөмторјассө ічөтік ответственности уж нуөдыслыг. Нїнөм оз сулав-і сещөм крїтіка, кор крїтікујтыгысылы лөө повны, мед ескө крїтікаыс ез-жө медыжыдјасөзгыс інмы.

Колө бура кывзыны да пыфдї пуктыны крїтікајассө, суга вескөдавны індалөм нельучкїјассө. Сїзтөг вермас јөзгаыс кыптыны недоволствојас.

Печатлөн колан лун.

Ыжыд отсөг сетө аскрїтіка паскөдөмын мїјан печат. Партїја кықї мыј вермө отсалө рабселькорјас быдмөмлы. Робочөј да крөгтана корреспондентјас газетјасө гїжөны заводса, рудныкса да сїктса олөм јылыг, газетјас пыр јөзөдөны местајас вылын партїјалыг тујвізсө вежнөдлөмјас јылыг, быдгама пөлөс безобразїјөјас да кїјывсөн ужалөмјас сөвет учреждєннөјасыг, најө сүвтөны медвозга радјасас аскрїтіка нуөдан ужын.

Торја-нїн ыжыд роль селькорјаслөн. Оз-өд весшөрө кулакјасыд уеласны селькорјас вылө—нөјтлывлөны дај вїјалөны селькорјасөс. Од селькорјас гїжөдпыр вермам мї корсавны кулакјасөс, бјурократјасөс да разложїтчөм коммунистјасөс медга ылыса пемыд пелөсјасыг. Сөвет власт чорыда мыждапө селькорјас да рабкорјас вылө уеласыгјасөс, грөзїтчысјасөс.

Капіталїст странајасын печат (газетјас, нїгајас, журналјас) пыр пемдөдөны ужалыг јөзлыг гөгөрвоөмсө, велөдөны најөс пыфдї пуктыны да кывзыны капїталїст експлоататорјасыг. Сөвет странаын печат котыртө да кыпөдө вежөрсө ужалыг јөзлыг. Сїз, печат ворсө зев ыжыд роль сотсіализм стрөитан ужын.

Торја-нїн ыжыд роль ворсөны тајө бөрја кадјаснас предпрїятвөјасын печатнөј газетјас да колхознөј да совхознөј газетјас—сїктјаслы коланлуныс налөн сыын, мыј газетјас

коллективјаслы сувтөдөны производственнөй могјас, коргалоны крукјассө, кодјас падмөдөны производство воҕын сулалан могјассө олөмө пөртны, најө вермагөны рвачествокөд, дышјаскөд, бјурократјаскөд, најө ердө петкөдөны фабрикјасө, заводјасө, колхозјасө да совхозјасө классөвөй врагјаслыг өзүбөмсө да налыг лок ужјас вөчны көсјөмсө.

Реконструкција кад да робочөй класса быдлөлөс организацијаслыг уҕа-лан ногсө выльмөдөм.

Міјан воҕө мундөмјасыс (успехјасыс) ез ескө вермыны лоны, ез-кө вөв кыскөма массасө сотсиализм течан фронт вывса став јукөдјасас. Торјөн-нын колана ужалыг јөзлыг воҕмөстчөмсө кыпөдөмыс реконструкција кадын.

Тажө кадас чорҕө классөвөй тыш. Капиталист элементјас адҕөны-нын асҕыныс жеңыд немпомнысө да зевтөны став выннысө ордөны міјанлыг сотсиализм нога наступажтөмсө. Капиталист элементјаслыг кыпөдчөмсө, пөдгыны, налыг медбөрја да медпыдыса вужсө песовтны колө пролетариатлыг, гөль да шөркөдфема олыг крестаналыг кыпөдны воҕмөстчөмсө.

Реконструкција кад міјан воҕө сувтөдө выль пөлөс, воҕа дорыг јона сложнөй, стрөйтчан могјас. Мі стрөитам выль фабријас да заводјас, котыртам, восталам выль производствојас. Тујдысам стрөительствојаслыг кыпөдны өдсө. Тажө могјассө масса воҕмөстчөмсө кыпөдтөг, он вермы олөмө пөртны. Пагкыда нуөдө крестана овмөсјасөс коллективизирүјтан уж, совхозјасын стрөйтчан уж. Ферт-і, тани успехјасыс вермасны лоны сөмын јөз костын воҕмөстчөм кыпалөмөн, ужсө котыртны да ужнас веккөдлыны кужөмөн. Мөд боксаң-кө—кымын мі воҕө мунам сотсиализм стрөитан ужөн, сымын јонжыка бурмө јөз кост олөмыс да кыпалө культураыс, сымын јонжыка кыпалө налөн воҕмөстчөмыс. Јөзыс секи јонжыка адҕыны кутасны веккыд тујсө, код куҕа нуөдө најөс партија. Јонжыка кутасны кывны асҕыныс вынсө да кутасны зилны пуктыны сјјөс став гөкыд-торјассө вермөм вылө.

Медым јөзкостын воҕмөстчөмсө кыпөдны да испөзүјтны, партијалөн нуөдөҕө робочөјјаслыг быд пөлөс организацијас-сө перестроитөм.

Робочөй организацијасөс перестроитөм мунө медвоҕ—партија пыщкын, государствоса да профсоюзса аппаратын чистка нуөдөмын. Таҕөн аппаратыс бурмөдчысө, сетчө выдвіженечјасөс босталөмөн, массакөд јитчөмөн да аппаратса ужјас вылө контроль сувтөдөмөн. Воҕө—бырөдөҕө окрүжнөй система да лөсөдөҕө веккыда областа-рајонјас кост јитөд. Таҕөн

бара-жө властыс матысмө ужалыс жөз бердө да на костын чорзө жітчөмыс, бурмө веккөдлан аппаратыс.

Ыжыд отсөг сетө ужаланног вежөмын аскрітіка. Аскрітікаөн партіја-пыр-на пөльзуйтчыліс став аслас ужын. Сөмын медга-нын аскрітікалөн коланлуныс ыждіс, кыжі мі воґжык—нын каґтыштлім, тајө бөрја војаснас. Тајө жітчөма реконструктіја кад дырға торја особенностјаскөд, жөз кост воґмөстчөмсө паскыджыка кыпөдны коланлункөд

Медбур прімерөн жөз кост воґмөстчөм кыпалөмын лөб сотсіалістическөј ордіґсөм да ударнычество.

Сотсіалістическөј ордіґсом да удар- нычество.

Сотсіалізмлөн враґјас унаыс шулывлөны, овмөс-пө вермас паскавны сөмын капіталізм дыржі, кодыр став средство проіздствоыс торја мортјас кын.

Капіталізмлөн став бергөдчөмыс конкурентсіја вылын, а конкурентсіјаыд щөктө средство проіздство кутыґјастө ордіґоны мукөд средство-проіздство кутыґјаскөд, щөктө лөбөдавны выль пөлөс машинајас да бурмөдны проіздствосө. Конкурентсіјаыд збылыс воґлаң жіткө народнөј овмөссө. Сотсіалізм дыржі,—шуөны міјан враґјас,—конкурентсіја оз ло, сіґ-кө оз ло-і народнөј овмөс кыпалөмыс, некодлөн оз ло көсјөмыс сіґсөс кыпөднысө.

Тащөм сорніјасыд сотсіалізм вы лө увтчөм. Сотсіалізм дыржі оз ло конкурентсіја, сөмын сіґө оз-на вістав, мыј сотсіалізм дыржі бырө ордіґсөм, бырө народнөј овмөскыпөдөм вөсна төждысөм.

Мөдарө, капіталістјас кыыс властсө да ужалан ембурсө мырөдөм бөрын, ужалыс жізлы медвоґыс-на воґсө условіјөјас народнөј овмөс кыпөдөм вөсна нуөдны ордіґсөмјас. Совет ґосударствоын робочејјас ужалөны оз-нын капіталістјаслы, а аслыныс. Тајө-і сетө вөлөм бурмөдны проіздствосө.

Тащөм төждысөмыс ез вөв дај оз вермы лоны капіталізм дыржі.

Льенін гіжліс:

„Сотсіалізм оз кусөд ордіґсөмјас, а медвоґґаыс-на сетө туддөд сетчө збыльвылө кутчысны, збыльвылө кыскыны тајө ужас унжык ужалыс жізсө, көні најө вермасны петкөдлыны ассыныс вермөмјассө, удачајаснысө, көні вермісны мытчөдны ассыныс талантнысө, коді жөз пыщкас ем помтөм да кодөс вөлі капіталізм лічкө, өтдортө пөдтө ғурсјасөн да мільонјасөн“.

Овмөс кыпөдан вітвога план сувтөдіс мөгөн төдчымөн хыпөдны ужлыс проіздөітельность, чінтыны проґулјас, чінтыны

продукціялыг асдонсö, кыпöдны урожајностъ вѣзмуовмöсјасын. Тајö морјассö олöмö пöртöм сажын вѣтвöа планлөн тырöмыс.

Кыңи-нö та вылö шыагисны рабочöј массаыг? Најö шыагисны паскыда сотсіалістическöј ордјыгöм нуöдöмөн. Фабрікјасыг, заводјасыг, руднікјасыг да шахтајасыг робочöјјас организујталöны мöда-мöд кост чукöстчöмјас: коді сетас мед бур уж, коді содтöдөн тыртас вѣтвöа планөн індöм задаңнöјас.

Воңыг воңö міјан предпріјаттöјас мöда-мöдныскöд петöны сотсіалістическöј ордјыгöмö, вöчалöны мöда-мöд костаныс договорјас—унжык продукціја сетöм вылö, продукціялыг асдонсö чінтöм да качествомö бурмöдöм вылö.

Сотсіалістическöј ордјыгöм лöб робочöјјас костын асланыс ужын аскрѣіка лозунг олöмö пöртöм. Сотсіалістическöј ордјыгöм вьлмöдö ужалыг јöзлыг важ капіталізм дырға самјассö. Сіјö воспитываттö мöда мöд вылö бура вѣрöдöм, гөгөрвоöм, мыј ставөн öтсöгласөн бура ужö кутчыгöм сажын став успехјасыс. Сіјö ужалыг јöз костын кыпöдö сотсіалістическöј ужалан фистсіпліна.

Сотсіалістическöј ордјыгöм нінöмөн оз öтлааг капіталістјас кост конкурентсіјакöд. Конкурентсіјалөн лозунгыс: пазöд бөрöкольчыгсö! мед вынöдны ағгыс ыжыдалöмсö.

Сотсіалістическöј ордјыгöм кыпöдöмöд лозунг.

„Öтїк ужалö омöла, мöд бура, којмöд нöшта бура—суöд мед бура ужалыг јассö да зїл ставсö кыпöдны“. (Сталін).

Сотсіалістическöј ордјыгöм сіјö öтї туж коммуністическöј стрöјїтельстволөн, кущöм тужöд стрöјїтельствоас пырö унжык массаыс.

Сотсіалістическöј ордјыгöмкöд тајö бөрја војаснас јона паскаліс ударнїчество. Сотсіалістическöј ордјыгöмö міјан öні кыскöма кык мїлльон мында робочöјјос, ударнöј брігадајасö—мїлльон дорыг унжык-нїн.

Ударнöј брігадајас лöбны вѣт вога план ноль воөн тыртöм вöсна медбур тышкагыгјасөн најö—сотсіалїзм вöсна коз нуöдыгјас. Најö вермасöны робочöјјас пыщкын бөрö кольöм мөвпјаскöд. Сы понда ударнїкјас вылö оз ешаыг грöчїтчывлыны рвачјас, шкурнїкјас, лодырјас производствöјас вылын.

Бөрја тöлыгјаснас робочöјјас кыпöдїсны нöшта ужын öтї пöлöс. воңмöстчöм в стречнöј промфінплан. Фабрікјасын да заводјасын робочöјјас агныс быд бокзаң донјалöны хоңајственнöј органјасыг планјас да гујалöны асзыныс вескöдöмјас, медсасö содталöны лыдпасјассö.

Робочöјјас оз колтчыны сöмын фабрік да заводјасын сотсіалістическöј ордјыгöм нуöдöм кежыг. Најö сотсіалістическöј

ордҗыгёмсö вужöдöны і сиктјасö, паскөдöны ордҗыгём фабрика-
јас да сиктјас костын.

Фабрикјас да сиктјас ас костаныс лөгөдалöны ордҗыган до-
говорјас. Робочöјјас көсјыгöны, бостöны ас выланыс донтöм-
мöдны төварлыг продукция, чинтыны прогулјас d. c. v. Кре-
стана ас выланыс бостöны паскөдны көза площадьјас да
ужавны агрономјас велөдöм гертi.

Заводитчö ордҗыгёмјас колхозјас да совхозјас костын, фаб-
рик-заводјасын моз-жö.

Јона паскалö ударнöја ужалöм да ударнöј бригадајас сов-
хозјасын да колхозјасын.

Заводитчö ордҗыгёмјас сиктјас, вөлөстјас да районјас ко-
стын виэму ужалöм öтувтöм вöсна, агроми́мум нуөдöм вöсна,
көза площадь паскөдöм вöсна, торја кад кежлö бырöдны не-
грамотност, лөгөдавны гөрпд пельöсјас, лыдфыган керкајас d. c. n.

Буржуазнöј государство асвыс государственнöј ужсö вöчö
чиновникјас пыр отсöг бостöмөн, эікөз öтдортö сетыг
ужалыг массасö. Совет государство асвозас сувтöдö мо-
гөн—став государственнöј ужсö сетны ужалыг јöз кiд.

Сы могыс совет государство нуөдö чорыд тыш бюрократ-
тизмкөд. Сы могыс быд вожөд кыскö ужалыг јöзсö государ-
ственнöј ужјасö, хожајственнöј да культурнöј стрöјительствöй.

Тайөн виэавгö мијан пролетариат государстволөн выныс,
тайөн виэавгö мијан овмөс бокын да культура бокгаңöдјөн кы-
палöмыс. Таын і ем мијан эікөз вермөмыс.

XI-öd jукöд

Коммунист партија да сылөн могыс

Робочöй класслөн
выныс котыртчö-
мын

Мі төдам-ни-, капитализм дыржыд нар-
тыгöны да эксплуатирүтгöны не сöмын а ро-
бочöйяс щöщ и посны собственникяс — крег-
тана, ремесленникяс да мукöд. Сöмын
став нартитöм, эксплуатирүтöм јöз пыс пролетариат öтнас лöб
помöд революциядор сулалыс класс.

Сöмын пролетариат вермö повтöг, векыда век масны јö-
зöс нартысјаскöд социализм вöсна, мортос-мортöн нартитöм
чикöд бырöдöм понда. Сöмын пролетариат вермö кыңи колö
организујтны, котыртны асгыс вынсö капитализм оласногкöд
вермасöм мöгыс.

Крегтана, кустарјас, ремесленникяс оз вермыны кыңи
колö организујтчыны тајö вермасöм вылас. Оласногыс налөн,
посны производствойс вайöдö сетчö, мыј капитализмкöд најö
вермасöны öткөн-öткөн, мöдä мöдöгыс торјä лöмөн. Робочöйяс-
лөн оласногыс, öти предпријатö вылын сöдөн да сурсөн ужал-
лöмыс велöдö најöс öтүв вермасöны, лöгöдны дисциплина, ве-
лöдö котыртны став вынсö классöвöј враглы паныд.

Сы понда робочöй классид вермö не сöмын вермасны
капитализмкöд, но и сулавны нартитан эксплуатирүтан ужалыс
јöз воңын јурнуö шысын, веккöдлыны ужалыс јöзөн експлоата-
торјаскöд вермасан ужын.

Мі вiстав димнин, мiдä робочöйясыд первогаңыс-жö, кор
најö бөгтөснi асгыныс коланторјассö дорјыны, заводитисны
лöгöдавны асгыныс дорјöм ради организатсияјас. Таңи чужыны
профессиион альнöй сојузјас, робочöй кооперативјас, страхкассајас
да мукöд бикас организатсияјас робочöй класслөн. Бöрынжык
чужис робочöй класслөн боевöј политическöј партија.
Робочöй класслөн збыл вылö боевöј партија — коммунист
партија

Кор-нын пролетариат кутас тышкасны ас кiас власт бөг-
тöм понда — чужöны робочöй депутатјаслөн советјас,
код јас власттö ас кiö бөгтöм бöрын лöбны пролетариат дикта-
тура органјасөн.

Робочöй класс да
сылөн авангард

Капитализмкöд вермасöм корö бур соз-
нательност (гöгöрвоанлун), воңмöстчанлун,
топыд дисциплина, сiјö корö повтöмлун,
ыжыд сöлöм, корö пролетариат ыжыд мөг воңын вунöдны ас-
гыс, ас јöзыдлыг iчöтик быдлунја мөгжастö, корö не повзыны
некущöм сöкыдлуныс.

Тажо тышад колө кужны бөрҗыны медга лөгалан кадсө, кор почо ускөдчыны враг вылад; колө кадын лөгөдчыны, сувтөдны јөзтө кытчө кодөс колө, чукөртны вынтө, вермаган ногјастө вежлавны кор кушөм колө. Классөвөј врагкөд тышка-гигөн колө сја-жө кужны адаыны ассыд өшыбкајастө, терыба најөс вескөдлыны; бөрынтчыштны-кө лоө, оз ков шөгө-локө усны; мыјкөмында-кө зырыштан врагтө оз ков сы вылын-і лантны.

Капитализмкөд вермагигөн быд водын мунылы колө лоны робочөј класс вежөра мортөн—колө гөгөрвоны робочөј классыг коланторсө, сылыг мөгсө, колө төдны, кытчө нуөдө експлоататорјаскөд вермаөм.

Ташөм гөгөрвоанлуныд капитализм дырҗыд абу-на став робочөјлөн. Капиталистјас быднөг мырөоны пемдөдны робочөј-јаслыг вежөрсө, падмөдлыны најөс, орјөдлыны мөда-мөд кост јитдөсө налыг, кушөм гурө робочөјјаслы ыжыджык дон сетө-мөн да кыз-да.

Сесса-өд-і абу өтема став робочөјыс. Абу өткод на костын сознательностныс, мукөд робочөјыслөн өиктын ем аслас овмөс, мукөдыс потомственнөј пролетаріјјас, чужыны да быд-мисны фабрика вылын.

Робочөјјас—өтік класса јөз сы вөсна, мыј налөн некөд-лөн абу асланыс ужалан көлујныс, өтитор помыг ставныс олөны—асыныс ужалан вынсө вузалөм помыг. Сөмын ас классыслыг мөгјассө гөгөрвоанлунынаныс јона јансалөны мөда мөдөыныс. Ещажыкыс робочөјјас костыд капитализм дырҗыд робочөј класс вежөраөс.

Ташөм водын муныг робочөјјасыс і котыртөны робочөј класс партија—коммунист партија.

Партија—робочөј класслөн организатсия, сјјө өтувтө медга вежөра, јон, револютсия дор сулалыг, дистсіплынированнөј да водын муныг пролетаріјјассө. Сетчө пырө классөвөј тыш-лөн став опытыс, робочөј класслөн револютсия дор сулаломыс. Сјјө вочө сјјөс медводын муныг отрадөн, робочөј класс авангардөн. Партија вермаө револютсия уж нуөдан теоріја герті, куммунизм венөм понда тыш нуөдан ногјас төдөмөн.

Ташөм төдөмсө сетө Маркс, Енгельс да Ленинлөн велө-дөмјас, көд герті і партија нуө ассыс став ужсө.

Партија да робочөј класслөн му-нөд организат-сияјас.

Партијаыг өтдор робочөј класслөн, кыз ми виставлим-нын, емөс нөшта мукөд өкас организатсияјас. Классөвөј тышад најө ставныс зев коланаөс. Натөг ескө робочөј классыд ез вермы буратө вермасны буржуазіја-ыккөд капиталист государствојасад, натөг ескө ми егө вермө

СССР-ад пролетариат диктатуратө сувтөднү, пролетариат диктатура дырји СССР-ын најө отсалөны сотсиализма оласног стрөитны. Ленин тајө организатсияјассө шульвлис партијаос ужалыг јөзкөд јитан организатсияјасөн, „приводнөј ременьјасөн“.

Натөг ескө ез вермы вынсаवны робочөј класслөн да гөль крестаналөн шөркөд крестанакөд сујуз да ез ескөн ло робочөј классөн тајө сојузнас вескөдлөмсө јонмөдөмыс.

Быд тащөм торја организатсияыс вөчө асгыс мог.

Сөветјас—лооны власт кутыг органјас робочөј властлөн, пролетариат диктатуралөн. Најө котыртөны став робочөј классө, став гөль да шөркөд крестанасө. Сөветјас пыр робочөј класс нуөдө јитөмсө шөркөд крестанакөд. Сөветјас пыр робочөј класс венө експлоататорјаслыг сотсиализм стрөитан ужлы падмөдчөмсө. Сөветјас пыр мунө государстволөн ужыс сотсиализм течөм могыс.

Профсојузјас—организатсия, кытчө котыртөма пөшти став робочөјсө. Партија профсојузјас пыр кутө топыд јитөд робочөј класскөд, вермө вескөдлыны најөн, кыпөдны налыг гөгөрвоанлунсө, политика вежөртанлунсө. Капитализм дырјиыд профсојузјаслөн могыс: котыртны робочөјјастө капиталистјаскөд вермасөм вылө, асгыныс олөмсө экономика боксаыс бурмөдөм понда.

Пролетариат киө власт бөвтөм бөрын профсојузыдлөн могыс јона вежө. Ужалыг јөзлыг олөмсө бурмөдөм понда төждыгөмыг өтдор, профсојузјасыд нөшта јона төждызөны ужалан ногтө кыпөдөм понда, ужсө бурмөдөм понда. Сыыс кынаңи, профсојузјасыд кыпөдөны робочөјјаслыг гөгөрвоанлунсө, велөдөны государствоөн вескөдлан ужө.

Сииөн профсојузјасыд отсалөны весиг медга улын культураа робочөјјаслы гөгөрвоны став робочөј классыслыг могјассө, сы понда најө збылвылө лооны коммунизмө велөдан школадн.

Кооператсия—ужалыг јөзөс производственнөј да потребительскөј интересјас сертыс котыртыг организатсия. Карын кооператсияыд колө вузасөмыг частныкөс вөтлө-да. Сиктад кооператсия пырыд, коді өтувтө гөла да шөркөфа олыг крестанаөс, робочөј класс јитө крестанакөд овмөс нуөдан ужын. Кооператсия производствоөн котыртчөмөн да өтувтчөмөн сетө крестаналы медкокны, медлөсалан тујгырыг өтүвја овмөсө вужны.

Комсомол—организатсия, кытчө пырөны том робочөјјас да том крестана. Комсомоллөн могыс—отсавны партијалы коммунизм оласнога том јөзөс быдтыны. Комсомол быдтө партијалы вежысјасөс, быдтө, велөдө ужнуөдысјасөс став мукөд өикас организатсияјаслы. Комсомол сетө партијалы зевыжыд отсөг сотсиализм стрөитан ужын.

Сіјо кыскө төм робочөй-крестьянаос овмөс кыпөдан ужө, культура кыпөдан ужө, ыль оласног лөгөдан ужө.

Тажө медса гырыо организатсияјас кынңи емөс-на-і мукөд өикас организатсияјас.

Кушөм уж-нө нуөдө коммунист партијаыд ташөм организатсияјас костас? Партија өтувтө став организатсияјаслыө уж-сө, везкөдө налыө ужсө өти туй ыльө—социализм стрөитан туйө. Сіккө, партијаыд лөб медса ылысса организатсияыс робочөй класслөн, медыжыд везкөдлыө ыныс пролетариат диктатуралөн. Тажө везкөдлыөнас партија вермө лоны,—партија өтувтө медса гөгөрвоана, медса воңын муныө, револютсия дор ужалыө робочөјјассө робочөй класслыө-да.

Партијатөг пролетариат диктатураыд ез өскө вермы лоны.

**Ныз партија вез-
нөдлө ужалыө
јөзөн.** Мыјөн-нө кыскө партијаыдлөн журнуөдан ужыс? Мыјөн партија вермө везкөдлыны став робочөјјаснас, робочөй класс став организатсияјаснас? Медсасө ужалыө јөз воңын партија ыжыд авторитөта-да, ужалыө јөз өскөны партијалы-да, став робочөй классыс партијалы ужсө нуөдигөн зев ыжыд өтсөг өетө-да.

Тажө авторитөтыс, өскөмыс, өтсөгыс партијалы ез шед рөтыдөн, сіјө тајөјасөс перјис уна во чөж капиталистјаскөд, помешчикјаскөд вермасөмөн. Робочөјјасыс асланыс классөвөј врагјаскөд тышкаөгөн казалисны: став партијајас пыщкыө сөмын большевикјас везкыда гөгөрвоөны, чорыда дорјөны робочөй класслыө могјассө, козасөны сіјө могјас пондаыс.

Робочөй класс партијаөн агнысө шулисны несөмын большевикјас. Мењшевикјас агнысө робочөй партијаөн-жө шулисны. Есерјас шулисны агнысө робочөјјаслыз колөмјассө дорјысөн-жө. Вөлі кад, кор унаөн робочөјјас костөыд өскылисны мењшевикјаслы да есерјаслы.

Лөнінлөн партијаыс, робочөй класс могјас понда тышка-сөмөн, кујис петкөдлыны кызын робочөјјаслы, мыј сөмын тајө партијаөн индөм туйөд мунөмөн робочөй класс вермас путкылтны асыс классөвөј врагјассө.

Партијалөн авторитөтыс кајис ыльө нөшта партија везкысаң ыжыд гөлөмөн, нинөмыө повтөг, ужалис револютсия понда-да. Большевикјас мунисны турмајасө, катаргајасө, сојасөн да өурс-јасөн пөдтылисны најөс сарлөн палачјас, гражданскөј војна дырји мунисны Гөрд армија медвоңа радјасын. Большевикјас робочөй класс медвоңа радјасын сулалисны овмөс кыпөдигад. Большевикјасыд медвоңын мунөны, нуөдөны ас бөрсөыс ужалыө јөзөс социализм стрөитигад.

Робочөй класслыг ескөмсө партія шедөдө аслас быдлунја практическөй ужнас.

„Быд коммунисты колө кужны јитгыны, матызгыны, өтүвтчыны ужалыг јөзкөд“ (Льенін).

Колө, медем ужалыг јөз коммунистын адзис ас мортөс, бур јортөс, вескыд большевикөс, ас понданы төждыгтөг социализм вөсна тышкагысөс. Сылы колө отсавны ужалыг јөзлы гөгөрвоны асланыс олөм вылын, уж вылын, мыј партијалөн политика ужын јурнуөдөмыс вескыд туј вылын.

Сөмын ужалыг јөзкөд өтвылыг олөмөн, быдлунја ужын, олөмын, јурнуөдөмыслыг вескыдлунсө петкөдлөмөн позо шедөдны ужалыг јөзыдлыг ескөмтө.

Партијаыд нөйтчид ез мунлы јөз бөжын. Нөйтчид ез бостгыв шедөдны налыг ескөмсө гөгөрвотөм лунлы пөтачитөмөн, на возын леститчөмөн. Партија векегаң лыфгылис аслас мөгөн омөла гөгөрвоыг робочөјјаслыг кыпөдны гөгөрвоанлунсө, медем најө кужисны вежөртны став робочөј классыслыг мөгјассө.

Кор пансис империалистическөй војна, уна робочөј шуөны вөлі, колө-пө доржны буржуазнөј рөфинатө, колө-пө мырөыны, медем роч сар венис немеч сарөс. Партија, Льенін вескөдлөмөн, чорыда бостгөс вермагны ташөм бөрө колөм мөвпјаскөд робочөјјас костын.

Империалист војнаыд петкөдлис робочөјјаслы да ужалыг-кредтаналы, мыј налөн ем сөмын өти туј, большевикјасөн индөм туј.

Коммунисты век колө лоны ужалыг јөз пыщкын, ужавны на пөвсын, Сылы колө быдсадук доржны ужалыг јөз пөвсын-ленинскөй тујвиэсө, төдны воэвыв ужалыг јөзсө. Коммунисты быдлаын, быдсадук колө доржны партијалыг тујвиэсө. Сылы колө лоны беспартијнөјјас воэвылын, индавын налы тујсө, а не кыссыны беспартијнөјјас бөжын.

**Коммунист беспартијнөјјаслы
прімер.**

Коммунисты колө лоны јурнуөдыгөн беспартијнөјјас костын. Ладтөм ескө вөлі, коммунистыд-кө пондис чajtны ас бөргамс нүөдны беспартијнөјјастө сы понда сөмын, мыј сіјө коммунист. Медем вескөдлыны беспартијнөјјасөн, партијаса шленлы колө лоны воэвылын беспартијнөјјасыг политика төдөмнас, культуралуннас, сылы колө кужны беспартијнөјјаслы виставны партија политика јылыг, колө кужны докажитны политикаыслыг вескыдлунсө.

Сы мөгыг партијаса быд шленлы колө дугдывтөг төждыгыны ассыныс политика төдөмсө да культуралунсө кыпөдөм јылыг.

Медыжыдторгыс-нө, медем коммунист збылвылө воэмөстчөмөн пөртис олөмө партијалыг тујвиэсө. Колө, медем ком-

коммунистыд вӧли примерӧн беспартийнӧйжасыдлы. Агитируйтӧ-кӧ коммунистыд крестанаӧс колхозӧ пырны, ачыс колхозас оз мун, зев ичӧт доныс сещӧм коммунистыдлӧн.

Коммунистыдлы колӧ лоны вынтӧдысӧн, ӧтувја овмӧссӧ лӧсӧдысӧн. Коммунист-кӧ агитируйтӧ нуӧдны сотсиалистическӧй оргдысӧм да лӧсӧдны ударнӧй бригадајас, а ачыс бригадаас оз мун, сӧз-жӧ ичӧт доныс сещӧм коммунистыдлы. Ужыдлы оз ков торјавны кывјасыд.

Коммунистыдлы партија тујвиъ пондаыд агитатсијатӧ колӧ нуӧдны аслас примерӧн. Та ногӧн сӧмын ужалыс јӧз костад быдмӧ партијаыдлӧн авторитетыс, кыпалӧ ужалыс јӧз вылӧ партијалӧн влијаннӧыс.

**Партијалӧн ґист-
сиплына.** Партија абу сӧмын медса вежӧра јукӧ-
дыс робочӧй класслӧн, партија нӧшта і мед-
га топыд, медса организованныӧй јукӧдыс ро-
бочӧй класслӧн. Мыјӧн-нӧ јон быд организатсија? ґистсиплынаӧн.
ґекущӧм организатсија оз вермы лоны, шленјасыс-кӧ сылӧн
оз кутны ужавны организатсија шуӧмјас сертыс, ещажыкыс-
кӧ организатсијаас оз кутны кывзыны унжыкыслы.

Торја-нын јона тајӧ колӧ ташӧм робочӧй класс боевӧй
организатсијалы, кыъ коммунист партијалы. ґистсиплынатӧгыд
ескӧ партијаыд ез вермы вайӧдны робочӧй класстӧ експлоата-
торјасӧс венӧмӧ, сӧвет власт лӧсӧдӧмӧз. ґистсиплынатӧгыд ескӧ
партијаыд ез вермы виътыны ассыс вынсӧ сардырга реактсија
пыр муніјасӧн, 1905 во бӧрын, кор большевикјас дор олӧмгыс
мӧдӧдалисны Сібырӧ, пукӧдалисны турмајасӧ.

Партија пыщса ґистсиплынаыд нӧшта-нын ыжыд значеӧнӧ
бестӧ пролетариат ґиктатура лӧсӧдӧм бӧрын.

Льенін шуліс: пролетариат ґиктатураыд лӧӧ выл класслӧн
(пролетариатлӧн) чорыд, немжалиттӧм тыш асгыс јонжык
врагкӧд, буржуазіјакӧд, кодлӧн локлуныс даспӧв коді, сійӧс
путкылтӧм бӧрын (кӧт-і ӧтик государствоын), јонлуныс кодлӧн
не сӧмын мукӧд государствоса капитал вынын, ставмуывса
капиталкӧд јитӧд вынын, но-і важ прівычкајас вынын, ӧтка,
лоснӧдік овмӧс вынын“.

Капитализмыскӧд тајӧ чорыд, немжалиттӧм војнаыс щӧктӧ
кутны кӧрткоз чорыд ґистсиплына партијаын, коді веккӧдлӧ
пролетариат ґиктатуранас.

Коді торкалӧ ґистсиплынасӧ большевик партијалыс, сійӧ про-
летариат ґиктатуралыс подувсӧ кодјӧ, сійӧ отсалӧ буржуазіја-
лы пролетариатлы воча мунӧмас.

Партијаса быд шленлы колӧ гӧгӧрвоӧмӧн кутны партија
пыщса ґистсиплынатӧ, асвӧлаыс кывзыны сылыс, гӧгӧрвоны,
мыј партијаса ґистсиплына јонлун сайын пролетариат ґиктатура-

лөн јонлуныс. Партијаса дисциплина нөти оз мешајт, а мөдәрө, чајтө, мыј партијаса быд шлен активнөјжыка кутас ужавны партијаса став олөмын.

Кымын активнөја јачејка, партијаса быд шлен төдманө партија воғын сулалан могјас, кымын јона нуөдө критика „морт вылө виқөдтөг“ — сымын јон партија. Партија бөрјакыв шутөҗ лоҗө дај колө, меҗым партијаса шленјасыд быд боксаң сорнитисны сувтөдөм сорни јывғыс.

Тащөм активнөј ужыд отсалас гөгөрвоны ужалан ногсө, отсалас адзыны торја јортјаслыг өшыбкајассө, вескөдны најөс.

Сөмын-нө, кор-нин партија шуис бөрјакывсө кущөм либө сорникуҗа — секи сорнисаң колө вужны уж вылө. Колө не сорнитны, не вензыны, а пөртны олөмө партијалыг шуөмсө сорниттөг да чорыда. Партијнөј сјездөн либө ЦК-өн шуөм бөрын партијаса быд шленлы быт сјјөс колө пөртны олөмө, өткод, өти кывјө воө көт оз тајө шуөмыскөд, көт мөд ногөн вөли чајтө.

Партијаөн-кө шуөмсө вынөөдөма-нын, партијаса быд шленлы быт-нин ужавны шуөмногыс өтвылыг, өти морт моз — сыын партијалөн выныс. Таын — большевик дисциплиналөн подулыс, код вөсна немчөжыс тышкағліс Владимир Ильич.

Нызи течөма партија.

Міјан партија течөө демократическөј централизм подув вылын. Мыј сјјө лоө? Централизм петкөслө сещөм ногөн партијатө течөм, кор партијалөн став улысса органыс подчинајтчөны вылысса органјаслы, быдлаын пөртөны олөмө налыг директивјассө.

Сіз, партија Ставсојузса сјездјаслөн да ВКП(б) ЦК-лөн шуөмјасыс быт нуөданаөҗ став партијаыслы. Областнөј конференцсјјалөн да областувса комитетјаслөн шуөмјасыс быт нуөданаөҗ став областувса организатсјјаслы, областас олыг партијаса став шленјаслы, тајө областас пырыг партијнөј став организатсјјаслы.

Тащөм ногөн партијатө стрөитөмыд отсалө збыльвылө став партијнөј организатсјјас ужнас вескөдлыны, өти ногөн, өти туйөд нуөдны ужсө став партијаыслыг.

Сөмын централизмыс, код вылын стрөитөҗ партијаыс, лөб демократическөј централизм, партија пыщса демократіја вылын кутөө. Сјјө висталө, мыј став вескөдлан партијнөј органјассө бөрјөны партијаса шленјасыс азныс, сөзса вескөдлыг органјасыд кыввиқөны асланыс ужас став парторганизатсјјаса шленјас воғын.

Партијаса улысса организатсјја лөб партијнөј јачејка. Јачејка течөө производственнөј принцип серти — өтик предпріјав-

тöйн либö öтик учреждённöйн ужалыг партијаса шленјасöс öтүвтö.

Та ногөн партијнöј јачејкатö стрöйтöмөд зев лада. Јачејка еермö тöдмаэны предпрјаттöвывса либö öктса став ужнас, нуны уж беспартијнöјјас пöвсын, вескöдлыны ужалыг јöзөн.

Јачејкајастö лöбöдöны тырмымөн-кö лö шленлыдыс (кујим шленыг не ещажык).

Јачејкајас актöвнöј, воэмöстчан уж сајын став партијаыслөн ужыс. Öд медјона партија јитö јачејка пыр беспартијнöј робочöјјаскöд да крестанакöд, вескöдлö наөн. Јачејкајас пыр партија нуöдö ассыс шленјасöс велöдан ужсö. Јачејкајасын партијаса став шленјасыс тöдмалöны партија воэын сулалан могјас, ужјас јылыг, сорнöтöны на јылыг.

Партијнöј јачејкајасөн вескöдлöны рајонувса комитетјас. Рајоннöј комитет бөрјыгсö рајонувса конферентсијаөн, кодi медвылыс партијнöј орган рајонас. Рајоннöј организатсијаасөн вескöдлöны областнöј да крајевöј конферентсијајас, областувса да крајувса комитетјас. Национальнöј республикајасын (Украина, Грузија, Узбекістан да. с. в.) конферентсијајас пыфди чукöртчывлöны натсиональнöј компартијалөн сјездјас, кодјас бөрјöны центральнöј комитетјас, областувса да крајувса комитетјаскод праваён-жö.

Партијалөн медыжыд органыс—сылөн Ставсојузса сјезд, чукöртчывлö сiјö кык во пыщкын öтчыд.

Сјездјас костын, кор ковмас, партијнöј ставсојузса конферентсијајас, најö лöны центральнöј комитетлы совет сетыгјас, налыг шуöмјассö вынöдö ЦК. Сјездјас костын медга ыжыд вöскöдлыгыс партијаад лö Центральнöј комитет, сылыг шуöмјассö быт колö пöртны олöмö партијаса быд шленлы, да партијнöј быд организатсијалы.

Ставсојузса сјезд бөрјö сiз-жö ЦКК (центральној контрольнöј коміссiја). Центральнöј контрольнöј коміссiја, кытчö бөрјыгсöны медга важ, медга бур большевикјас, вермасö партијаса шленјасөн программа, устав да партија шуöмјас торкөмјаскöд, вермасö Ленин туј вылыг кежөмјаскöд, партијаса шленјас пöвсын мiстöма олöмкöд, ЦКК-лөн могыс: виэны партијаöс вескыд туј воштöмыг, непролетарскöј влијањнöдулö сурöмыг, классöвöј тујвиэсö ужас вунöдöмыг да с. в.

Сыыг öтдор ЦКК-ыд,—Ленин тујдöм серти—öтлаалöма Рабоче-крестанскöј инспектсијакöд,—вермасö бюрократизмкöд, индалö да нуöдö уж государственнöј да овмöс нуöдан аппаратјас бурмöдöм могыс.

**Партијалөн сотси-
альнöј составыс.**

Мiјан партијаыд—вескöдлыс партија. Партијаö мырöбны сурöдчыны шкурныкјас, сöмын ас пондаыс тöждыгысјас.

Сы понда партіяынд,—öти-кө, суға виçдө вьл шленјасөс бостөм бөрөынд. Мөд-кө, төждыгө весавны партіяыс өтдор вој-тырсө, туј вылыс вошөмјассө, бјурократалысјассө.

Міјан партіяынд—робочөј класслөн партія. Медуна сені фабрик-заводын, шахтаын да с. в., ужалыс робочөјјас. Сөмын-нө партіяынд бостө ас радас оз куш робочөјјасөс. Партіяаө по-чө пырны медға бур гөль крестаналы-і, шөркод крестаналы-і, сің-жө і агнысө робочөј класс дор сулалысөн, бур ужын пет-көдлыс служашщөјјаслы-і, ущітельјаслы-і, да с. в.

Пролетаріат костыс петөм војтырлы партіяаө боөтігөн пук-тысөө условјө: ужөн, мөвпјасөн помөз вужны робочөј клас-слаң. Быд морт-өд, коді локтө партіяаө, пырө татчө робочөј класслыс політікәсө нуөдны. Непролетаріат костыс петөм вој-тырлы партіяаө пырігөн пуктысөөны чорыджык условјөјас.

Сің, робочөјлы партіяаө пырігөн кандидатавны колө квајт төлыс—робочөј класс дор ужалөм, олөмсө төдмалөм могыс, крестаналы лоө дыржык-нын кандидатын овны— 1 во. Служашщөјјаслы нөшта-нын дыр—2 во. Сыыс өтдор најөјаслы (крестаналы да служашщөјјаслы) колө унжык поручитель дај ныжыджык стажөн.

Сөгға партіяынд дурдывтөг төждысө, медым партіяын во-зыс-возө содіны робочөјјас да батракјас. Партія асвоғас сувтөдіс мог; медым локтан кык вонас партіяын жын шленыс не ешажык лоіны производствосыс робочөјјас.

Шкурникјастө, робочөј класслы өтдор јөвтө партіяынд весалөмыд мунө контролнөј комиссіјас быдлунја ужын. Сы-ыс кынзі, кадыс-кадө нуөдөө партіяатө зөғнас відлалөм да ве-салөм. Тащөм відлалөмсө да весалөмсө партія нуөдіс XVI партконференціја да партјаса XVI-өд сјезд костын.

Весалөмыд мездө партіяатө став не коммуніст оласнога јөзыс, бјурократјасыс, шкурникјасыс. Весалөмыд отсалө парті-јаыдлы кыпөдны асгыс вермаганлунсө—сөвет государствосын сотсіализм стрөітан ыжыд могјас куға, став мувыс револүтсіја кыпөдөм куға.

Партія пыщса демократія.

Кор партіяыдлы лоө вөлі зөбсагөмөн овны, секі сылы асгыс организатсіјассө лоө стрөітны вылысаң. Бөрјөбөмтө, демократі-јатө паскыдатө секі оз поч вөлі нуөдны. Партіјнөј центрјастө сар політсіјасыс зөбөм куға, вескөдлан органјастө унаыс лоө вөлі пуктыны вылысаң.

Октябрса револүтсіја бөрға медвоғза војасас-на, гражд-данскөј војна војасө, партія пыщса демократіяынд ес вермы јонатө паскавны. Сөмын өні, мыјкө дыра кежлө војна да ін-тервентсіја коставлігөн, кор мі воғыс-воғө паскөдам сотсіа-

лизм стрөитан уж, партија пыцца демократијаыд меыжыд условјө партијалыы ужсө бурмөдны.

Партијаса быд шленлы колө активнөја сорнитны партија водын сувтан вопросјас куға. Меымы лоі тащөм сорнитөмыс, колө паскыда нуөдны партијнөј моғјас јылыс сорнијас партијнөј масса водын.

Партијаон сувтөдөм меропріјатөјас јылыс сорнијас нуөдөмөн, социализм стрөитөм ужад кыс оурө сөкыдинјас төдмалөмөн, партијнөј массаыд төдмаоө государство ужөн зоғнас.

Сіјө отсалас партијаса быд шленлы адыны, гөгөрвоны аслас ужлыс мукөд ужјаскөд топыд јитөдсө.

Тақитө партијаса быд шлен вермас кыпөдны асыс төдөмлунсө политика нуөдөмын, овмөс да культура кыпөдөмын, јитны сылы партијаон сетөм ужсө партијаса ужыскөд зоғнас.

Тақі партијнөј масса костыс петөны партија ужөн выл вескөдлысјас, кодјас локтасны вежны важ большевистскөј гвардија шочмыс радјасөс.

Бөрја војасас партијнөј демократијаыд јона-нын паскалі. Воыс-воө унжык быдмө партијалөн актив. Коркө активыс артавоө вөлі сурсјасөн, сөсөа да сурсјасөн,—өні-нын артавоө сө сурсјасөн. Воыс-воөд паскалө партија пыцкын аскритика.

Сіјө лоө бур козаган оружјөөн быдсаама бюрократизм нога ужкөд, ужалыс јөзыс өтдортчөмкөд, классовөј тујвиғ ужын воштөмкөд.

Сөмын тај партијаад да партијнөј аппаратад бюрократизм элементјасыд өнөз-на ем. Сіјө петкөдлысөө аскритикатө өткымынлаын топөдны көсјөмын, партија пыцца демократија торкалөмын, прөстөј партијаса шленјас вылө вылысаан виçөдөмын, накөд лыддыстөмын, јөз костын уж нуөдөм пыдди јөзнас командуйтөмын. Партија нуө чорыд тыш партија пыцкын да партија аппаратын бюрократизм мытчыгөмјаскөд.

Вескыдвыв да „шугавыв“ кежыс-јас партапаратса бюрократизм јылыс.

Сөмын-нө бюрократизмкөд вермасөмкөд өтщөщ партија чорыда кучкө вескыдвыв да шугавыв кежысјасөс, кодјас шуөны, бытөкө-пө партија пыцкын некущөм демократија абу.

Коркө кадө Тротскіј шуліс, партија пыдди-пө став ужсө нуө дај вөчө партијалөн аппаратыс, аппарат са секретарјас-пө жмитөны партијатө, партијаса шленјасыд-пө сөмын гөлөсујтөны, партијнөј став аппаратыс-пө вылысаан пунктөм војтыр да с. в. Öнi тақ-жө кавшасөны партија вылө вескыдвыв кежысјас. Вескыдвыв оппортунистјаслы, кызі важөн троткистјаслы, партијнөј аппарат вылө тақі усласөмыс вөлі колө кыз вороп, партија генеральнөј тујвиғкөд тыш нуөдны. Вес-

кыдыв-нi шуҗгавыв кежыясасыд оз кӱсҗыны аҗыны партија пыцца демократија быдмӱмсӱ, партијнӱӱ массаыслыг активност кыпалӱмсӱ. Најӱ кӱсҗӱны ташӱм лӱж горнҗаснас торјӱдны партијнӱӱ аппаратсӱ партијасыс. Таҗитӱ најӱ кучкӱны аслыс партијаыслы.

Партијнӱӱ аппарат—сҗӱ партијаыдлӱн сурса лыыс. Партијнӱӱ аппараттӱг оз вермы лоны ӱтиласа чорыд дисциплинаа, топыд партија, сепи ескӱн лӱӱ сӱмын ӱтка-ӱтка коммунистҗаслӱн ӱтувтчӱм.

А партијаыд-ӱд абу сӱмын куш ӱти программа куҗа јӱзӱс ӱтувтӱм, сҗӱ лӱӱ социализм стрӱитӱм могыс уж нуӱдӱм, вермасӱм куҗа јӱзӱс ӱтувтӱм. Јӱзыс ӱтувтчӱны партијаад, медем ӱтвылыс, ӱтувја вынӱн, ӱтувја ужӱн пӱртны олӱмӱ на воҗын сулалан мог, медем вескӱдлыны ужалыс јӱзӱн.

Вескӱдлыны сепчӱм строителствоӱн, кӱнӱ ужалӱны уна милӱон ужалыс јӱз, кодҗас нӱшта јуксӱма стрӱитчан торја учасокҗас вылӱ, ӱти мӱвпа, топыда течӱм партијатӱг, бура ужалыс партијнӱӱ аппараттӱг оз поҗ.

Партијнӱӱ аппаратӱ, партијнӱӱ комитетҗасӱ партија бӱрјӱ ас костыс медеа бур ужалысҗасӱ, медеа топыд шленҗасӱ, медеа важӱн партијаын ужалысҗасӱ. Троцкистҗаслӱн да вескӱдывв кежысҗаслӱн партијнӱӱ аппараткӱд вермасӱмыс, партијнӱӱ аппаратса бјурократизм јылыс горзӱмыс да с. в., петкӱдлӱ сҗӱ, мыј налы оз сӱлӱмвыланыс воны партијнӱӱ комитетҗасын уж нуӱдыс јортҗас. Налы ескӱ колӱ, медем јурнуӱдысҗасыс сепи вӱлӱны не Ленин туј вылын сулалысҗас, а на дор олысҗас.

Партија чорыда вермасӱ партија пыцкын да партијнӱӱ аппаратын бјурократизм мытчасӱмҗаскӱд. Сӱмын такӱд ӱтщӱц партија петкӱдӱ ердвоұ вескӱдывыв да шуҗгавыв кежысҗаслыс партијаӱс партијнӱӱ аппаратыс торјӱдны зӱлӱмсӱ, ужалыс војтыр воҗын партијаӱс омӱлтны зӱлӱмсӱ.

Мҗан партијаын партијнӱӱ комитетҗаслы колӱ лоны збыльвылӱ журнуӱдыс органҗасӱн, колӱ активнӱӱа вескӱдлыны социализм стрӱитан став ужнас.

**Фраксҗияјас,
котырҗас партија
пыцкын лоны оз поҗ
леҗны.**

Став гырысҗык ужҗасӱ партија петкӱдӱ медевоҗ партијнӱӱ организатсҗияјас костын, партијаса шленҗас костын видлалӱм, тӱдмалӱм вылӱ.

Партија воҗын сулалан могҗастӱ обсуждајтӱгӱн вермасны лоны уна сҗикас мӱвпҗас, мӱвпҗас костас вермасӱмҗас. Быд шленлы не сӱмын поҗӱ, но i колӱ дорҗыны ассыс мӱвпҗасӱ, кытчӱӱ партија ез шу ассыс бӱрја кывсӱ, кытчӱӱ ез септ кущӱмкӱ решеньнӱ. Сӱмын-нӱ ассыд мӱвпҗастӱ дорјӱмыдлы колӱ лоны партија самаҗн, а не фраксҗия самаӱн.

Мы-нө лоо партија пыцкын фраксijaасомыс да фраксijaасыс, мылла најос оз поѣ леѣны партијаас, кушом лок вочоны најо партијаандлы?

Фраксijaасомыс петкөдлыгөө сijaн, мы партијаса некымын шлен котыр зилөны асыныс мөвпjассө мырдөн сужны партијаас, партијаса унжык шленыскөд лыѣфьстөг. Сij, шуам, партијао пондылісны кыскыны асыныс мөвпjассө вескыдывв кежыгјас. Кор партијалөн ЦК вештис налыс вөзjөмjассө, најо еновтисны ужнысө, кытчо пуктөма вөлі најос партија. Фраксijaасомыс сijкө лоо абу большевик нога, партијалы паныда ногөн ас мөвпjас вөсна вермасөм.

Фраксионнөј тышыс петкөдлыгөө сijaн, мы партијаса шлен котыр отувтчөны партија пыцкө, заводитөны чукөртчы партијаса шленјас пөвсыс на дор олыгјасөс, заводитөны корөны партија вичын недоволен шленјас қостыс аслыныс сојузчыкөс.

Фраксijaасомыдлөн локыс сijaн, мы фраксijaанд асыс мөвпjас дорjөмсө пуктө вылөжык партија став мөгјассыс. Кыпөдчө выл, аслыс өама фраксионнөј фистсиплына, сijс пуктөны вылөжык партијнөј фистсиплына дорыс.

Тащом ужнад өткоѣ оласа, топыда течөм партијатө сувтөдө угроза улө. Партија пыщса фраксijaандлөн аслас центрыс сувтөдө ассө воча партијнөј центрлы. Лөсөдөоны оппозиционер гуса котырјас, чукөртчывлөны гуса собраннөјас вылө, весигтө, волөны ывлавылын выступајтөмөѣ, кыѣ вөлі 1927 воө Октябрса празныкунјасө тротскістјаскөд.

Ставыс тајө не сөмын кигтө партијнөј фистсиплынатө, но і пролетариат фiktатура пөдувсө кодjө, пролетариат вылө локалыгјас тащом фраксионнөј уж мунөм вылас зилөны разіпельнөдны ужалыс војтырөс, да контреволюционнөј уж нуны-да.

Коммунист партија тајос леѣны некыѣ оз вермы. Сijө некушөма оз леѣ фраксijaастө, котырјастө (группајастө) партија пыцкад. Ленин партија X-өд сјезд вылын вескыда шуис, мы колө помөѣ бырөдны быд өикаса фраксijaасөм, пырыстөмпыр-жө раѣны (распускать) бьдөама сещөм-лі тащом платформа вылын лөсөдчөм котырјас.

Мijан государствоын ВКП(б) өтнас јавө олан да ужалан партија. Та серві, ферг, оз поѣ шуны, мijан государствоын быѣтө, сөгөа абу некушөм классовөј котырјас, быѣтө, некод оз көсјы кушөмкө мөд партијаө котыртчыны. Кулакјас, непманјас, ставыс,—кодлы оз кажитчы пролетариат фiktатуранд, кодјас мөвпалөны важ оласног бөр воөм јылыс,—зев ескө нымкоѣ пырыс лөсөдисны асыныс партија. Кулакјас, шуам, нуөдөны сорнјас „крестьяна союз“ лөсөдөм јылыс, ферт-жө, ескөн сijө

лоі нач кулак партіяон. Леңны ВКП(б)-көд ортчөн овны мөд партіялы, көт сижө і ассө кулис лыфдыны пролетариат фактура дор олысөн, һекыз оз поз.

Пролетариат фактура дьрји классовөй тышлөн опытыс петкөдлө, мыж быд екаса мөд партія, көт кушом вывеска улын сижө вөлі, пондис ескө котыртны ас гөгөрыс пролетариат фактуралыг став врагсө. Сещөм партіяыд пондис ескө вескөдлыны ВКП(б)-көд да советвласткөд воча вермаган ужөн, лоі ескө бур нафејаон мијан государство пыщса буржуазіялы-і, заграичаса капиталистјаслы-і. Прөста-өд сещөм рада ез кутчигны Троцкиј бердад, кор сижө пролетарскөй революцјаыдлы изменатө вөчис, робочөй классыдлөн став врагыс. Најө чајтисны, Троцкијыдлы-пө удајтчас аслыс выл партія лөсөдны, ВКП(б)-лы воча.

Ми огө вермө леңны СССР-ын һекушөм мөд партіялы овны.

ВКП(б)-ыд мијан государствоын өтнас-і ем јавө олан партіяон-да, сылы торја-нын јона колө виңны ас радас өти оласногсө, чорыда вермазны быдсама фракцја мытчасөмјаскөд. Татөг партіяыд ез ескө вермы пролетариат фактурунад вескөдлыны. Сөмын-өд партія выдө зилөны личкыны буржуазјаса да мелкөй буржуазјаса слөјјас.

Һе чорыд мөвпјаса робочөјјас пыр буржуазјаыдлөн да мелкөй буржуазјаыдлөн мөвпјасыс вужөны щөщ һебыджык да сөтчысжык партјаса шленјаслы. Тагаң быдмөны ленинизмыс, партія геңеральнөй вескыд тујвиң вылыс кежөмјас.

Ленинизмыс Ленин шулис, уклоньд-пө сижө сещөм ногөн мөвпалөм, кор сижө ез-на помөзъыс, бур төдчана ас виңөзъыс во. Кор сещөм мөвпјасыс помөзъ воасны, кор уклоньд оформитчас, сижө вәјөдас робочөй класскөд орөдчөмө, пролетариат классовөй врагјаслаң вужөмө.

Вөлі кад, кор троткистјасыд вөліны мијанкөд өти партіяын, первојсө вөлі налөн сөмын уклөн мијан партіяын. Троткизмлөн воңө паскалөмыс пөртис сижөс контрреволюционнөй воңө, революцјалы паныда ужө, робочөй класслы да сы фактуралы воча муньсө, коді коммунизм радын пыфди кутис сулавны социал-демократјас радын.

Мијан партіяыд Ленин вескөдлөмулын чужанлуноаһыс-жө чорыда косагис быдсама оппортунизмыскөд, быдсама уклонјаскөд партіяын: вескыдвывкөд-і, „шужавывкөд“-і.

Уклонјаскөд чорыд тыш нуөдөмөн быдмис да јонмис болшевизм. Сөмын кык фронт вылһи косагөмөн збыль оппортунизм нога вескыдвыв кежөмкөд да асөыс оппортунизм нога

мөвпјассө „шужавыв“ кывјасөн зөбыс шужавыв кежөмкөд пар-
тїја верміс журнуөдны ужалыс јөзөн, нуны најөс пролетарїат
діктатура вөсна ког вылө, пенны сіјө когас да ставму квај-
төд јукөдас заводїтны стрөїтны сотсіалїзм.

Тыш нуөдан куцөм лїбө кадын, то өтїк, то мөд уклон
вөлі медыжыд опасноста, кодкөд тышкаөм вылө партїја мед-
воз їндыліс јон, большевік нога, бі.

Кор сотсіалїзм стрөїтөмсө паскыда нуөдны оз-на вөлі поз,
медыжыд опасност вөлі „шужавыв“ кежөм, кодї вөлі тојлалө
партїјаөс шөркода олыс крестанакөд јїтөд торкөм вылө. Öнї,
паскыда сотсіалїстїческөј наступленнөтө нуөдїгөн, дорвыв кол-
лектївїзатсіја нуөдїгөн да сы подув вылын кулакөс, кыз клас-
сөс, бырөдан полїтика нуөдїгөн, медыжыд опасност, кызї во-
зын-нын вөлі вїсталөма, вескыдвыв кежөм, кодї ваяөдө клас-
совөј врагјаслы позїтсіја сетөм.

Уклонїас практика вылын.

Уклоныд партїјаад петкөдлысгө оз сө-
мын партїја тујвічыс торјалана мөвпјас дор-
јөмын. Унаыс куцөмкө коммуїст кыв вылас
өтсөгласа партїја тујвічөн, быдлаын гөлөсујтө сіјө тујвічсө ош-
кана шуөмјасладор. А аслас быдлунја практическөј ужас пөртө
өлөмө оз партїјалыс полїтикасө, а уклонїстјаслыс.

Зев унаөн, кодјас коллектївїзатсіја нуөдїгөн торкалісны
партїјалыс полїтикасө колхозјасө ас окотаыс пырөм јылыс, кыв
выланыс вөліны партїја геңеральнөј тујвічладор. Збыльвылас-жө
најө кежїсны тротскїзмлаң, троцкїзм ногөн шөркода крестанїн
вылө вїчөдөмө. Тани вөлі тротскїзмлаң кежөм практика вылын
(ужын).

Торја унаыс мїјан ужад пөтавлывлө вескыдвыв кежөм.

Вескыдвыв кежысјасыд чартөны, мїјан-пө пролетарїат фїк-
татура-да сотсіалїзм стрөїтөмыд мунас ағнас ачыс (самоте-
қом), шылыда да назөнік. Најө вїсталөны, Љөнін велөдліс—
НЕП обөспөчївајтө сотсіалїзм стрөїтөм. Збыльвылассө Љөнін
тащөмторјас некор ез велөдлы. Сїјө велөдліс мөдторјө: мыј
НЕП обөспөчївајтө сөмын сотсіалїзм стрөїтөм вөчны позөмсө
(возможностсө). Мөдым вөчны поғанайнсө пөртны збылө колө
ыжыд вын сетчө пуктыны партїјалөн. Сотсіалїзм стрөїтөмад
нїнөм оз сетөы ағнас ачыс, тыштөг. Мукөд коммуїстыс кыв
вылас таз-жө шуө, збыльвылас ужас быдлаын летчысө ағнас
ачыс лөөм вылө. Шуам, заводїтчө һаң чукөртан (заготовїтан)
кампањө. Сїјө ыркөдчө; вїдчысө кор һаңыс ачыс воас ссып-
нөј пункт вылө. Кулакыд да спекулантыд-өд оз узны. Һаңыд
заводїтны локны налы. Мунө гөран-көқан кампањө. Тани
сіз-жө вескыдвыв кежысыд нафөјтчө ағнас ачыс мунөм вылө—
мыјла төждысөны көјдыс јылыс, ужалан көлујјылыс, мыјла ор-

танізутны колхозникјасос кочан план тыртөм моғыз, мыјла сiјө-жө уж гөл јөзкөд нуны. Метөг артмас. Лыбө, шуам,—колхозјас течөм: тани сiң-жө вескыдывыв кежыгыд пукалө да видчысө, некущөм уж оз ну өтка крестана повсын, оз отсав налы венны мелко-собственническөј нога мөвпгамсө. Тази ужалө вескыдывыв кежыг практика вылын. Сылы ескөн колө, медым ставыс мунис нақөникөн, лөна, тыштөг, сiјө быдөнкөд зилө овны мiрөн. Збылвылассө сiјө лөб кулаклы отсагысөн.

Практика вылын вескыдывыв кежөмкөд тышыс нөшта-нын колө, вескыдывыв кежыгјаслыг теорiјасө жугөдiс, пачыс олөмыс-да, весiг вескыдывыв кежыгјаслөн журнуөдыгјас оз дорјыны өнi тајө теорiјасө. Сөмын вескыдывыв кежөмыд ужад овлывлө унаыг-на, да јона мiјанлы торкалө ужын.

**Уклонјас вылө
чунь пыр виқөдөмкөд
вермаеөм јылыг.**

Партија тышкаөб не сөмын уклонјаскөд но i уклонјас вылас чунь пыр виқөдөмыскөд. Мәј сiјө лөб?

Мукөд коммунистыд тази мөвпалө: адисны уклон сецөмтө јортлыг. Көв сылөн i уклоныс ем, да мортыс сiјө вывти шаң. Бур ужалыг. Оз ков сiјөс мыждыны лөбм уклоныг.

Ташөм сорныд обывательскөј сорнијас. Најө петкөдлөны уклонјас вылө чунь пыр виқөдөм да сiөн уклонјас сажөдөм.

Уклонјас вылад чунь пыр виқөдыгын нинөмөн оз торјав партија тувикөд, нинөмөн оз дорјы уклонистјастө. Збылвылөсө сiјө вайөдө уклонјас терпитөмө, мыј оз ков повны уклонө вескалөмыс. Тајөн сiјө весалө тусө уклонистјасы.

Чунь пыр виқөдөм чинтө вынсө партијалыг уклонјаскөд тышкасны, нымөдө сылыг идејнөј ковтөмторө, сажөдө нищөн партијалыг идејнөј оружјөсө. Сiјө унаыг овлө уклоныслөн вевтөда формаөн. Сiјө кыв вылас оз ов уклонјасдор, а збылвылас быдлаын најөс дорјө. Сы вөсна оз поз нуны тыш уклонјаскөд, он-кө өтщөщ ну тысө уклонјас вылө чунь пыр виқөдөмкөд.

**Троцкизм
да партија**

дыр „шужавыв“ кежөмыд мiјан партијаад петкөдлыгыс Троцкизмөн. Онi троцкизмыд, партијаса XV-өд сјезд вылын вөтлөм бөрын, абу-нын уклон партија радын, а контрреволюционнөј вын, аслас контрреволютсiја ужөн нөтiк оз торјав меншевикјасыг.

Троцкизмыд пыр косагыс мiјан партијакөд 1917-өд вөса револютсiјаөзгыд, збылвылө вөли меншевикјасдор олыг бура уна во. 1917-өд вөгн сiјө пырис мiјан партијаө. Сөмын партијаын сулалiгөн сiјө нөбтчыд пондылис сујны партијаад асыс мөвпјассө, Ленин политикалы воча.

1918-öд воын сiјö торјалö мөвпјаснас Лєнiнкөд да партијакөд Брестскөј мiр вöчiгөн. 1921-öд воын сiјö котыртiс группа да тышкавiс Лєнiнкөд профсојузјас јылыс. Медјона-нiн Троцкiзмьд чорзöдiс партија лєнiнскöј тујвiзкөд вермаөмсö Лєнiн кулöм бöрын. Став тајö војассö, партијамь вöтлытöдъс, Троцкiј ез дугдыв лєнiнскöј тујвiзкөд вермаөмыс.

XIV-öд сјезд бöрын сы дiнö öтувтiсны Зиновјев да Каменев ас котырыскöд („Новая оппозиция“), сöмын троцкiст-јастö XV-öд сјезд вылын партијамьд вöтлöм бöрын најö шыöд-чiсны Троцкiјкөд торјöдчöм јылыс.

XV-öд сјезд бöрын сыныс торјöдчiсны i мукöд сы дор су-лалыс тыдалана војтыр (војдөр Пјатаков, бöрынжык Сereбраков, Радек, Преображенскiј, Смiлга да мукöд).

Троцкiзмлөн существоыс медвојдөр сiјö, мыј најö оз чајт-ны СССР-ын робочöј класс да ужалыс крестана вынөн почанаөн сотсиализм стрöйтöм. Троцкiстјас шуöны, оз-кө-пö мiжан-лы отсöг вылö во мукöд государствоын пролетариат револют-сија—ми пöгiбнитам. Мiжанлы ем опасностъ сiзмыны „вуж вылын“, буржуазнöј государствоö вежыны (переродiтчыны).

Партијамь сулалiганыс-на троцкiстјамьд завөдiтiсны сор-нитны партија вежöм (переродiтчöм) јылыс, вежö-пö щöщ i совет государство. Тащöм лöж горнысö (клеветасö), нуöдö öнi-на заграничаын Троцкiј, көт i мiжан странаын выл гырыс у-пехјас сотсиализм стрöйтöмын. Ескөн оз вöли поч сешöм паз-кыда сотсиализм стрöйтны, сотсиализм стрöйтны мiжан странаын вермытöм јылыс буржуазнöј теорiјасö вентöг.

Троцкiстјас сiз-жö оз вермыны чајтiг шöркофа олыс крестанаöс өиктын сотсиализм стрöитан ужö кыскöм. Троцкiј во-звыв вiставлiс, кымын-пö мiжан странаын сотсиализм стрöйтöмыд кутас возö мунны, сымын јонжыка кутасны воча вöны (про-тиворечiтны) робочöј класс шöркоф крестанакөд. Троцкiзм оз чајт позiг поснi, öтка крестана овмöсјасöс öтувја, гырыс овмöсјасö вужöдöм, он-пö вермы шöркофа олыс крестанаöс колхозјасö кыскыны. Оз поч вöли паскыда нуöдны коллекти-визатсија, кулакöс, кыз классöс, бырöдны, ужалыс крестанаöс сотсиализм стрöитан ужö кыскыны вермытöм јылыс троцкiст-скöј теорiја вентöг. Троцкiстјамьд сөггө оз лыдфыны колана-өн ВКП (б) радын чорыд өiстсiплына кутöм, сiјö дорјö фрак-сијамь да группамь вöла сетöм, да лыдфö коланаөн троц-кiстскöј партија лöсöдöм. Троцкiзмлөн тајö теорiямь торјалö- (вочавоö) партија векöдлöмулын пролетариат өиктатура јокмө-дöм да сотсиализм стрöйтöм пазкөдöм можаскөд. Оз поч тајö-јасöс пöртны олөмö, троцкiзмöс өикöз бырöдтöг.

Онi трoцкiзмoс партија петкoдiс-нын ердвылo, ужалыe жoз сiнвоoдo. Трoцкiлaдop унa oлыe, журнудьeнысo eнoвтoм бoрын партија генерaльнoй тувiч вылo сувтiсны. Сoмын трoцкiзм нoгa мoвпiясыд партијаад вермaс-нa лoны. Нaжo петaвлoны „шугa-выв“ кусiнжaс вoчoмoн, мeджoнaсo шoркoдa oлыe крeстaнa вылo трoцкiзм нoгoн вiчoдoмын.

**Пaртија дa вeскыд-
выв кeжoм.** Трoцкiзмьдкoд дa вeскыдвыв кeжoмьд-
кoд пaртияыд тыштo нyo oз-нын тoрытгaн.
Сoмын тoрjа ыжыд oпaснoстoн вeскыдвыв кe-
жoмьд лoи рeкoнстpуктивнoй кaдo вужoмгaн, сoтciялизм стрoй-
тoм пaскaлoм вoснa клaссjас кoст тыш жoгмoмгaн.

Пaртиялoн XIV-oд дa XV-oд сjeздjас-нын iндылiсны нe сo-
мын трoтскiзмкoд тышкaсны, нo i вeскыдвыв кeжoмкoд.

Сoмын партија XV-oд сjeзд бoрын, нaн чукoртoмын oo-
кыдiнжaс лoбoм бoрын, тaжo уклoныс пaртияын бурa jонмiс.

Вeскыдвыв кeжыeжaслoн тувiчыс збылвылaссo зiлo сoтci-
aлизм стрoйтoм пaскoдoмсo мiрiтны oткa, пoснi крeстaнa oв-
мoсjас кoлoмкoд. Тa нoгoн-кo aртмo, сoтciялизм нoгa oвмoс
сiктын лoсoдaн ужыe кoлo eнoвтчыны, кулaкoс тoпoдoмыe кo-
лo oвгыны.

Нaлoн тувiчныс петкoдлo пaртинoй пoлитикaoс гoсудaрствo
пыщcа кaпитaлистичeскoй eлeмeнтjас кoлoм сepтi лoбoдны зiлoм.

Вeскыдвыв кeжыeжaс мoвпын пoдувнaс Бухaринлoн тeopиjа
сoтciялизм стрoйтoм пaскaлoмкoд oтщoщ клaссoвoй тыш нaжo-
ныкoн кусoм жылыe, кулaккoд oтвыв oлoм жылыe, сoциaлизмo ку-
лaк aс oкoтaыe пырoм жылыe. Сiжo петкoдлo мeлкoбуржуaзнoй
пoлитикaслыe клaссoвoй тыш вылaс дoзмoмсo, тышкaыeжaссo
мiрiтны зiлoм, кoдaрнaс-кo журнудoм пьддi.

Вeскыдвыв кeжыeжaсыд oз шунy пoчтoмoн мiжaн стpaнaад
сoтciялизм вoчoмтo. Сiжoн нaжo тoрjалoны трoтскiстjассыд. Сo-
мын сeк-жo нaжo oз пьддi пуктыны бoльшевик-нoгa тувjaссo дa
средствoяссo, кoдoн пoчo стрoйтны сoтciялизм мiжaн стpaнaын.
Нaжo oз aдчыны, мыj сoмын вылын сулaлыe, jон прoмышлeн-
нoсть пoдув вылын пoчo сiкттo бepгoдны сoтciялизмaн.

Нaжo oз кoсчыны гoгoрвoны кaпитaлистичeскoй eлeмeнтjас-
кoд клaссoвoй тыш мунoмын мiрiтчныны пoчтoмсo. Нaжo чaйтo-
ны, мыj сoтciялизмтo стрoйтны пoчo нaжoныкoн, гyбoныкoн, клaс-
сoвoй тыштoг. Нaжo чaйтoны, мыj кaпитaлистичeскoй eлeмeнтjасыд
aсныс бырoны, сy вoснa нiнoмлa i кулaктo, кыч клaссoс, бy-
рoдны. Нaжo aсныс ликвидиpуйтчaсны лiбo пьpасны сoтciялизмo.

Сiч-кo, збылвылaс вeскыдвыв кeжыeжaсыд oз-жo чaйтны пo-
зaнaoн мiжaн стpaнaын сoтciялизм стрoйтoм.

Сiч-жo вeскыдвыв кeжыeжaсыд кыв вылaныс чaйтoны пo-
зaнaoн ужaлыe крeстaнaoс сiктын сoтciялизм стрoитaн ужo

кыскөм. Тани најө бара торжалоны тротскістјассыд. Сөмын і тани оз пыдди пуктыны сјіө тујјассө да средствојассө, кодјастөг өктад сотсіалізмтө оз поџ вөчны. Најө колхозјастө да совхозјастө оз чajtны ужалыг крестанаөс сотсіалізм стрөітан ужө кыскан тујөн да средствоөн, најө оз гөгөрвоны, мыј оз поџ кулакөс, кыз классөс, бырөдтөг сотсіалізм стрөітны өктад. Тајөс гөгөрвотөг, најө ісковтөны ужалыг крестанаөс сотсіалізм стрөітан ужө кыскыны поџтөма віçөдөм віçө.

Кыв вылын вескыдывв кежысјас, мыјөн бара торжалоны тротскістјасыс, партија пышкын фракціјајаслы да группајаслы вөла сеттөмладор. Збылвылас-жо партијакөд асланыс тышын сувтісны фракціоннөј туј вылө. Угланов јорт Мөскуаса парт-організатсіјаас секретаралігөн заводітіліс сјіөс вочаавны ЦК-лы, көсјіс сјіөс вөчны ЦК-өс атакујтан өрудөдөн. Сің-жө Томскіј јорт ВЦСПС председателалігас ВЦСПС-сө көсјіс пөртны партија ЦК-лы воча муньс центрө. Мөд ногөн-кө шуны, вескыдывв кежысјас партија пыщса мукөд оппозиціјајас мозжө нуісны фракціоннөј уж.

ЦК нојабрса пленум бөрын (1929-өд во) вескыдывв кежысјаслөн јурнуөдысјас (Бухарін, Рыков, Томскөј) шыөдчісны асланыс өшыбкаа взгладјас куџа, мыј партија вөлі быдлаын прав. Сөмын сјіө пленумсаң партија VI-өд сјездөң најө нінөмөн ез петкөдлыны партијалыг генеральнөј тујвіџсө вескыдывв да „шујгавыв“ кежөмјасыс дорјыны көсјөмсө. Најө весіг пондылісны ловчөдны партија генеральнөј тујвіџ нелучкіөн лыдөдөмсө, кодыс нојабрса пленум бөрын өткажітчылісны. Сы вөсна партија XVI-өд сјезд вылын ескытөма (недоверјөа) віçөдліс најө шыөдчөм вылө, мыј најө кутасны пөртны олөмө партијалыг діректівајассө, мыј најө вөліны неправөс а партија быдлаын прав. Партијалыс тајө ескытөмсө поџө вөставны сјіөн, мыј вескыдывв кежысја јурнуөдысјаслөн горныныс сјезд вылас ез вөвны помөҕыс өткода, ез вөвны өлөмсаң (іскренњөја) сетөма, сені ез вөв тырмымөнја партија да вескыдывв кежысјасөс торјөдыс взгладјассө гөгөрвоөмыс. Сыыс кынҕі, сещөм-жө шыөдчөмјас вескыдывв кежысјас вөчлісны нојабрса пленум вылын, да кыз мі адҕылім, ез пөртны олөмө ассыныс көсјысөмјаснысө.

Сөмын партијалөн XVI-өд сјезд бөрјіс Бухарін, Рыков да Томскөј јортјасөс ЦК-ө. Сјіөн партија вөчіс медбөрја попытка—вөчны поџанаөн тајө јортјасыслы партијаса вескөдлыс органјасын ужалөмөн помөҕ гөгөрвоны да вескөдны агнысөн вөчөм вескыдывв оппортунізм нога өшыбкајас.

Уклонјаслөн соци- альнőј вужјыс.

Кыг-нő петő уклонјасыс партїја пыщ-
кын? Кőн налőн вужјыс? Налőн вужјыс сїјő
мелкобуржуазнőј кыщас, кőнї олő да ужа-
лő пролетарїат, да кодї вљїјатő сїјő торја слојјас вылас. Тажő
бőрő колőм робојчőјас пыщтыс непролетарскőј вљїјаннő пырő
шőщ ї партїјаő.

Тротскїзм--шужавывса кывјасőн вевтгыгőмулын поџїтсї-
јажас сетőм (сдајтőм). Тротскїзмлőн тајő кык кучїкыс (двојст-
венностгыс) петкőдлő карса да мелкőј буржуазїјалыс кык ку-
чїксő, кőнї тротскїзм кутő асгыс социальнőј вужсő. Тажő бőрыс
мелкőј буржуазїјаыс лїбő кőсјő őтї сдукőн четчыштны сотсїа-
лизмő—таган „шужавыв“ кывјас да полїтикаын авантурїзм,
лїбő шыбытчő џїк мőдарő да корсő сőглас буржуазїјакőд, му-
нас кбѣ капїталїстлы уступка вылő—таган поџїтсїјажас сетőм
(капїтуланство), Тротскїзмлőн вевкыдывыв уж. Вевкыдывыв кежőм-
лőн социальнőј вужјыс мőд. Сылőн выныс—мелкобуржуазнőј
сгїхїја вынын. Сїјő петкőдлő партїја вылő став капїталїстїчес-
кőј елементјасган, кулаган—торјон, зелőдőм (напор).

„Сы вőсна, мыј вевкыдывыв кежőм петкőдлő бырыс класс-
јаслыс паныд мунőмсő (тышсő), őнїја кадő партїјаад вевкыд-
ывыв кежőм медыжыд опасност“. (Сталїн).

Национальнőј поли- тикаын уклонјас.

Паскыда социальтїческőј наступленнő
нуőдїгőн зев ыжыд значеннő богтő націо-
нальнőј полїтикаын уклонјаскőд тыш ну-
дőм. Сы вőсна тајő уклонјас јывгыс уна горнїтїс Сталїн јорт
XVI-őд сјезд вылын ЦК-лыс полїтїческőј отчет вőчїгőн. Тажő
уклонјасыс велїкорусскőј шовїнїзмлаң да меставывса націо-
нализмлаң. Најő оз сещőма тőдчыны, кыџ вевкыдывыв да „шуж-
гавыв“ кежőмјас. Сőмын најő емőс, да ї быдмőны-на.

Велїкофержавнőј шовїнїзмлаң кежőм—кывјын, культура-
ын, оласногын торјалőм бокő колőм, национальнőј областјас
да республикајаслыс коланлунсő шыбытőмын, ас сөрнї вылő
аппарат, печат да школа вуждőдмлы паныд мунőм да с. в.
Тажő велїкорусскőј национализмыс медыжыд опасност. Тажő
уклоныс петкőдлő велїкорусскőј национальностса важон ыжы-
далыс класслыс важ прївїлегїјажассő бőр богтны зїлőм, ко-
дос најő воштїсны Октябрса револутсїја дырїї.

Меставывса национализмлаң уклоныс петкőдлыгсő СССР-
са мукőд ас сөрнїа јőзыс торјдчőны зїлőмын, ас националь-
ност пыщкын классјас кост зыксőмсő чїнтőмын да вевттőмын,
СССР-са ас сөрнїа ужалыс јозс őтувтысторјас пыддї торјд-
дыгсторјас сőмын адџыны зїлőмын. Тажő уклоныс петкőдлő са-

ХІІ ЈУКӦД

Ставмувывса пролетаріат революціја да Комінтерн

**СССР да капита-
лист государство-
јас.**

Соціалізмтӧ течигон ми тышказам не только асланым Совет Сојуз пыщкӧсса капитализм коласјаскӧд, ми тышказам щӧц ставмувыв капитализмскӧд. Мијан партијаным—ставмувыв пролетаріат революціјалӧн партија, медеа ыжыд нуӧдыс, веккӧдлыс вын. Коммунистическӧј Интернационал пыщкын.

Капиталистјас—быд государствоын—зев јона мустӧмтӧны Совет Сојузтӧ. Кытчӧз ортчӧн олӧны Совет республикајаслӧн Сојуз да капиталистическӧј государствојас, тышкагӧм на костын оз вермы бырны. Коркӧ-некоркӧ-а, кодылыкӧ кодсӧкӧ быт ковмас венны.

Мувыв буржуазіјалы зев колӧ, медем мијан странаын бӧр пуккӧс капитализм оласног.

Та понда мувыв буржуазіјанд быдгаманогыс мырӧд. Первој сійӧ певкӧс, белогвардејетсјаскӧд ӧтув, ӧружіӧн пукыльтны пролетаріат диктатуратӧ мијан странаыс. Неӧти миллон шайт гӧм виґисны та вылӧ францсіјаса, англијаса, америкаса да јапоніјаса буржуазіја. Советскӧј государство кигӧм, пазалӧм овмӧсӧн, щыгӧн, шеныштис став уласӧмсӧ мувыв буржуазіјалыс, вермис гражданскӧј войнаын асдорыс јона вынажык вӧрӧгӧс, ставмувыв пролетаріат отсӧгӧн, мијандор сувтӧмӧн.

Мијан вӧрӧгјаслы лоі вежны ӧружіӧсӧ. Најӧ панисны экономическӧј блокада, кӧсјисны бостны мијанӧс щыгӧн. Најӧ чајтисны, империалистическӧј да гражданскӧј войнајас дырјі кигӧм, пазалӧм овмӧстӧ мијанлы ас вынӧн, мукӧд государствојас отсӧгтӧг, не кыпӧдлыны, щыглуныс не петлыны. Најӧ чајтисны, щыглун,-пӧ вӧчас, мыј ез вермыны вӧчны Колчак, Јуденіч, Фенікин, Врангел, Бело—полакјас. Најӧ мӧвпалисны таґи: щыглунла да пазалӧм овмӧсла совет странаыдлы быт лоӧ кевмысны налы, быт лоӧ еновтчыны Октабрса революціја дырга шедӧдӧмјасгыд.

Сӧмын-тај мувыв буржуазіјанд-і тани бара на воргӧс. Кигӧм, пазалӧм овмӧссыд ми петим. Кыпӧдим овмӧснымӧс ас вынӧн. Не только кыпӧдим, ми суға бостчим вылног течны сійӧс, медеа выл техника серти.

Кымынкӧ буржуазној правительство признајтисны СССР, пондисны торгуетны мијанкӧд. Сӧмын-тај тајӧн тышкагӧмыд ез помаг. Тышкагӧмыс мӧдис мунны вылногӧн. Кор бур про-

мышленноста страна төргүтө овмөс бокгаңыс колөм страна-көд, сїјө мырғө экономика бокгаң кусиңтны колөм странатө, мырғө пөртны сїјөс аслас колоңїаө. Мувыв буржуазїяыд, аслас буржык овмөсөн, көсїс ескө кабыртны ас кїподулас мїжанлыг Сөвет Союзтө төргүтөм пыр.

Капіталїзм локыс корғө аслас төварлы рынокїас, вузалан-їнїас. А СССР—зев ыжыд, век өтарө быдмыс, рынок. Тајө чүждөдө капїталїстїастө пыр өтарө пакөдны мїжанкөд вуза-гөм-нөбасөмтө. Сөмын-нө овмөс бокгаң, вузасөм-нөбазөм пыр, муыв капїталыд ез вермы кусиңтны асулас мїжанлыг странатө. Мукөд государствоїаскөд вузасан-нөба-ғанужын монопольїа—робочөј государство кын зев бур өрудө, сїјө віңө мїжанөс капїталїстїческөј государствоїас улө сурөмыс, најө колоңїаө пөртөмыс. Загранїчаыз мї нө-бам, мыј отсалө мїжанлы терыбжыка нуөдны воңө індустріалї-затсїа уж, сотсіалїзм течан уж мїжан странаын.

Ставмуыв буржуазїялы зев колө, медем ескө мї век кежлө колтчїм ічөтық промышленноста, жебынїк овмөса стра-наөн. Сылы ескө колө, медем мї век петкөдїм загранїчаө сырїо, сожан-јуан прөдукта, а загранїчасыс медем ваїм про-мышленнөј төварїас, кыңї вөлі војдөр, сар дырїї. Мїжан-жө овмөс нуөдан полїтїканым ташөм: віңму овмөса (аграрнөј) странаыс мї пөртчам індустріалнөј странаө, танї мї суөдам дај ordjөдам капїталїстїческөј странаїастө, воңыс воңө пакө-көдам ассыным машїннөј оборудоваңнө, мынтөдчам капїта-лыст государствоїас дїнө моғмөмыс.

**СССР-лы паныд
војна панөм.** Сотсіалїзм стрөїтан ужын быд воңө
воков мїжан чорөдө, јонмөдө муыв бур-
жуазїялыс мїжан вылө воөмсө, угласөмсө,
мїжанөс мустөмтөмсө. Мувыв буржуазїя адрө, мыј мї вермам
стрөїтны сотсіалїзм дај стрөїтам сїјөс мїжан странаын, оз-кө
пөдтыны мїжанөс војнаөн. Сы понда муыв буржуазїялы теле-
лїт бара угкөдчыны мїжан вылө војнаөн.

Сөмын Сөвет Союз војутны оз көсїс. Сїјө чорыда сулапө
мїр кутөм дор, ассыс воңсасан вынсө өтарө јонмөдөмөн, бур-
мөдөмөн.

1929-өд вога гожөмнад Асыввыв Кїтајса көрттујтө бөгтө-
мөн муыв буржуазїяыд қїк көсїс кыскыны мїжанөс војна
вылө.

Сөвет страна чорыда сувтїс војна панөмлы воча. Кїтај-
са геңералїаслы, імперїалїстїческөј кырнышїаслы лої өвгыны
тајө ужыс: быт лої вөчны, кыңї вөлі колө мїжанлы—законїас
гертї.

Кымын воҗо кутас быдмыны да вынсагны, Совет Союзд, сымын локыг пондас певкыны муыв буржуазианд кыпӧдны миҗан выло воҗнатӧ. Сор лы, воҗ лы, а коркӧ тајӧ воҗнаыд лоӧ. Миҗан миҗ кутан полтыканым вермас неуна сормӧдны воҗна пансӧмсӧ, но ӗкӧӧ вештыны сӗҗӧс оз вермы. Воҗна пансан кадыс—кык вын тышкасӧм сајын: ӧтарас—буржуазиа, сӗҗӧ лӧсӧдчӧ миҗан выло ускӧдчыны воҗнаӧн, мӧдарас—ставмуывса пролетариат, сӗҗӧ тышкасӧ Совет Союзӧс дорҗӧм могыс.

Миҗан овмӧслӧн век ӧтарӧ бурмӧмыс, вынгалӧмыс, ӧтарсаҥ, јостӧ муыв буржуазиатӧ кыпӧдны миҗанлы паныд воҗна, мӧдарсаҥ повӧдлӧ, сӗҗӧс: СССР-ыд кӧд војутнытӧ сылы лоӧ век ӧтарӧ гӧкыдҗык, ӧпаснӧҗык. Сыпнда буржуазианд пыр шатласӧ миҗанкӧд овмӧс јитӧд вынсӧдӧма воҗна панӧма костын.

Воҗнатӧ вештыны вермас сӧмын мукӧд государствојасын пролетариат револутсија. Кытчӧҗ сецӧм револутсијаыс оз кыпты, миҗанлы колӧ став ебӧссыным уҗавны миҗан страналыг воҗсаган вынсӧ бурмӧдӧм, јонмӧдӧм могыс.

**Классӧвӧј косыд
јитчӧ став му
пастаыс.**

Мыј понда-нӧ сецӧма мустӧмтӧ миҗанӧс ставмуывса буржуазијаыс? Мыј понда сылы сецӧма оз ков пролетариат государствоыс? Мыј понда сӗҗӧ став вынгыс мыргӧ пӧдтыны

Совет Союзсӧ?

Совет страналӧн быдмӧмыс да вынгалӧмыс матыгмӧдӧ муыв буржуазијалыг кулан чассӧ да, сӗҗӧн. Миҗан револутсијаным пӧрӧ ставмуыв пролетариат револутсијаӧ да, сӗҗӧн. Миҗан револутсијаным—ставмуыв пролетариат револутсијалӧн нуӧдыг выныс да, сӗҗӧн. Ставмуыв ӗскӧдӧм, увтыртӧм јӧзыс виӗдӧдӧны Совет Союз выло. Сӗҗӧ петкӧдлӧ налы мездысан тусӧ. Ставмуывлас револутсија уҗ нуӧдыгјас адӗдӧны Совет Сојузын ассыныс дорҗӧг, ассыныс сојуҗныксӧ.

Ставмупасталаыс уҗлӧн капіталкӧд мунӧ тыш. Тајӧ тышкас быд странага робчӧј јӧзлӧн иҗтересыс ӧткоф. Робчӧј класс вӧрӧгјаслӧн тајӧ тышкас иҗтересыс бара-жӧ ӧткоф. Тајӧ тышкыслӧн гамыс-характерыс важысаҥ-нын вӧли паскалӧма став муывлас. Кор робчӧјјас ӧти странаын шебӧдасны мыјкӧ асланыс буржуазијалыг, шуам, жеҗыдҗык уҗалан лун, сӗҗӧ чорӗдӧдӧ робчӧј класслыг вермасанногсӧ ставмупастаыс. Робчӧј-јасӧс-кӧ венас тышкас буржуазија куцӧмкӧ ӧти странаын, сӗҗӧ локмӧдӧдӧ робчӧј класслыг вермасанногсӧ і мукӧд странајасын.

Робчӧј класскӧд вермасӧмын ӧти странага буржуазија ӧтсасӧ мӧд странага буржуазијалы. Колонијајасса робчӧј класслы паныд, најӧ револутсија уҗлы паныд сувтӧ ӧтвылыс

ставмувы буржуазиаыс, өтi фронтон, вунöдö секi весiгтö аскост зыкбмсö.

Богтам, шуам, китајса револутсијатö. Англијаса, Франтсијаса, јапоніјаса, америкаса капиталистјас важысаң-нин венчöны, кодлы на пые ыжыдавны Китајын, кодлы кушöм рајон Китајын сурö грабитны.

Кор-нö 1926-27 војасын Китајын кыпöдчiс револутсија кор најö ыжыдалöмлы сенi кутiс тыдовтчыны пом, најö пырыс, пыр-жö воисны öтi кывжö. Најö „котыртчiсны“ ставныс öтла-китајса револутсијатö пöдтöм радi.

**Міјан револу-
тсијаыд ставму-
выв револутсија
сама.**

Міјан странаыд вöли медга колöм стра-на капиталистическöј странајас костын. Робочöј классыд сенi вöли ещажык лыднас, унжыкыс вöли торја посныдiк овмöса крестана. Мыј понда-нö пролетариат револутсијаыс вермiс медга војдöр мијан странаын, а ез Англијаын лыбö Германијаын, көнi зев бур промышленност, көнi робочöј јöзыс унжык крестанасыс?

Имперіализм кадö торја капиталистическöј странајаслөн овмöсјасыс зев топыда јитчöны мöда-мöдныскöд, мöда-мöдтöг-ныс оз вермыны овны, артмö öтi мувыв овмöс. Сесга капита-лизмыдлөн протiворечіјöјасыс (?) имперіализм дырјыд вывтi јона јогмöны (ми та јылыс вiгтавлiм-нын нолöд јукöдын). Најö сесга чiк i вайöдöны мувыв пролетариат револутсијаад.

1914-19 вога мувыв војнаыд нöшта-нын јона јогмöдiс капитализмыдлыс падвежмунöмјассö (протiворечіјöјассö).

Имперіализмлөн чептыс ори медга вöснiинтыс. Сещöм медга вöснiиныс имперіализм чептад вöли мијан страна. Сен вöли медга тышкасыс, медга револутсионнöј робочöј класс сар власткöд да капиталистјаскöд чорыд классöвöј тышјасын быдмöм, вынгалöм робочöј класс. Таыс öтдор, робочöј клас-слөн вöли зев јон сојузник—уна мiльлон гöл да шöркоф-фем крестана, налөн гöлöмныс öзјö вöли вöтлыны помещ-щiкјасöс да шедöдны вижму.

Пролетариатлөн вöли зев бур журнуöдыс—коммунист партия Ленин вождкöд, сещöм журнуöдысыс сесга ез вöв пролетариатлөн некушöм странаын. Сесга i россияса буржуа-зијаыд вöли-öд јона слабжык мукöд капиталистическöј страна-јасса буржуазија дорыд. Ставыс тајö i отсалiс мијан странаса пролетариатлы медвојдöр ордны имперіализмыдлыс чепсö, путкылтны буржуазијалыс властсö, лөгöдны ассыс фiктатура.

Сiзи сiјö i лоi мувыв пролетариат револутсијаын медвожга öтрадөн.

Сөвет сојузса пролетариат верміс кутны ас кіас власттө ас дорғыс јона вына вөрөглы, ставмувыв буржуазіјалы паныд кык помка понда.

Первојыс со кушом: медга өбкыд каднас, Сөвет власт дырга воҗа тöлыҗасас, мувыв буржуазіјаыд ез вермы пырыг-төм-пыр өтвылыс став выннас укөдчыны Сөвет Сојуз вылад. Сіјө вөлі кык, мөд а-мөдыслы паныда, лагеры н. Англија, Францсіја, Америка да мукөд государствојас секи вөлі козабөнына Гермаңіјакөд, Австро-Венгріјакөд, Туртсіјакөд. Сіјөн көр-тагбөма вөлі кыныс кыкнан лагерыслөн.

Мөд помкаыс со кушом: јона отсаліс міјанлы мукөд государствојасса пролетариат. Өд 1918 вогаң 1921 воөҗ ставмупастаыс чорыда муніс револютсіја уж.

1918-өд вога јанвар төлыгын кыптис пролетарскөј револютсіја Финландіјаын; бөрынжык сіјөс пөдтіс финландіјаса буржуазіја неметскөј шыкјас отсөгөн. 1918-өд вога нојабр төлыгын мунісны „рісөвөј бунтјас“ Јапоніјаын. Сіјө воас-жө, сіјө-жө төлыгын кыптисны револютсіјас Гермаңіјаын, Австријаын, путкылтісны сені корольјаслыс властсө; сөмын сотсіал-демократјаслөн револютсіјалы паныд сувтөм понда да коммунист партияын тырмытөм вын понда, робочөј депутат-јаслөн сөветыс Гермаңіјаын асвөлагыс сетіс властсө буржуазіјаыслы. 1919 вога јанвар төлыгын гермаңіјаса коммунистјас бостчылісны кыпөдны массасө пролетариат фіктатура понда вермасөм вылө, сотсіал-демократјас пөдтісны кыпөдчөмсө. Сотсіал-демократјас кіөн вісны гермаңіјаса пролетариатлыс воҗфјассө—Карл Лібкнехтөс да Роза Луксембургөс. 1919-өд воө март төлыгын вөлі кыпөдчөм Корејаын. Секи-жө верміс пролетариат револютсіја, лөсөдісны Сөвет власт Венгріјаын. Сөвет властыд сені оліс сөмын нөль төлыс. Сіјөс пөдтіс мувыв буржуазіја, бара-жө сотсіал-демократјас отсөгөн. 1919-өд вога апрель төлыгын пукөіс Сөвет власт Баваріјаын, сіјөс сіҗ-жө регыдөн пөдтіс буржуазіјаыд. 1920-өд воө октабр төлыгын револютсіјаыд јона вылө кыпөдчыліс Италијаын; сені робочөј-јас пондылісны-нын боставны ас кіаныс фабрик-заводјас. Сөмын і тані „сотсіалистјасыд“ бара-жө отсалісны буржуазіјаыдлы кутны властсө ас кіаныс. 1921-өд вога март төлыгын нөшта-на кыпөдчылісны револютсіоннөј робочөјјас Гермаңіјаын; буржуазіја сотсіал-демократіјакөд најөс бара-жө пазөдісны.

**Рытиввыв проле-
тариат да Октабрса
револютсіја.** Мувыв буржуазіјаыд тајө војасас ез вермы пөдтыны пролетариат револютсіјатө міјан странаыс. Рытиввывса пролетариат-лөн револютсіја уҗыс көрталіс сылыс кіјассө.

Таыг өтдор, Рытыввыв странајасса пролетариатыд і вескыда-на нөшта отсаліс мјан револутсіјалы дај.

Најө тышкасісны асланыс буржуаціјакөд тацөм лозунгөн: „Сөвет страна діныг вештөј кіјастө“.

Најө ез пондыны грузитны нї вајны војуттан көлуј, кодөс буржуазнөј государствојас мөдөдөны вөлі белогвардејечјаслы. Најө кыпөдавлісны бунтјас.иностранныөј војскајасын, кодөс буржуаціја мөдөдө вөлі сөвет страналы паныд.

Сулалө казтыштны 1919-өд воө Одессаын Черноморскөј флотывса франтсіјаса морајаслыг кыпөдчөмсө. Тајө кыпөдчөмас журнуөдыгыс вөлі франтсіјаса коммунист Марти јорт. Франтсіјаса буржуаціјалөн правітельствоыс повзис тајө кыпөдчөмсыд да Сөвет Сојузкөд војутны мөдөдөм флоттө терыба бөр коріс Чорнөј море вывсыд.

Міјан револутсіјаыд ставмуыввса револутсіја сама. Сіјө зев топыда јігчөма ставмуыв пролетариат револутсіја ужкөд. Сіјө ескө ез вермы воґсагны ставмуыв буржуаціјаыдкөд, ез-кө сылы гөлөмгыс отсав ставмуыв пролетариатыд.

Міјан револутсіјаыд ставмуыввса пролетариат револутсіјалөн медса ыжыд нуөдыг выныс.

Сөвет странаыд ставмуыв пролетариатыслы—чужан му, ас страна. Сотсіализм течөмыд мјан странаын отсалө Рытывылын регыджык кадөн револутсіја кыпөдөмлы. Сы понда мјан партија воґын сулалө тацөм ыжыд мог: велөдны робочөј-јасөс да крестанаөс ставмуыв пролетариаткөд өтвылыс ужавны, овны, вок-котыр ешөн; разјөөнїтны налы мјан револутсіјалыг муыв робочөј класс револутсіја ужкөд јітөдсө.

**Коммунистическөј
Интернационал
лөөдөм.** Робочөј класслөн капитализмкөд муыв-сама вермасөмыд важысаң-нын вәјөдіс разнөј странајасса робочөј класслыг вынсө капитализмкөд тышкасөм могоы өтувтөмө. Робочөј класслөн медвоґза өтувтчөмыс вөлі лөөдөма ставмуыв пролетариат велөдыг, журнуөдыг Карл Маркс індалөмөн 1864-өд воын. Сіјө вөлі Первој Интернационал. Но сетчө өтувтөма вөлі разнөј странајасыг ңеыжыд револутсіөннөј робочөј котырјас сөмын.

Мөд Интернационалыд өтувтчис 1889-өд воө. Сіјө нин паскыда котыртис робочөј массасө—сотсіал-демократическөј партијајас. Мөд Интернационалө котыртчисны медзевсө јевропаса робочөјјас. Асыыввса колониальнөј странајас коліны бокө.

Первој Интернационалыд олиг чөжыс пыр вөлі муыв пролетариатлөн револутсіја уж нуөдыг организацијаөн. Мөд Ин-

тернатсіоналыд ез-нын сещом вөв. Кымын воҗо, сымын јон-
жыка пондїс пырны сетчө оппортунизмыд, буржуазїяыдкөд
їтчөмыд.

Револютсіја уҗтө збыльылө нуөдыҗасыс Мөд Интернатсіо-
налад вөліны россіјаса большевікјас Ленин журнуөдыскөд, Карл
Либхнөт да Роза Лүксембург Германїяын да Һеыҗыд про-
летарскөј револютсіонөер котыр мукөд странајасын. Најө јара
көсаҗисны оппортунизмыдкөд, мырҗисны Мөд Интернатсіоналыс
оппортуністјасөс вөтлөм могыз. Сөмын-нө унжыкыс Интернат-
сіонал ез вөвны на дор, агныс вөліны оппортуністјас-да.

Мөд Интернатсіоналлөн оппортунизмла сігмөмыс зев бура
тыдовтчїс 1914 воө, көд панҗїс імперїалїстїческөј
војнаыд. Аслас чукөртчөмјас (конгрессјас) вылын Мөд Ин-
тернатсіоналыд уна во чөж леҗавліс револютсіоннөј резолут-
сіјажас војна панҗөмјаслы паныд суетөм могыс. Резолутсіјажас
сылөн шуөма вөлі, буржуазїја-кө-пө панас војна, пролета-
ріатлы војнаыслы паныд колө кыпөдны револютсіја.

Кор-нө збыльылө ыпнїтїс војнаыд, Мөд Интернатсіонал-
ын журнуөдыҗасыс Һе толькө вунөдїсны ассыныс револютсіја
кыпөдөм јылыс көсјөмјассө, шуөмјассө, најө вескыда ставныс
вужїсны асланыс буржуазїја дор. Германїјаса сотсіал-демо-
кратјас шуїсны, германїјаса буржуазїја-пө нуөдө справедлївөј
воҗсаган војна, сіјө-пө сөмын дорјө ассө Англїјаыс, Франтсі-
јаыс, Россіјаыс, најө пө ускөдчїсны Германїја вылө. Германї-
јакөд војужтыс странајасын-нө оппортуністјас војна паныснас
лыдфїсны Германїјаөс. Најө шуїсны, справедлївөј војнасө-пө,
дорҗыган војнасө нуөдөны Англїја, Франтсіја, Россіја, а оз
Германїја. Таҗї војна дырјыд „сотсіал-демократјас, оппорту-
ністјас, пөріны сотсіал-шовїністјасө, ассыныс государтвосө,
ассыныс буржуазїјасө дорҗысјассө. Сотсіал-демократјаслөн ре-
волютсіјатө, пролетарїатыдлыс моҗастө вузалөмыд торјөдїс
Мөд Интернатсіоналтө мөда-мөдыслы паныда (враҗфебнөј) ко-
тырјасө. Војна панҗөмҗаныд Мөд Интернатсіоналыд раҗҗїс,
кїсҗїс.

Сөмын мїјан партїјаным да Һеыҗыд пролетарскөј рево-
лутсіонөер котыр мукөд странајасын шуїсны, кыкнанла дорҗа-
Һыс-пө војнаыд грабітөлскөј. Мувыв грабітөлјаслөн кыкнан
лагерыс (германскөјыс-ї, англїјскөјыс-ї) көсаҗөны мөда-мөд-
ныскөд грабітөм добычасө јукөм понда, му јукөм понда. Про-
летарїатлы оз көв дорҗыны Һекөднан лагерсө грабітөлјаслыс.
Робочојјаслы колө мырҗыны грабітөлскөј војнасө пөртны про-
летарскөј револютсіјаө.

Імперїалїстїческөј војнасө колө пөртны
гражданскөј војнаө — шуїс Ленин.

Сöмын-нö рoбoчöй классыд тајö ужтö оз вермы вöчны, кытчöз сiјөн вескöдлöны Мöд Интернатсионалса журнуöдыг— предателјас. Капиталистјаслыг властсö шыбытöм могыг колö помöз ордöны оппортунистјаскöд.

Мöд Интернатсионалыд пöри „дукмöм шoјö“ (Роза Луксембурглөн кывјас). Прoлетариат револютсионнöй уж нуöдöм могыг колö лöбöдны выль III Интернатсионал—Коммунистическöй Интернатсионал. Тащöм тујвиз бoгтис мијан партија, Ленин журнуöдöмөн, война пангöм медвоцца лунсаыс. Прoлетарскöй револютсија мијан странаын петкöдлис, мыј Ленинлөн донјалöмыс вöли вескыд.

1919 вога март тöлыгын Мöскуаын чукöртчис прoлетарскöй револютсија да прoлетариат диктатура дор сулалыгјаслөн медвоцца Конгресс. Тајö Конгрессыс i панис Коммунистическöй Интернатсионалтö.

Кызи стрöйтöма коминтерн.

Коминтерн стрöйтчö мијан Ленинскöй большевик партија опыт вылын, кыз рoбoчöй класслөн ког нуöдыг организатсија. Большевик партија требуйтö чорыд диктиспына быд торја большевиксаң. Сiз-жö i Коминтерныд требуйтö, медем сетчö пырыг быд торја партија кывшутöг вöчис, мыј шуöма вöчны конгрессјас вылын да Исполнительнöй Комитетлөн (Коминтернлөн Исполком—ИККИ). Коминтернлөн конгрессјасыс, конгрессјас кoстын ИККИ, журнуöдöны коммунист партијас тышкагöмын ставму пагтаыс, быд странаын.

Коминтерн лö мувыв прoлетариатлөн öтувја партија. Коммунист партијас торја странајасын лöоны öтувја партијалөн торја сектсијас (јукöдјас) сöмын. Коминтернлөн öти программа став сетчö пырыг партијалы. Тајö программасö примитöма Коминтерн квајтöд конгресс вылын 1928-öд воö.

Программа панас пыддыс бoстöма Карл Маркслыг да Ленинлыг прoлетариатлыг револютсија јылыг велöдöмсö да ставмувыв рoбoчöй класслыг револютсионнöй опытсö, медега војдöр уна вö чöж тышкасан да социализм течан опытсö мијан странаын.

Коминтернтö, сылыг торја сектсијассö-i, течöма (стрöйтöма) сiзи-жö, кызи стрöйтöма мијан ВКП(б). Мијан партија ещөн жö, Коминтернын— демократическöй централизм (виçöдöй XI јукöд). Сiјö требуйтö чорыд диктиспына. Коминтернö пырыг быд партијасаң.

Заграничаса коммунистическöй партијас, мијан партија можö, сувтöдöны асгыныс ужсö производственнöй јачејкајас лöбöдöм пыр.

Комінтерн да крестана.

Мөд Интернатсіоналыд нөтчөд сбыл ыло ез пуктыв ас воҕас капіталізмкөд револутсіја ногөн вермасөм мог, сы понда сіјө ез горнөтлы і крестана костын револутсіја уж нуөдөм жылыс. Міјан меңшевікјас ещөн жө, Мөд Интернатсіоналыд ез төждыгы револутсіја ужад батракјасөс да гөль крестанаөс кыскөм могыс. Сіјө ез мырзөв пөртны робочөј класстө крестана-масса јурнуөдыгө капіталізмкөд вермасөм могыс.

Коммуністіческөј Интернатсіонал сөмын збылвыло пуктө ас воҕас капіталістјаслыс властсө пуккылан мог. Сы понда сіјө быд коммуністіческөј партія воҕын сувтөдө зөв ыжыд мог: ужалыс крестана пөвсын нуөдны револутсіја уж, сугмөдны најөс політіка боксан, мөздыны најөс буржуазіја да кулакјас мөвпулыс, кыскыны капіталізмкөд вермасан фронт ыло, пролетаріат револутсіјаө.

Венгріјаын сөвет власттө пөдтөмыд, сотсіал-демократјас паныда ужыс өтдор, лоі нөшта-і со мыј понда: венгріјас коммуністјас ез кужны асладорас кыскыны ужалыс крестана-массасө, ез пүтмыны помещікјаслыс візмүсө пырыөтөм-пыр-жө вужөдны крестана ыло. Сы понда венгріјас крестанаыд ез отсавны пролетаріат револутсіјаыдлы Венгріјаад. Тајө петкөдлө, коммуніст партіяјаслы, пролетаріат револутсіја кешлө лөсөдчөгөн, револутсіја уж нуөдгөн, некущөм ногөн оз поҕ кельны бокө крестана пөвсын револутсіја уж.

Крестана костад коммуністјасыдлөн ужыд вывті-нын колана сөщөм странајасын, көні унжык олыгыс крестана (Польша, Балканскөј государствојас, Италија, Испанија, с. в.). Но-і гырыс капіталістіческөј странајасын, Англијаыс кынзі, крестанаыд уна-на ем, сы понда коммуніст партіяјаслы быд странаын крестана пөвсын колө нуөдны ыжыд уж.

Комінтерн да колоніјајас.

Мөд Интернатсіонал војнаөз, крестана ыло ещөн-жө, ез віжөдлы колоніјајас ылад. Сылы зік вескоф вөлі колоніјајасыдлөн імперіалізмкөд вермасөмыд. Сылы зік вескоф вөлі, кызі олөны уна со мільон увтыртөм, дорөм ужалыс јөз Азіјаын да Африкаын.

Тајөн сіјө нөшта на петкөдліс капіталізмкөд вермасны көсјөтөмсө. Мувыв капіталізмкөд колоніјајасыд медеа бур пөкөдјас.

Ставмувыс олыс пыщөыс медеа ыжыд јукөныс олө колоніјајасын (віжөдөј 21 № диаграмма).

Куш өтi Китајын олыгыс унжык став имперіалістическөј странајасыг, өтпырjө бостөмөн.

Колоніалнөј странајасын, промышленность кыптөмкөд өтщөщ, быдміс аслас робочөј класс. Нькытчө шогмытөма сылыг ужсө эксплуатирүтөма, сijө пөрі медга јара когагыс, медга револүтсионнөј отрадө, мувыв пролетариат армијаын. Китајын да Индијаын робочөјыд лыффысө миллионјасөн. Уна со миллион крестанаөс колоніјајасын, робочөјјассө ещөн-жө, нартитөны иностраннөј капиталистјас-і, асланыс капиталистјасыс да помещщикјасыс-і. Китајын, шуам быдво щыгјалө уна да с миллион крестана, щыгла кулө 5-6 миллион морт онас. Индијаын бөрја 25 онас имперіалистјас нартулын щыгла кулі 80 млн. морт.

Коммунистическөј Интернатсионал имперіализмыдкөд тыш-касан ужын колоніјаса ужалыг јөзтө лыфдө зев ыжыд вынөн. Сы понда сijө сувтөдө ас возас мог: колоніјаса ужалыг јөз-лыг имперіализм нартулыг мездыган ужсө отувтны проле-тариат классөвөј тышкөд.

Коммунистическөј Интернатсионалыд лөгөдалө асгыс сект-сijајассө колоніјајасын щөщ-і. Сijө төждысө, медем езкө ко-лоніјајассө мездөм могыс когыс муніс робочөј класс веккөд-лөмөн. Сijө петкөдө ердө колоніјајасса буржуазиялыг ино-страннөј имперіализмкөд вермаган ужын шатласөмсө, иностран-нөј буржуазиякөд отвылыг ужалөмсө мөд интернатсионалыд отувтө вөлі сөмын „Јежыд“ робочөјјасөс; сijө вөлі, почө шу-ны, јевропаса Интернатсионал.

Коммунистическөј Интернатсионал сөмын лоө збыльвылө Интернатсионал. Сijө отувтө револүтсионнөј робочөјјасөс да ужалыг јөзөс ставму пагтаыс.

**Имперіалистическөј
војна кежлө лө-
гөдчөм. Комму-
нистјаслөн војна
кө пөдөмлы па-
ныд вермасөм.**

Мөд Интернатсионалыд некущөм рево-лүтсионнөј уж ез нуөдлы армијаын. Оніја кадө сijө, аслас партіяјас пыр, быдсама ногөн отсаго буржуазиялы, лөгөдчө вьл-војнајас кежлө, медвојдөр СССР-лы паныда војна кежлө,

Став буржуазнөј государствоыс оніја кадө војујтан көлуј лөгөдөм вьлө, војна кежлө лөгөдчөм вь-лө вiчө вьвти уна сөм 1914-өд војасга сертi јона уна.

Тажө кадө-жө зев јона содіны воздушнөј да морскөј во-женнөј флотјас. Вьвти јона кыптiс војеннөј-химическөј уж.

Војујтан көлујлөн тащөм өдјасөн быдмөмыс, содөмыс пет-көдлө: капиталистическөј государствојас лөкыг лөгөдчөны вој-на кежлө. Војујтан көлујтө тащөм өдјасөн вөчөмыд мунө имперіалистическөј государствојас костын падвежазөмјасла

(протіворечіја). Став імперіалістическөй госуларствоыс' требунтө аслыс вьл колоніјајас, төвар вузаланінјас (рынокјас). Став мувыв промышленнөй крізіс—капіталістическөй странајасын паскаліс 1929-30 вога арын да төлын—нөшта нін јосмөдіс рынокјас понда вермасөмтө, а сіјөн щөщ-і војна панөмтө матыетіс.

Вьвті-нын чорыда зуарлөны інтересјасыс кык капіталістическөй госуларстволөн—Амерікалөн да Англїјалөн. Амерікаса Соједїоннөй Штатјас јона зырөны Англїјатө, чінтөны сылыс роісө мувыв овмөсын. Англїјалы сіјө гөлөмвылас оз во. Амерікаа Англїјаа кост зырөмыд медга ыжыд протіворечїө імперіалістическөй лагерын.

Сөмын-нө зыкөмыд ем і мукөд капіталістическөй странајас костын: Англїјаа Франтсіјаа костын, Франтсіјаа Германїјаа костын, став јевропаса странајас да Амеріка костын, Германїја да 1914-1918 војасга імперіалістическөй војнаын сіјөс вермыс странајас костын, с. в. Буржуазїја да сотсіал-демократїјалөн мїр јылыс пөрјөг кывјас сажын тыдалө војутан көлујлөн луныс-лун быдмөмыс.

Коммуністическөй Интернатсіонал да коммуніст партїјајас быд странаын нуөдөны војна кыпөдөмлы паныда уж, петкөдөны ерд вьлө буржуазнөй правїтелствојаслыс војна кежлө лөгөдчөмсө. Имперіалістическөй госуларствојас лөгөдчөны ускөдчыны војнаөн СССР вьлө—сотсіалїзм стрөїтыс страна вьлө.

Комїнтерн сектсіјајас воңын сулалө мог: когасны војна панөмлы паныд, котыртны ужалыс јөзөс Сөвет странаөс дорјөм вьлө.

**дүгдывтөг когаоны
сотсіал-демокра-
тїјакөд.** Мөд интернатсіонал да сотсіал-демократическөй партїјајас быд странаын буржуазїјалы медга бур отсавысјас, пролетарїат револютсіјалы медга лок вөрөгјас. Сөвет

Сојузлы паныда коө нуөмын сотсіал-демократическөй партїјајасыд мунөны воңынжык весігтө уна буржуазнөй партїјајасыс.

Германїјаын медга уна пөжсө, Сөвет Сојуз јылыс клеветасө (вөвлытөм торсө) гїжөны сотсіал-демократическөй „Ф о р ф е р с т“ газетын. Амерікаын вїж амерікаса федератсіја трудан јурнуөдысјас медга локыс мунөны паныд СССР-көд воыгөм лөгөдөмлы.

Револютсіоннөй робочөй класскөд когаөмын аслас странаын сотсіал-демократїјаыд нөтїк-жө оз колтычы медга реактсіоннөй буржуазнөй партїјајасыс. Сотсіал-демократјас быдлаын, быд странаын отсавөны асланыс буржуазїјалы револютсіоннөй робочөјјаслыс кыпөдчөмјассө пөдтөмын; богтам, Венаың—1927 вога кыпөдчөм, Берлінын—1929 вога

мај первој лунё берлінса робочёјјаслыг дѣмонстратсјасё лыж-лём, с. в. Сещём странајасын, кёні властыс сотсіал-демократјас кын, најё нуёдёны буржуазіјалы колан політіка, бѣногён топёдёны робочёј класстё. Шуам, Англијаын Ма к д о н а л д л ё н „робочёјён“ шусан правітѣльствоыс отсалё буржуазіјаыслы чынтыны ужалан дон (мільон жын текетільщик, горнакјас), нужёёны ужалан лун, пёдтыны забастовкајас (шерстаынікјаслыг), с. в. Гермаңіјаын Міллер (сотсіал-демократ) правітѣльство дыржі прімітёма вёлі Јунглыг гермаңіјаса робочёјјасёс, ужалыг јёзёс грабітан план (Гермаңіјасаың војнаың вермыг странајаслы ужјёз мынтан план); чынтёма ужтём робочёјјаслы госуларствосаың отсалём (социальное страхование), прімітёма револуціоннёј робочёј організаціјајаслы паныд мунаң закон „республика вічём“ јылыг, с. в. і с. в.

Сотсіал-демократіја важён-нын вунёдіс не толькё пролетаріат револуціја јылыг, сіјё вунёдіс щёц-і классёвёј вермасём јылыг. Сіјё проповедујтё буржуазіјаа пролетаріат-а кост м і р кутём јылыг, мырғё классјас кост ётув ужалём понда. Сіјё чуксалё робочёјјасёс бурмёёны да вынёёны капіталістическёј овмёс. Бёрја војасас сотсіал-демократіјалён јурнуёдыгјасыс вескыда-нын шубны, ковмас-кё пё, сотсіал-демократіја ётка-жітчас демократіјаыс, сувтас ф і к т а т у р а дор, не пролетаріат ф і к т а т у р а дор, дерт, а револуціоннёј пролетаріатёс буржуазіја террорён пёдтан ф і к т а т у р а дор. Сотсіал-демократјастё ёні зев ёёкыд торјёёны фашистјасыс. Сотсіал-демократіја пёрё фашистскёј організаціјаё, сотсіал-фашист партіјаё.

Сотсіал-демокра- тіја да робочёј масса.

Вермасны јуавны, мыјла-нё кущём сурё странајасын уңжык робочёјыс век-на ескё сотсіал-демократјаслы. Тані ем уна помка. Ёты-кё, прівычка, сотсіал-демократјаслыг капіталізмкёд важ вермасёмсё казтылём. Робочёј, шуам, 30 во сулалё сотсіал-демократическёј партіјаың шленың; сылы зев ёёкыд верітны, мыјыштё сылён партіјаыс мунё паныд робочёј класслы. Мёёкё, сотсіал-демократјас кын профсојузјаслён да мукёд робочёј організаціјајаслён аппаратыс— кызвыныс. Сіјё аппарат пырыс најё вётлёны профсојузјасыг револуціоннёј робочёјјасёс. Коммунистјаскёд тышкаёмың сотсіал-демократјас дор сувтёны пёлітса да буржуазнёј госуларственнёј властлён став аппаратыс.

Кожмёёкё, заграңтсаың робочёј класстё јона-на омёла котыртёма мјяның серті. Мјяның профсојузјасада стаз робочёј пыщыс пёрё 90% уңжык, а Америкаса Соједіңоннёј Штат-јасың 18 мільон робочёј пыщыг профсојузјасё пёрё сёмың

3—3½ млн. Уна странаын-на профсоюзјасад сулалёны сёмын 10—15% став робочёј пыщыс.

Ферт, сегда тагтё профсоюзјасыд котыртёны медгасё робочёј классыг вевдорсё—ыжыд уждона робочёј-јасёс. На костын оппортунизмыды пагкавчытё медга кокны.

**Став оппортунист-
јас костын „шужавыв“
сотсиал-
демократјас медга
ёпаснёј вёрөгјас.**

Сотсиал-демократическёј партіяјасын емёс „шужавыв“ вожјас (шужавыв, ферт, кыв вылас сёмын) Сещём „шужавыв“ сотсиал-демократјасыс робочёј классы медга ёпаснёј вёрөгјас. Кыв вылас најё бытё-кё і фивитёны сотсиал-демократіяын журнуёды-јаслыг оппортунизмсё. Уж вылас нуёдёны налыг-жё политикасё, пролетариатлыг интересјасё вузалан политика. „Шужавыв“ сотсиал-демократјас робочёј классён медга ёпаснёј вёрөгјас, —налыг робочёј классы паныда ужсё гёкыджык гёгөрвоны-да.

Сы понда Коминтерн лыфдё коланаён, јонжыка јогтыны „шужавыв“ сотсиал-демократјакёд тышкагём.

Тажё тувёзыслы паныд—медга воедёр „шужавыв“ сотсиал-демократјаскёд јара тышкагёмлы—сувтлывлісны дај ёні сувтёны вескыдыв оппортунистјас да најёс вевтёгыјас (примиренцы) Коминтерн пыщкын. Најё шуёны, „шужавыв“ сотсиал-демократјас-пё абу медга ыжыд вёрөгјас, најёс-пё позё „использутны“ робочёј классыг вермаган ужсё јонмёдём могыг, с. в. Ташём мёвпјастё Коминтерн чорыда мыждё: ёніја кадё, кор выльылё кыпёдчё пролетариат револютсия, сещём мовијасыд мунёны паныд робочёј класс вермагёмлы.

**Коммунистическёј
партіяјаслён кыз-
вын робочёјсё
аслаыг кыскём
могыг вермагём.**

Пролетариат револютсия кыпёдём могыг, пролетариат фкатура лёгёдём могыг, колё, медым кызвын робочёјыс сувтис коммунист партія дор. Кықи-нё ескё кызвын робочёјсё кыскыны аслаё, кықи медга бура да гёгөрвоана петкёдлыны налы сотсиал-демократјаслыг робочёј классы паныда ужсё?

Робочёј масса пыщкын ёти агитатсия нуёдёмёч тајё ферт, не вёчны. Та могыг коммунистјаслы колё нуёдёны быдлунја уж робочёј масса пыщкын, вермагны робочёјјаслы быдлунја коланторајас понда, а вермагёмсё јитны капитализм оласног путкылтём могыг классёвёј когјаскёд, Колё уж вылын луныг-лун петкёдны ердвылё II Интернационалё пырыг партіяјаслыг робочёј класлы паныда ужсё. Колё сугмёдны массасё уж вылас, асланыс опыт вылын, гёгөрвоны сотсиал демократјалыг буржуазјакёд јитчёмсё.

Робочөй класслөн олмыс капиталистическөй странажасын вывти сөкыд. Вегитө һеыжыд кокнөдтор позө шедөдны локыг вермасөмөн сөмын. Тащөм вермаган уж вылас і колө петкөдны ердө сотсиал-демократіяидлыг робочөй класслөн паныд мунөмсө. Тапонда Коминтерлөн уна во сажын һын лежөма лозунг—„өтувја фронтөн“.

Отувја фронт сіжө лоө—быд революционнөй кыпөдчөмын став робочөй класслөн өтувја, өтсөгласа уж, кушөм бы партијаын робочөйыс ез сулав. Тащөм өтувја фронтсө коммунистическөй партијажасы колө лөгөдны һе вылыгань, сотсиал-демократіяын журнөдыгжаскөд сотсиал фашистжаскөд лөгөдчөмөн, а улыгань, сотсиал-фашист вожджас жур вывти, налы паныд, став фабрик-заводса робочөйжаскөд јдтчөмөн.

Профсојузжас ужын меда һын јара колө петкөдны ерд вылө сотсиал-демократическөй партијажасыг робочөй классидлы паныда ужсө. Колө петкөдлыны налыг профсојузжаснас вескөдлыны кужтөмсө, і колө се ыг најөс вештавын. Профсојузжасөс революсија ту вылө вужөдөмын вескөдлө профсојузжаслөн Гөрд Интернационал—Профинтерн. Аслас IV конгресс вылын, Мөскуаын тавога август төлыгө, Профинтерн сеті лозунг: бергөдчыны фабрик-заводлаң (предпријаттөлаң, кыскыны робочөй массаөс революционнөй профсојузнөй уж вылө, котыртны кызвын робочөйсө Профинтерн гөгөр.

Колө кужны өтувтны робочөйжасөс, сотсиал-демократическөй партијажасо пырыг робочөйжасөс щөщ і, забастовкажас нуөдигөн, ывлаын демонстрацијажасын, быдсама вермасөмын.

Коммунистжаслөн ужыс абу сөмын профсојузын, Профсојузжасыд өд капиталистическөй странажасад котыртөны ешажык робочөйжасө сөмын. Кызвын робочөй массаыс колө профсојузжасыг бокын. Коммунистжас вожын сулалө вывти ыжыд, зев колана уж һеорганизованнөй (котырттөм) робочөй масса пыщкын.

Тажө ужас вескыдывыв кежыгжас да најөс вевттыгжас компартијажасын бара жө мунөны паныд Коминтерн тујвиҗлы, озлыҗдыны коланаөн котырттөм робочөй масса пыщкын ужсө. Сбылвылөсө-нө, сотсиал-демократическөй виж профсојузжас влијаньне улө суртөм робочөй массаөс революсија ужө кыскөмөн компартијажас вермасны јона чоржөдны робочөй классыг өтувја вермаган фронтсө.

Неорганизованнөй робочөйжасыг вынсө котырттөмыд һө вәјөдө өтувја фронтө жебмөдөмө

**Комінтерн — Ле-
нин тувізыы шыб-
ласомјаскөд вер-
масомын.**

Комінтернлы лоө когагны не төлкө со-
тсіал-демократіјакөд, робочөј массаос ас
вліјагнө улас кыскөм могыс. Сылы лоө
вермагны щөщ і аслас партіјажасын вег-
кыд тувізыы шыбласомјаскөд.

Вегкыд тувізыы кежомјасыд Комінтерн овлоны проле-
таріат выло мелкобуржуазнөј да буржуазнөј вліјагнө понда.
Сешөм шыбласомјасыд мед бөрті век вадөдөны сотсіал-демокра-
тіјакөд өтутчөмө. Міјан партіјаын моз жө, шыбласомыс овло
кык сикаса: вегкыдвыв кежом, нінөмөн вевттытөм оппорту-
низм, да „шугавыв“ кежом, сіјө асгыс оппортунизмсө зөбө,
сајөдө револютсіја жылыс јар горнјасөн (рочөн шуоны — ле-
вая фраза).

Өніја кадө медса јона колө відчигны Комінтернын, міјан
партіјаын і, вегкыдвыв шыбласомыс.

**„Шугавыв“ кежом
Комінтернын.**

Мыын-нө главнөј өшыбкаыс „шуга-
выв“ кежомыслөн? Со мыын: сіјө оз гөгөр-
во, мыј понда колө кыскыны кызвын
робочөјсө компартіја дор быд странаын. Сы понда-жө „шуга-
гавыв“ кежомыд (уклоныд) оз лыдфы коланаөн өтувја
фронттө. Сіјө оз көсјы вермагны сотсіал-демократіческөј
партіјажасы робочөјјассө коммунизм дор кыскөм могыс. Сіјө
лыдфө најөс „ічөтік Цергібельјасөн“ *). Оз јансөд сотсіал-демо-
кратіческөј робочөјјассө (кодјас, ас гөгөрвотөмнысла, век-на
ескөны асланыс јурнуөдысјасль) сотсіал-демократіјаас јурнуө-
дысјасгыс, пролетаріаттө буржуазіјалы вузалысјасыс.

„Шугавыв“ уклон оз гөгөрво, мыјла колө коммуністјаслы
ужавны профсојузјасын, сіјө оз гөгөрво, мыјла колө ком-
муністјаслы когагны буржуазіјакөд робочөјјаслы быдлунја
коланторјас понда. „Шугавыв“ уклоныд ез лыдфы кола-
наөн партіјалыс крестана костын ужсө, сіјө оз лыдфыс
ас сорнја јөз кост оласног сувтөдөмкөд (роч ногөн-кө, нат-
сіональнөј вопроскөд).

„Шугавыв“ уклоныд, вөлі-кө сылөн вліјагнө, зикчэ ескө
торјөдіс коммуністјастө робочөј массагыс, компартіјастө пөр-
тіс ескө зөлінік аскост організатсіјассө, тақ сесса став ро-
бочөј массасө коліс ескө зөһнас сотсіал-демократіја вліјагнө улө.

Комінтернын „шугавыв“ уклонлөн јурнуөдыс троцкізм.
ВКП(б)-көд когагөмсө Троцкіјыд вужөдіс Комінтернө. Сіјө
певкоіс котыртны ас бердас став шатласысјассө. Троцкіјкөд
өтув Комінтернлы паныд мунысјасөс вөтлісны Комінтерныс.

*) Цергібель — сотсіал-демократ, Пругелјаса пөлітсаын јуралыс, Берлі
нын да мук. карјасын лыліс робочөј демонстратсіјас.

Унаон на пӱге пырисны сотсиал-демократическӱ партијасӱ, мӱд Интернатсионалӱ. Троцкиј ӱнӱ лыфӱӱ, сотсиал-демократијасӱ пӱ оз поӱ донјавны сотсиал-фашизмӱн, сотсиал-демократијакӱд пӱ поӱ ужавны ӱтвылыс. Таӱ „шужавыв“ сорнијасайыс мытчаӱ троцкизмӱн контрреволюционнӱ чужӱмыс.

Коминтерн да вескыдыв оппортунизмӱ кежӱм.

Вескыдыв кежӱм Коминтернын сӱӱ лӱ—кодгурӱ коммунистјаслӱн сотсиал-демократија тувӱӱ ӱсковтӱм. Медвојдӱр сӱӱ тыдалӱ ӱтувја фронт ӱылыс оппортунизм ногӱн тӱлкујтӱмын. ӱтувја фронт понда вермагӱмтӱ вескыдыв кежыӱјасыд гӱгӱрвоӱны не улысан робочӱ массасӱ ӱтувтӱмын, а сотсиал-демократическӱ јурнуӱдыҕа сыскӱд лӱгӱдчымын.

Такӱд ӱтщӱц вескыдыв кежыӱјасыд сотсиал-демократијакӱд вермагӱмтӱ ӱепроч лӱӱӱдыштны, медзевсӱ-нӱ сы „шужавыв“ вожкӱд. „Шужавыв“ сотсиал-демократјасӱс робочӱ классы медӱа ӱпаснӱ вӱрӱгӱн лыфӱӱмтӱ најӱ оз шуны вескыдӱн. Таӱ вескыдыв кежыӱјас кысӱдӱны компартијаслыс коммунистическӱ робочӱ уҕлы медӱа ыҕыд вӱрӱгӱд вермагӱмсӱ.

Вескыдыв кежыӱјас лыфӱӱны шанӱн легалнӱ вермаган ногјас, шуам, буржуазнӱ парламентјас пыр; Ленин тувӱӱ ӱертӱ-нӱ буржуазнӱ парламентыд сӱӱ сӱмын робочӱ массатӱ партија лозунҕјас гӱгӱр котыртан трибуна.

Војна панны лӱӱӱдчымтӱ, медзевсӱ ӱнн СССР-лы паныда војна кыпӱдӱм, вескыдыв кежыӱјасыд лыфӱӱны выдумкаӱн, шуӱны, капиталистјас пӱ саммасны аскостаныс лӱгӱдчыны војнатӱг.

Вескыдыв кежыӱјас оз аҕыны капитализмлыс ҕүгӱмсӱ, крӱҕиссӱ; најӱ шуӱны, мувыс капитализмыд-пӱ бӱрја војаснас јона вынгалӱс. Сӱҕкӱ најӱ сотсиал-демократијакӱд ӱтмос донјалӱны капитализмтӱ.

Вескыдыв кежыӱјас сувтӱны паныд ВКП(б) јурнуӱдӱмлы Коминтернын. Најӱ вермаӱны заҕранитсаса компартијасӱс болшевијрујтӱмкӱд, мијан партијалыс револютија уж руӱдан ӱпытсӱ наӱн бостӱмкӱд. Збылвылӱсӱ вескыдывкежӱмыд коммунистическӱ партијастӱ кыскӱ сотсиал-демократија тувӱӱӱ, сотсиал-демократијалы содтӱд пыфӱҕӱ.

Ленинлыс тувӱӱӱсӱ оппортунизм ногӱн ҕүгӱмјасыд вескыдыв кежыӱјаслӱн артмӱ со мыј понда: најӱ оз вескыда донјавны капитализмлыс ӱнија положенӱӱсӱ, капитализмлыс вынгалӱмсӱ, стабилизатсијасӱ.

Война бөрөө капитализмдөн кризис. Нујим кад (period).

Кызі колө гөгөрвоньы капитализмдылыг стабилізатсиясө? Ми төдам-нын, война бөрад, 1918-1921 војасө, рытыввывса государство-жасын зев јона паскавлис револютсия кыпөдчөм. Имперализм война бөрад кизгөм овмөсыд, робочөј магсалөн имперализм вылө скөралөм, мијан странаын пролетариат револютсиялөн вермөмыд—ставыс тајө вөлі вывти бур условијө робочөј класслы влагт боотөм понда кога-сан ужын.

Сөмын-нө „коммунист партияјас вынтөмлунла, социал-демократиялөн робочөј класслы паныда сувтөмла, буржуазиялөн—Германияын, Австријаын, Италияын, мукөдлаын і удајт-чис кутны влагтсө ас кias.

Револютсия кыпөдчөмтө вiр пыцкын пөдтөмөн, социал-демократияын јуралыојас отсөгөн, буржуазия верми кутны влагтө ас кias.

Револютсия кыпөдчөмтө пөдтөм мысти, буржуазияыд пондiс нөшта јонжыка топөдны робочөј класстө. Нөкымьн странаын лөгөдiсны фашистскөј диктатура. Быд капиталистическөј странаын буржуазияыс пондiс бөр мырфдавны робочөј класслыг 1918—21 војасө шедөдөм торјасө, став война дырга уж-јөзсө кутiс течны робочөј класс пельпом вылө, кизгөм, пазалөм капиталистическөј овмөссө кыпөдны робочөј класс выли вылын.

Робочөј класстө тајi топөдөмнад капитализмлы удајтчис неуна бөр справитчышты. Тајө мыжкөдыра кезлө вынгалыштөмыс капитализмдлөн і шугө стабилізатсиянад. Социал-демократјас шугөны, өнi-пө сөгса револютсияыдлы не кыпөдчывына во чөж, капитализмд-пө зикөз справитчис, вынгалис, бөр сувтiс кок јылас, өнi-пө сiјө војнаөз дорыг на јонжык.

Социал-демократјас ещөн-жө, капитализм стабилізатсия јонлун јылыг өрөнiтөнны і везкөдыв кезыојас Коминтернын, накөд щөщ Бухарин јорт i. Бухарин кыпөдiс Ленин велөдөмлы паныда теорija „организованнөј капитализм“ јылыг. Тајө теорija сертыс, торја капиталистическөј странајас пыцкын противоречijөјас бырөны. Најөс бырөдiс монополистическөј капитализм.

Коминтерн, зик мөдарө, капитализмдылыг стабилізатсиятө дыфдө сiгөн, чотыгөн, жебөн. Капитализм оз вермы вын-давны војнаөз дырга кадөз. Öтi-кө, капиталистическөј странајас-көд ортчөн олө СССР—социализм срөитыг страна. Öтi та пон-да-нын капитализмдөн стабилізатсияыд оз вермы лоны крепыдөн, јөнөн.

Буржуазияыдлөн робочөј класстө топөдөмыд, робочөјлыг ужалан донсө чiнтөмыд чiнтө щөщ i төвар iналөмтө, ры-

ноктө. Тагаң сеса і капиталізм стабілізатсіјаыдлөн чотөмыс, кіссөмьс, — төвар вөчөма уна, а інавны (вузавны) некытчө, тани — капиталізмлөн крізіс. Стабілізатсіјаыд оз петкөд капиталізмтө война бөрөа крізіссыд-ні. Сіјө сөмын өтї період крізісас. Капиталізм стабілізатсіја кузаыд тајө-жө шуөма вөлі ВКП(б) XV сјезд вылын ын. Недыр мыгтї сы бөрын Комінтернлөн VI конгресслы поңө-нын вөлі сорытны капиталізм крізісын којмөд період заводітчөм јылыс — стабілізатсіја кісган выјын, капиталізм костын протїворечіјөјас өтарө јөсмөны.

**Ставмувывса
промышленностын
крізіс.** Партия XVI сјезд вылын зев-нын төдчана вөлі партијалөн везкыда віңөдөмыс, воңвыв төдөмыс. 1929-өд во помын Америкаын паскаліс крізіс, сесаң вужіс мукөд странајасө, 1930-өд во пукөігөн нөшта-нын јона јөсміс. Тащөм крізісыс лої вывтї уна төвар леңөмла (рочөн шуөө — кризис перепроизводства).

Крізіссө поңө адзыны со кушөм лыдпасјас сертї:

СССР-ын 1928 вогаң 1930 воөң төвар леңөм (производство) најіс 155,5% вылө, Америкаса Соедїненнөј Штатјасын тајө кык вонас производствосыс чїні 4,5% вылө, Германияын — 6,6% вылө, Польшаын — 15,4% вылө. Англијаын 1930-өд воын производствосыс 1927-өд воын мында-жө, Франтсіјаын сөмын неуна содыштөма. Мукөд государствојаскөд вузавөм-нөбасөм (внешняя торговля) вонас чїні 10% вылө.

СССР-ын, промышленностъ кыптөмкөд өгщөщ, ујтөм јөз пөштї ез колыны; капиталістїческөј странајасын ујтөм јөзлөн лыдыс лыддыгөө мїллонјасөн.

1930-өд воын лыддыгөоны ујтөм јөз: Америкаса Соједїноннөј Штатын 8 мїллыоныс унжык, Германияын 5 мїллон гөгөр, Англијаын 2 мїллыоныс унжык, Италијаын, Асыввыв Америкаын, Јапонїјаын 1 мїллонөн, Польшаын, Чехо-Словакијаын, Австријаын мїллонжынјөн, Латїнскөј Америкаын мїллон і с. в.

Промышленнөј крізіс паскалө вің муовмөс крізіскөдөтщөщ.

Мї тодам-нын, тракторөн, мукөд машинајасөн ужалігөн віңму овмөс ужыд јона бурмө. Нантө вөфїтны поңө век өтарө унжык да унжык. Сөмын-нө шобдїтө да сутө нөбөмыд 1928-өд воө чїні войнаөң сертї — Англијаын 10% вылө, Америкаса Соједїноннөј Штатын 13% вылө, Германияын 18% вылө, с. в.

Дон лептөм могыс Америкаын көнсүрө шобдї да кукуруза віңдыс ломтас пыддї, Бразїлијаын копеј сурс тоннајасөн шыблалөны морөб, с. в. Капиталістїческөј правїтельствојас кушөм сүрө странајасын щөктөны крестаналы чїнтыны көңасө. І сіјө кадө жө уна мїллон ужалыс јөз уна странаын пыктөны шыгга.

**Капіталізм пыш-
кын протіворечі-
яс јосмөм**

Капіталістическөј стабилізатсіјалөн паза-
лөмыс да ставмуыв промышленнөј крізісид
муыв капіталізмдылыг протіворечіјөјассө
вывті-нын јона јостөны.

Крізіс дырјид нөшта-нын јона чорчө төвар вузаланінјас
рынокјас, понда когагөмыд. Капіталістическөј трестјас, сінді-
катјас, кост да капіталістическөј странајас кост конку-
рентсіја вывті јона јосмө. Вывті-нын чорыда вермасөм муно
кык ыжыд імперіалістическөј странајас костын—Англіја а
Америкаа кост. Імперіалістическөј војнаоң Англіја вөлі
медвозын імперіалістическөј странајас пышкын. Војна дырји
сіјө жугөдіс асгыс конкурентсө—Германіјаос (сіјө мырғө вө-
лі Англіја местаө пукгыны муыв рынокын). Сөмын тај секи-
жө быдміс Англіјалы выл, нөшта јон конкурент—САСШ.
САСШ-ыд зырөны-нын Англіјатө медвоңа местагызд. Ставму-
вылын ыжыдалөм понда на костын когагөм вермас помагны
сөмын коднысөкө бырөдөмөн: кыкнаныслы мувылын қескыд.

Тајө кык страна кост когагөмкөд өтщөщ (најө зураглөны
мөда-мөдныскөд быд пелөсын муыв пағтаыс), зураглөны мө-
да-мөдныскөд і мукөд странајас щөщ (шуам, Америка Јапоні-
јакөд, Англіја Франтсіјакөд, Франтсіја Італіјакөд). Та серті
гөгөвоана лөө мыј понда, промышленнөј крізіс дырји, быд
странаын өті сикас промышленност ужалө зев гырыс өдіјасөн,
сіјө—војеннөј промышленност. Татыс-жө тыдалө, мыј понда
капіталістическөј странајасыд разоружітчөм јывгыд горніад
помө-ні-дорө оз волены.

Промышленнөј крізісид нөшта-на чорчөдө протіворечіјөјас-
тө капіталістическөј странајас костад, 1914-18 војасса војнаын
вермыс странајас да Германіја костын щөщ дај. Чорчөны
протіворечіјөјас капіталістическөј странајас да колоніјајас
костын-і.

Ыжыд кітајскөј револутсіјаыд, гырыс којас бөрын не-
дыр кежлө куслөм мыгті, бара кыпөдчө выл вылө. Вөрчө
Індіја. Кісмөны револутсіоннөј кыпөдчөмјас мукөд капіта-
лістическөј странајасын-і.

Војнабөрвывса капіталізм крізісын којмөд періодө јосмөны
протіворечіјөјас ужа-капітала костын-і.

Робочөј класс, воңсазан козјасгаң, заводітчө ачыс на-
ступајтны.

Тагаң компартіјајас воңө сувтөны выл мојас. Кызвын
робочөј классө компартіјајаслаң кыскөм могыс вермасөмкөд
өтщөщ, колө нөшта-на јона чорчөдны сотсіал-демократіјакөд
тышкагөм, медзевсө-нын сы „шужавыв“ вожкөд. Коммуністјас-
лы колө зев јаснөја востыны асыныс классөвөј программасө

робочөй масса воҗын, нуөдны коҗсө ташөм лозунгөн: „класс класслы паныд“. Робочөй класс економическөй коҗасын журнуөдөмсө, сотсиал-демократическөй воҗҗас журвывти богтны ас киө.

Вескыдывв кеҗыҗас оз лыҗҗыны вескыдөн Коминтернөн коҗмөд период донҗалөмтө. Најө оз коҗыны адҗыны нинөм, капитализм овмөс быдмөмыг өтдор. Најө оз адҗыны капитализмыслыг противоречіјөҗассө, капитализм овмөс быдмөмыскөд өтщөщ налыг јосмөмсө. Кризисад тајө адҗоны капитализмлыг һедыр кеҗлө җужыштөм сөмын. Сы понда најө шуөны, коҗмөд периодыд-пө сіјө — капитализмлөн воҗө быдмөм, јонмөм. Капитализм стабилізатсіја јывгыд ташөм сөрнөјастө вескыдывв кеҗыҗас да најөс вевҗҗыҗас нуөдөны сотсиал-демократіја бөрға.

„Организованнөй капитализм“ теоріја серти, торја капиталистическөй странајасын буржуазіјаыс быҗҗөкө-пө бырөдө капитализмлыг противоречіјөҗассө. Кољө-пө сөмын капиталистическөй странајас коҗт противоречіјөҗас. Ташөм теоріјаыд җик сотсиал-демократическөй теоріја, сіјө зев буротсөг сотсиал-демократіјалы робочөй класстө вузалан уҗын.

Таҗаҗ сесса вескыдывв кеҗыҗаслөн асланыс торја туҗвиҗ став політіка нуөдөмас.

Вескыдывв кеҗөмыд өнөја кадө, көр капиталистическөй мірын јосмө став противоречіјөыс, лоө медға главнөй опасност Коминтернын. Сіјө бырөдтөг компартіјајас оз вермыны журнуөдны робочөй класс революционнөй коҗасын.

Сы понда Коминтерн да сылөн сектсіјајасыс, кык фронт вылын коҗасігөн, медға чорыда коҗасөны вескыдывв кеҗөмкөд да сіјөс вевҗҗөмкөд.

Коминтернөс оппортунистическөй еҗеметјасгыд весалөмыд јонмөдө сіјөс, чорҗөдө сылыг Леңин нөҗа өтувлунсө, вермаган лунсө.

Оппортунизм ас пыщкыг весалөмөн, сотсиал-демократіјакөд лөкыг тышкасөмөн, сылыг робочөй класстө вузалөмсө ердылө петкөдөмөн, робочөй массаөс ас гөҗөрыс котыртөмөн, најө капитализмлы паныда коҗөн вескөдлөмөн — Коминтерн нуөдө мувыв пролетаріатөс, мувыв пролетарскөй револютсіјаө.

КОЛО ВЕЖЛАВНЫ ТАЦОМ ОШИБКАЈАС ДА ОПЕЧАТКАЈАС:

Кытöнi:

Гижöма:

Колö лыдыны:

1-d жүкөдүн, 5-d листбокын, вываныс 2-d абзатсас (уван 4-өд виғаныс).

2-d жүкөдүн, 21-d листбокын, уваныс мөд абзатсас (медбөрја кык виғын).

2-d жүкөдүн, 22-d листбокын, уваныс 4-d абзатсас (ывван 3-d виғын).

2-d жүкөдүн, 28-d листбокын, уваныс медбөрја абзатсас (медбөрја виғын).

2-d жүкөдүн, 29-d листбокын, уваныс медбөрја абзатсас (ывван 3-d виғын).

3-d жүкөдүн, 33-d листбокын, уваныс медвоцца абзатсас (медул виғын).

4-d жүкөдүн, 55-d листбокын, уваныс мөд абзатсас (ывван виғаныс).

4-d жүкөдүн, 60-d листбокын, уваныс 4-d абзатсас (уван 4-d виғын).

5-d жүкөдүн 74-d листбокын, уваныс 3-d абзатсас (ывван 4-d виғын).

7-d жүкөдүн, 91-d листбокын, уваныс мөд абзатсөн сүжны содтөд (зон абзатс).

Сетчö жö, 2-d абзатсас медвоцца кывсö шыбытны.

7-d жүкөдүн, 105-d листбокын, уваныс 4-d абзатсö.

10-d жүкөдүн 149-d листбокын, медбөрја абзатсас (медвыл виғын).

А бөрја воын коллективизатсја жона паскалөм понда, сöвет власт кулакјасöс öтдортöмө, топöдöмө вујіс кулакјасöс. кычi классöс, бырöдöм вылö.

Не сетчыны помещіцкы кулаккы.

Вицму овмөсөд-нө повөдөдө сајын.

Подпөсөиональнöј сојузјас.

Сүфитчыны.

Медескө сөмын колны чайылыс урожајсö.

Большевикјаслөн тајö теоріјас бөстчiс чүкөстчөм револутсја нога чорыд вермасөм вылö, меньшевикјаслөн—көсјы төм крөстанаөс кыпöдны револутсја вылö.

Ветлісны.

Тышкаөсны.

Сүжны содтөд.

Сөмын öтүрја овмөсјас овлөны i кык сiкаса.

Колхоцныкјас вылö мыдсаң тајö—кывјасаң—лөө вторөстөпеннöј лозунгөн,—кывјасö.

Должностнöј жöс да чiновничөство емө-на i мiјан.

А бөрја воын коллективизатсја жона паскалөм подув вылын—сöвет власт кулакјасöс öтдортан-топöдөдө полiтiкасаң вујіс кулакјасöс; кычi классöс, бырöдöм полiтiкаö.

Не сетчыны помещіцкы да кулаккы.

Тајö кывјасöс чiкөч шыбытны.

Профөсөиональнöј сојузјас.

Сүфитчыны.

Медескө чiнтыны чайылыс урожајсöс.

Большевикјаслөн тајö теоріјас лөб чүкөстчөм револутсја нога чорыд вермасөм вылö, крөстанаөс шöц кыпöдны револутсја вылö пролетаріат вөскөдлөмөн,—меньшевикјаслы воча тактiка.

Сетлісны.

Тышкаөсны.

Бухарiн да вөскыдыв көжкөсас шүлісны, мыј сөсiализмö вөскыд туј абу колхоцјас, а снабжајтан да сбывајтан кооператсја. Тајö шүбмјасыс абу вөскыдöс. Оз позöткөдөвны улыса формајас вылыса формајасөн—колхоцјасөн. Кор Ленин јорт iндö вöли вөскыд тујөн сөсiализмö кооператсјаөс, сөк сiјö став формасö вöли сүјö, бөстö улваныс (снабженчөскöј) да вылыса формајасöч (колхоцјасöч).

Öтүрја овмөсјас овлөны i кык сiкаса.

Абзатсö шыбытны ставнас.

Должностнöј жöс да служашчөјас емө мiјан.

Инв. № 4028

донис 90 ур.

51013

Коми
4-50